



UNIVERZITA KARLOVA

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra finančního práva

Téma disertační práce:

Česká národní banka, právní postavení a náplň činnosti

(Czech national bank, legal status and content of activity)

Vedoucí disertační práce: Prof. JUDr. Milan Bakeš, DrSc.

Doktorand: Mgr. Ing. Petr Semecký

Datum schválení tématu: 10. 2. 2009

Datum odevzdání práce: 9. 6. 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „Česká národní banka, právní postavení a náplň činnosti“ zpracoval samostatně a že jsem řádně vyznačil prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem pro kvalifikační práci tohoto druhu obvyklým.

V Praze, dne 9. 6. 2011

vlastnoruční podpis autora



Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu mé disertační práce, panu profesoru Bakešovi z Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, za cenné rady, odborné připomínky a všestrannou pomoc, jež mi v průběhu tvorby této práce poskytoval.



Česká národní banka, právní postavení a náplň činnosti

Czech national bank, legal status and content of activity

Souhrn

Disertační práce „Česká národní banka, právní postavení a náplň činnosti“ se zabývá organizací, funkcemi a aktivitami naší centrální banky. Zkoumá vliv nových celoevropských orgánů dohledu na její činnost, aspekty přijetí společné evropské měny Českou republikou a dopady nových pravidel kapitálové přiměřenosti na činnost České národní banky. Práce dále rozebírá možnou podobou nového zákona o České národní bance, problematiku připravovaného zákona o dohledu a komparaci systému centrálního bankovníctví v některých vybraných státech. V neposlední řadě pak práce rozebírá některé aspekty centrálního bankovníctví obecně a vývoj centrálních bank v průběhu historie.

Summary

Doctoral thesis „Czech National Bank, legal status and content of activity“ concerns organizational structure, functions and activities of our central bank. It explores the influence of new all-European supervisory authorities on its activity, aspects of adopting of the common european currency by the Czech Republic and impacts of new rules of capital adequacy on activity of the Czech national bank. The work also analyses in detail the possible semblance of the new act on the Czech national bank, of the new act on supervision and compares the systems of central banking in some chosen countries in the world. It also makes an attempt to outline some aspects of central banking in general and development of central banks in history.

Klíčová slova:

Česká národní banka, centrální bankovníctví, nezávislost, finanční trh, dohled, měnová politika, cenová stabilita, Evropská měnová unie, Evropská centrální banka, Maastrichtská konvergenční kritéria, Pakt stability, měnová integrace.

Key words:

Czech National Bank, central banking, independence, financial market, supervision, monetary policy, price stability, European Monetary Union, European Central Bank, Maastricht convergency criteria, Stability and Growth Pact, monetary integration.

Obsah

I. Úvod.....	7
II. Cíle, prameny a metodika práce	10
II.1. Cíle práce	10
II.2. Metodika práce	11
II.3. Obecně o užitých pramenech.....	12
III. Centrální bankovníctví obecně	14
IV. Historie centrálního bankovníctví.....	18
IV.1. Vývoj centrálního bankovníctví ve světě.....	18
IV.2. Vývoj centrálního bankovníctví na našem území	21
IV.2.1. Počátky centrálního bankovníctví na našem území	21
IV.2.2. Postavení Státní banky československé (1989-1992).....	24
IV.2.3. Postavení české centrální banky před vstupem ČR do EU (1993-2003)....	25
IV.2.4. Česká národní banka od vstupu do Evropské unie až do současnosti....	27
V. Obecně o České národní bance	31
V.1. Obecné pojednání a definice	31
V.2. Postavení České národní banky	31
V.3. Organizační struktura České národní banky	35
V.3.1. Obecně o organizační struktuře	35
V.3.2. Bankovní rada České národní banky	36
V.3.3. Sekce, samostatné odbory a pobočky České národní banky	39
V.3.4. Výbor pro finanční trh.....	40
V.3.5. Rozkladová komise České národní banky	41
V.4. Nezávislost České národní banky.....	42
V.5. Právní rámec úpravy České národní banky a její normotvorná činnost.....	50
V.6. Zamítnutý návrh nového zákona o ČNB.....	55
VI. Náplň činnosti České národní banky	59
VI.1. Měnová politika České národní banky	59
VI.2. Dohled nad finančním trhem	67
VI.3. Emise oběživa a peněžní oběh	76
VI.4. Devizová činnost.....	78
VI.5. Platební styk a zúčtování bank.....	80
VI.6. Banka bank.....	81
VI.7. Banka státu.....	82
VI.8. Další činnosti.....	83
VII. Vyhledky činnosti České národní banky do budoucna.....	84
VII.1. Integrace České republiky do Evropské měnové unie.....	84
VII.1.1. Vývoj evropské měnové unie.....	84
VII.1.2. Evropská centrální banka a Evropský systém centrálních bank	89
VII.1.3. Proces integrace České republiky do Evropské měnové unie	93
VII.1.4. Proces zavedení společné evropské měny v České republice.....	97

VII.1.5. Výhody a nevýhody přijetí společné evropské měny pro ČR	100
VII.1.6. Úloha ČNB při a po vstupu do Evropské měnové unie	108
VII.2. Činnost České národní banky de lege ferenda.....	115
VII.2.1. ESRB a ESFS.....	115
VII.2.1.1 O nových dohledových orgánech	115
VII.2.1.1 Vliv na stávající legislativu a na činnost České národní banky	119
VII.2.2. Novelý směrnic o kapitálových požadavcích.....	122
VII.2.1.1. CRD I	124
VII.2.1.2. CRD II.....	124
VII.2.1.3. CRD III.....	126
VII.2.1.4. CRD IV	127
VII.2.3. Zákon o sjednocení procesu dohledu nad finančním trhem.....	130
VII.2.4. Nový zákon o České národní bance	132
VIII. Centrální bankovníctví ve vybraných zahraničních státech.....	137
VIII.1. Slovensko	137
VIII.2. Velká Británie	138
VIII.3. Spolková republika Německo	139
VIII.4. Francie	140
VIII.5. Švýcarsko	141
VIII.6. Spojené státy americké	142
VIII.7. Japonsko.....	144
VIII.8. Čína.....	145
VIII.9. Rusko.....	147
VIII.10. Austrálie.....	148
VIII.11. Výsledky komparace vybraných světových centrálních bank	149
IX. Závěr	157
IX.1. Závěry práce	157
IX.2. Závěrečné poznámky.....	164
X. Abstrakt v českém a anglickém jazyce.....	165
X.1. Abstrakt.....	165
X.2. Abstract	169
XI. Stručný souhrn v němčině, francouzštině a ruštině	173
XI.1. Resümee.....	173
XI.2. Résumé.....	173
XI.3. Резюме	174
Použitá literatura	175
Seznam obrázků	183
Seznam tabulek	183
Seznam zkratk.....	184
Rejstřík	185
Přílohy	187

I. Úvod

Centrální banky jsou kdekoli na světě institucemi, které představují zejména v okamžicích, kdy se ekonomika nachází v nepříznivé situaci, „bezpečný přístav“ pro obchodní banky. Banky a další instituce finančního trhu hledají pod jejich křídly záchranu, když se dostanou při svém podnikání do obtížné situace. Centrální banky jsou emitenty měny a jejími ochránci před paděláním či silnějšími inflačními nebo deflačními vlivy. Často plní funkci dohledu nad finančním trhem, aby fungování finančního sektoru probíhalo bez závažnějších výkyvů a rovněž aby byla posilována důvěra investorů na něm působících. Především však řídí monetární politiku země, aby byl zajištěn udržitelný nízkoinflační vývoj hospodářství státu.

Česká národní banka jako instituce řídící měnovou politiku a pečující o cenovou stabilitu České republiky, není v tomto ohledu výjimkou. Je jedním z klíčových určovatelů hospodářské situace a stavu finančního systému našeho státu. Toho dosahuje nejen prostřednictvím sledování svého hlavního cíle, cenové stability, ale rovněž plněním dalších nezastupitelných funkcí, zejména tvorby celkové měnové politiky České republiky, dohledu nad finančním trhem, emisní činností, řízením platebního styku, tvorbou sekundární legislativy finančního trhu a mnohými dalšími aktivitami. Má tak své nezastupitelné místo mezi veřejnoprávními institucemi našeho státu. Z celosvětového pohledu je považována za respektovanou a vysoce důvěryhodnou instituci. Vzhledem k tomu, že její činnost má tak zásadní význam na vývoj hospodářství naší země, zasluhuje si proto mimořádnou pozornost.

Jako téma své disertační práce jsem si vybral problematiku právního postavení a náplně činnosti České národní banky. Aniž by to bylo v roce 2008 (kdy došlo k zadání této práce) mým záměrem, problematika centrálního bankovníctví je v souvislosti s doznívající finanční krizí z roku 2008 a následujících let velmi aktuální. Dopady krize se dotýkají ve větší či menší

míře většiny témat, které práce hlouběji analyzuje. Jmenovat je nutno především problematiku nových celoevropských orgánů dohledu nad finančním trhem, téma nových obezřetnostních pravidel pro finanční instituce známých pod zkratkou CRD I – IV, problematiku přistoupení České republiky do Evropské měnové unie a mnohé další, související.

Důvodů pro něž jsem se rozhodl analyzovat téma právního postavení a náplně činnosti České národní banky je jistě velké množství. Zejména jde však o můj zájem o problematiku finančního trhu obecně. Dalším významným důvodem je zcela jistě skutečnost, že jsem v minulosti pracoval v sekci „07 Finanční trh“ Ministerstva financí. Tato práce mne obohatila o mnohé vědomosti a znalosti, které mohu nyní, při tvorbě své doktorské práce, efektivně využít.

Účelem této disertační práce není vytvořit monografický, do všech podrobností rozvedený přehled o veškeré problematice týkající se České národní banky, ale zaměřit se především na nové trendy na finančním trhu, které v podstatné míře ovlivní činnost této instituce. Práce tak hlouběji neanalyzuje některé problematiky (výkon dohledu nad finančním trhem, proces výkonu měnové politiky aj.), které by si v souvislosti s naší centrální bankou jistě zasloužily značnou pozornost.

Tvorba práce byla vedena snahou o co nejpréhlednější popis zkoumaných témat tak, aby byl pro jejího čtenáře dostatečně srozumitelný a instruktivní. Její text je proto také řazen a členěn do tématicky ucelených kapitol, které je možno stručně charakterizovat následujícím způsobem:

Po první, úvodní kapitole, následuje kapitola definující cíle, kterých má být prací dosaženo, metodiku a prameny, které byly při tvorbě práce užity.

Účelem třetí kapitoly je vymezit obecně problematiku centrálního bankovníctví, jako nezbytný úvod k problematice samotné České národní banky a zkoumaných otázek. Je totiž třeba obecně definovat, co centrální bankovníctví představuje a jaké oblasti zahrnuje. Kapitola tak zejména

charakterizuje centrální bankovníctví a centrální banky, jejich základní funkce, členění a další aspekty s nimi spojené.

Čtvrtá kapitola popisuje některé aspekty vývoje centrálního bankovníctví na území našeho státu i ve světě. Důvodem je snaha o osvětlení základních historických souvislostí tématu.

Pátá kapitola pojednává o České národní bance v nejobecnější rovině. Primární soustředění je vzhledem k zaměření této kvalifikační práce věnováno postavení naší centrální banky. Dále je zde hodnoceno její právní vymezení, nezávislost, organizační struktura a její právní rámec.

Šestá kapitola se vypořádává s širokou škálou aktivit vykonávaných Českou národní bankou, především však činnostmi v oblasti monetární politiky a dohledu nad finančním trhem. Dále pak emisní problematikou, její devizovou činností, aktivitami v oblasti platebního styku aj..

Sedmá kapitola, pro práci stěžejní, rozebírá tematiku budoucího směřování naší centrální banky. Značný prostor je zde věnován zejména problematice začlenění České republiky do Evropské měnové unie a tvorbě nových orgánů dohledu na celoevropské úrovni, jako reakce na světovou ekonomickou krizi. Dále pak jsou v této kapitole analyzovány dopady změn evropských směrnic o pravidlech obezřetného podnikání pro banky a jiné subjekty finančního trhu na činnost naší centrální banky.

Osmá kapitola pak nabídne komparativní pohled na postavení a náplň činnosti některých vybraných světových centrálních bank. Výsledkem jejího zpracování je charakteristika nových trendů v oblasti světového centrálního bankovníctví a dohledu a regulace finančního trhu.

Devátá, závěrečná kapitola přehledně shrnuje všechny výsledky provedeného zkoumání.

II. Cíle, prameny a metodika práce

II.1. Cíle práce

Cíle tvorby předkládané disertační práce je možno dle míry jejich důležitosti rozdělit na primární a sekundární.

Hlavními, primárními cíly tvorby práce je především analýza stávajícího charakteru České národní banky, jejího právního postavení, náplně její činnosti a jejího budoucího vývoje. K tomu autorovi slouží několik zásadních otázek, které si v souvislosti s výše zmíněnými okruhy vymezil a které považuje za velmi aktuální v současné době. Jde o následující:

1. „Jaké dopady pro Českou národní banku bude mít vytvoření dvou nových entit pro dohled nad finančním trhem na celoevropské úrovni - Evropského výboru pro systémová rizika (European Systemic Risk Board, ESRB) a Evropského systému orgánů finančního dohledu (European System of Financial Supervisors, ESFS)?“ Zde budou zejména rozebrány působnost a pravomoci těchto nově vytvořených orgánů dohledu a dojde k predikci reálných dopadů jejich působení na činnost České národní banky.

2. „Jaké jsou přínosy a negativa přijetí společné evropské měny pro Českou republiku a zda by vůbec měla Česká republika do Evropské měnové unie vstoupit?“ Většina občanů České republiky má tendenci redukovat otázku přijetí společné evropské měny pouze na viditelnou výhodu placení shodnou měnou v zahraničí i u nás, tedy bez potřeby její konverze. Že však má tato problematika mnohem závažnější souvislosti a dopady, si příliš neuvědomují. V rámci předkládané práce bude provedena hlubší analýza problematiky přijetí eura a výhod a nevýhod vstupu České republiky do Evropské měnové unie.

3. „Jaký bude dopad novelizací směrnic o kapitálových požadavcích (tzv. „směrnice Basel II“) na činnost České národní banky?“ Tyto novelizační směrnice nesou označení CRD I - IV a do značné míry jsou reakcí na světovou

finanční krizi z roku 2008. Významná je především směrnice CRD IV, která zasadí do normativního rámce Evropské unie nová pravidla pro kapitálovou přiměřenost a otázky související. Tato pravidla byla vytvořena Basilejským výborem pro bankovní dohled při Bance pro mezinárodní platby a jsou známa pod názvem Basel III.

Za poněkud méně závažné, sekundární cíle práce, nikoli však zcela zanedbatelné, lze označit následující. Zejména jde o tvorbu solidního přehledu o problematice ve veškerém jejím kontextu. Dále pak je nepochybně cílem práce učinit jejího tvůrce relativně znalým zvolené problematiky, tak aby těchto znalostí mohl případně využít v rámci svého budoucího profesního vývoje.

Je třeba zdůraznit, že cílem práce není strohý, čistě prvoplánový popis známých faktů, ale snaha o jejich vyhodnocení, posouzení a predikci budoucí situace.

II.2. Metodika práce

Pro proces tvorby práce bylo využito několik, svým charakterem značně odlišných výzkumných metod, které jsou však pro proniknutí do zkoumané problematiky a práci samotnou zásadními. Jde o metody následující.

Zejména v první části práce je nezbytné prezentovat přehledný úvod do problematiky tak, aby pro čtenáře následujících částí nepředstavovalo problém porozumět předkládaným faktům. Pro seznámení se základními fakty týkajícími se České národní banky, jejím postavením a působností, je využito metodiky rešerší. Metodu rešerší samotnou je možno definovat jako sběr a hodnocení informací z pramenů rozličného charakteru. Jejím prostřednictvím jsou konfrontovány informace z nejdůležitějších zdrojů problematiku popisujících.

Další, v práci využitou metodou bude metoda abstrakce. Podstatou této metody je analýza zkoumané problematiky, při které je záměrně odhlíženo od některých znaků, vlastností či vztahů, které jsou vyhodnoceny jako méně

důležité pro dosažení cíle výzkumu, a naopak vyčlenění a zdůraznění těch jejich rysů, které jsou pro ni shledány klíčovými. Výsledkem užití metody je zobecnění, které zdůrazňuje klíčové prvky či podstatu zkoumané problematiky.

V druhé části práce je pak využita metoda komparace. Tuto metodu je možno definovat jako vědeckou metodu srovnávací, zabývající se srovnáváním údajů, směrů, škol, vzájemných vztahů a souvislostí. V práci tak budou konfrontovány různé myšlenky a zejména pomocí logické úvahy z nich budou činěny závěry.

Metoda syntézy spočívá ve spojování či kombinaci prvků, které byly získány na základě předchozí analýzy předmětů, procesů a vztahů, tak aby vznikl nový celek či systém. Prostřednictvím procesu syntézy docházíme ke vztahu jevu či předmětu k jiným jevům nebo předmětům, začleňujeme jev či předmět do širšího systému a získáváme přehled o fungování a vztazích v jeho rámci.¹

II.3. Obecně o užitých pramenech

Za nejdůležitější prameny pro tvorbu práce je možno označit především odborné publikace, monografie, články uveřejněné v novinách a specializovaných odborných časopisech, odborné statě z internetu, výroční zprávy institucí a mnohé jiné.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat problematice využití internetových zdrojů při tvorbě práce. Je třeba konstatovat, že jde o velmi důležitý zdroj, což je dáno především skutečností, že oblast centrálního bankovníctví je nesmírně progresivní oblastí s velmi vysokým tempem vývoje. Zdaleka ne všechny aktuální informace je možno čerpat z odborných publikací či monografií. Při využití těchto zdrojů byl však vždy v průběhu tvorby práce kladen důraz na jejich aktuálnost, pravdivost a ověřitelnost čerpaných informací. Byly využívány pouze zdroje zavedených odborných institucí, u kterých je možno

¹ PSTRUŽINA, K. Atlas filosofie vědy - Analýza a syntéza. [online] www.vse.cz [75].

předpokládat, že jimi zveřejněné materiály jsou dostatečně kvalitní, aby mohly být využity pro tento druh kvalifikační práce.

Při vyznačení využitých pramenů v rámci poznámkového aparátu je práce vedena maximální snahou naplnit požadavky pro odkazování podle norem ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2.

III. Centrální bankovníctví obecně

V současné době se nesetkáme se silným názorem, který by zpochybňoval úlohu centrálních bank v současných tržních ekonomikách. Ve světě nenalezneme mnoho příkladů, kdy by měnovou politiku státu řídila instituce výrazně se svojí povahou odlišující od centrálních bank tak, jak je v současné době známe.

V návaznosti na výše uvedené se můžeme pokusit obecně definovat pojem „centrální banka“. Centrální banka bývá definována jako: „instituce vytvořená k dohlížení nad bankovním systémem a regulaci množství peněz v ekonomice“². Jiné definice se snaží funkci měnové politiky zdůraznit a popsat podrobněji. O to se pokouší i P.A. Samuelson ve své proslulé učebnici *Ekonomie*, když centrální banku definuje jako „vládou řízený úřad odpovědný za regulaci agregátní peněžní nabídky a úvěrových podmínek a za dohled nad finančním systémem, obzvláště obchodními bankami“³. Této definici je však třeba vytknout zejména slovní spojení „vládou řízený úřad“, neboť v moderních ekonomikách je úsilím, na které je kladen velký důraz, aby byly centrální banky nadány velmi širokou mírou nezávislosti (v českých podmínkách o tom blíže viz subkapitolu V.4.). Navíc je třeba zdůraznit, že péče o stabilitu měny a dohled nejsou jedinými aktivitami centrálních bank. Patří mezi ně totiž dále např. provádění finančních operací vlády či správa měnových rezerv státu. Pro účely obecného vymezení by tedy z hlediska výše uvedeného bylo nejlépe centrální banku definovat jako „státem zřízenou instituci, jejímž primárním úkolem je provádění měnové politiky země“.

Centrální banka je ve většině zemí institucí, do jejíž působnosti patří výkon monetární politiky státu. Pokud jde o primární cíl, kterého má být prostřednictvím této politiky dosaženo, ve většině případů bývá deklarováno, že je jím péče o cenovou stabilitu (tak, jak je tomu i v ČR). Nicméně může jím

² MANKIW, G. N. *Zásady ekonomie*, str. 577 [19].

³ SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*, str. 907 [32].

být například rovněž nízká míra inflace, cílování inflace a jiné. **Bylo by však možné namítat, že by jím mohla být kombinace více dílčích cílů, jako spojení vhodné míry inflace, nezaměstnanosti a ekonomického růstu,** avšak, jak podotýkají někteří odborníci⁴, ve stanovení kombinace vícero cílů spočívá onen závažný problém tkvící v jejich často přímé protichůdnosti jako je tomu např. u snahy dosáhnout stabilní míry inflace a zároveň nízké míry nezaměstnanosti.

Pokud studujeme funkce centrálních bank zevrubněji, zjistíme, že je tyto možné rozdělit do dvou skupin. Jednak jde o oblast makroekonomickou, kam patří zejména měnová politika, devizová politika či emise oběživa. V oblasti mikroekonomické jde především o regulaci a dohled nad finančním trhem, funkci banky bank či banky státu. Prioritním cílem centrálních bank při plnění jejich makroekonomické funkce je cenová stabilita, v rámci mikroekonomické funkce jde pak o bezpečnost, spolehlivost, efektivitu a důvěryhodnost finančního systému země.⁵ Zde se ovšem lze pozastavit nad **otázkou, zda je zcela vhodná konstrukce, kdy jedna a tatáž instituce vytváří regulaci a zároveň řídí měnovou politiku země.** Tento systém je možno podpořit zejména argumentem v tom smyslu, že zkušenosti získané při řízení měnové politiky lze v rámci jedné instituce efektivněji implementovat do vytvářené legislativy a mimoto, že při tvorbě legislativy je takto možno získávat informace rychlejším způsobem a zároveň mnohem přesnější informace z praxe. **Já se nicméně přikláním k názoru, že tvůrce regulace a instituce řídící měnovou politiku země by měly být oddělenými subjekty.** Tento svůj názor bych rád odůvodnil zejména argumentem, že by za tvorbu legislativy v systému dělby moci měl být odpovědný subjekt, který je přímo podřízen vládě (výkonné moci), jež by měla mít možnost prostřednictvím legislativních návrhů aktivně prosazovat svoji politiku, za níž je přímo odpovědná občanům. To je však u centrálních bank, které by za účelem

⁴ SIKLOS, P. Money, Banking and Financial Institutions, str. 466 [34].

⁵ KVIŽDA, M. *Centrální banka a národní hospodářství*, str. 10. Brno: Masarykova univerzita, 1998 [17].

řádného a efektivního výkonu monetární politiky měly požívat široké míry nezávislosti, jen těžko představitelné.

Bankovní systémy mohou být podle svého uspořádání členěny na jednostupňové a dvoustupňové. V České republice v současné době funguje systém dvoustupňový, tedy v prvním stupni s centrální bankou a v druhém s bankami obchodními. Ne vždy tomu tak však bylo. Před rokem 1990 fungoval na území našeho státu systém jednostupňový. Státní banka československá v něm měla v podstatě stejné postavení jako ostatní banky. Ve světě rovněž v drtivé většině případů převládá systém dvoustupňový, nelze však říci, že by šlo o bezvýjimečné pravidlo.

Jednostupňový systém se hojně vyskytoval v časech počátků bankovníctví, kdy ještě mohly emitovat peníze všechny banky. Velmi často se objevuje v případech centrálně plánovaných ekonomik. V případě, že má konkrétní země jednostupňový bankovní systém, jde zejména o následující dva modely. Prvním jsou některé z tzv. dolarizovaných ekonomik - jde o země, které ač nejsou členy měnové unie, funguje u nich v oběhu měna cizího státu (např. San Marino či Vatikán).⁶

Druhým případem jsou situace, kdy v zemi působí tzv. „měnová rada“ (Currency Board). Tato je státem zřízenou institucí, jejímž hlavním úkolem je určovat kurz a pravidla směny zahraniční měny za měnu domácí - to je dáno skutečností, že země, kde měnová rada působí, mají sice svoji vlastní měnu, ale tato je v pevném kurzu navázána na některou zahraniční měnu. Množství domácí měny je tak závislé na množství zahraniční měny přítomné v dané ekonomice (tedy na devizových rezervách dané země). Měnová rada tedy v podstatě vykonává funkci jakéhosi automatu, který koná na základě přesně stanovených pravidel a ani její čelní představitelé nemají pravomoc řídit měnovou politiku země.⁷ Měnová rada někdy též vykonává další funkce, kupř. poskytuje úvěry ohroženým bankám. Příkladem státu, které nemají

⁶ JÍLEK, J. *Peníze a měnová politika*, str. 645. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004 [14].

⁷ KVIKZDA, M. *Centrální banka a národní hospodářství*, str. 32. Brno: Masarykova univerzita, 1998 [17].

centrální banku, ale jejich měnu spravuje měnová rada jsou např. Hongkong, Singapur, Brunej či Bahrain.

Ve stínu výše uvedeného se domnívám, že v současné době, v systému fungujícího tržního hospodářství, nemá dvoustupňový bankovní systém závažnější alternativu.

Centrální banky mají téměř vždy podobu jednotlivé instituce. Výjimku představuje Federální rezervní systém (tzv. FED) ve Spojených státech amerických. Tento je tvořen celkem 12 bankami, které jsou sice v soukromých rukách, ale mají povinnost jednat v některých aspektech ve veřejném zájmu. Jejich prostřednictvím je realizována měnová politika dle rozhodnutí centrálních orgánů FEDu.⁸ Je však třeba zdůraznit, že funkčně představuje FED jedinou centrální banku. Za zvláštní případ lze v tomto ohledu označit rovněž Evropskou centrální banku, neboť centrální banky jednotlivých členů měnové unie jsou v měnové oblasti spíše jejími pobočkami, než samostatnými centrálními bankami.⁹

Aby byl obecný obrázek o centrálních bankách úplný, je třeba se ještě krátce zmínit o bilanci centrálních bank. Ta bývá na straně aktiv tvořena

Centrální banka - účetní bilance	
aktiva	pasíva
úvěry komerčním bankám	hotovostní oběživo
cenné papíry	rezervy komerčních bank
oficiální měnové rezervy	vklady
	emise cenných papírů

Tab. 1 - Bilance centrální banky. Zdroj: Helísek, M.: Makroekonomie - základní kurz, str. 122

zejména instrumenty sloužícími k emisi peněz (cenné papíry, úvěry komerčním bankám aj.). Strana pasiv pak představuje závazky vůči bankovním a nebankovním subjektům, které ve většině případů nesou těmto subjektům výnos v podobě úroků (např. rezervy komerčních bank, vklady aj.).

⁸ HELÍSEK, M. *Makroekonomie - základní kurz*, str. 121 Slaný: Melandrium, 2000 [11].

⁹ REVENDA, Z. a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*, str. 306 Praha: Management Press, 2005 [30].

IV. Historie centrálního bankovníctví

Jedním z patrně nejvýznamnějších okamžiků v dlouhém vývoji světového bankovníctví je vznik centrálních institucí pro správu měnových záležitostí jednotlivých států, tzv. centrálních bank. Náplní této kapitoly je nastínit základní etapy ve vývoji centrálního bankovníctví ve světě, i na území našeho státu.

IV.1. Vývoj centrálního bankovníctví ve světě

Pokud jde o důvody vzniku centrálních bank, nejlépe je vystihuje patrně Revenda: „Války s destrukčním působením na státní pokladny, sklony k rozhazovačnosti panovníků či vlád a nedostatečné zdroje v podobě drahých kovů byly historicky prvními a nejvýznamnějšími důvody pro založení specifických bankovních institucí – centrálních bank.“¹⁰

Z výše uvedeného je tedy možno shrnout, že centrální banky měly původně dvě základní funkce – jednak šlo o vedení účtů pro panovníka (vládu), a dále o úvěrování schodků státní pokladny (státního rozpočtu).

Vzhledem k tomu, že se panovníci během svých vlád zpravidla velmi často a dlouhodobě potýkali s nedostatkem finančních prostředků, bylo pro ně velmi lákavé založit si instituci, která by vždy zajistila doplnění finančních prostředků chybějících ve státní pokladně, zpravidla krytím státních dluhů v podobě bankovek. Je ovšem nepominutelným faktem, že toto počínání mělo zpravidla rovněž za následek neúměrné zadlužování vlád a panovníků a vznik závažných měnových problémů.

Za další důvod lze označit snahu o centralizaci emise peněz, tedy bankovek a mincí, neboť před vznikem centrálních bank měla tato činnost velmi nejednotný, ba roztržitý charakter. Později přibýly důvody další. Především šlo o funkci provádění jednotné monetární a kursové politiky

¹⁰ REVENDA, Z. a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*, str. 305 Praha: Management Press, 2005 [30].

s cílem udržet cenovou stabilitu ve vhodných mezích. Dále pak šlo o funkci regulace prvního stupně bankovní soustavy státu.

Na rozdíl od obchodních bank, začaly centrální banky vznikat až v sedmnáctém století. Způsoby, kterými centrální banky vznikaly, lze v zásadě rozdělit do tří skupin.

Prvním způsobem je pověření některé z existujících obchodních bank výkonem funkcí centrální banky. Tedy svěřením výkonu výše zmíněných dvou původních základních funkcí centrálních bank. Příkladem takového postupu nám může být založení vůbec první světové centrální banky, za kterou je považována Švédská centrální banka – Sveriges Riksbank, která vznikla v roce 1697 ze soukromé obchodní banky – Rikets Standers Bank. Tato banka byla založena již v roce 1656, ale brzy ji postihl úpadek. Byla tedy v letech 1664 až 1668 znárodněna a reorganizována. Posléze plnila funkci typické obchodní banky s tím, že právě od roku 1697 byla králem pověřena vystupovat jako švédská centrální banka (včetně funkcí úvěrování státní pokladny a regulace množství vydaných bankovek).

Dalším způsobem vzniku centrálních bank v historii bylo udělení některých privilegií centrálních bank některé (některým) ze stávajících obchodních bank. Jako příklad takového postupu můžeme uvést Itálii. Zde došlo zákonem z roku 1874 ke zvýhodnění šesti zdejších obchodních bank v tom smyslu, že jim na rozdíl od ostatních bank nebyla zakázána emise hotovostních peněz. V rámci následného vývoje jedna z těchto bank zkrachovala (Banca Romana), dvěma dalším (Banco di Napoli a Banco di Sicilia) bylo toto právo opět zákonem odňato v roce 1926 a zbývající tři (Banca Nazionale, Banca Nazionale Toscana a Banca Toscana di Credito) byly sloučeny do jediné centrální banky – Banco d'Italia.

Třetí možností vzniku je pak založení zcela nové instituce funkcí centrální banky plnící. První centrální bankou, která byla takto založena je zcela bezpochyby anglická centrální banka – Bank of England. Tato vznikla v roce 1694 za účelem financování válečných výdajů tehdejší Anglie za vlády

krále Viléma III.. Tento ji zřídil na popud skotského obchodníka Williama Patersona.¹¹ Problém získání základního kapitálu byl rovněž vyřešen v souladu s jeho radami tak, že bylo využito anglického patriotismu – bohatí Angličané na základě výzvy upsali ve prospěch nové banky 1,2 milionu liber. Po některých problémech byl pak v letech 1844 bance svěřen emisní monopol pro území Anglie a Skotska.¹² Banka byla roku 1946 znárodněna labouristickou vládou a od té doby již její vedení nejmenují její akcionáři, ale na návrh britského předsedy vlády koruna.¹³

Obdobně vznikla i centrální banka ve Francii. Nejprve byla roku 1797 založena soukromými bankéři v Paříži banka Caisse des Comptes Courants, která prováděla některé operace pro francouzskou vládu. Napoleon Bonaparte však v té době pro potřebu svých válek potřeboval značné množství finančních prostředků, jež mu obchodní banky nebyly ochotny půjčovat, založil si tedy banku vlastní. Dne 20. února 1800 tedy zahájila činnost Banque de France, která k sobě připojila rovněž Caisse des Comptes Coutants i přes odpor jejích původních vlastníků. Banka získala roku 1803 právo emitovat bankovky pro hlavní město Paříž a v roce 1848 pak pro území celé Francie.¹⁴

Nutno zmínit se rovněž o skutečnosti, že některé centrální banky byly založeny teprve v nedávné době. Kupříkladu Lucembursko vytvořilo svoji centrální banku až v roce 1998, Spojené arabské emiráty se svojí ústřední bankou mohou chlubit až od roku 1980, v Brazílii došlo k jejímu vzniku teprve v roce 1965 a Island má tuto instituci od roku 1961.

Ve světě rovněž najdeme příklady států, které centrální banku vůbec nemají. Sem patří např. San Marino, Vatikán, Lichtenštejnsko či Andorra. Jinde funkci centrálních bank plní tzv. měnová rada. Měnovou radu mají např. Estonsko, Litva, Bulharsko, Argentina, Bahrajn, Brunej, Hong-Kong, či Singapur (viz kapitulu III.).

¹¹ ROTHBAND, N. M. *The Mystery of Banking*, str. 178. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2008 [31].

¹² Timeline – Bank of England. [online] www.bankofengland.co.uk [151].

¹³ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 682. Praha: Management Press, 2005 [29].

¹⁴ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 36. Praha: Management Press, 2005 [29].

IV.2. Vývoj centrálního bankovníctví na našem území

Na následujících řádcích je stručně popsán vývoj centrálního bankovníctví na našem území od počátku 18. století do současnosti.

IV.2.1. Počátky centrálního bankovníctví na našem území

Za úplně první banku plnící do jisté míry funkce banky centrální, která v minulosti fungovala na území našeho státu, je třeba vzpomenout Vídeňskou městskou banku založenou v roce 1705. Jejím hlavním účelem bylo poskytování úvěrů vládě. Tato banka však ještě neměla emisní monopol. Ten získala až 1. června, roku 1816 při svém založení Privilegovaná rakouská národní banka. Hlavním cílem této instituce bylo obnovení finančního systému Rakouska-Uherska po období napoleonských válek. Pojem „privilegovaná“ značil její výhradní oprávnění emise bankovek, jako jediné banky na území tehdejšího Rakouska.

Roku 1878 je v souvislosti s tzv. rakousko-uherským vyrovnáním založena nová, Rakousko-Uherská banka. Tato se stala jedinou bankou s výhradním právem vydávat hotovostní oběživo nejen na území Rakouska, ale i celé Rakousko-Uherské monarchie.¹⁵ Banka plnila svůj úkol centrální banky po dalších 50 let, až do rozpadu monarchie.

Od vzniku Československa 29. října 1918 až do 31. března 1926 působil ve funkci národní centrální banky Bankovní ústav, který byl součástí tehdejšího Ministerstva financí. Jeho základními funkcemi byla péče o stabilitu Československé koruny, opatřování deviz pro státní platby a shromažďování deviz za vyvážené zboží a jejich přerozdělování dovozcům.

Až delší čas po válce, v období relativního klidu a prosperity vzniká Národní banka Československá. Ačkoli byl zákon č. 347/1920 Sb. z. a n., o akciové bance cedulové, přijat již v roce 1920, Národní banka Československá vznikla až 1. dubna roku 1926, poté, co byl zákon o akciové bance cedulové

¹⁵ PAVLÁT, V. *Centrální bankovníctví*, str. 23. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2004 [23].

doplněn důležitou novelou, zákonem č. 102/1925 Sb. z. a n.. Tato se tak stala vrcholným orgánem pro spravování české koruny – což spočívalo v naplňování dvou hlavních úkolů: realizace jejího výhradního práva na vydávání bankovek (toto jí bylo uděleno na období 15 let) a udržování směnného kurzu k zahraničním měnám. Národní banka Československá měla formu akciové společnosti s povahou veřejného ústavu.¹⁶ Akcie Národní banky Československé držel z jedné třetiny stát a zbylé dvě třetiny byly rozprodány fyzickým a právnickým osobám. Protože šlo o akciovou společnost, byla jejím nejvyšším orgánem formálně valná hromada. Vedoucím statutárním orgánem byla devítičlenná bankovní rada. Šest jejích členů bylo voleno valnou hromadou a tři zbývající byli jmenováni hlavou státu na návrh vlády.¹⁷ Ve své činnosti byla Národní banka československá nesporně velmi úspěšná a k ukončení jejího působení došlo až nacistickou okupací tehdejšího Česko-Slovenska.

V roce 1939 za obecně známých historických souvislostí došlo k vydání nařízení č. 16/1939 Sb. z. a n., kterým došlo 27. ledna téhož roku k přejmenování Národní banky Československé na Národní banku Československou a k úpravě složení bankovní rady v souvislosti s autonomním postavením Slovenska. K vydání dalšího významného nařízení došlo 31. března 1939. Šlo o vládní nařízení č. 96/1939 Sb. z. a n., kterým byla protektorátní centrální banka přejmenována na „Národní banku pro Čechy a Moravu v Praze“. Dosavadní viceguvernér Ladislav F. Dvořák byl jmenován guvernérem a v této funkci zůstal až do konce války. V roce 1941 pak centrální banka přišla o veškeré své pravomoci, když nařízením vlády č. 113/1941 Sb. z. a n. došlo k jejich přenesení z centrální banky na protektorátní Ministerstvo

¹⁶ POLOUČEK, S. *Bankovníctví*, str. 39. Praha: C.H. Beck, 2006 [28].

¹⁷ VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*, str. 270. Praha: Bankovní institut, a.s. [39].

financí. Národní bance pak již zůstal pouze poradní hlas při rozhodování ministra financí.¹⁸

Po ukončení Druhé světové války bylo zcela zřejmé, že systém československého bankovníctví směřuje k centralizaci. Jeden z nejvýznamnějších kroků v tomto ohledu představovalo znárodnění akciových bank provedené na základě dekretu prezidenta republiky č. 102/1945 Sb. z. an.. Komunistický puč v únoru roku 1948 znamenal definitivní přechod k tvorbě československého bankovního systému podle sovětského vzoru. Datem 1. července 1950 se centrální bankou pro tehdejší Československou socialistickou republiku stala Státní banka Československá. Stalo se tak na základě zákona č. 31/1950 Sb..¹⁹ V čele Státní banky Československé stál generální ředitel, jmenovaný vládou na návrh ministra financí.

V roce 1953 proběhla v tehdejším Československu měnová reforma. Přes nesporně značně negativní dopad na ekonomiku a občany státu, **domnívám se, že pro tehdejší politickou garnituru šlo v podstatě o nejlepší možný způsob, jak se vypořádat s ještě sedm let po válce existujícím vázaným trhem zboží (tzv. přidělový či lístkový systém), kdy zboží (zejména potraviny) na přiděl byly na černém trhu ohodnoceny několikanásobně vyšší cenou, než deklarovanou.** Do roku 1953 totiž proběhly obdobné měnové reformy krom několika výjimek (Velká Británie, Švédka, Švýcarska a Iberského poloostrova) téměř ve všech zemích Evropy.²⁰

V roce 1958 byla dokončena centralizace bankovního systému. Státní banka Československá tehdy převzala výkon financování a úvěrování investiční výstavby. Instituce, která tuto činnost dosud vykonávala, Investiční banka, byla odsunuta do pozice druhořadé banky, jejímž hlavním úkolem bylo

¹⁸ BAŽANTOVÁ Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*, str. 75 - 76. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005 [4].

¹⁹ KUNERT, J. – NOVOTNÝ, J. *Centrální bankovníctví v Českých zemích*, str. 93. Praha: Česká národní banka, 2008 [16].

²⁰ TUČEK, M. *Měnová reforma 1953 a některé širší souvislosti*. *Revue Politika* č. 6/2003, str. 24 - 26 [84].

spravování depotních operací (úschova a správa cenných papírů) s tím, že se počítalo s pozdějším definitivním ukončením její činnosti. Rok 1965 je významným z hlediska převodu pravomoci v oblasti zahraničně obchodních operací na Československou obchodní banku.

V šedesátých letech minulého století mělo pro naší centrální banku zásadní význam vydání zákona č. 117/1965 Sb., o Státní bance československé. Státní banka československá byla tehdy vyňata z podřízenosti Ministerstva financí a získala postavení samostatného orgánu. Byla podřízena přímo federální vládě, nadále tedy byla součástí výkonné moci.²¹

Počínaje rokem 1970 byla Státní bance Československé svěřena působnost nad řízením a kontrolou devizové politiky státu. V roce 1982 byl bankou zaveden tzv. systém ABO (tedy systém „automatizace bankovních operací“) pro platební a zúčtovací styk, který tento výrazně zefektivnil, zrychlil a celostátně propojil. Šlo o podstatný krok v nasazení výpočetní techniky v tehdejší Československu. Tato byla totiž dosud užívána pouze k statistickým a ekonomickým výpočtům.²²

IV.2.2. Postavení Státní banky československé (1989-1992)

V letech 1989 až 1992 je právní postavení a náplň činnosti Státní banky československé upraveno hned dvěma normami. První z nich je zákon č. 130/1989 Sb., o Státní bance československé, jenž vstoupil v účinnost společně se zákonem č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách. Oba zákony byly nepochybně poznamenány tím, že byly připravovány v letech 1988 a 1989, kdy bylo tehdejší politickým představitelům již zjevné, že systém „monobanky“ je nadále neudržitelný a bylo pracováno na koncepci oddělení obchodní činnosti a emisní funkce Státní banky československé, ale ještě v rámci úvah o tom, kterak spasit socialistickou ekonomiku. K 1. lednu 1990 došlo tedy

²¹ TOMÁŠEK, M. *Ústavní pojetí centrální banky - dynamika tvorby a výkladu čl. 98 Ústavy ČR*. In Kysela, J. (editor). *Deset let Ústavy České republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, str. 374 - 375 [82].

²² VELEK, J. *Zhodnocení poválečného působení SBČS (období 1950 - 1989)*. In Sborník vědecké konference k 70. výročí centrálního bankovníctví v České republice. Praha: Česká národní banka, 1996, str. 26 [85].

k oddělení a vytvoření dvou samostatných právních subjektů od Státní banky československé odlišných, které měly vykonávat ryze obchodní činnosti a to Komerční banky (pro Čechy) a Všeobecné úvěrové banky (pro Slovensko).²³

Druhou normou je pak zákon č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé, který měl napravit situaci, kdy se původní zákon č. 130/1989 Sb. nacházel více než jeden rok v rozporu s Ústavou v oblasti cíle centrální banky a jejího vrcholného orgánu. Novela Ústavy č. 556/1990 Sb., účinná od 1. ledna 1991 totiž vložila do čl. 14 nový cíl centrální banky „... stanoví a uplatňuje jednotnou měnovou politiku.“ Tento cíl však více jak rok v zákoně 130/1989 Sb. definován nebyl a ke změně došlo až zákonem č. 22/1992 Sb., který nově stanovil, že „Česká národní banka určuje měnovou politiku“. Pokud jde o problém vrcholného orgánu, šlo o čl. 14, odst. 2 Ústavy, který uváděl, že Státní banka československá je řízena bankovní radou - guvernérem, dvěma viceguvernéry a členy bankovní rady. Do účinnosti zákona č. 22/1992 Sb. však bylo v § 18 zákona č. 130/1989 Sb. stanoveno, že Státní banku československou řídí předseda Státní banky československé. Zákonem č. 22/1992 Sb. byl tento stav uveden do souladu s platnou Ústavou. Státní banka československá také až do změn provedených zákonem č. 22/1992 Sb. pouze hospodařila s majetkem ve vlastnictví státu, po změnách hospodařila podle § 1 odst. 4 zákona č. 22/1992 Sb. již s vlastním majetkem.

IV.2.3. Postavení české centrální banky před vstupem ČR do EU (1993-2003)

Nový zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance byl přijat dne 17. prosince 1992 a nabyl účinnosti společně se zánikem federativního uspořádání našeho státu, ke dni 1. ledna 1993. Došlo tak ke vzniku samostatné České národní banky.

K výraznému posílení samostatnosti ČNB v měnové oblasti došlo však až s měnovou odlukou, která proběhla dne 8. února 1993 a jejímž důsledkem byl vznik české koruny (se zkratkou Kč). Je třeba si uvědomit, že od vyhlášení

²³ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 581. Praha: Management Press, 2005 [29].

samostatné České republiky fungovala na území České a Slovenské republiky měnová unie.

K faktickému oddělení měn obou států došlo až zákonem č. 60/1993 Sb., o oddělení měny, účinným od 2. února 1993. Faktický konec měnové unie pak nastal dnem 8. února 1993, kdy koruny české a koruny slovenské nahradily dosavadní koruny československé.²⁴ Směnný poměr obou nových měn byl v poměru 1 Kčs = 1 Kč. Nové bankovky české měny (v hodnotě 200 Kč) začaly být uváděny do oběhu od 8. února 1993. Okolkované bankovky staré měny zůstaly v platnosti do 31. srpna 1993, mince do 30. listopadu 1993 a pamětní mince z let 1954 - 1993 vydané Státní bankou československou do 30. června 2000. Stávající kód ISO 4217 zní pro korunu českou „CZK“.

Na počátku nového tisíciletí řešil Ústavní soud České republiky dva velmi zajímavé případy, které se týkaly otázek souvisejících s problematikou nezávislosti České národní banky. Prvé rozhodnutí²⁵ se týkalo novely ZoČNB provedené zákonem č. 442/2000 Sb.. Tato novela představovala značný zásah do nezávislosti České národní banky. Mimo jiné stanovila, že inflační cíl a režim kurzu české měny k měnám cizím má Česká národní banka stanovovat po dohodě s vládou, že provozní a investiční výdaje České národní banky má schvalovat Poslanecká sněmovna či že členy bankovní rady se mohou stát pouze osoby navržené předsedou vlády. Většina ustanovení novely tak byla Ústavním soudem s účinností od 3. srpna 2001 zrušena (o rozhodnutí více viz kapitolu V.4.). Hodným pozornosti bylo rovněž další rozhodnutí Ústavního soudu²⁶, kterým tento rozhodoval o otázce, zda mohl prezident republiky v roce 2000 jmenovat guvernéra a viceguvernéry České národní banky bez kontrasignace předsedou vlády či jím pověřeného člena vlády (o rozhodnutí více viz kapitolu V.4.).

²⁴ VENCOVSKÝ, F. *Naše měnové reformy a odhluky*. Finance a úvěr č. 9/1993, str. 401 [86].

²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001, sp. zn. Pl. ÚS 59/2000, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 278/2001 Sb. [154].

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001, sp. zn. Pl. ÚS 14/2001, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 285/2001 Sb. [155].

IV.2.4. Česká národní banka od vstupu do Evropské unie až do současnosti

Dne 1. května 2004 byl zakončen proces vstupu České republiky do Evropské unie, který v podstatě započal v roce 1991, kdy byla podepsána asociační dohoda mezi EHS a ČSFR, pokračoval přes oficiální žádost České republiky o vstup do Evropské unie, která byla podána dne 17. ledna 1996, až po její přijetí v roce 2004.

Před vstupem do Evropské unie bylo však třeba harmonizovat nejen Ústavu a ZoČNB, ale značné množství dalších zákonů (např. harmonizační novela č. 126/2002 Sb., k zákonu o bankách) a přijmout některé zcela nové – zde můžeme jmenovat kupříkladu nový zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a mnohé jiné.

Vstupem do Evropské unie došlo na několik změn, které se přímo dotýkají naší centrální banky.

ČNB se stala součástí ESCB (Evropského systému centrálních bank). Tento byl založen na základě čl. 8 Smlouvy o založení Evropského společenství (tzv. Maastrichtská smlouva) a je složen z Evropské centrální banky a centrálních bank jednotlivých členských států. Jeho hlavním cílem je udržování cenové stability v rámci Evropské unie. Hlavními úkoly ESCB jsou: definování a realizace měnové politiky EU, držení a správa oficiálních devizových rezerv členských států, podpora plynulého fungování platebních systémů, řízení peněžního oběhu a provádění devizových operací dle Smlouvy. Česká národní banka má své zástupce ve všech 13 výborech ESCB. Bankovní radou byli do každého z nich jmenováni dva zástupci. Tito se účastní na činnosti jednotlivých pracovních skupin a jejich tzv. Task Forces.²⁷

²⁷ ECB a ESCB. [online] www.cnb.cz [119].

Dále došlo k tomu, že se guvernér České národní banky stal řádným členem Generální rady, která je jedním ze tří nejvyšších orgánů Evropské centrální banky. Generální rada má sice některé rozhodovací pravomoci, nicméně orgánem s klíčovou rozhodovací pravomocí je Rada guvernérů, která je složena z guvernérů centrálních bank zemí eurozóny a rozhoduje o nejvýznamnějších měnově politických záležitostech Evropské unie. Generální rada zasedá jednou za tři měsíce. Zaměstnanci České národní banky se v této souvislosti podílejí také na činnosti poradních výborů Generální rady. Česká národní banka se také podílí na tvorbě některých právních norem, které v rámci své působnosti vytváří Evropská centrální banka.²⁸

České národní bance připadla vstupem do EU nově také povinnost konzultovat ECB v souvislosti s tvorbou důležitých norem a opatření spadajících do působnosti Evropské centrální banky.

Vstupem České republiky do EU se stala Česká národní banka podílníkem na kapitálu Evropské centrální banky, jehož celková výše k 29. prosinci 2010 dosahovala 10,76 miliardy eur. Bylo tedy její povinnosti splatit relativně nepatrnou část svého podílu (5,84 milionů eur, což představuje 3,5 % z částky, kterou bude muset ČNB celkově zaplatit).²⁹

Česká národní banka má po svém vstupu do Evropské unie rovněž povinnost uvažovat o své kursové politice jako o věci společného zájmu všech členských států unie.³⁰

Česká národní banka je po vstupu naší republiky do EU rovněž povinna pravidelně získávat od příslušných státních institucí a hospodářských subjektů statistické informace a tyto předávat Evropské centrální bance, aby tyto mohl pro naplňování svých povinností využít ESCB.

Než se Česká republika stane součástí Evropské měnové unie, kterýžto krok bude představovat značné omezení centrálního bankovníctví u nás,

²⁸ Jaké jsou úkoly ČNB v Evropském systému centrálních bank? [online] www.cnb.cz [128].

²⁹ ECB a ESCB. [online] www.cnb.cz [119].

³⁰ Jaké jsou úkoly ČNB v Evropském systému centrálních bank? [online] www.cnb.cz [128].

vztahuje se na ni výjimka upravená v čl. 139 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SfEU“), která je součástí tzv. Lisabonské smlouvy, a jež říká, že na členské státy o kterých Rada nerozhodla, že splňují nezbytné podmínky pro přijetí eura, se nepoužijí mimo jiné následující články:

- o přijímání návrhů hlavních směrů hospodářských politik členských států a Evropské unie (čl. 121 odst. 2 SfEU);
- o Paktu stability a růstu (čl. 126 SfEU);
- o společné měnové politice (čl. 127 odst. 1, 2, 3 a 5 SfEU)
- o společné emisní politice (čl. 128 SfEU)
- o kompetencích Evropské centrální banky (čl. 132 SfEU)
- o opatřeních týkající se používání eura (čl. 133)
- o společné kursové politice (čl. 219 SfEU)
- o vnitřní organizaci Evropské centrální banky (čl. 283 odst. 2 SfEU).
- o rozhodnutích stanovících společné postoje k hospodářské a měnové unii v mezinárodních finančních institucích a na konferencích (čl. 138 odst. 1 SfEU)
- o opatřeních zajišťujících jednotné zastoupení na mezinárodních finančních institucích a konferencích (čl. 138 odst. 2 SfEU).

K výraznému posílení pravomocí České národní banky došlo sjednocením dohledu nad finančním trhem provedeným v roce 2006. Tato je od té doby jednotným regulátorem a supervizorem finančního trhu v České republice.

Jednou ze zkoušek, kterou musela naše centrální banka v posledním období prodělat byla i světová finanční krize³¹, již světová ekonomika pociťovala zejména v letech 2008 a první polovině roku 2009 a jejíž důsledky jsou globálním hospodářstvím vnímány dodnes. Jak plyne z názorů uznávaných českých ekonomů, Česká národní banka zvládla krizovou situaci

³¹ Příčinou této krize byla americká hypoteční krize, která se počala projevovat v létě roku 2007 (konkrétně zejména 31. července, kdy Investiční banka Bear Stearns uzavřela dva své hedgeové fondy, které se zabývaly investicemi do nemovitostí v USA). Světová finanční krize se pak nejvíce projevila po krachu čtvrté největší investiční banky v USA – Lehman Brothers (v pondělí, 15. září 2008).

velmi dobře. Výrazným kladem bylo kupříkladu výše uvedené sjednocení dohledu nad finančním trhem, které umožnilo České národní bance relativně přesně vyhodnocovat celkovou finanční stabilitu v době, kdy v zahraničí ještě nebyly znát závažnější znaky krize. Výrazně nápomocným prvkem, při vyrovnávání se s dopady krize, bylo rovněž cílování inflace, k němuž Česká národní banka přistoupila počátkem roku 1998.³²

³² Analytici: Česká národní banka má ve světě dobrou pověst. [online] www.ihned.cz [109].

V. Obecně o České národní bance

V.1. Obecné pojednání a definice

Pokud bychom hledali příléhavou definici pro naší centrální banku, vysoce pravděpodobně bychom vycházeli z ustanovení § 1 odst. 1 ZoČNB, který říká, že Česká národní banka je ústřední bankou České republiky a orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem³³. Sídlem České národní banky je Praha.

Hlavní cíl činnosti České národní banky je zakotven v článku 98 odst. 1 Ústavy České republiky. Je jím „péče o cenovou stabilitu“. V souladu s tímto cílem řídí naše centrální banka měnovou politiku, emituje mince a bankovky, provádí devizovou činnost, řídí peněžní oběh, platební styk, zúčtování bank a vykonává dohled nad finančním trhem.³⁴ Funguje dále jako banka bank, banka státu, vydává některé obecně závazné právní předpisy a provádí některé další činnosti. Funkce naší ústřední banky jsou podrobněji popsány a rozebrány v šesté kapitole této disertační práce.

V.2. Postavení České národní banky

V Ústavě naší země je deklarováno, že Česká národní banka je „ústřední bankou státu“ (čl. 98 odst. 1 Ústavy České republiky). Podle § 1 odst. 1 ZoČNB je Česká národní banka právnickou osobou, která má postavení veřejnoprávního subjektu a nezapisuje se do obchodního rejstříku. Česká národní banka bývá označována jako „ústavní orgán sui generis“³⁵ či jako „veřejnoprávní subjekt od státu odlišný“³⁶. Tato označení s nepříliš vysokou vypovídací hodnotou jsou důsledkem jejího zvláštního postavení v rámci institucí našeho státu.

³³ Česká národní banka. [online] www.cnb.cz [115].

³⁴ O ČNB. [online] www.cnb.cz [139].

³⁵ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. Díl 1, Ústavní systém*, str. 331. Praha: Linde, a.s., 1998 [25].

³⁶ SLÁDEČEK, V a kol. *Ústava České republiky - komentář*, str. 823. Praha: C.H. Beck, 2007 [36].

Pokud jde o postavení České národní banky v právním řádu České republiky, mohla by se vyskytnout otázka, zda tato není organizační složkou státu. Odpověď na tuto otázku je lakonicky jednoduchá – není. V ustanovení § 1 odst. 2 ZoČNB je totiž možno se dočíst: „Česká národní banka je právnickou osobou, ...“. Organizační složka státu je definována v § 3 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích a v odstavci druhém tohoto ustanovení nalezneme deklaraci, že „Organizační složka není právnickou osobou“. Využitím metody logického výkladu právních norem „argumentum a contrario“ pak dojdeme k jednoznačnému závěru, že z důvodu skutečnosti, že Česká národní banka, pokud je právnickou osobou, nemůže být organizační složkou státu.

V soustavě ústředních institucí našeho státu má Česká národní banka velmi specifické postavení, nepatří totiž podobně jako Nejvyšší kontrolní úřad (čl. 97 Ústavy) mezi ústřední orgány státní správy. Tento nepochybný fakt plyne zejména ze skutečnosti, že se Česká národní banka nenachází v taxativním výčtu ustanovení §§ 1 a 2 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky (tzv. Kompetenčního zákona). Na rozdíl od České národní banky, Státní banka československá mezi ústřední orgány státní správy podle § 1 odst. 3 zákona č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé, patřila. Skutečnost, že Česká národní banka není ústředním orgánem státní správy, má dalekosáhlé důsledky zejména v tom smyslu, že se na ni nevztahují oprávnění vlády řídit její činnost, kontrolovat ji a sjednocovat její aktivity s ministerstvy a jinými ústředními orgány státní správy. Česká národní banka tak nemá např. pro ústřední orgány státní správy obecnou povinnost, která je upravena v ustanovení § 24 kompetenčního zákona (připravovat návrhy zákonů a jiných právních předpisů, které by jí vláda uložila) či povinnost uvedenou v ustanovení § 25 stejného zákona (zabezpečovat ve své působnosti úkoly související se sjednáváním mezinárodních smluv, s rozvojem mezistátních styků a mezinárodní spolupráce, zabezpečovat ve své působnosti úkoly, které

vyplývají pro Českou republiku z mezinárodních smluv, jakož i z členství v mezinárodních organizacích), pokud nejde o povinnosti uvedené v § 2 odst. 3 či § 40 ZoČNB.

V ustanovení § 1 odst. 3 se dočteme následující: „České národní bance jsou svěřeny kompetence správního úřadu ...“. V této souvislosti je velmi zajímavou právní otázkou, zda má Česká národní banka v některých případech postavení státního orgánu (správního úřadu)³⁷. Pokus o odpověď na tuto otázku byl učiněn zejména v roce 1997, kdy byl o problematice veden mezi odborníky spor na stránkách časopisu *Správní právo*^{38,39}. Otázka, která byla v této souvislosti řešena byla následující: „Má Česká národní banka v souvislosti s výkonem vrchnostenské správy ve stanoveném rozsahu postavení státního orgánu?“ Tato otázka má totiž mnohé praktické aspekty. V jednotlivých zákonech našeho právního řádu jsou formulovány nejrůznější povinnosti státních orgánů, které jsou tyto povinny naplňovat. Jako příklad lze uvést řešení otázky, zda má Česká národní banka povinnost na žádost orgánů činných v trestním řízení, předkládat těmto odborná vyjádření, kteroužto povinnost podle § 105 odst. 1 TR státní orgány mají.

Domnívám se, že hlavním důvodem, proč není Česká národní banka zařazena mezi ústřední orgány státní správy, byla snaha o co nejširší zakotvení míry její nezávislosti, což je pochopitelné a v převažující míře rozumné. Domnívám se pak, že tato její nezávislost by neměla být oslabována ani snahou o uložení jí některých povinností v rámci konstrukce, že v jistých případech má postavení státního orgánu a tedy i

³⁷ V dalším textu budu používat označení správní úřad. Je však třeba podotknout, že nejde o zcela identické pojmy. Hendrych [12] (str. 106) v této souvislosti podotýká, že ve starších právních normách je užíván místo pojmu „správní úřad“ pojem „státní orgán“. Nicméně i v těchto normách je „orgánem“ myšlen „úřad“. Orgánem totiž může být pouze fyzická osoba či sbor fyzických osob. Dědič [8] (str. 450) k tomuto uvádí, že jen fyzická osoba může „reálně“ jednat jménem „fiktivního“ subjektu. Jako příklad státního úřadu uvádí Komisi pro cenné papíry a jako příklad státního orgánu pak její prezidium.

³⁸ KANDRÁČ, P., BARÁK, J. *Česká národní banka jako ústřední banka České republiky a její postavení v trestním řízení*. *Správní právo* č. 5/1997, str. 308 a násl. [61].

³⁹ ONDRUŠ, R., FENYK, J. *Česká národní banka jako státní orgán a její postavení v trestním řízení*. *Správní právo* č. 2/1997, str. 81 – 88 [70].

jejich povinnosti. Je nepochybné, že některé závažné požadavky, které mají státní orgány vůči vládě, sobě navzájem a vůči občanům musí plnit, ač nezávislá, i Česká národní banka. **Dovoluji si však vyslovit názor, že tyto závažné požadavky a povinnosti centrální banky by měly být upraveny v zákoně o České národní bance a dalších zákonech pro každou jednotlivou povinnost České národní banky ad hoc a nikoli jejím zařazením do okruhu státních orgánů.** Je nepochybné, že těchto povinností je obrovské množství a že by tím docházelo k nepříjemnému rozšiřování některých ustanovení a rozhodně by nebyla vhodným příspěvkem ke zjednodušení a zpřehlednění právní úpravy. Je však rovněž nesporné, že Česká národní banka má v právním řádu České republiky stejně jako v právních rádech mnoha jiných států zvláštní postavení a je tedy třeba se v zákonech s tímto správným způsobem vypořádat.

Jiný argument pro tvrzení, že Česká národní banka nemá postavení správního orgánu, vychází z interpretace ustanovení výše zmiňovaného zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Ze zmiňovaného ustanovení § 3 odst. 1 tohoto zákona plyne, že správní úřady jsou zároveň organizačními složkami státu. Výše, v této kapitole, však bylo dovozeno, že Česká národní banka mezi organizační složky státu nepatří. Nemůže tak být ani správním úřadem.

Zakotvení České národní banky v Ústavě ještě neznamená, že naše centrální banka představuje vedle moci zákonodárné, výkonné a soudní nějakou čtvrtou „moc bankovní“. „Česká národní banka totiž do klasického systému dělby státní moci nezapadá a ani zapadat nemůže, neboť se nepodílí na výkonu státní moci, ale vykonává část veřejné moci jako instituce od státu odlišná, byť je zákonodárcem založená a státem zřizovaná“.⁴⁰

V ZoČNB se dále dočteme, že „při zabezpečování svého hlavního cíle je Česká národní banka nezávislá na pokynech vlády“ (§ 9 odst. 1 ZoČNB). Plní

⁴⁰ SLÁDEČEK, V a kol. *Ústava České republiky - komentář*, str. 827. Praha: C.H. Beck, 2007 [36].

však „poradní funkce vůči vládě v záležitostech měnově politické povahy a finančního trhu“.

Na rozdíl od ústředních orgánů státní správy také disponuje právní subjektivitou, která jí slouží k pokrývání nutných úkonů, zejména z oblasti práva obchodního, pracovního a občanského.

Česká národní banka je právnickou osobou, která se nezapisuje do obchodního rejstříku (§ 1 odst. 2 ZoČNB). V majetkoprávních vztazích, při nakládání s vlastním majetkem, jedná jako podnikatel. To znamená, že vyvíjí ekonomické aktivity jako komerční banky, nicméně se zásadními, v zákoně uvedenými omezeními (např. § 29 odst. 1, § 32 ZoČNB). Podnikatelem však není, což lze mimo jiné dovodit z faktu, že jejím cílem není dosahování zisku.

Česká národní banka má také vlastní majetek, se kterým samostatně disponuje. Kontrolní působnost Nejvyššího kontrolního úřadu na Českou národní banku dopadá jen v tom smyslu, že tento „vykonává kontrolu hospodaření České národní banky v oblasti výdajů na pořízení majetku a výdajů na provoz České národní banky“ (§ 3 odst. 3 ZoNKÚ).

V.3. Organizační struktura České národní banky

V.3.1. Obecně o organizační struktuře

Organizační strukturu České národní banky popisují ustanovení §§ 4 - 8 hlavy druhé ZoČNB, nazvané „Organizace České národní banky“. Pro organizaci naší centrální banky je rovněž klíčový její organizační řád. Tento stanoví organizační uspořádání, principy řízení, působnost jednotlivých řídicích jednotek, strukturu jednotlivých organizačních útvarů, vzájemné vztahy mezi nimi a jejich pracovní náplň. Rovněž upravuje základní práva, povinnosti a odpovědnost pracovníků ČNB. Organizační řád je tedy nejvyšší vnitrobankovní normou, která současně plní úlohu statutu centrální banky.⁴¹

⁴¹ Charakteristika ČNB, str. 2. [online] myop.wz.cz [92].

Bankovní rada České národní banky jako kolektivní orgán řídí od 1. ledna 2002, kdy byla provedena zásadní změna organizačního řádu, organizační jednotky ústředí a pobočky. Hned po bankovní radě jsou v organizační struktuře České národní banky nejvyššími organizačními jednotkami sekce a jednotlivé samostatné odbory. Tyto jsou vedeny řediteli, kteří jsou ze své činnosti přímo odpovědní bankovní radě. Sekce a samostatné odbory plní úkoly, které jsou jim určeny v rámci příslušných střednědobých koncepcí schválených bankovní radou pro konkrétní oblasti činnosti České národní banky.⁴²

V.3.2. Bankovní rada České národní banky

Nejvyšším orgánem České národní banky je bankovní rada. Podle ZoČNB je bankovní rada nejvyšším řídicím orgánem České národní banky a „určuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečňování a rozhoduje o zásadních měnově politických opatřeních České národní banky a opatřeních v oblasti dohledu nad finančním trhem“ (§ 5 odst. 1). V čele bankovní rady stojí guvernér. Dalšími členy bankovní rady jsou dva viceguvernéři a čtyři řadoví členové. Členy bankovní rady jmenuje prezident republiky na dobu 6 let. Prezident odvolá guvernéra či člena bankovní rady v případě, kdy se tento dopustí porušení zákazu inkompatibility či ztratí některý z předpokladů pro výkon funkce. Prezident rovněž může člena bankovní rady odvolat, pokud tento nevykonává svoji funkci po dobu delší než 6 měsíců. Dnem vstupu České republiky do Evropské unie nabylo účinnosti ustanovení (§ 6 odst. 13) o tom, že guvernér bude prezidentem odvolán v případě, že nesplňuje podmínky požadované pro výkon jeho funkce nebo dopustil-li se vážného pochybení. Toto ustanovení však pokračuje v tom smyslu, že **pokud se odvolaný guvernér či Rada guvernérů ECB domnívají, že odvoláním došlo k porušení Smlouvy o založení Evropského společenství nebo předpisu vydaného k jejímu provedení, mohou iniciovat přezkoumání rozhodnutí u**

⁴² Systém řízení a organizační struktura České národní banky. [online] www.cnb.cz [149].

Evropského soudního dvora.⁴³ Toto ustanovení považuji za příliš silný zásah do rozhodovací působnosti prezidenta republiky a domnívám se, že toto nevhodné ustanovení neospravedlňuje ani skutečnost, že guvernér je zároveň členem Generální rady Evropské centrální banky. Tento orgán Evropské centrální banky by dle mého názoru měl bez výhrad tolerovat rozhodnutí orgánů České republiky o jejích nominantech do tohoto uskupení. Význam funkce guvernéra je podtržen tím, že pokud dojde k rovnosti hlasů při hlasování v bankovní radě, hlas guvernéra či jím pověřeného viceguvernéra rozhoduje.

Podle ustanovení § 6 odst. 6 je s členstvím v bankovní radě „neslučitelná funkce poslance zákonodárného sboru, člena vlády a členství v řídících, dozorčích a kontrolních orgánech jiných bank a podnikatelských subjektů a výkon samostatně výdělečné činnosti s výjimkou činnosti vědecké, literární, publicistické, umělecké a pedagogické a s výjimkou správy vlastního majetku. Členství v bankovní radě je dále neslučitelné s jakoukoliv činností, která může způsobit střet zájmů mezi prováděním této činnosti a členstvím v bankovní radě.“ Je zjevné, že po vzniku Senátu České republiky v roce 1996 bylo poněkud opomenuto výše uvedené ustanovení ZoČNB, který nabyl účinnosti o tři roky dříve, rozšířit i o neslučitelnost s funkcí senátora. **Domnívám se, že v rámci budoucích novelizací zákona by měla být inkompatibilita funkce senátora a členství v bankovní radě rovněž zohledněna. Stejně tak by bylo vhodné uvažovat i o vložení ustanovení o neslučitelnosti členství v bankovní radě s funkcí prezidenta České republiky.**

Jednání bankovní rady se řídí jednacím řádem, který si bankovní rada sama stanoví. Pokud jde o činnosti, které bankovní rada vykonává, najdeme jejich demonstrativní výčet v ustanovení § 5 ZoČNB. Na prvním místě je třeba zmínit její rozhodování o zásadních měnově politických opatřeních a o opatřeních v rámci dohledu nad finančním trhem. Dále pak schvaluje rozpočet

⁴³ MRKÝVKA, P. a kol. *Finanční právo a finanční správa*, str. 215. Brno: Masarykova univerzita, 2004 [21].

České národní banky a stanoví zásady činnosti a obchodů České národní banky. Rozhoduje o uspořádání a působnosti jí podřízených složek, schvaluje rozpočet a určuje strukturu a druhy svých fondů, jejich výši a způsob využití. Do její kompetence dále patří problematika odměňování guvernéra, oblast pracovněprávních vztahů zaměstnanců banky a udělování souhlasu k jejich podnikatelské činnosti. Přísluší jí rovněž rozhodování o rozkladech proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni. Podle § 28 ZoB bankovní rada České národní banky jmenuje a odvolává správce při zavedení nucené správy nad bankou a stanoví jeho odměnu. Obdobná ustanovení najdeme i v ostatních sektorových zákonech, např. § 139 ZPKT a § 13 ZSUD, s jedinou výjimkou, kterou je zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Zde je v ustanovení § 100 shodně s výše uvedenými normami stanoveno, že „Česká národní banka ... jmenuje správce a na návrh správce jeho zástupce.“ **Nicméně norma, což je s podivem, se nezmiňuje o stanovení odměny správce bankovní radou tak jak to činí všechny tři ostatní výše zmíněné normy upravující činnost subjektů finančního trhu.** Nezmiňují se o ní ani ustanovení §§ 379 – 388 insolvenčního zákona speciálně věnovaná úpadku pojišťoven a tuzemských zajišťoven. **V tomto případě je dle mého názoru nutné postupovat podle obecných ustanovení zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení a odměnu insolvenčního správce určit podle vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.**

Statutárním orgánem České národní banky je její guvernéř (v současné době, od 18. června 2010 Miroslav Singer). Guvernéř jedná jménem centrální banky navenek. V případě nepřítomnosti, je guvernéř zastupován jedním ze dvou viceguvernéřů. Guvernéř předsedá jednání bankovní rady.

Velmi zajímavou se jeví problematika odměňování členů bankovní rady České národní banky o níž se zmiňuje také Revenda⁴⁴. V ustanovení § 5 odst. 2 se totiž dočteme, že „Bankovní rada dále zejména ... stanoví mzdové a další požitky guvernéra; mzdové a další požitky viceguvernérů a dalších členů bankovní rady stanoví guvernér, ...“. **Domnívám se, že jde o velmi nevhodné řešení problematiky mzdového hodnocení členů bankovní rady. Mzda guvernéra a členů bankovní rady by dle mého mínění měla být stanovena nejlépe ve vyhlášce, pevnou částkou a s jasnými pravidly roční valorizace.** Nezdá se mi totiž vhodné, že v podstatě jediným, velmi nepatrným faktorem, který působí na to, aby tyto mzdy nebyly zcela nepřiměřené, je povinnost uvádět jejich výši v roční zprávě o výsledku hospodaření České národní banky, která je podle ustanovení § 47 odst. 3 předkládána Poslanecké sněmovně Parlamentu. Bez této by totiž jejich výše nemusela být v podstatě vůbec nikde deklarována.

Stejný problém se týká i **problematicky odměn**. V této oblasti by dle mého názoru měl být zohledněn výkon bankovní rady. Tento by mohl být kupříkladu **navázán na přesnost stanovování inflačního cíle. Tak by bylo kupř. 50 % odměny vyplaceno se mzdou ihned a dalších 50 % v úměrnosti podle toho, jak přesně by se bankovní radě podařilo inflační cíl stanovit.** Navíc by měla být pochopitelně stanovena maximální výše odměn.

V.3.3. Sekce, samostatné odbory a pobočky České národní banky

Česká národní banka má dvanáct sekcí (kancelář, lidské zdroje, rozpočet a účetnictví, správní, informatiky, regulace a analýz finančního trhu, dohledu nad finančním trhem, řízení rizik a podpory obchodů, měnová a statistiky, bankovních obchodů, peněžní a platebního styku, licenčních a sankčních řízení), které jsou děleny na odbory (řízené řediteli, kteří se za svoji činnost odpovídají jednotlivým členům bankovní rady) a dále čtyři samostatné odbory (interního auditu, komunikace, ekonomického výzkumu a finanční stability,

⁴⁴ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 625. Praha: Management Press, 2005 [29].

ochrany spotřebitele). Vrcholným řízením sekcí jsou pověřeni jednotliví členové bankovní rady, kterým podle organizačního řádu podléhají rovněž jednotlivé samostatné odbory a účelové organizační jednotky.

Česká národní banka provozuje na území České republiky sedm poboček (v Praze, Brně, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Českých Budějovicích a Ostravě). Pobočka představují výkonnou organizační jednotku České národní banky a vykonávají zejména následující činnosti: zastupování České národní banky v obvodu své působnosti, zajišťování jejího styku s jednotlivými bankami, s orgány státní správy, Českým statistickým úřadem podnikatelskou sférou a jinými subjekty. Pobočka je odpovědná za správu peněžních zásob, za vedení účtů státního rozpočtu a jiných klientů pobočky, za provádění platebního styku, za výkon devizové kontroly, za zpracovávání devizové statistiky v regionu a za vlastní finanční účetnictví.

Podle ustanovení § 4 písm. c) patří do organizační struktury České národní banky rovněž účelové organizační jednotky. Účelové organizační jednotky jsou vedeny svými řediteli, kteří jsou ze své činnosti odpovědní jednotlivým příslušným členům bankovní rady.

V.3.4. Výbor pro finanční trh

Součástí koncepce sjednocení dohledu nad finančním trhem, které proběhlo v roce 2006 byl i vznik Výboru pro finanční trh, který má působit jako poradní orgán bankovní rady České národní banky. Výbor má celkem sedm členů. Jde o jednoho člena bankovní rady, dva členy jmenované ministrem financí, tři rozpočtovým výborem Poslanecké sněmovny a finančního arbitra. Výkon funkce je čestný, bez nároku na odměnu. Výbor se musí dle zákona sejít minimálně dvakrát za rok.

Podle § 45c odst. 1 ZoČNB mají být ve Výboru projednávány obecné koncepce, strategie a přístupy k dohledu na finančním trhem; významné nové trendy na finančním trhu, v jeho dohledu a regulaci; systémové otázky finančního trhu a výkonu dohledu nad ním. V těchto oblastech má výbor

právo předkládat bankovní radě stanoviska a doporučení. Výbor však nemá žádné přímé exekutivní pravomoci.

Nedomnívám se, že by v současné době existence výboru vykazovala hlubší přínosy pro finanční trh a dohled nad ním. Domnívám se, že ač byl v původní koncepci sjednocení dohledu nad finančním trhem zamýšlen jako nástroj veřejné kontroly dohledové činnosti České národní banky a zvýšení její odpovědnosti, neprokázal do dnešních dnů výraznější smysl své existence. Je to nepochybně dáno i úzkými pravomocemi, které má k dispozici.⁴⁵ **Výbor zcela zjevně neplní funkce, které s ním tvůrci koncepce spojovali. Dle mého názoru by mělo být zváženo jeho zrušení.**

V.3.5. Rozkladová komise České národní banky

Rozkladová komise představuje poradní orgán bankovní rady pro přípravu jejích rozhodnutí, která jsou vydávána ve správním řízení. Jde o kolegiální orgán složený z jejího předsedy, předsedů jednotlivých senátů a deseti členů v každém senátu. Rozkladová komise má rovněž svého tajemníka, který je určován bankovní radou z řad zaměstnanců České národní banky. Komise je usnášeníschopná, pokud je na jejím zasedání přítomno alespoň šest jejích členů. Rozhoduje nadpoloviční většinou hlasů přítomných členů a při jejich rovnosti je rozhodujícím hlas předsedy. Ve výjimečných případech je možno rozklad členy projednat „per rollam“. Je třeba dodat, že usnesení rozkladové komise nejsou pro bankovní radu závazná.⁴⁶ **Toto dle mého není nejvhodnější konstrukce. Domnívám se, že rozhodnutí rozkladové komise jsou vzhledem k odbornosti jejích členů vysoce erudovaná a v této úzké (převážně právní) sféře erudovanější než rozhodnutí samotné bankovní**

⁴⁵ Výbor může podle § 45d odst. 2 ZoČNB vyjádřit ke zprávě o výkonu dohledu nad finančním trhem, kterou předkládá Česká národní banka Poslanecké sněmovně, Senátu a vládě jednou ročně k informaci; může předkládat bankovní radě stanoviska a doporučení ve vymezených okruzích (§ 45c odst. 2 ZoČNB) ; může od České národní banky požadovat informace o jejích hlavních aktivitách v oblasti dohledu nad finančním trhem včetně vydaných rozhodnutí (§ 45c odst. 3 ZoČNB).

⁴⁶ Čl. 1 odst. 5 Jednacího řádu rozkladové komise České národní banky.

radý. Dle mého názoru by bylo vhodné uvažovat o závaznosti usnesení rozkladové komise pro rozhodnutí bankovní rady.

V.4. Nezávislost České národní banky

Pokud jde o nezávislost České národní banky, je nutné předeslat, že žádná státní instituce nepožívá nezávislosti „absolutní“. V této souvislosti lze mluvit pouze o nezávislosti „relativní“, tedy s existencí některých nutných faktických omezení.⁴⁷ Je tomu tak i v České republice a tuto skutečnost lze dovozovat již z ustanovení čl. 98 odst. 1 Ústavy, kde se dočteme „do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona“. Ze samotné zákonné úpravy pak plynou konkrétní omezení (např. plnění různých informačních povinností, které má centrální banka vůči ústavním orgánům z důvodu zajištění nutné minimální míry přehledu a kontroly jejích činností). Důležitými determinujícími aspekty jsou zde pochopitelně i míra konkrétnosti právní úpravy, schopnosti představitelů vedení banky využívat zákonem daných možností a mnohé jiné.

Můžeme se setkat s názory, že centrální banka by měla požívat nezávislosti pouze v oblasti využívaných instrumentů, nikoli v oblasti cílů.⁴⁸ Tyto názory jsou odůvodňovány zejména faktem, že měnové cíle centrální banky by měly být logicky sladěny s hospodářskými cíly vlády, aby nedocházelo k jejich vzájemnému působení v opačném smyslu, jejich „přebíjení“. Tento argument je silně podpořen skutečností, že monetární politika centrální banky je nástrojem s mnohem silnějším vlivem na hospodářství, než rozpočtové hospodaření vlády. To je možno velmi dobře ilustrovat na příkladě, jaký vliv na ekonomiku má i nepatrná změna úrokových sazeb o čtvrtinu procentního bodu.⁴⁹

⁴⁷ PAVLÁT, V. – KUBÍČEK, A. *Regulace a dohled nad finančními trhy*, str. 27. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010 [24].

⁴⁸ BLINDER, A. S. *Central banking in theory and praxis*, str. 54. Palatino: MIT Press, 1998 [5].

⁴⁹ HOLMAN, R. *Čtyři nebezpečí přílišné nezávislosti centrální banky*. In Loužek, M. (editor). *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Sborník textů č. 3/2000. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, str. 61 [54].

Přes výše uvedenou velmi silnou argumentaci je však **dle mého názoru třeba konstatovat, že jediný způsob vymezení cílů centrální banky je jeho vymezení ve velmi obtížně měnitelné normě, jakou je ústavní zákon a to stručnou relativně „příliš nevypovídající“ definicí, která se ani náznakem nedotýká instrumentů, kterých by k naplnění tohoto cíle mělo být využito a která dává možnost centrální bance cíl své činnosti naplňovat v souladu se stávající situací a možnostmi ekonomiky.** Pokud by k vymezení cíle centrální banky došlo v normě, kterou by bylo možno stávající vládou lehce změnit, nešlo by o vhodný stav. Je totiž třeba si uvědomit skutečnost, že v **daném čase aktuální politická garnitura má vždy tendenci upřednostňovat spíše opatření, která mají krátkodobější efekt na rozvoj ekonomiky před řešeními komplexními, která by měla nejprínosnější vliv na udržení cenové stability.** Tuto skutečnost lze vysvětlit jednoduše tak, že se tato **aktuální politická reprezentace vždy snaží o znovuzvolení a má tedy pro ni mnohem zásadnější význam výhodná ekonomická situace v rámci jejího volebního období, než ekonomická situace z nejdůležitějšího, dlouhodobého hlediska.** Tuto situaci také velmi dobře popisuje ekonomický jev zvaný časová nekonzistence. Jde o jev, který bývá u vládní politiky zaznamenáván zejména před volbami. V tomto období má vláda tendenci podporovat monetární expanzi. Monetární expanzí dochází krátkodobě ke snížení nezaměstnanosti a tím se vláda snaží zajistit svůj opětovný volební úspěch. Nicméně z dlouhodobého hlediska vede toto jednání vlády ke zvýšení inflace a k návratu nezaměstnanosti na původní úroveň.⁵⁰ Výše popsaná tendence vlád je neoddiskutovatelně nejsilnějším argumentem hovořícím pro vysokou míru nezávislosti centrální banky o jehož pravdivosti je možno se až příliš reálně přesvědčit na konci každého volebního období.

⁵⁰ KOTLÁN, V. *Zákon o ČNB, inflační cíl a ekonomická teorie*. Bankovníctví č. 3/2001, str. 28 [64].

Nezávislost České národní banky spočívá ve čtyřech oblastech⁵¹, které bývají někdy rovněž označovány jako tzv. Maastrichtská kritéria nezávislosti centrálních bank.⁵² Jde o následující.

Institucionální nezávislost je zakotvena především v ustanovení čl. 98 odst. 1 Ústavy, kde se praví, že „do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona“. Zásahy do postavení České národní banky na základě obvyčejných zákonů jsou tedy připuštěny, nicméně z judikatury Ústavního soudu⁵³ plyne, že takové zásahy nesmí mít potenciál být vykládány jako zásahy do oblasti naplňování hlavní, Ústavou vymezené, funkce naší centrální banky. Nezávislost České národní banky v Ústavě není vyjádřena tak explicitně, jako je tomu v předchozím článku 97 upravujícím Nejvyšší kontrolní úřad. **Domnívám se, že tato míra vyjádření institucionální nezávislosti České národní banky je dostačující. To zejména z důvodu, že Česká národní banka vykonává rovněž dohled nad finančním trhem v rámci kteréžto činnosti jsou jí svěřeny kompetence správního úřadu a v tomto aspektu své činnosti je tedy v podstatě podřízena vládě České republiky která za výkon této činnosti nese vrcholnou odpovědnost.** Institucionální nezávislost je dále zakotvena v ustanovení § 9 odst. 1 ZoČNB v němž se praví, že „Česká národní banka a bankovní rada při plnění hlavního cíle České národní banky a při výkonu dalších činností nesmějí přijímat ani vyžadovat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu, vlády, správních úřadů ani od jakéhokoliv jiného subjektu“.

Funkční nezávislost lze shledat ve skutečnosti, že zcela v kompetenci centrální banky jsou rozhodnutí týkající se vytváření inflačních cílů a rovněž postupů a využití nástrojů k jejich naplnění. Režim kurzu české měny je pak

⁵¹ Nezávislost ČNB. [online] www.cnb.cz [138].

⁵² BAŽANTOVÁ, I. *Nestandardní právní zakotvení ČNB. Právní zakotvení centrální banky v meziválečném Československu*. In Loužek, M. (editor). *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Sborník textů č. 3/2000. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, str. 19 - 34 [45].

⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001, sp. zn. Pl. ÚS 59/2000, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 278/2001 Sb. [154] ve spojení s nálezem Ústavního soudu ze dne 15. února 1994, sp. zn. Pl. ÚS 35/93, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 49/1994 Sb. [153].

sice stanoven Českou národní bankou po projednání s vládou, nicméně tímto nesmí být podle § 35, písm. a) „ohrožen hlavní cíl České národní banky“ - tedy péče o cenovou stabilitu. Česká národní banka a vláda se pak vzájemně informují o zásadách a opatřeních měnové a hospodářské politiky (§ 9 odst. 2 ZoČNB).

Personální nezávislost tkví v minimalizaci politického vlivu v souvislosti se jmenováním a odvoláváním členů bankovní rady. Podle článku 62, písm. k) Ústavy jmenuje členy Bankovní rady prezident republiky. Stejně tak podle ustanovení § 6 zákona o České národní bance „Guvernéra, viceguvernéry a ostatní členy jmenuje a odvolává prezident republiky.“ Členové bankovní rady mohou být odvoláni jen z důvodů taxativně vymezených v § 6 odst. 11 - 13 zákona o České národní bance (např. zbavení či omezení způsobilosti k právním úkonům, vážné pochybení, nevykonávání funkce po dobu delší než 6 měsíců).

S problematikou personální nezávislosti České národní banky velmi úzce souvisí spor mezi vládou a prezidentem České republiky, který byl v roce 2001 řešen Ústavním soudem České republiky. Předmětem sporu byl výklad ustanovení čl. 62 písm. k) a čl. 63 odst. 2 Ústavy. Konkrétně šlo o otázku, zda může být guvernér a viceguvernéři jmenováni do své funkce prezidentem republiky bez kontrasignace předsedou vlády (či jím pověřeného člena vlády) či nikoli. Čl. 62 písm. k) hovoří o tom, že prezident jmenuje členy bankovní rady, aniž by při tom byl jakkoli limitován. Pokud by však funkce guvernéra a viceguvernérů byly ve své podstatě zvláštními funkcemi v rámci bankovní rady, pak by se na jejich jmenování vztahoval čl. 63 odst. 2 a pak by se podle čl. 63 odst. 3 na jmenování těchto funkcionářů kontrasignace předsedy vlády (či jím pověřeného člena vlády) vztahovala. Ústavní soud v této záležitosti judikoval⁵⁴ tak, že potvrdil platnost rozhodnutí prezidenta republiky, kterým byli dne 29. listopadu 2000 jmenováni do svých funkcí

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001, sp. zn. Pl. ÚS 14/2001, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 285/2001 Sb. [155].

guvernér Zdeněk Tůma a viceguvernér Luděk Niedermayer bez kontrasignace. Argumentoval při tom mimo jiné skutečností, že od roku 1993 se tento postup uplatňuje a jde tedy o ústavní zvyklost. Hlavním argumentem však byla skutečnost, že funkce guvernéra či viceguvernérů nevybočuje z funkce členství v bankovní radě České národní banky natolik, aby pro ni bylo třeba volit speciální proceduru. **V této souvislosti se domnívám, že pokud by v budoucnu mělo dojít ke komplexnější novele Ústavy, zejména v souvislosti s Českou národní bankou, bylo by vhodné změnit ustanovení čl. 62 písm. k) či čl. 63 odst. 2 tak, aby v otázce jmenování guvernéra a viceguvernérů České národní banky nebylo do budoucna sporu.**

Pro finanční nezávislost naší centrální banky je zásadní především ustanovení § 1 odst. 4 ZoČNB, které hovoří o tom, že „Česká národní banka hospodaří samostatně s majetkem, který jí byl svěřen státem“ a dále ustanovení § 30 odst. 2, jež vyjadřuje zákaz přímého financování veřejného sektoru v souladu s ustanovením čl. 123, odst. 1 SfeU.⁵⁵ Účelem tohoto ustanovení je snaha o to, aby bylo možno co nejpřesněji posuzovat rozpočtové deficity jednotlivých členských států EU. Prostřednictvím úvěrů poskytovaných centrální bankou do státního rozpočtu by totiž mohlo velmi jednoduše docházet ke zkreslování výsledků hospodářské politiky členských zemí.⁵⁶ Další ustanovení o hospodaření České národní banky nalezneme v §§ 47 a 48 ZoČNB.

V souvislosti s výše uvedeným je třeba ještě konstatovat, že Česká národní banka představuje jednu z nejnezávislejších institucí svého druhu na světě.⁵⁷ Projev této skutečnosti **je dle mého názoru možno spatřovat také ve velmi obecných formulacích její činnosti v jednotlivých oborech.** Tak se v § 2 odst. 2 ZoČNB dočteme „V souladu se svým hlavním cílem Česká národní

⁵⁵ SCHELLER, H. K. *Die Europäische Zentralbank*, str. 80 Frankfurt am Mein: Europäische Zentralbank, 2006 [33].

⁵⁶ TOMÁŠEK, M. *Ústavní pojetí centrální banky - dynamika tvorby a výkladu čl. 98 Ústavy ČR*, str. 388. In Kysela, J. (editor). *Deset let Ústavy České republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003 [82].

⁵⁷ HOLMAN, R. *Ekonomie*, str. 656. Praha: C.H. Beck, 2005 [13].

banka ... určuje měnovou politiku, ... řídí peněžní oběh, platební styk ... provádí další činnosti podle tohoto zákona a podle zvláštních právních předpisů". **Přičemž je třeba vzít v potaz, že při tvorbě či spolupráci při vytváření některých norem podle § 37 ZoČNB obsah nemalého množství těchto právních předpisů sama výrazně determinuje.**

Otázka nezávislosti České národní banky úzce souvisí i s problematikou transparentnosti její měnové politiky. Tak je česká veřejnost pravidelně informována o naplňování hlavního cíle monetární politiky naší centrální banky a o procesu cílování inflace, díky němuž je tento cíl plněn. Veřejnost je dále průběžně obeznamována s výší inflačního cíle, s prognózami inflace a jejími riziky, dále o měnově politických opatřeních a důvodech, jež byly důvodem pro jejich vydání. K poskytování těchto informací jsou využívány Zprávy o inflaci vydávané pravidelně každé čtvrtletí a jež jsou předkládány dvakrát ročně k projednání Poslanecké sněmovně parlamentu České republiky a prezentovány na webových stránkách České národní banky. Dále pak články v odborném i laickém tisku, přednášky, vystoupení členů Bankovní rady a jiné.⁵⁸ Není bez zajímavosti, že jak poznamenává Kysilka, v některých případech mohou být nezávislost a transparentnost požadavky přímo protikladnými.⁵⁹

S pojmem nezávislosti centrální banky je rovněž spojen pojem její kredibility. Co rozumět pod pojmem kredibilita? Alan Blinder ji definuje jako situaci, kdy lid věří, že centrální banka postupuje vždy tak, jak tvrdí že bude postupovat.⁶⁰ Jde tedy o míru věrohodnosti proklamací centrální banky. Významným prvkem, který často přispívá k vysoké míře kredibility centrální banky je její nezávislost. Nicméně nejde o faktor jediný a navíc to, že je centrální banka nezávislá neimplikuje, že je kredibilní. Pro kredibilitu je

⁵⁸ Nezávislost ČNB. [online] www.cnb.cz [138].

⁵⁹ KYSILKA, P. *Právní postavení centrální banky*. In Loužek, M. (editor). *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Sborník textů č. 3/2000. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, str. 35 - 40 [66].

⁶⁰ BLINDER, A. S. *Central-Bank Credibility: Why Do We Care? How Do We Build It?* *American Economic Review* č. 5/2000, str. 1422 [47].

dalším významným faktorem čas. Teprve po delší době, kdy je pozorováno jak se centrální bance podařilo naplnit cíle, které deklarovala, lze usuzovat na míru její kredibility. Pokud centrální banka není kredibilní, nebude příliš úspěšná, neboť díky nedůvěře v ni, se nebudou ekonomické subjekty chovat žádoucím způsobem.⁶¹ Z výsledků empirického šetření, které provedl Martin Mandel v roce 2010 plyne velmi vysoká míra kredibility České národní banky.⁶²

Zajímavou událostí, k níž došlo na přelomu tisíciletí a která musela být řešena Ústavním soudem se týkala novely ZoČNB zákonem č. 442/2000 Sb.. Judikát je zajímavý i z toho hlediska, že se zde Ústavní soud musel vyjádřit k některým otázkám neprávního, ale ekonomického charakteru. Po značných měnových turbulencích z roku 1997 a ve světle snahy přizpůsobit ZoČNB podmínkám blížícího se vstupu České republiky do Evropské unie došlo k vytvoření novely ZoČNB, která měla reagovat na některé související skutečnosti. Vlivem některých pozměňovacích návrhů provedených v Parlamentu (u nichž lze do určité míry shledat i politické pohnutky) došlo ke značnému omezení nezávislosti České národní banky.

Novelou měl být mimo jiné změněn hlavní cíl České národní banky - místo péče o stabilitu měny, která byla ZoČNB dosud deklarována, měla ČNB pečovat o stabilitu cenovou. Ze změn, které byly v rozporu s konceptem nezávislosti naší centrální banky lze jmenovat především následující:

1. Podle ustanovení nového § 9 ZoČNB měly být záležitosti týkající se kurzového režimu a stanovení inflačního cíle konzultovány s vládou a dle ustanovení § 35 měla Česká národní banka inflační cíl a režim kurzu české měny k měnám cizím dokonce stanovovat po dohodě s vládou.

2. Velmi problematické bylo rovněž nové znění ustanovení § 47 ZoČNB, kde podle odst. 1 měla bankovní rada schvalovat pouze rozpočet, který se týká

⁶¹ JONÁŠ, J. *Centrální banky: odpovědnost, nezávislost, kredibilita*. Finance a úvěr č. 9/1999, str. 529 [59].

⁶² MANDEL, M. *Milníky české měnové politiky*. In 20 let finančních a bankovních reforem v České republice - Sborník příspěvků z konference. Praha: Oeconomia, 2009, str. 16 [67].

činností vykonávaných při zabezpečování hlavního cíle České národní banky a dle odst. 2 měla Poslanecká sněmovna schvalovat provozní a investiční výdaje České národní banky.

3. Zásadní problém představovalo nové znění ustanovení § 6, odst. 2 a 3 ZoČNB, podle kterého mohl prezident republiky jmenovat do funkce guvernéra, viceguvernéřů a ostatních členů bankovní rady jen osoby navržené předsedou vlády.

Ustanovení byla kritizována jak odbornou veřejností, tak i uznávanými světovými finančními institucemi, kupř. Evropskou centrální bankou, Evropskou komisí či Mezinárodním měnovým fondem.⁶³

Poslanecká sněmovna a Senát novelu zákona o České národní bance (a zákona o Nejvyšším kontrolním úřadu) v létě roku 2000 schválily. Prezident je však posléze odmítl podepsat a jeho veto bylo Poslaneckou sněmovnou přehlasováno dne 27. října 2000. Zákon byl poté pod číslem 442/2000 Sb., s účinností od 1. ledna 2001, publikován ve Sbírce zákonů. Spor Prezidenta a vlády se tak přenesl na půdu Ústavního soudu. Prezident žádal zrušení novely a Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 20. června 2001 skutečně s účinností od 3. srpna 2001 zrušil značnou část ustanovení novely pro rozpor s Ústavou České republiky. Rozhodnutí bylo pak dne 2. srpna 2001 publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 278/2001 Sb.

Vyhrocená situace byla pak na sklonku roku 2001 vyřešena jednak novelou Ústavy č. 448/2001 Sb., kterou byl s účinností od 1. ledna 2002 novelizován její čl. 98 - hlavní cíl „péče o stabilitu měny“ byl přeformulován na „péči o cenovou stabilitu“. Posléze byla Parlamentem České republiky přijata novela zákona o České národní bance, publikovaná ve Sbírce zákonů pod č. 127/2002 Sb., která nabyla účinnosti dnem 1. května 2002. Tato rozsáhlá novela zákona přinesla změny sloužící zejména harmonizaci s právem Evropské unie. České národní bance tak zůstalo nezávislé postavení, ale byla jí

⁶³ Nezávislost ČNB. [online] www.cnb.cz [138].

uložena alespoň částečná povinnost koordinace přístupu k hospodářské politice s vládou České republiky. Tento stav je v souladu s premisami současné ekonomické teorie i s úpravami postavení centrálních bank v ostatních evropských státech a představoval dostatečnou úpravu zákona pro účely přístupu do Evropské unie.⁶⁴

V.5. Právní rámec úpravy České národní banky a její normotvorná činnost

Primárním pramenem upravujícím postavení, působnost a pravomoci České národní banky je čl. 98 Ústavy. Podrobnější úpravu pak nalezneme v zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, ale i v mnoha dalších právních normách regulujících činnost této instituce.

Zákon o České národní bance nabyl účinnosti k 1. lednu roku 1993. Jde tedy o normu, která je účinná již téměř dvacet let a je proto pochopitelné, že po dobu její existence došlo k jejím více či méně významným změnám. Její novely lze charakterizovat následovně.

Zákon č. 60/1993 Sb. ČR, o oddělení měny – významná norma technického rázu, která upravila měnovou odluku v souvislosti s rozpadem ČSFR.

Zákon č. 15/1998 Sb. ČR – norma, jíž byl dán právní základ pro vznik Komise pro cenné papíry. Tato fungovala až do sjednocení dohledu nad finančním trhem, tedy do 31. března 2006. Novela ZoČNB vytvářela základ pro spolupráci a proces vzájemného informování mezi Českou národní bankou a Komisí pro cenné papíry.

Zákon č. 442/2000 Sb. – šlo o novelu ZoČNB, která jej měla přizpůsobit blížícímu se vstupu České republiky do Evropské unie. Značná část jeho ustanovení však byla zrušena nálezem Ústavního soudu č. 278/2001 Sb., pro

⁶⁴ MARTINČÍK, D. *Míra nezávislosti CNB – minulý vývoj a vstup do EMU*. In *Firma a konkurenční prostředí 2006*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita 2006. str. 106 - 118 [20].

jejich významný zásah do nezávislosti České národní banky a tedy pro jejich rozpor s Ústavou České republiky.

Zákon č. 482/2001 Sb. – z pohledu ZoČNB novela marginálního významu. Došlo prostřednictvím ní pouze k úpravě některých ustanovení v souvislosti s novelou devizového zákona.

Zákon č. 127/2002 Sb. – novelou došlo k nápravě některých nesystémovostí, které byly do ZoČNB přineseny zákonem č. 442/2000 Sb.. Vstupem zákona v účinnost tak došlo k naplnění požadavků, které bylo třeba uspokojit v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie. Zejména bylo v souladu s právem ES v § 2 odst. 1 stanoveno, že hlavním cílem činnosti České národní banky je péče o cenovou stabilitu; dále byla navrácena některá ustanovení týkající se nezávislosti ČNB do stavu před účinností novely zákonem č. 442/2000 Sb.; došlo k úpravě podmínek účasti ČNB v ESCB; byla zakotvena možnost odvolaného guvernéra nebo Rady guvernéřů Evropské centrální banky domáhat se přezkoumání rozhodnutí o odvolání guvernéra u Evropského soudního dvora.

Zákon č. 377/2005 Sb. – šlo o tzv. „zákon o finančních konglomerátech“ v rámci jehož přijetí byly provedeny rovněž některé změny v zákoně o České národní bance. Šlo zejména o vložení informační povinnosti osobám ve finančním konglomerátu vůči České národní bance a o ustanovení umožňující České národní bance uplatnit sankci v případě nesplnění této povinnosti.

Zákon č. 62/2006 Sb. – šlo o novelu původního zákona č. 124/2002 Sb., o platebním styku a v té souvislosti byly provedeny i některé změny v ZoČNB. Šlo mimo jiné o stanovení kompetence České národní banky k výkonu dohledu nad institucemi elektronických peněz a jinými osobami vydávajícími elektronické peníze na základě zákona o platebním styku. Drobné změny se rovněž týkaly bankovní statistiky, povinných minimálních rezerv a diskontní sazby.

Zákon č. 57/2006 Sb. – zcela zásadní novela ZoČNB zákonem o sjednocení dohledu nad kapitálovým trhem. Vstupem novely v účinnost

přejala Česká národní banka do své působnosti výkon dohledu nad celým finančním trhem České republiky. Dále zákonem došlo k vytvoření nového poradního orgánu bankovní rady ČNB - Výboru pro finanční trh (nové §§ 45a - 45c ZoČNB) a ČNB byla nově stanovena povinnost zpracovávat zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem (§ 45d ZoČNB). Byla rovněž značně rozšířena ustanovení ZoČNB o problematice správního trestání.⁶⁵

Zákon č. 230/2006 Sb. - z pohledu ZoČNB méně významná novela zákona o státní statistické službě, kterou bylo pouze do § 41 ZoČNB vloženo ustanovení, jenž umožňuje ČNB předávat Českému statistickému úřadu pro statistické účely údaje, pokud je to nutné pro naplnění závazků z mezinárodních smluv, jimiž je ČR vázána.

Dalšími právními normami, které upravují postavení, působnost a pravomoci České národní banky jsou zejména následující:

1. Zákon o bankách č. 21/1992 Sb. - zákon stanoví mimo jiné působnost ČNB jako orgánu dohledu nad bankami.
2. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví - norma upravující podmínky provozování pojišťovací a zajišťovací činnosti a výkon dohledu ČNB nad ní.
3. Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu - jde o zákon, který pojednává o poskytování služeb v oblasti kapitálového trhu a rovněž o působnosti a pravomocech České národní banky při dohledu nad tímto segmentem finančního trhu.
4. Devizový zákon č. 219/1995 Sb. - ze zákona vyplývají některá práva a povinnosti ČNB na úseku devizového hospodářství. Česká národní banka je podle něj spolu s Ministerstvem financí devizovým orgánem.
5. Zákon o platebním styku č. 284/2009 Sb. - zákon stanoví působnost ČNB v oblasti platebního styku.

Dále správní řád (č. 500/2004 Sb.), zákon o účetnictví (č. 563/1991 Sb.), živnostenský zákon (č. 455/1991 Sb.), zákon o některých opatřeních proti

⁶⁵ Důvodová zpráva z novému zákonu o České národní bance, str. 35. [online] www.cnb.cz [91].

legalizaci výnosů z trestné činnosti (61/1998 Sb.), zákon o spořitelních a úvěrních družstvech (č. 87/1995 Sb.), zákon o dluhopisech (č. 190/2004 Sb.), zákon o kolektivním investování (č. 184/2004 Sb.), krizový zákon (240/2000 Sb.), zákon o ochraně utajovaných skutečností a o bezpečnostní způsobilosti (č. 412/2005 Sb.), zákon o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv (č. 309/1999 Sb.) a velké množství dalších.

Vnitřní procesy České národní banky se pochopitelně vedle obecně závazných právních předpisů řídí i vnitřními předpisy této instituce.⁶⁶

Česká národní banka je pochopitelně rovněž zmocněna k vydávání normativních aktů. Jde o akty trojího trhu.

Především vydává Česká národní banka právně závazné vyhlášky, které jsou publikovány ve Sbírce zákonů. Jejich účelem je na základě zmocnění obsaženého v zákoně podrobněji upravit práva a povinnosti adresátů tohoto druhu sekundární právní normy.

Dále je Česká národní banka podle ustanovení § 49b odst. 1 ZoČNB zmocněna vydávat pro subjekty finančního trhu závazná opatření, je-li k tomu zmocněna zákonem. Tato jsou vyhlášována ve Věstníku České národní banky. Je třeba konstatovat, že opatření mají z hlediska našeho právního řádu poněkud sporné postavení. Jde totiž o prameny práva, které stojí na pomezí obecně závazných právních norem a „všeobecně nikoli závazných interních instrukcí“.⁶⁷ **Domnívám se, že by bylo vhodné, aby místo současného vydávání vyhlášek a opatření České národní banky byly vydávány pouze vyhlášky, kterážto forma má v právním řádu své pevné a systematicky jasné postavení.** To by mělo za důsledek zpřehlednění a zjednodušení existujícího systému forem právních aktů v právním řádu České republiky a ke splnění všech zákonných a ústavních požadavků pro vydávání závazných právních předpisů. Je totiž třeba také podotknout, že s vydáváním opatření nepočítá ani

⁶⁶ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda*, II. díl. – *Ústavní právo České republiky, Část 1.*, str. 710. Praha: Linde, a.s., 2008 [26].

⁶⁷ KOTÁB, P. – OSSENDORF, V. *Proces institucionálního sjednocování orgánů státního dozoru nad finančním trhem v České republice*. Správní právo č. 4/2005, str. 268 [63].

zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv, ani stávající Legislativní pravidla vlády a jejich právní režim není nikde přesně vymezen.

Konečně podle ustanovení § 49b odst. 6 vydává Česká národní banka úřední sdělení, která jsou akty informativního, nikoli normativního charakteru. Z tohoto hlediska je do jisté míry **pozoruhodné, že zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů** a o Sbírce mezinárodních smluv výslovně ve svém § 3 odst. 1, písm. e) **umožňuje uveřejňovat ve Sbírce zákonů i sdělení České národní banky**, kterými nepochybně zákonodárce myslel její úřední sdělení. Vzhledem k jejich v podstatě výlučně informativního charakteru, **nelze považovat za vhodný stav, pokud by bylo některé z úředních sdělení České národní banky uveřejněno ve Sbírce zákonů České republiky.** Docházelo by tím dle mého názoru k dalšímu znepráhlednění v současné době již tak velmi nepřehledné systematiky legislativy České republiky.

V souvislosti s normotvornou aktivitou ČNB je třeba se ještě pozastavit nad jedním jejím aspektem. V ustanovení § 37 odst. 1 ZoČNB v účinném znění se můžeme dočíst, že „Česká národní banka spolu s Ministerstvem financí připravuje a předkládá vládě návrhy zákonných úprav v oblasti měny a peněžního oběhu a návrhy zákonných úprav, kterými se upravují postavení, působnost, organizace a činnost České národní banky, ...“. V této souvislosti **si dovoluji vyslovit názor, že vhodnějším řešením by bylo, pokud by výše zmíněné právní úpravy předkládalo vládě pouze Ministerstvo financí.** Jde zde především problém vysoké míry nezávislosti České národní banky, která je bezpodmínečně nutná pro efektivní a řádný výkon měnové politiky. Naopak za tvorbu platné legislativy finančního trhu by dle mého názoru měl být zodpovědný subjekt, který je přímo podřízen vládě (Ministerstvo financí). Ta by totiž měla mít možnost prostřednictvím legislativních návrhů prosazovat svoji politiku, za níž je zodpovědná občanům. Vzhledem k rozsáhlé míře nezávislosti naší ústřední banky můžeme tedy při pohledu na ustanovení § 37 odst. 1 ZoČNB dovozovat nevhodnost stávajícího řešení.

V.6. *Zamítnutý návrh nového zákona o ČNB*

Od června roku 2005, kdy přijala bankovní rada České národní banky rozhodnutí o zahájení prací na novém zákoně o České národní bance, do června 2010 probíhaly intenzivní práce na tvorbě této nové normy. Zákon měl nabýt účinnosti vstupem České republiky do Evropské měnové unie. Pětiletý proces tvorby však skončil nepřijetím návrhu.

Hlavním důvodem pro nějž práce na zákoně započaly byla snaha České národní banky vytvořit pravidla, podle nichž by tato instituce fungovala v období po vstupu České republiky do eurozóny. Pravidla, podle nichž bude Česká národní banka v tomto období fungovat musí být v souladu se Smlouvou o založení Evropského společenství, ale i s Protokolem o Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky. Nutno podotknout, že přijetí rozhodnutí o tvorbě nového zákona spadá do roku 2005, kdy panoval všeobecný předpoklad, že Česká republika vstoupí do eurozóny okolo roku 2009. To je také důvod, proč bylo přijetí nového zákona podporováno některými čelními představiteli vlády (ministrem financí, ministrem zahraničních věcí).⁶⁸ Druhým silným podnětem pro tvorbu nové normy byly i některé výtky Evropské komise a Evropské centrální banky obsažené v Konvergenčních zprávách z roku 2004, 2006 a 2008, které se zmiňovaly o nekompatibilitě českého právního řádu, týkající se České národní banky, kde mělo být plné harmonizace dosaženo již k datu vstupu České republiky do Evropské unie 1. května 2004.⁶⁹

Usnesením vlády č. 266 ze dne 19. března 2007 vzala vláda na vědomí věcný záměr připravované normy. České národní bance bylo v této souvislosti uloženo předložit do 31. března 2008 návrh nového zákona. Zároveň bylo Ministerstvu financí uloženo předložit vládě návrh na změnu zákona č.

⁶⁸ BARÁK, J. *Nový zákon o České národní bance*. Obchodněprávní revue č. 5/2009, str. 135 [43].

⁶⁹ Kupř. Konvergenční zpráva Evropské centrální banky z roku 2004 říká: „České právo, a zejména Zákon o České národní bance, nepředjímá právní integraci České národní banky do Eurosystému. Česká republika je členský stát s dočasnou výjimkou, a musí tedy vyhovět všem požadavkům na úpravy podle článku 109 Smlouvy. Toto se týká většího množství ustanovení Zákona o České národní bance.“

2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, v tom smyslu, že by primární legislativu v této oblasti převzalo Ministerstvo financí. Problémem je totiž skutečnost, že Česká národní banka by tvorbou nového ZoČNB regulovala sama sebe. Návrh nového zákona byl vládou nakonec schválen dne 23. března 2009, vládním usnesením č. 324. **To je poněkud s podivem, neboť již v této době bylo zřejmé, že legisvakanční lhůta by v případě vyhlášení zákona ve Sbírce byla neobvykle dlouhá.**

Evoluce návrhu normy v legislativním procesu České republiky byla ukončena v červnu roku 2010 jeho definitivním zamítnutím. Návrh zákona byl schválen Poslaneckou sněmovnou v březnu 2010. Poslanecké sněmovně jej však vrátil Senát, jehož členové nepovažovali za vhodné, aby zprávy o výkonu dohledu nad finančním trhem dostávala k informaci pouze Poslanecká sněmovna. Poslanecká sněmovna jej však opětovně schválila v původním znění. Nicméně Prezident republiky návrh zákona dne 3. června 2010 v rámci pravomoci, kterou mu dává čl. 50 Ústavy České republiky vrátil Poslanecké sněmovně k novému projednání. Hlavními argumenty hlavy státu k tomuto kroku byly zejména skutečnosti, že by v českém právu byly po velmi dlouhou dobu platnými dvě normy, které by ještě před termínem přijetí společné měny zcela jistě doznaly mnohých změn a dále pak, že paragrafem 3 odst. 1 mění hlavní cíl centrální banky, ale nedochází ke změně hlavního cíle České národní banky v Ústavě.⁷⁰ Vzhledem ke skutečnosti, že Poslanecká sněmovna před volbami již podle ustanovení § 121 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny o návrhu jednat nemůže, skončil tento legislativní pokus neúspěchem.⁷¹

Jedním z nejpregnantnějších nedostatků tvorby nového zákona byla dle mého názoru skutečnost, že by v případě jeho vstoupení v účinnost, **Česká**

⁷⁰ Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon o České národní bance, str. 2 a 3. [online] www.psp.cz [100].

⁷¹ JIRSOVÁ, M. *Klausovo gesto: pohřbil zákon nutný pro euro*. Mladá fronta Dnes č. 109/2010, str. 17 [58].

národní banka regulovala sama sebe. To bylo navíc umocněno skutečností, že je tato nezávislá na vládě České republiky. **Vláda** je navenek zodpovědná za řádné fungování finančního trhu České republiky. **Měla by tak mít dle mého názoru možnost navrhnout prostřednictvím sobě podřízených orgánů (Ministerstvo financí) všechny normy regulující finanční trh.** Tato premisa by, domnívám se, měla platit i pro tvorbu nového zákona o České národní bance.

Nový zákon o České národní bance měl být základní normou upravující postavení, působnost, pravomoci a činnosti naší centrální banky po termínu zapojení České republiky do eurozóny, tedy její postavení v rámci Evropského systému centrálních bank.

Vizuálně byl návrh zákona rozsáhlejší, nicméně oproti stávajícímu zákonu o České národní bance měl navíc pouhé tři paragrafy (tedy celkem rovných osmdesát).

K nejzásadnějším prvkům, které měly představovat změny oproti stávající právní úpravě, patřily zejména následující:

1. Zákonem byl upraven způsob, kterým se Česká národní banka měla podílet na udržování cenové stability v rámci Evropského systému centrálních bank.
2. V připravovaném zákoně byl nově také upraven podíl České národní banky na výkonu správy oficiálních devizových rezerv států, které vstoupily do eurozóny.
3. Bylo jím též upraveno, jak bude naší centrální bankou prováděna měnová politika ESCB v České republice.
4. V ustanovení § 33 bylo výslovně stanoveno, že „Měnou České republiky je euro“.
5. Došlo jím k formulaci pravidel emise bankovek a mincí společné měny.

6. Rovněž byl poměrně široce upraven (§§ 37 až 46) proces sběru statistických údajů, které slouží jako podklad pro činnost ESCB.⁷²

Nový zákon neobsahoval ustanovení, která by řešila problematiku zavedení eura v České republice. K tomu bude, pokud se Česká republika rozhodne do EMU vstoupit, vytvořena speciální jednorázová recepční norma - „Obecný zákon o zavedení eura v České republice“, která bude stanovovat proces výměny hotovosti, povinnosti při duálním označení cen, přepočítací koeficienty, zaokrouhlování a zarovnávání cen a další technické otázky.⁷³ Normu připraví Ministerstvo financí a značnou měrou se na její tvorbě bude podílet Česká národní banka.

Vzhledem ke skutečnosti, že míra pravděpodobnosti vstupu České republiky do Evropské měnové unie, je vysoká, je vysoce pravděpodobné, že v této souvislosti bude muset být přijat i nový zákon o České národní bance. Je také velmi zřejmé, že se tvůrci této nové legislativy budou s vysokou mírou pravděpodobnosti inspirovat legislativním návrhem, jehož proces tvorby byl roku 2010 ukončen. Některé principy a premisy, z nichž by měl nový zákon o České národní bance vycházet jsou podrobněji nastíněny v kapitole „VII.2.4. Nový zákona o České národní bance“ této práce.

⁷² Zpráva o plnění Národního plánu zavedení eura v České republice (2010), str. 5. [online] www.zavedenieura.cz [105].

⁷³ FLEK, V. *Konverze národní měny na euro: metodologie, problém technické inflace a náklady veřejných rozpočtů*. Statistika č. 6/2008, str. 504 [53].

VI. Náplň činnosti České národní banky

Aktivita, prostřednictvím níž dochází k naplňování hlavního cíle činnosti České národní banky i cílů dalších, lze rozdělit do několika následujících oblastí.

VI.1. Měnová politika České národní banky

Na tomto místě bych se rád krátce zmínil o nástrojích monetární politiky naší centrální banky. Patrně nejužívanější členění je na „přímé“, „přímé a nepřímé“ a „nepřímé“ tak, jak zobrazuje následující schéma:

Obr. 1 – Nástroje měnové politiky České národní banky.



Zdroj: Převzato z publikace REVENDA, Z.: Centrální bankovníctví, str. 277.

Stručný popis toho, jak jsou tyto nástroje konstruovány a jak tyto Česká centrální banka uplatňuje následuje.

1. Operace na volném trhu

Ač patří operace na volném trhu mezi nepřímé nástroje měnové politiky, jde v současné době o nejpoužívanější měnově politický nástroj většiny centrálních bank. Princip instrumentu spočívá v prodeji a nákupu cenných papírů centrální bankou obchodním bankám a od nich, na volném trhu v domácí měně. Česká národní banka k tomuto účelu využívá zejména státní cenné papíry (státní pokladniční poukázky, popřípadě státní dluhopisy) či cenné papíry, které sama vydala. Ostatních druhů cenných papírů využívá jen zřídka.

Operace na volném trhu lze rozdělit na tři druhy. Jednak jde o přímé operace – představují jednorázový a „jednosměrný“ nákup či prodej cenných papírů centrální bankou, který má za následek trvalou změnu měnové báze⁷⁴. Dále jde o switch operace – při nich se mezi centrální bankou a obchodními bankami mění stejné cenné papíry, ve stejném objemu, ale s různou dobou splatnosti. Tyto operace nemají vliv na měnovou bázi, ale ovlivňují úrokové sazby. Konečně sem patří repo operace – tyto jsou členěny na klasické a reverzní. Při klasické repo operaci jsou obchodním bankám prodávány centrální bankou cenné papíry s tím, že si tato zajistí právo na zpětný odkup tohoto kolaterálu s vyplacením úrokové prémie (repo sazby). Proces může probíhat i opačně – v takovém případě jde o tzv. reverzní repo operaci.⁷⁵ Ke zpětné operaci dochází zpravidla po čtrnácti dnech (odtud název pro 2T repo sazbu).

Cílem tohoto nástroje je řízení měnové báze (jejích složek) a ve svém důsledku rovněž ovlivnění krátkodobých úrokových měr. Rovněž bývají užívány jako sterilizační nástroj jiných faktorů působících změny v měnové bázi. V případě, že chce centrální banka množství peněz v oběhu zvýšit, cenné papíry nakupuje, pokud jej chce naopak snížit, cenné papíry prodává (tento záměr je pak umocněn multiplikačním efektem⁷⁶).

2. Diskontní nástroje

Jde o různé druhy úvěrů (úročené specifickou sazbou a poskytované za splnění dalších specifických podmínek⁷⁷) poskytovaných centrální bankou obchodním bankám v domácí měně za účelem regulace měnové báze a krátkodobých úrokových měr. Diskontní nástroje jsou řazeny mezi nepřímé nástroje měnové politiky, protože obchodní banky mohou, ale nemusí tyto

⁷⁴ Měnová báze (rezervní peníze) představuje souhrn oběživa a rezerv, které mají obchodní banky uloženy na účtech u centrální banky.

⁷⁵ PAVLÁT, V. *Centrální bankovníctví*, str. 52. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2004 [23].

⁷⁶ Opakovaná tvorba peněz z již jednou zapůjčených prostředků, přičemž v každém stupni zůstává určité procento prostředků v zapůjčující bance.

⁷⁷ Druh úvěru, limit objemu úvěru, lhůta splatnosti, způsob zajištění aj.

úvěry čerpat. Poskytováním těchto úvěrů zvyšuje (nikdy nesnižuje na rozdíl od operací na volném trhu) centrální banka peněžní zásobu a provádí monetární expanzi.

Nejdůležitějšími diskontními nástroji jsou diskontní úvěr, reeskontní úvěr a úvěr lombardní, jejichž bližší popis následuje.

Diskontní úvěr je ve své podstatě běžným úvěrem poskytovaným centrální bankou obchodním bankám. Protože diskontní sazba bývá nejnížší sazbou vyhlášenou centrálními bankami, jde o pro obchodní banky nejlevnější úvěrový zdroj financování. Při splnění rámcových podmínek jej obchodní banka může čerpat až do určité výše automaticky. Diskontní úvěr má tři podoby – běžný (slouží k řešení krátkodobých a nezávažných nedostatků v likviditě bank), sezónní (má též krátkodobý charakter) a nouzový (poskytován bankám v obtížné situaci; je úročen vyšší sazbou, než je vyhlášená diskontní a banky musí předložit centrální bance k posouzení ozdravný plán). Úvěr je užíván jako nástroj k ovlivnění měnové báze – pokud jej banky využívají, měnová báze roste, pokud jej splácí, měnová báze klesá. Nicméně, protože je iniciativa jeho využívání ve značné míře na straně bank, jsou jeho dopady hůře předvídatelné. Trh rovněž vnímá zvýšení diskontní sazby jako zájem centrální banky na zdražení peněz. Ač mají v současném centrálním bankovníctví mnohem větší význam obchody uskutečňované za repo sazbu, diskontní sazba má v našem právním řádu stále své významné místo, neboť s ní operuje mnoho obecně závazných právních předpisů (např. obchodní zákoník, zákon o spotřebitelském úvěru aj.).⁷⁸

Reeskontní úvěr je úvěr, v rámci kterého centrální banka půjčí peníze obchodním bankám proti zástavě eskontovaných⁷⁹ prvotřídních směnek s dobou splatnosti menší než tři měsíce. Úrok zde představuje reeskontní sazba pro dané období, kterou si centrální banka strhne z poskytnuté úvěrové sumy.

⁷⁸ OSSENDORF, V. – HRABA, Z. *Úrokové sazby ČNB v českém právním řádu*. Bankovníctví č. 5/2005, str. 28 [72].

⁷⁹ Eskont představuje prodej směnky před její splatností, zpravidla bance, která si za odkup směnky strhne tzv. diskont, tedy úrok za období do splatnosti směnky.

Centrální banka půjčené peníze připisuje na účet povinných rezerv obchodní banky. V den splatnosti směnky pak obchodní banka splatí nominální hodnotu směnky a tím je centrální bance zaplacen i úrok (vypočtený pomocí reeskontní sazby). Česká národní banka tento typ úvěru neposkytuje od roku 1997.

Lombardní úvěr centrální banka poskytuje obchodní bance proti zástavě přesně určených cenných papírů⁸⁰. Úvěr je pak úročen lombardní sazbou. Banky jej obvykle čerpají, když mají již větší problémy se svojí likviditou. Lombardní sazba je vyšší než sazba diskontní či repo sazba, protože jeho poskytnutí je pro centrální banku mírně vyšším rizikem než u výše uvedených úvěrů a tato nemá možnost volně obchodovat s cennými papíry, které má pouze v zástavě. Pomocí tohoto měnově politického nástroje může centrální banka ovlivňovat množství peněz v oběhu. Při zvýšení lombardní sazby si banky půjčují méně (restriktivní měnová politika), při jejím snížení více (expanzivní měnová politika). Nicméně v současné době banky působící na našem území tohoto nástroje prakticky nevyužívají, neboť mají dostatek likvidity. Dnes je tento úvěr znám spíše pod názvem marginální zápůjční facilita. ČNB má právo, v případě mimořádných měnově politických důvodů omezit či úplně pozastavit poskytování tohoto druhu úvěrů.

Je třeba ještě dodat, že u nás jsou diskontní a lombardní úvěry někdy označovány termínem refinanční úvěry. Ač patří diskontní nástroje k nejstarším nástrojům měnové politiky centrálních bank, patří stále k nejužívanějším.

3. Kursové intervence

Kursové (devizové) intervence představují nástroj, prostřednictvím kterého se centrální banky snaží držet kurs měny (oproti měnám cizím) v určitém pásmu. Účelem tohoto nástroje není ovlivnit peněžní nabídku

⁸⁰ Výše půjčky většinou představuje 75 % ceny zastaveného cenného papíru. Je tomu tak díky vyšší míře rizika u půjčky a dále díky možnosti změn tržní hodnoty cenného papíru.

(měnovou bázi), ač k její změně může užitím tohoto nástroje zprostředkovaně dojít.

Kursová intervence je možno rozdělit na přímé a nepřímé. Přímé jsou prováděny tak, že centrální banka na devizových trzích směňuje cizí měnu za domácí a opačně (prostřednictvím prosté konverze, swapových operací či např. opcí), což přímo ovlivňuje množství měny v oběhu. Nepřímé pak spočívají ve změnách úrokových sazeb (např. 2T repo sazby) centrální bankou – při jejich zvýšení dochází k přílivu zahraničního kapitálu a naopak při jejich snížení k odlivu. To vede ke změně nabídky a poptávky po domácí měně a tím i ke změně jejího kursu.⁸¹

V současné době nemá tento nástroj pro Českou národní banku z hlediska využití přílišný význam, protože naše měna se nachází v režimu volně plovoucího kursu (tzv. volný floating), její kurz je tak vytvářen na základě nabídky a poptávky na devizovém trhu.

4. Povinné minimální rezervy

Povinné minimální rezervy jsou nástrojem monetární politiky, který každé komerční bance, ale i pobočce zahraniční banky ukládá povinnost deponovat určitou procentuální část vkladů veřejnosti na svém účtu u centrální banky (tzv. clearingový účet - účet platebního styku).

Princip fungování tohoto měnového nástroje je velmi jednoduchý. V případě, že centrální banka tuto sazbu zvýší, zůstane obchodním bankám menší podíl peněz na půjčování a díky zmenšení multiplikačního efektu se sníží i peněžní zásoba. V případě snížení je situace opačná – banky získají více peněz, které mohou dále půjčovat.

V České republice představuje již od roku 1999 tato část 2% z objemu primárních vkladů^{82,83} (tuto výši stanoví rovněž Evropská centrální banka v Hospodářské a měnové unii). Nástroj povinných minimálních rezerv v dnešní

⁸¹ Při zvýšení sazeb je poptávána více, neboť aktiva v této měně mají vyšší výnos a naopak.

⁸² Jsou jimi především vklady nebankovních subjektů, jejichž splatnost není delší než dva roky.

⁸³ Opatření č. 2/2003 Věst. ČNB, kterým se stanoví minimální výše likvidních prostředků a podmínky tvorby povinných minimálních rezerv.

době Česká národní banka příliš nevyužívá. Povinné minimální rezervy fungují spíše jako „polštář“ pro plynulé a efektivní fungování platebního styku.

5. Pravidla likvidity

V rámci využití nástroje pravidel likvidity⁸⁴ stanoví centrální banka závaznou strukturu aktiv a pasiv v bilanci obchodních bank a jejich vzájemný vztah. To zjednodušeně znamená, že krátkodobé úvěry musí být kryty z krátkodobých zdrojů a ze zdrojů dlouhodobých musí být zabezpečovány dlouhodobé úvěry.

Nástroj bývá mezi prostředky monetární politiky někdy řazen s výhradou, neboť jeho hlavním účelem není ovlivňování kritérií měnové politiky. Slouží především k zabezpečení hladkého fungování bankovního systému. Nicméně může mít vliv na vývoj měnové báze.

Změna pravidel likvidity pro banky je obecně označována jako velmi tvrdý nástroj, neboť banky musí v reakci na ni provést zpravidla velmi složitou a zpravidla i nákladnou restrukturalizaci své bilance, tedy zvýšit objem některých zdrojů či snížit objem některých aktiv.⁸⁵

6. Úvěrové limity (úvěrové kontingenty)

Úvěrové limity, které se rovněž řadí mezi přímé nástroje měnové politiky spočívají v omezení objemu poskytovaných úvěrů. Úvěrové kontingenty rozlišujeme na „relativní“ – tkví ve stanovení maximální výše úvěrů, které centrální banka poskytne obchodní bance; „absolutní“ – stanoví obchodní bance maximální výši úvěrů, které může obchodní banka poskytnout svým klientům a „stanovené poměrem ke kapitálu nebo aktivům bank“ – v absolutní míře tak mohou větší banky poskytnout větší objem úvěrů a menší banky nižší objem úvěrů.⁸⁶

⁸⁴ Likvidita banky spočívá ve schopnosti banky dostát v každém okamžiku svým závazkům.

⁸⁵ DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*, str. 183. Praha: Linde, 2005. [9].

⁸⁶ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 316. Praha: Management Press, 2005 [29].

Efekt úvěrových limitů spočívá v tom, že stanovením maximálního objemu úvěrů jsou zároveň banky omezeny i v množství výnos nesoucích aktiv, která mohou držet.

Úvěrové limity patří k neefektivnějším, ale i nejtvrdějším nástrojům měnové politiky centrálních bank, protože přímo zasahují do rozhodovací sféry komerčních bank. Jejich účelem je regulace nabídky peněz v ekonomice. Nástroj je využíván jen velmi výjimečně. Někdy bývá stanoven postup, kdy obchodní banka musí konzultovat poskytnutí úvěru nad stanovenou výší s centrální bankou.

7. Úrokové limity (úrokové stropy)

K nástrojům monetární politiky centrální banky patří rovněž úrokové limity. Podstata tohoto instrumentu spočívá v možnosti ústřední banky státu stanovit obchodním bankám maximální výši úroků, kterou mohou požadovat za jimi poskytnuté půjčky či těmto naopak stanovit minimální či maximální úrokovou sazbu, kterou musí poskytovat za přijaté vklady.

Jejich význam spočívá ve stabilizaci krátkodobé úrokové míry a dalších úrokových sazeb v ekonomice, v ovlivnění poptávky po penězích a míry úspor obyvatelstva. Náleží rovněž k přímým nástrojům monetární politiky.

V našem centrálním bankovníctví jsme se s jejich využíváním mohli setkat kupříkladu v letech 1990 – 1992, kdy Státní banka československá stanovila minimální úrokové míry, aby podpořila ukládání finančních prostředků v nově vznikajících bankách.

8. Povinné vklady

Povinné vklady jsou řazeny mezi přímé nástroje monetární politiky. Význam tohoto nástroje je malý a průběžně dochází k jeho snižování. Nicméně je stále využíván.

Podstata nástroje tkví v uložení povinnosti některým centrálním orgánům (např. ministerstvům, státním fondům, orgánům místní samosprávy) provádět některé operace (zejména otevírání účtů, ukládání

volných peněžních prostředků aj.) výhradně prostřednictvím České národní banky. Účelem nástroje je nezvyšovat likviditu bank. V případě, že jsou povinné vklady zrušeny, dochází k růstu měnové báze a tím také ke snížení účinnosti diskontní politiky centrální banky, neboť banky mají nižší potřebu půjčovat si peníze.

Tento nástroj nemusí být využíván výlučně centrální bankou, ale může k němu sáhnout vláda, či se centrální banka může dohodnout s konkrétními dotčenými subjekty.

9. Doporučení, výzvy a dohody

Mezi nástroje monetární politiky bývají zpravidla také řazena doporučení, výzvy a dohody. Jsou velmi účinnými instrumenty, neboť obchodní banky si s ohledem na autoritu centrální banky nedovolí její názor nerespektovat. Centrální banka může v případě jejich nenásledování obchodní bankou sáhnout k tvrdším nástrojům (např. snížení limitů úvěrů). U doporučení jde o vyjádření přání centrální banky, jak by se obchodní banka měla v konkrétní souvislosti zachovat, obvykle nemá písemnou podobu. Výzvy bývají ve srovnání s doporučeními důraznější a konkrétnější, rovněž však nemají písemnou podobu. Dohody jsou často uzavřeny v písemné podobě a po jejich podpisu jsou tak pro obě strany závaznými. Bývají někdy označovány za gentlemanské dohody (gentleman's agreements).⁸⁷

Uvedená opatření se však nemusí přímo týkat nabídky peněz.

Česká národní banka pochopitelně některé z výše uvedených nástrojů používá více, některé méně a některé vůbec. Mezi nejvíce využívané nástroje Českou národní bankou se řadí:

1. Operace na volném trhu – v podobě čtrnáctidenní reposazby (tzv. 2T repo sazba)

⁸⁷ KVIKZDA, M. *Centrální banka a národní hospodářství*, str. 80. Brno: Masarykova univerzita, 1998 [17].

2. Automatické facility – v tomto případě jde zejména o depozitní sazbu. Lombardní sazby využívají obchodní banky zcela minimálně.
3. Povinné minimální rezervy – tyto jsou však využívány především kvůli zajištění plynulosti platebního styku. Jako nástroj monetární politiky až sekundárně.⁸⁸

V souvislosti s přechodem našeho státu na tržní systém Česká národní banka omezila využívání některých z výše uvedených nástrojů, či je přestala užívat úplně (např. kursové intervence).

VI.2. Dohled nad finančním trhem

Jednou z činností, jíž je Česká národní banka povinna odpovědně vykonávat, je dohled nad subjekty finančního trhu. Tento úkol úzce souvisí s výkonem monetární politiky, neboť zejména banky jsou institucemi, které emitují velmi výraznou část bezhotovostních peněz do ekonomiky.

Oblasti, na něž se vztahuje dohled České národní banky jsou následující - dohled nad bankami, dohled nad kapitálovým trhem, dohled nad pojišťovnami a penzijními fondy, dohled nad družstevními záložnami, dohled nad institucemi elektronických peněz, devizový dohled.

Právní základ dohledové činnosti České národní banky nalezneme zejména v ustanoveních §§ 44 – 45 ZoČNB. Dále pak v jednotlivých sektorových zákonech. Dalšími normami, které mají pro dohledovou činnost naší centrální banky zásadní význam, jsou zejména zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, či zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole.

Cíle, kterých se Česká národní banka při výkonu dohledu snaží dosáhnout, je možno shrnout do následujících bodů:

1. účinné provádění monetární politiky v oblasti emisní činnosti obchodních bank
2. ochrana vkladatelů do bank (souvisí s pojištěním vkladů)

⁸⁸ Měnověpolitické nástroje. [online] www.cnb.cz [133].

3. spolehlivost a bezpečnost bankovního systému, odstraňování jeho nedostatků
4. shromažďování dat o bankovním sektoru (pro účely statistiky aj.)
5. efektivní fungování bankovního systému jako předpoklad fungování celé ekonomiky
6. posilování důvěryhodnosti v bankovní systém

Samotná dohledová činnost může být realizována dvěma způsoby – dohledem na místě a dohledem na dálku.

Dohled na místě zaznamenává zejména v posledních letech zvyšující se tendenci. Jeho pomocí získává dohledový orgán především informace o schopnosti dohlíženého subjektu rozpoznávat, měřit a řídit podstupovaná rizika (kreditní, tržní aj.). Dále pak je zejména ověřována efektivita jeho vnitřního kontrolního systému a správnost poskytovaných údajů. Tato dohledová metoda je aplikována především u bank, které již vykazují určité problémy ve svém hospodaření, nicméně i u dohledu nad zdravými bankami hraje nezastupitelnou roli.

Dohled na dálku představuje zejména vyhodnocování všech dostupných informací o činnosti dohlížených subjektů, ale i celého finančního sektoru. Tyto informace jsou získávány zejména z pravidelných výkazů a hlášení, ke kterým jsou dohlížené subjekty ze zákona povinny. Dále jde o informace z výročních zpráv, auditorských zpráv, veřejných informačních zdrojů aj. Součástí dohledu na dálku jsou rovněž tzv. informační návštěvy, které se liší od dohlídek na místě tím, že nejsou prováděny na základě zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole. Díky získaným údajům je každý dohlížený subjekt pravidelně analyzován a na jejich základě je stanovován další postup, ukládána opatření k nápravě aj. Získané informace jsou rovněž využívány pro statistické účely České republiky.

Dohled nad finančním trhem je možno z institucionálního hlediska systematizovat do čtyř následujících obecných modelů.

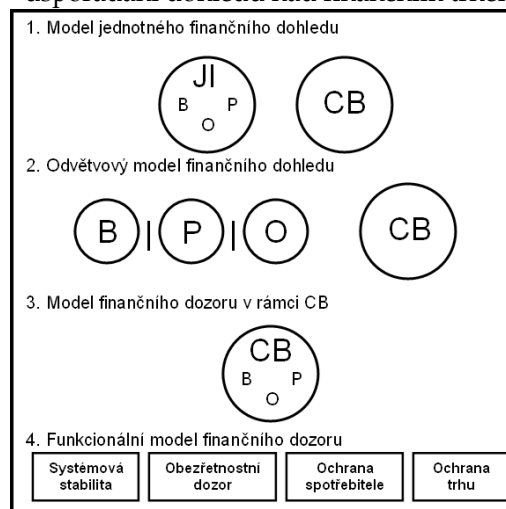
Model jednotného dohledu – tento model spočívá v integraci všech dohlížených odvětví finančního trhu pod instituci odlišnou od centrální banky. Instituce je zpravidla vybavena širokou personální a operační nezávislostí na vládě. Motivem pro vznik tohoto relativně nového modelu byl postupný vznik finančních konglomerátů, tedy skupin společností pod společnou

kontrolou, jejichž činnost spočívá v poskytování služeb v alespoň dvou sektorech finančního trhu. Model umožňuje úzkou provázaností dozoru jednotlivých odvětví finančního trhu komplexní a koordinovaný dohled nad finančními skupinami.⁸⁹ Příklady států, kde je model v současné době uplatňován jsou zejména Velká Británie a Spolková republika Německo.

Sektorový (odvětvový) model – každý sektor finančního trhu (bankovníctví, pojišťovnictví, kapitálový trh aj.) je dohlížen samostatnou institucí. Tento model může existovat v různých stupních. Buď existuje pro každé dohlížené odvětví samostatná instituce, či zde existuje částečná integrace (např. dohled nad kapitálovým trhem a pojišťovnictvím provádí jeden úřad) nebo integrace úplná (všechna odvětví dohlíží jedna instituce). Lze jmenovat zejména příklad Spojených států amerických.

Model dohledu v rámci centrální banky – v případě tohoto systému dohledu je do organizační struktury centrální banky začleněn dohled nad všemi sektory finančního trhu, tedy nad bankovníctvím, pojišťovnictvím i

Obr. 2 – Přehled základních modelů uspořádání dohledu nad finančním trhem.



Vysvětlivky: JI - od CB odlišná instituce, CB - centrální banka, B - bankovníctví, P - pojišťovnictví, O - obchodníci s CP.

Zdroj: Vlastní zpracování autora.

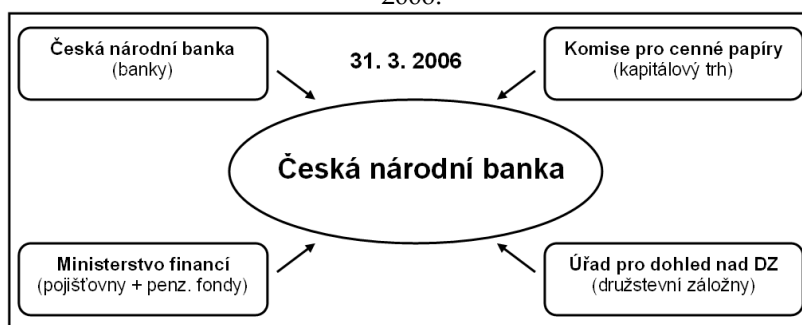
⁸⁹ MUSÍLEK, P. *Komparace modelů finanční regulace a dozoru: Výhody a nevýhody*. Český finanční a účetní časopis č. 4/2006, str. 13 [69].

trhem cenných papírů. Model se vyznačuje informačním a personálním propojením mezi výkonem měnové politiky centrální banky a její dohledovou činností. Financování výkonu dohledu je obvykle zajištěno z rozpočtu centrální banky. Model nemá v současné době tak silné zastoupení, jako oba předchozí. Mezi státy, které jej v současné době uplatňují lze zařadit Českou republiku a Slovensko.

Funkcionální model – každé z možných ohrožení finančního trhu je dohlíženo samostatnou specializovanou institucí – je zde tedy instituce zabývající se ochranou spotřebitelů, jiná vytvářející obezřetnostní regulaci, další pečující o stabilitu trhu a jiná pro ochranu hospodářské soutěže. Tyto specializované instituce pak společně střeží všechny sektory finančního trhu. I u tohoto modelu přicházejí v úvahu tři polohy. Buď provádí každou z výše uvedených činností samostatná instituce nebo je zde u některých dohlížených oblastí částečná integrace, či na finančním trhu funguje jedna instituce, v rámci jejíž kompetencí jsou všechny uvedené činnosti.⁹⁰ Funkcionální model je v současné době uplatňován např. v Nizozemí.

Pokud jde o dohled nad finančním trhem České republiky, má pro tuto oblast zcela zásadní význam zákon č. 57/2006 Sb.,

Obr. 3 – Schéma procesu sjednocení dohledu nad finančním trhem 2006.



Zdroj: Vlastní zpracování autora.

o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem. Přijetím této normy došlo ke změně úctyhodného množství 33 zákonů. Prostřednictvím zákona bylo provedeno sjednocení dohledu nad jednotlivými částmi finančního trhu České republiky pod jediný subjekt - Českou národní banku. Do 31. března 2006 vykonávala Česká národní banka pouze dohled

⁹⁰ Institucionální uspořádání finanční regulace a dohledu v Evropské unii a úloha bank Evropského systému centrálních bank ve finanční regulaci a dohledu, str. 3. [online] www.cnb.cz [93].

nad bankami prostřednictvím své sekce Bankovní regulace a dohledu. Sjednocením dohledu došlo ke zrušení Komise pro cenné papíry a Úřadu pro dohled nad družstevními záložnami. Zároveň byla přenesena působnost v oblasti dohledu nad pojišťovnami a penzijními fondy z Ministerstva financí na Českou národní banku.⁹¹ Je však třeba upozornit na skutečnost, že operace nebyla tak komplikovaná, jak by se na první pohled mohlo zdát. Jak bylo řečeno, Česká národní banka vykonávala do konce března 2006 dohled nad bankami, přičemž je třeba připomenout, že tyto v té době spravovaly okolo 80 % aktiv finančního trhu. Na zbývající sektory připadalo pouze něco kolem 20 % celkové hodnoty aktiv.⁹²

Sjednocením provedeným v roce 2006 tak došlo ke změně modelu dohledu nad finančním trhem České republiky ze sektorového na model dohledu v rámci centrální banky. Z celosvětového pohledu však nejde o model převažující. V Evropě se s tímto uspořádáním dohledu nad finančním trhem setkáme pouze na Slovensku a v Irsku. V celosvětovém měřítku např. v Singapuru, Bahrajnu, Spojených arabských emirátech či Uruguayi.⁹³

Aby došlo ke sjednocení dohledu nad finančním trhem v České republice, muselo pochopitelně existovat mnoho pádných argumentů hovořících pro tento proces. Jako nejvýznamnější lze uvést zejména následující. Na prvním místě je třeba zmínit potřebu uplatňování jednotných a konzistentních postupů a kritérií ve vztahu k různorodým subjektům finančního trhu. To bylo v rámci sektorové koncepce dohledu velmi komplikované či spíše v podstatě nerealizovatelné. S tímto argumentem souvisí i argument další – bylo třeba odstranit duplicity, překrývání a hůře či téměř nedohlížené oblasti. Důležitým cílem také bylo, aby bylo možné jednotně prezentovat a prosazovat národní specifika, což bylo v rámci sektorového systému dohledu velmi komplikované. Sjednocení mělo umožnit

⁹¹ Bankovní dohled 2004, str. 7. [online] www.cnb.cz [88].

⁹² BARÁK, J. *Česká národní banka jako orgán dohledu nad finančním trhem*. Právní rozhledy č. 7/2006, str. 2 [42].

⁹³ BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*, str. 80. Praha: C.H. Beck, 2006 [2].

efektivní sdílení a propojování informací z jednotlivých sektorů. Lze také konstatovat, že finanční trh České republiky je relativně malý. Mnohost a různorodost institucí vykonávajících zde dohled s sebou přinášela zvýšené náklady. Nelze rovněž pominout problematiku finančních konglomerátů, jejichž výskyt se s vývojem finančního trhu rychle zvyšuje a sektorový systém dohledu ve vztahu k těmto entitám nelze považovat za dostatečně efektivní.

Argumentů proti sjednocení dohledu nebylo příliš mnoho a nebyly označovány za příliš silné. Lze jmenovat zejména skutečnost, že proces samotného sjednocení s sebou nesl zvýšené náklady. Dále se setkáme s argumentem, že implementace změny s sebou může přinést velké problémy, protože jde o značný zásah do zavedeného systému a konečně bylo zmiňováno nebezpečí vzniku příliš velké a těžkopádné instituce.

Při pohledu na výše zmíněné argumenty by bylo možné usuzovat, že sjednocení dohledu nad finančním trhem pod tak respektovanou a světově proslulou institucí, jakou je Česká národní banka, bylo v roce 2006 správným krokem. **Nicméně považuji za zásadní problém následující argument. Nezávislost České národní banky v oblasti měnové politiky má značný přesah do oblasti výkonu dohledu, což jak se domnívám, představuje při provádění této činnosti zcela zásadní problém.** Dohled nad finančním trhem je totiž nutné považovat za výkon státní správy. Stát odpovídá za výkon dohledu a rovněž za škody při dohledové činnosti způsobené. Je tedy proti smyslu podstaty obou činností, pokud jsou vykonávány jedním subjektem, který musí pro jednu z nich požívat vysokou míru nezávislosti a u druhé být vzhledem k systematické dělby státní moci podřízen moci výkonné. Je tak poněkud proti logice, pokud výkon státní správy vykonává na státu nezávislá instituce. Vzhledem k tomuto zásadnímu problému **se domnívám, že vhodnějším dohledovým modelem pro český finanční trh by byl model jednotného finančního dohledu,** kdy dohledové činnostmi nad všemi sektory finančního trhu vykonává instituce odlišná od centrální banky.

Je zde však ještě jedna možnost, která by mohla být v souznění s předpokládaným budoucím vstupem České republiky do Evropské měnové unie. Po přistoupení České republiky k EMU bude totiž monetární politiku České republiky vykonávat Evropská centrální banka. **Hlavní náplní činnosti České národní banky by tak po přijetí eura mohl být výkon dohledové činnosti nad finančním trhem.** Funkci tvůrce regulace pro oblast finančního trhu by pak plnilo Ministerstvo financí, které je, pro tuto oblast zcela vhodně, podřízené a zodpovědné vládě České republiky. Tato konstrukce by dle mého názoru mohla být efektivní a v souladu se situací v jiných vyspělých ekonomikách. V této souvislosti se nelze zcela oprostít od domněnky, že hladký a rychlý průběh sjednocení dohledu v roce 2006 mohl být ze strany představitelů České národní banky motivován mimo jiné i snahou o to, aby tato instituce měla po vstupu do EMU přiměřený rozsah náplně své činnosti. Tuto domněnku umocňuje fakt, že v roce 2006 bylo ještě počítáno s relativně brzkým termínem vstupu České republiky do EMU (reálným se stále jevil ještě i rok 2010⁹⁴).

Rád bych zdůraznil jeden fakt, který bývá dosti často opomíjen. Je třeba si totiž uvědomit, že sjednocení dohledu nad finančním trhem, které nabylo účinnosti 1. dubna 2006 mělo ještě svoji druhou fázi. V této fázi, jejíž účinnost nastala od 1. ledna 2008, došlo ke změně sektorového modelu dohledu na model funkcionální v rámci jedné instituce - České národní banky. Došlo tak k proměně tří sekcí (Sekce bankovní regulace a dohledu, Sekce regulace a dohledu nad kapitálovým trhem, Sekce regulace a dohledu na pojišťovnami) do tří nových sekcí, podle svých funkcionálních aspektů (Sekce dohledu nad finančním trhem, Sekce regulace a analýz finančního trhu, Sekce licenčních a sankčních řízení).

Při pojednání o dozorové činnosti České národní banky je třeba se zmínit rovněž o jednom problému, který představuje užívání tří odlišných

⁹⁴ PROCHÁZKA, P. – SOJKOVÁ, A. Přípravy na zavedení eura: implikace pro Českou republiku. Bankovníctví č. 1/2006, str. 9 [74].

pojmu – dozor, dohled a kontrola. Na první pohled jde o synonyma. To je však zavádějící a jejich užívání by mělo být v souladu s níže uvedenými premisami.

Nejprve k pojmu dozor. Dozorová činnost užívaná ve veřejné správě, tedy správní dozor bývá doktrínou definována následovně: jde o „... správní činnost, při které vykonavatel veřejné správy (dozorčí orgán) pozoruje chování nepodřízených subjektů a porovnává je s chováním žádoucím, s požadavky právních norem. V návaznosti na hodnocení podle okolností aplikuje zejména nápravné nebo sankční prostředky, jimiž reaguje na zjištěný nesoulad mezi skutečným a žádoucím chováním dozorovaného subjektu.“⁹⁵

Na rozdíl od výše vymezeného dozoru lze dohled považovat za pojem širší, neboť do rámce tohoto pojmu bývají v souvislosti s Českou národní bankou zahrnovány i aktivity další, které již pod pojem dozor řadit nelze. Jde např. o rozhodování o právech a povinnostech dohlížených subjektů v případech, kdy rozhodování o nich nespadá do množiny dozorových činností (např. udělování různých povolení, schválení, souhlasů).⁹⁶

Pojem kontrola je možno díky jeho vyznění relativně dobře odlišit od obou výše uvedených. Pod pojmem kontrola je totiž myšlena činnost směřující ke zjištění, nakolik stávající stav kontrolované skutečnosti odpovídá stavu, který by měl být. Pojem však nezahrnuje „automatický následek“ snahy o nápravu při zjištění nedostatku. Takovéto zjištění slouží pouze k vyvození závěrů, které mají být vyhodnoceny. Tyto závěry pak mohou iniciovat nápravu, kterou však již v tomto případě pod pojem kontrola není možno zahrnout.

Jako další rozdíly v uvedených pojmech je rovněž nutno zmínit dva následující aspekty. Pojem kontroly je v podstatě vždy užíván v případech, kdy dochází k hodnocení podřízeného subjektu subjektem nadřízeným. U dozoru, protože jde o širší množinu, tomu tak být nemusí. Pojem dohled by

⁹⁵ HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo - obecná část*, str. 237. Praha: C.H.Beck, 2003 [12].

⁹⁶ VACEK, L. a kol. *Zákon o dohledu nad finančním trhem - Výchozí materiál pro přípravu věcného záměru zákona*, str. 2. [online] www.mfcr.cz [101].

pak měl být spojován s hodnocením prováděným veřejnoprávní, ale i soukromoprávní korporací v její vlastní, samostatné působnosti.⁹⁷

Je třeba konstatovat, že stávající legislativa nejen v oblasti norem regulujících finanční trh zejména oba prvně zmíněné (dozor, dohled) pojmy zaměňuje, což nepřispívá k zpřehlednění stávající legislativy. Sám zákon o České národní bance však pojmu „dozor“ neužívá vůbec a v jeho textu nalezneme pouze označení „dohled“.

V souvislosti s dohledovou činností České národní banky bych se ještě rád pozastavil nad jednou skutečností. **Domnívám se totiž, že některé sektorové zákony, které mají upravovat finanční trh České republiky trpí značným nedostatkem,** který v podstatné míře snižuje efektivitu dohledové činnosti České národní banky. **Zejména jde o zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, který obsahuje zcela minimalistickou a nedostatečnou úpravu problematiky správního trestání.** Při porušení povinnosti dané zákonem o bankách má Česká národní banka samozřejmě možnost uložit opatření k nápravě. Nicméně vzhledem k tomu, že došlo k porušení právní povinnosti, mělo by být toto jednání i náležitě postihnuto. Subjektu by tedy měla být rovněž zároveň uložena pokuta. Ve stávající právní úpravě se však pouze dočteme, že Česká národní banka „může“ bance, zahraniční bance a osobě zahrnuté do konsolidačního celku za nedostatky v činnosti uložit pokutu až do výše 50 000 000 Kč (§§ 26 a 26h). Další možnou pokutu, až do výše 1 000 000 Kč, je možno uložit při neplnění některých povinností v souvislosti s uložením nucené správy (§§ 28 a 29b).

První problém zde představuje skutečnost, že v rozporu se zásadami správně právní odpovědnosti jsou skutkové podstaty správních deliktů zcela zjevně naprosto nedostatečně definovány. Výraz „nedostatek v činnosti“ není v tomto smyslu nijak přesným. **Skutkové podstaty správních deliktů by tedy měly být definovány mnohem přesněji** (např. vykonává činnosti nezahrnuté

⁹⁷ KOHAJDA, M. *Dozor nad regulovanými subjekty finančního trhu – disertační práce*, str. 25 a 26. Praha: Univerzita Karlova, 2008 [15].

v její licenci, poruší zákaz být společníkem veřejné obchodní společnosti nebo neomezeně ručícím společníkem komanditní společnosti podle § 12 odst. ZoB nebo nedodrží pravidla angažovanosti podle § 13 aj.). Není tedy vhodné pouhé označení, že vykazuje „nedostatky v činnosti“. Dále pak by bylo vhodné, aby **správní uvážení** u jednotlivých správních deliktů bylo možné pouze **co do rozsahu uložené pokuty**, ne však zda bude správní delikt stíhán či nikoli – zde **by dle mého měla platit zásada ex officio** (v právní úpravě by tedy nemělo být uvedeno „může uložit“, ale měly by být užity termíny ve smyslu „uloží“).

VI.3. *Emise oběživa a peněžní oběh*

Centrální banka je jedinou bankou v našem státě, která má oprávnění emitovat hotovostní peníze (bankovky a mince) – má tedy státní monopol na emisi hotovostních peněz (tato skutečnost plyne z ustanovení § 12 ZoČNB). V této souvislosti je však třeba zdůraznit, že Česká národní banka nemá monopol na emitování bezhotovostních peněz. Ty centrální banka emituje jen ve zcela marginálním množství a jejich emise je prováděna obchodními bankami.

Zejména v souvislosti s finanční krizí, která se naplno projevila v letech 2008 a 2009 jsou slyšet názory, že systém emisního monopolu centrální banky je špatný. Mezi nejzávažnějšími argumenty lze jmenovat možnost centrální banky natisknout v podstatě tolik peněz, kolik uzná za vhodné, čímž dochází k deformaci úrokové míry vyjadřující cenu peněz a k inflaci. **Autoři** této kritiky pak často viní centrální banky ze vzniku recesí a někteří **navrhují znovuzavedení měny plně kryté zlatem**.⁹⁸ **Jsem toho názoru, že jde o návrhy, které jsou na první pohled nereálné a to zejména z důvodu výše zmíněné emise bezhotovostních peněz. „Vytištěné“ peníze totiž představují marginální množství prostředků oproti emisi bezhotovostních peněz (rozšiřování peněžní zásoby díky tzv. multiplikačnímu efektu vkladů),**

⁹⁸ RYSKA, P. *Potřebujeme centrální banku?* Mladá fronta Dnes. 2008, roč. 19, č. 216, s. D5 [79].

kterou téměř volně provádějí i banky. Profesor Revenda pak uvádí další významné argumenty, zejména obrovský chaos, který by nastal pokud by mohla peníze emitovat každá banka⁹⁹ a naprostý nedostatek zlata pro měnové účely¹⁰⁰. Dalším velmi významným argumentem, který je třeba vzít v potaz, je skutečnost, že v režimu zlatého standardu by byla pomoc centrálních bank bankám, které se dostaly do potíží, téměř nemožná.¹⁰¹

Základním předpisem, který v České republice upravuje emisi hotovostního oběživa, je zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance (především jeho čtvrtá část, §§ 12 – 22). Klíčovým ustanovením je v této souvislosti § 13 tohoto zákona, který uvádí, že „Peněžní jednotkou v České republice je koruna česká, zkratka názvu je „Kč“. Koruna česká se dělí na sto haléřů“.

V § 22 ZoČNB je stanoveno, které otázky týkající se hotovostního peněžního oběhu stanoví Česká národní banka vyhláškami. Patrně nejdůležitější z těchto vyhlášek je vyhláška č. 37/1994 Sb., kterou se stanoví postup při příjmu peněz a nakládání s nimi a při poskytování náhrad za necelé a poškozené bankovky a mince.

Podle § 37 odst. 1 ZoČNB „Česká národní banka spolu s Ministerstvem financí připravuje a předkládá vládě návrhy zákonných úprav v oblasti měny a peněžního oběhu.“. Jinými slovy lze tedy říci, že Česká národní banka stanovuje ve spolupráci základní rámcová pravidla v měnové oblasti. **Dle mého názoru by však bylo vhodnější, aby bylo v ZoČNB stanoveno, že Česká národní banka předkládá vládě spolu s Ministerstvem financí pouze návrhy podzákonných právních předpisů.** Souvisí to totiž s argumentací, kterou jsem uváděl již v kapitole III. této práce, totiž, že **za tvorbu legislativy (především té primární) by měl být odpovědným subjekt, který je přímo podřízen vládě, tedy Ministerstvo financí, neboť vláda je přímo odpovědná**

⁹⁹ REVENDA, Z. *Bojovník proti neexistujícímu*. Mladá fronta Dnes. 2008, roč. 19, č. 222, s. D8 [76].

¹⁰⁰ REVENDA, Z. *Monopoly centrálních bank a emise peněz*. Politická ekonomie č. 5/2009, str. 598 [77].

¹⁰¹ POSPÍŠIL, R. *Proč potřebujeme centrální banky, vidíme právě v těchto dnech*. [online] www.idnes.cz [73].

občanům státu za politiku, kterou má možnost nejúčinněji prosazovat právě prostřednictvím návrhů zákonných úprav. To je u České národní banky, která má téměř úplnou nezávislost na vládě, opravdu velmi těžko představitelné. Lze argumentovat tím, že tvorba legislativy v oblasti měny úzce souvisí s výkonem monetární politiky Českou národní bankou. Nicméně zde je třeba říci, že zákonná legislativa v této oblasti stanoví pouze velmi obecný rámec a výkon měnové politiky je odvislý zejména od rozhodnutí bankovní rady a podzákonných právních předpisů. **Výše nastíněné současné řešení, které je upraveno v ustanovení § 37 odst. 1 ZoČNB, tak považuji za poněkud nesystémové.**

VI.4. Devizová činnost

Činnost České národní banky v devizové oblasti je možno rozdělit do tří okruhů - správa devizových rezerv, operace na devizovém trhu a devizová regulace.

Devizové rezervy centrálních bank je možno členit dle dvou základních hledisek. Jednak jde o hledisko měnové struktury (tedy, v jaké měně jsou devizové rezervy drženy) a dále pak hledisko užitých instrumentů (tedy, jakých finančních instrumentů je pro tvorbu devizových rezerv využito - např. hotovost, dluhopisy, akcie, zlato).

Devizové rezervy byly z pohledu měnové kompozice na konci roku 2009 tvořeny z 65,8 % eury, z 26,7 % americkými dolary, z 3,5 % britskými librami, z 3,4 % japonskými jeny a z 0,6 % zlatem.¹⁰² Podíl eura se vzhledem k očekávanému vstupu České republiky do eurozóny průběžně zvyšuje. Pokud jde o instrumenty tvořící devizové rezervy našeho státu, jde z drtivé většiny o dluhopisy a to zejména vládní či s vládní zárukou, dále o dluhopisy vydané nadnárodními institucemi se splatností více než jeden rok a s nejvyšším dostupným ratingem. Je třeba zmínit, že bankovní rada ČNB přijala v roce 2007 novou strategii správy devizových rezerv, v rámci níž má

¹⁰² Výroční zpráva České národní banky za rok 2009, str. 43. [online] www.cnb.cz [103].

být jejich část investována do akciových investičních instrumentů.¹⁰³ V roce 2011 tak mají akciové instrumenty tvořit 10 % celkové hodnoty devizových rezerv.

Devizové operace jsou v rámci měnové politiky centrálních bank považovány za tzv. „nástroje jemného ladění“. Bývají využívány spíše výjimečně, zejména v případech ohrožení stability vývoje úrokových sazeb nečekanými krátkodobými výkyvy v likviditě na trhu.¹⁰⁴ Česká národní banka v takových případech po zevrubném zhodnocení měnové situace intervenuje na devizových trzích s cílem buď posílit či oslabit kurz české měny.

Česká národní banka je vedle Ministerstva financí podle ustanovení § 1, písm. j) zákona č. 219/1995 Sb., devizový zákon, devizovým orgánem. Její působnost v oblasti státní správy v oboru deviz je vymezena jako zbytková, neboť zákon v § 2 odst. 2 nejprve uvádí působnost Ministerstva financí - „vykonává působnost podle tohoto zákona vůči organizačním složkám státu, územním samosprávným celkům, státním fondům a vůči všem osobám v oblasti úvěrů poskytovaných nebo přijímaných Českou republikou“ a posléze v § 2 odst. 3 uvádí, že „Česká národní banka vykonává působnost podle tohoto zákona vůči ostatním tuzemcům a vůči cizozemcům.“ To tedy znamená, že provádí zejména kontrolu dodržování devizových předpisů, především soukromoprávními subjekty, v oblasti devizového práva, a dále, že provádí kontrolu směnářenské činnosti. Výše pokut, které může Česká národní banka uložit je značná, neboť v § 23 devizového zákona je možno se dočíst, že při „jednání v rozporu s devizovými předpisy, kdy nelze zjistit výši částky, již se nedovolené jednání týká“, může Česká národní banka uložit pachateli pokutu až do výše 50 milionů Kč.

¹⁰³ TOMŠÍK, V. *Podíl dolarů postupně klesá*. Bankovníctví č. 12/2009, str. 10 [83].

¹⁰⁴ Měnověpolitické nástroje. [online] www.cnb.cz [133].

VI.5. Platební styk a zúčtování bank

V ustanovení § 2 odst. 2, písm. c) ZoČNB se dočteme následující: „V souladu se svým hlavním cílem Česká národní banka řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank, poboček zahraničních bank a spořitelních a úvěrních družstev, pečuje o jejich plynulost a hospodárnost a podílí se na zajištění bezpečnosti, spolehlivosti a efektivnosti platebních systémů a na jejich rozvoji, ...“

Česká národní banka tak zejména stanoví pravidla pro provádění platebního styku bankami a nebankovními subjekty. Tato pravidla zahrnují zejména lhůty pro zúčtování, pravidla pro vydávání a užívání elektronických platebních prostředků (např. platebních karet) a pro bezpečné fungování platebních systémů.¹⁰⁵

Česká národní banka poskytuje služby platebního styku státu, bankám a ve velmi výjimečných případech i jiným právnickým osobám.

Provozuje dále systém mezibankovního platebního styku CERTIS (zkratka Czech Express Real Time Interbank Gross Settlement system), který je dosud jediným systémem mezibankovního styku v České republice. Zahájil svoji činnost v roce 1992 v rámci zúčtovacího centra Státní banky československé.

Rovněž provozuje jeden ze tří systémů vypořádání cenných papírů v České republice (vedle UNIVYCu a RM-Systému) - tzv. Systém krátkodobých cenných papírů (SKD). Tento začal fungovat v květnu roku 1995. ČNB využívá SKD pro emitování, registrování a vypořádání zaknihovaných cenných papírů s pevným výnosem, se splatností do jednoho roku (většinou jde o státní pokladniční poukázky a poukázky ČNB).¹⁰⁶

Rad bych učinil poznámku týkající se současného platného zákona o platebním styku a působnosti České národní banky v oblasti přípravy právních předpisů. **Dle mého názoru lze totiž konstatovat, že přijetí**

¹⁰⁵ Platební styk. [online] www.cnb.cz [144].

¹⁰⁶ Modrá kniha - Platební styk v České republice, str. 8. [online] www.cnb.cz [95].

platného zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku, bylo provedeno poněkud nestandardním způsobem. V ustanovení § 37 odst. 1 ZoČNB bylo možné se do účinnosti nové úpravy, tedy do 18. 9. 2009, dočíst následující: „Česká národní banka předkládá vládě návrhy zákonných úprav v oblasti ..., platebního styku ...“. Návrh zákona byl však předložen vládě České republiky dne 17. 3. 2009 a to (!) Ministerstvem financí¹⁰⁷. V důvodové zprávě¹⁰⁸ k zákonu se pak dočteme pouze následující: „Návrh zákona byl průběžně konzultován s Českou národní bankou v souladu s dohodou o spolupráci při přípravě návrhů vnitrostátních právních předpisů týkajících se finančního trhu ...“. Tento stav lze **dle mého názoru posuzovat jako výrazný příklad rozporu požadavků zákona a faktického stavu. Jde tedy o situaci v našem zákonodárství výrazně nežádoucí.** Je pravdou, že ZoČNB nestanoví za porušení zmíněného ustanovení žádnou sankci. Nicméně vzhledem k závažnému přestoupení podmínek při tvorbě zákona by bylo možné uvažovat i o možnosti zrušení zákona Ústavním soudem, pokud by se některý ze subjektů uvedených v § 64 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, rozhodl domáhat se zrušení normy.

VI.6. Banka bank

Naše centrální banka vystupuje též jako banka pro ostatní banky. To znamená, že banky si mohou od centrální banky půjčovat finanční prostředky. Na druhé straně mohou a do jisté míry i musí u centrální banky ukládat svá depozita a centrální banka provádí vzájemné zúčtování mezi bankami, popř. může provádět pro banky i další bankovní činnosti.

Úvěry poskytované centrální bankou ostatním bankám jsou bezhotovostní emisí peněz touto institucí. Bankovní sektor poptává úvěry od centrální banky zejména ze dvou důvodů. Jednak jde o velmi levný zdroj

¹⁰⁷ Ministerstvo financí předložilo vládě návrh zákona o platebním styku. [online] www.mfcr.cz [134].

¹⁰⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon o platebním styku a některé další zákony, str. 3. [online] www.mfcr.cz [90].

peněz, neboť úroková sazba účtovaná Českou národní bankou je oproti tržním bankovním úvěrům velmi nízká. Dále pak, pokud má obchodní banka méně závažné problémy v rámci své likvidity, je pro ni „běžný“ úvěr, který je poskytován komerčním bankám, nejlevnějším řešením její stávající situace. V případě závažných problémů s likviditou či solventností bývá úvěr od centrální banky posledním řešením situace – Česká národní banka zde vystupuje jako tzv. „věřitel poslední instance“.

Prostředky bank uložené u centrální banky jsou trojího druhu. Jednak jde o tzv. povinné minimální rezervy – tedy prostředky, které mají banky za povinnost u centrální banky ukládat (povinné úložky). Dále jde o prostředky, které jednotlivé banky u centrální banky ukládají, aby umožnily zúčtovací a platební operace, které centrální banka provádí. Poslední kategorií jsou tzv. „dobrovolné vklady“.¹⁰⁹

Vzájemné zúčtování mezi bankami – viz výše, kapitolu „VI.5. Platební styk a zúčtování bank“.

VI.7. Banka státu

Česká národní banka poskytuje bankovní služby státu a veřejnému sektoru. Vede účty vlády, ústředních orgánů státní správy, orgánů samosprávy a organizací napojených na státní rozpočet (finanční a celní úřady, Česká správa sociálního zabezpečení, úřady práce, příspěvkové organizace, státní fondy aj.) a dále účty napojené na rozpočet Evropských společenství apod.

Další funkci ČNB představuje správa státního dluhu, tzn. vykonává veškeré činnosti, které mají souvislost s poskytováním a úhradou úvěrů České republiky, s placením úroků, emisí dluhopisů a pokladničních poukázek. Dále jde o vedení účtu státního rozpočtu, tzn. provádí inkasa, úhrady a další operace, jež souvisí s běžným hospodařením státního rozpočtu České republiky v daném rozpočtovém období.

¹⁰⁹ REVENDA, Z. a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*, str. 308 Praha: Management Press, 2005 [30].

VI.8. Další činnosti

Česká národní banka krom výše zmíněných aktivit vykonává i další důležité činnosti. Zde je na místě jmenovat zejména tvorbu měnové a bankovní statistiky, vydávání státních dluhopisů či zastupování státu u mezinárodních finančních institucí¹¹⁰.

¹¹⁰ DVOŘÁK, P. *Bankovnictví pro bankéře a klienty*, str. 156. Praha: Linde, 2005. [9].

VII. Vyhlídky činnosti České národní banky do budoucna

Na první pohled by se v současné době mohlo zdát, že Českou národní banku čeká do budoucna spolupráce při zajištění vstupu naší země do Evropské měnové unie, čímž dojde k jejímu odsunutí na místo druhořadé státní instituce. V této kapitole se snažím dokázat, že jde o pohled milný. Chtěl bych zde nastínit budoucí vývoj a činnost České národní banky, naznačit některé alternativy a navrhnout některá řešení.

Dále pak jsou v této kapitole analyzovány dopady vzniku nových celoevropských orgánů dohledu na činnost naší ústřední banky, důsledky novelizace směrnic o kapitálových požadavcích na banky i jiné finanční instituce ve vztahu k aktivitám České národní banky, změny v budoucím zákoně o České národní bance oproti současnému a konečně možná a pravděpodobná východiska připravovaného zákona o dohledu nad finančním trhem.

VII.1. *Integrace České republiky do Evropské měnové unie*

Rozsáhlým tématem, které bych mimo jiné rád ve své práci podrobněji rozebral, je problematika budoucího zapojení České republiky do Evropské měnové unie (dále jen „EMU“). V rámci tohoto okruhu bude podrobněji pojednáno zejména o procesu přistoupení ČR k ERM II, bude popsán samotný proces vstupu ČR do EMU, zejména podíl ČNB na něm, a dále pak bude rozebráno zapojení ČNB do organizačních struktur ECB a ESCB.

VII.1.1. *Vývoj evropské měnové unie*

V roce 1971 došlo k rozpadu Brettonwoodského měnového systému relativně pevných měnových kurzů a k přechodu na tzv. Kingstonský systém pohyblivých měnových kurzů. Pro toto období byla charakteristická značná kursová nestabilita a docházelo tak ke sporům ve vzájemném obchodu mezi jednotlivými státy. Množství pokusů o užší měnovou spolupráci selhalo. Až

v roce 1979, díky značné snaze čelních politických představitelů Francie a Německa, došlo k vytvoření Evropského měnového systému (dále jen „EMS“).¹¹¹

Tento měl tři prioritní úkoly – učinit jednotné měnové kurzy stabilními, přispět ke konvergenci jednotlivých členů Společenství a do budoucna přispět k vybudování hospodářské a měnové unie.

V rámci tohoto systému byla vytvořena umělá měnová jednotka, tzv. Evropská měnová jednotka (Europan Currency Unit; dále jen „ECU“). Její kurs se odvíjel od kursů měn, které se nacházely v měnovém koši členských států. Váha měn v tomto koši se nacházejících reflektovala sílu ekonomik jednotlivých členských států. Tato umělá měna sloužila jako zúčtovací jednotka společenství a rovněž jako rezervní měna, již centrální banky využívaly při intervencích na devizovém trhu.

V rámci Evropského měnového systému byl vytvořen Evropský mechanismus směnných kurzů (ERM). Tento systém stanovil, že směnný kurz národní měny každého členského státu se může pohybovat pouze v pásmu $\pm 2,25\%$ tzv. referenční hodnoty. Referenční hodnotou pak byl pevně stanovený poměr ceny národní měny k Evropské měnové jednotce.

Protože v 80. letech došlo k velmi rychlé integraci trhů členských států, lze od této doby hovořit o jednotném evropském trhu. V této době se také ukázalo, že i přes značnou stabilitu kursů měn, jsou pro podnikatele eurozóny stále velmi zatěžujícími měnová rizika a zvýšené transakční náklady při směně deviz. To byly velmi silné argumenty pro další prohloubení integrace, tentokrát již v podobě měnové unie.

Klíčovým dokumentem pro tvorbu Evropské měnové unie byla tzv. Delorova zpráva. Šlo o zprávu sboru expertů vedené šéfem Evropské komise Jacquesem Delorse, která byla poprvé prezentována v dubnu 1989 a

¹¹¹ Evropský měnový systém. [online] www.zavedenieura.cz [120].

Evropskou radou schválena na zasedání v Madridu z 26. na 27. června téhož roku.¹¹²

Dokument navrhoval vytvoření Evropské měnové unie ve třech etapách. První etapa trvala od 1. července 1990 do konce roku 1993. Hned v první den této fáze, tedy 1. července 1990 došlo ke zrušení veškerých omezení pohybu kapitálu mezi členskými státy.

Výbor guvernérů centrálních bank jednotlivých členských států obdržel řadu úkolů, jenž byly aprobovány rozhodnutím Rady ze dne 12. května 1990. Šlo zejména o konzultování a koordinaci měnových politik jednotlivých států EU za účelem dosažení cenové stability v rámci společenství.¹¹³

K tomu, aby mohla být spuštěna druhá a třetí fáze, bylo třeba vytvořit potřebnou institucionální strukturu. K tomu však bylo nutné provést úpravy ve Smlouvě o založení Evropského hospodářského společenství. Změny smlouvy byly komunikovány na mezivládní konferenci, která trvala více než rok a probíhala v Římě. Návrh nové smlouvy předložilo na konci června roku 1991 tehdy Radě předsedající Lucembursko. K dojednání finální verze smlouvy pak došlo v prosinci téhož roku a smlouva byla podepsána ministry zahraničních věcí 7. února v Maastrichtu. Oficiální název smlouvy byl Smlouva o Evropské unii, někdy je však tato známa i pod názvem místa, kde k jejímu podpisu došlo – nizozemského města Maastricht. Smlouva vstoupila v účinnost 1. listopadu 1993.

Nová smlouva mimo jiné vytvořila dva nové orgány Společenství, které byly nově zařazeny mezi její ústřední orgány. V článku 8 smlouvy se dočteme: „Evropský systém centrálních bank (dále jen ESCB) a Evropská centrální banka (dále jen ECB) budou ustaveny v souladu s postupy stanovenými v této smlouvě; jednají v mezích pravomocí svěřených jim touto smlouvou a Statutem ECSB a ECB, připojeným k této smlouvě.“ Další ustanovení týkající se postavení a pravomocí Evropského systému centrálních bank a Evropské

¹¹² Delorsova zpráva (Delors Report). [online] www.zavedenieura.cz [118].

¹¹³ Hospodářská a měnová unie. [online] www.ecb.int [124].

centrální banky se nacházejí v Hlavě VII „Hospodářská a měnová politika“ (čl. 98 až 124).

Druhá etapa vzniku EMU je datována od 1. ledna 1994 do konce roku 1998. V jejím rámci vznikl v roce 1994 Evropský měnový institut (EMI), který byl předchůdcem Evropské centrální banky a měl koordinovat zavedení jednotné evropské měny.

Ve dnech 15. – 16. 1995 prosince proběhl summit EU v Madridu. Zde byly dojednány dvě, pro vznik Evropské měnové unie, klíčové záležitosti. Jednak byl změněn název ECU na „euro“. Dále pak došlo k definování přechodného období pro počátek využívání eura v rámci účetních operací a počátek využívání eura pro hotovostní platby.

V červnu roku 1997 rozhodla Evropská rada ve své rezoluci o vytvoření systému směnných kurzů ERM II, který měl být po zavedení eura následovníkem systému ERM a navázat měny států, které aspirovaly na členství v eurozóně, na euro (místo ECU).

V roce 1998 bylo v Bruselu Evropskou radou vybráno jedenáct zemí, které měly ve třetí etapě přijmout euro. Téhož roku vznikla Evropská centrální banka, ústřední banka pro všechny země, které jsou členy eurozóny (viz níže).

Třetí etapa započala 1. ledna roku 1999 a trvá do současnosti. Prvého dne roku 1999 tak byly stanoveny pevné kurzy směny jednotlivých měn států účastných na euro. Členy EMU se tehdy stalo jedenáct z patnácti členů tehdejší Evropské unie. Nezúčastnilo se Švédsko, Dánsko a Velká Británie z politických důvodů a Řecko, protože nesplňovalo konvergenční kritéria. Od tohoto data byly tedy měny jednotlivých členských států nahrazeny v bezhotovostních transakcích novou měnou. Od tohoto okamžiku začala také být za měnovou politiku EMU zodpovědná Evropská centrální banka.

Datem 1. ledna 2002 pak začaly být národní měny nahrazovány mincemi a bankovkami měny nové. Do 28. února mohly být dosavadní i nová měna užívány paralelně. Státy si však mohly tuto lhůtu pro sebe zkrátit a mnohé tak učinily (např. Německo). Dnem 1. ledna 2002 přijalo euro i Řecko,

neboť stihlo vstoupit do EMU od 1. ledna 2001. Do třetí fáze EMU se pak v roce 2007 přidalo Slovinsko, 2008 Malta a Kypr, 2009 Slovensko a konečně v roce 2011 Estonsko. Nyní má tedy Evropská měnová unie celkem 17 členů.

Je ještě třeba konstatovat, že euro užívají i další země, ač členy EMU nejsou. Jde například o Monako, Vatikán, San Marino, Andorru, Černou horu či Kosovo.

V roce 1997 byl také Evropskou radou v Amsterdamu přijat pro členské státy soubor právně závazných aktů, známý pod názvem Pakt stability (The Stability and Growth Pact). Jeho účelem je další posílení jednotnosti rozpočtových politik jednotlivých členských států Evropské unie. Pakt obsahuje závazek členských států, že ve střednědobém horizontu budou dosahovat přebytkových nebo přinejmenším vyrovnaných rozpočtů. V krátkodobém horizontu jsou pak pro členské státy závazná dvě pravidla, která jsou využívána i v rámci tzv. Maastrichtských konvergenčních kritérií tedy, že členský stát bude mít maximálně 3%-ní podíl deficitu na HDP a 60%-ní hodnotu veřejného schodku na HDP.

V případě, že by členský stát tato kritéria nedodržel, byl stanoven postup, tzv. „procedura pro nadměrný schodek“, kterému se bude muset dotčená země podřídit a jehož cílem je snížit rozpočtový schodek reálným a důvěryhodným způsobem. V první fázi vydá Rada ECOFIN (Rada ministrů financí členských zemí eurozóny) na návrh Komise doporučení podle nějž musí do šesti měsíců představit plán kroků, které mají vést ke snížení veřejného dluhu. V druhé fázi, pokud by byl plán Radou ECOFIN považován za nerealistický, může Komise sama vydat zprávu, která bude obsahovat výčet konkrétních kroků, jež by měly vést k nápravě. Ve třetí fázi, pokud by tato doporučení nebyla následována, může Rada ECOFIN uložit dotyčnému státu finanční sankci.

Domnívám se, že zde ovšem velký problém představuje skutečnost, že Rada ECOFIN prosazuje zájmy členských zemí, důvodem je především skutečnost, že jsou v ní tyto zastoupeny svými ministry financí. To se také

projevilo v roce 2003, kdy měly být uplatněny sankce vůči Německu a Francii. Německý a francouzský ministr financí si v Radě ECOFIN vyjednali odklad uplatnění Paktu. Na to pochopitelně reagovala Komise tak, že Radu ECOFIN zažalovala před Evropským soudním dvorem, který konstatoval porušení pravidel EU. Nicméně Francie a Německo za svůj přestupek vůči pravidlům nikdy potrestány nebyly.¹¹⁴

V reakci na výše uvedenou událost a na nízkou rozpočtovou odpovědnost některých dalších zemí došlo v roce 2005 ke změně Paktu. Zůstala zachována referenční kritéria státního schodku a veřejného dluhu a vládního deficitu, ale byly posíleny prevenční a sankční procedury. Při hodnocení naplňování paktu musí být nově zohledněna i některá další kritéria, např. stav zavádění strukturálních reforem či stávající hospodářský cyklus v němž se země nachází. Pro každou členskou zemi je stanoven střednědobý rozpočtový cíl, jenž bere v potaz růstový potenciál země a úroveň zadlužení. Značný důraz je kladen na zkonsolidování veřejných financí, především v hospodářsky příznivých obdobích.¹¹⁵

VII.1.2. Evropská centrální banka a Evropský systém centrálních bank

Evropská centrální banka vznikla 30. června 1998 na základě ustanovení článku 8 Smlouvy o Evropské unii¹¹⁶ přijaté v roce 1992 a svoji činnost oficiálně zahájila dnem 1. ledna 1999. ECB má právní subjektivitu a jejím sídlem je německý Frankfurt nad Mohanem.

Prostuduje-li si pozorný čtenář čl. 130 SfeU a čl. 7 Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky, bude nepochybně konstatovat velmi širokou nezávislost této instituce. V člancích je totiž deklarováno, že „ECB, národní centrální banka ani žádný člen jejich rozhodovacích orgánů nesmějí ... při výkonu pravomocí a plnění úkolů a

¹¹⁴ BALDWIN, R. – WYPLOSZ, Ch. *Ekonomie evropské integrace*, str. 429. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008 [3].

¹¹⁵ Pakt stability a růstu. [online] www.zavedenieura.cz [140].

¹¹⁶ Dnes součástí článku 13 Smlouvy o Evropské unii a čl. 282 SfeU.

povinností svěřených jim touto smlouvou a tímto statutem vyžadovat ani přijímat pokyny od orgánů či institucí Společenství, od žádné vlády členského státu či od jakéhokoli jiného subjektu. Orgány a subjekty Společenství a vlády členských států se zavazují zachovávat tuto zásadu a nesnažit se ovlivňovat členy rozhodovacích orgánů ECB ani národních centrálních bank při plnění jejich úkolů.“

V posledních dvou letech však zejména v souvislosti s problémy některých evropských ekonomik (Řecko, Irsko, Portugalsko) lze sledovat trendy, které mají velmi nepříznivý vliv na nezávislost Evropské centrální banky. Jako příklad lze uvést skutečnost, že Evropská centrální banka se stále více dostává pod politický tlak, aby nakupovala vládní dluhopisy postižených států. Jde však o velmi nebezpečné jednání, neboť jde pouze o odsouvání řešení problémů těchto států do budoucna.¹¹⁷ Lze rovněž uvést příklad snah francouzského prezidenta Sarkozyho z roku 2007 působit na Evropskou centrální banku, aby snížila klíčové úrokové míry, což by významně pomohlo tehdejší francouzské ekonomice.¹¹⁸ Obdobné snahy bylo možno zaznamenat i v roce 2004.¹¹⁹ **Dle mého názoru je třeba vyvinout maximální snahu o zastavení těchto tendencí. Protože politické cíle jsou zpravidla uzpůsobeny relativně krátkému časovému období (zpravidla do příštích voleb), je třeba aby si instituce, které mají za úkol stimulovat vývoj ekonomiky v dlouhodobém horizontu, zachovaly svoji vysokou míru nezávislosti. Evropská unie by se tak měla vždy velmi rezolutně vyvarovat podobných tendencí.** K výše uvedené problematice nákupů státních dluhopisů některých členů eurozóny, jež se nacházejí v problémech bych rád dodal ještě jednu skutečnost. Evropská centrální banka tyto ekonomiky fakticky úvěruje již od roku 2007. Činí tak pomocí platebního systému TARGET¹²⁰, který spravuje a

¹¹⁷ ANNUNZIATA, M. *The ECB's Independence Is in Jeopardy*. Wall Street Journal č. 67/2010, str. 15 [41].

¹¹⁸ BENOIT, B. *Sarkozy and Merkel at odds over ECB*. Financial Times č. 36494/2007, str. 5 [46].

¹¹⁹ Paříž a Řím proti nezávislosti ECB. [online] www.euractiv.cz [142].

¹²⁰ TARGET (Trans-European Real Time Gross Settlement Express Transfer System) je platebním systémem, který slouží zejména ke zúčtování eurových plateb velkého objemu mezi členy EMU, ale i

na jehož účtech mají zmíněné státy obrovské schodky. Fakticky jsou tak úvěrovány těmi státy, které mají na účtech systému značné přebytky (zejména Německo).¹²¹

Hlavním úkolem ECB je pečovat o evropskou měnu tak, aby si tato udržela stálou cenovou stabilitu, tedy aby se její kupní síla díky inflaci nesnižovala. Právo Evropské unie pojem „cenová stabilita“ blíže nevymezuje, nicméně Rada ECB jím rozumí stav, při kterém meziroční zvýšení spotřebitelských cen (kvantifikovaného harmonizovaným indexem) v eurozóně nesmí být ve střednědobém horizontu (přibližně období 1 až 5 let) vyšší než 2%.¹²² Kromě měnové politiky jde zejména o držení a správu oficiálních devizových rezerv členů Evropské měnové unie, zajištění bezproblémového a hladkého fungování platebních systémů, řízení peněžního oběhu, provádění směnných operací podle článku 219 SfeU (ve vztahu k třetím státům) aj..¹²³

Řízení ECB je zajištěno zejména třemi následujícími orgány. Na prvním místě je třeba jmenovat Výkonnou radu ECB, která provádí měnovou politiku na základě rozhodnutí a obecných zásad přijatých Radou guvernérů. Dále pak připravuje zasedání Rady guvernérů, provádí činnosti Radou guvernérů jí svěřené a řídí běžnou činnost Evropské centrální banky. Výkonná rada je složena z prezidenta ECB, viceprezidenta a čtyř dalších členů. Členové Výkonné rady jsou jmenováni do svých funkcí na dobu 8 let, přičemž není možnost tento mandát obnovovat. Jmenování je provedeno členskými státy eurozóny na doporučení Rady Evropské unie, která navrhované osobnosti konzultuje s Evropským parlamentem a Radou guvernérů ECB.¹²⁴

dalšími státy, které jsou do něj zapojeny. Funguje od 1. ledna 1999. V současné době, od listopadu roku 2007, funguje nová inovovaná verze nesoucí název TARGET 2.

¹²¹ SINN, H. *Tajná sanační strategie*. Ekonom č.19/2011, str. 51 [80].

¹²² TICHÝ, L. *Evropské právo*, str. 181. Praha: C.H.Beck, 2006 [37].

¹²³ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie*, str. 60. Praha: Linde, a.s. [38].

¹²⁴ PICKER, A. D. *International Economic Indicators and Central Banks*, str. 46. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2007 [27].

Nejvyšším rozhodovacím orgánem ECB je Rada guvernérů. Jejím hlavním úkolem je definování měnové politiky eurozóny a to zejména určováním úrokových sazeb, za něž ECB půjčuje peníze komerčním bankám. Radě guvernérů předsedá prezident ECB a tato je tvořena guvernéry 17 centrálních bank eurozóny a všemi šesti členy Výkonné rady.

Úkolem Generální rady je zejména poradní funkce ECB a příprava budoucího rozšiřování měnové unie. Skládá se z prezidenta a viceprezidenta ECB a z guvernérů jednotlivých centrálních bank všech 27 členských států Evropské unie.

Nejvýznamnějšími nástroji, kterých Evropská centrální banka využívá při řízení měnové politiky jsou tři následující - operace na volném trhu, automatické facility a povinné minimální rezervy.

Aby mohla Evropská centrální banka v rámci Evropského systému centrálních bank plnit své funkce, má k dispozici instrumenty normativního charakteru. Může tak v případech vymezených článkem 34 odst. 1 Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky přijímat nařízení a rozhodnutí, vydávat doporučení a zaujímat stanoviska (čl. 132 SfeU). Jejich adresáty mohou být jak členské státy, tak i jednotlivci. Pokud jde o vnitřní organizaci Evropského systému centrálních bank, používá zde Evropská centrální banka zejména tzv. základní směry, pokyny a rozhodnutí.¹²⁵

Evropský systém centrálních bank funguje od 1. ledna roku 1999 a byl rovněž založen Maastrichtskou smlouvou. Jeho hlavním účelem je tvorba a řízení měnové politiky Evropské unie a dále pak provádění devizových operací, správa devizových rezerv členských států a péče o řádný chod platebních systémů.

Evropský systém centrálních bank je složen z Evropské centrální banky a centrálních bank jednotlivých států Evropské unie. Centrální banky států

¹²⁵ TICHÝ, L. *Evropské právo*, str. 182. Praha: C.H.Beck, 2006 [37].

Evropské unie, jež se neúčastní na EMU jsou rovněž členy ESCB, ale mají zvláštní postavení. Vzhledem k tomu, že realizují vlastní monetární politiku, nemohou se účastnit rozhodování v záležitostech týkajících se jednotné evropské měny.

Evropský systém centrálních bank bude fungovat do té doby, dokud všechny členské státy Evropské unie nevstoupí do Evropské měnové unie.

VII.1.3. Proces integrace České republiky do Evropské měnové unie

Maastrichtská konvergenční kritéria jsou pravidla, která musí členský stát Evropské unie splňovat, aby tomuto byl umožněn vstup do Evropské hospodářské a měnové unie a aby došlo zavedení jednotné evropské měny (eura) na jeho území.

Kritéria jsou deklarována v čl. 140 SfeU a pro lepší orientaci a systematizaci je možné je rozdělit na měnová (výše inflace, stabilita měnového kurzu, výše úrokových sazeb) a rozpočtová (veřejný dluh, státní schodek). Jde o následující:

1. Cenová stabilita – míra inflace hodnocené členské země musí dosahovat za posledních 12 měsíců maximálně 1,5 % nad referenční hodnotou, jež je průměrem tří členských států EU, které vykazují nejnižší míru inflace.
2. Stabilita měnového kurzu – hodnocená členská země musí po dobu minimálně dvou let, kdy bude zapojena v ERM II, udržovat kurz své měny bez porušení $\pm 15\%$ flukтуаčního pásma od stanoveného středního kurzu (centrální parity) k euru.
3. Stabilita dlouhodobých úrokových sazeb – dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu EU nesmí v průběhu posledních 12 měsíců před šetřením přesahovat o více než 2 % průměrnou úrokovou sazbu tří členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability.
4. Stabilita veřejných financí – představuje splnění dvou kritérií:
 - a) Státní schodek – znamená, že podíl schodku veřejných financí na HDP nesmí překročit hodnotu 3 %, s výjimkou případů, kdy buď poměr

podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě, či by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a poměr by zůstal blízko referenční hodnotě.

- b) Veřejný dluh – znamená, že podíl hrubého veřejného dluhu na HDP nesmí překročit hodnotu 60 %, s výjimkou případů, kdy se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k referenční hodnotě.

Je třeba zdůraznit, že v případě naplnění těchto kritérií státem ucházejícím se o členství v měnové unii, musí jít o naplnění dlouhodobě udržitelné, nikoli pouze jednorázové.

Evropská komise a Evropská centrální banka mají na základě čl. 140 odst. 1 SfeU povinnost předkládat každé dva roky (na žádost členského státu, na nějž se vztahuje výjimka podle čl. 139 SfeU, možno i mimo tuto periodu) Evropské radě zprávu o pokroku dosaženém členskými státy při plnění jejich závazků týkajících se uskutečňování hospodářské a měnové unie (tzv. konvergenční zprávy).

Pokud jde o Českou republiku, nemá tato problém s plněním kritéria dlouhodobých úrokových sazeb a kritéria vládního dluhu k HDP. Tato dvě kritéria byla v letech 2001 až 2009 vždy bez problémů splněna.

Kritérium stability měnového kurzu nelze v současné době hodnotit, neboť Česká republika se zatím nenachází v systému směnných kurzů vůči euru (ERM II). Nicméně je možné konstatovat, že v minulých letech nikdy nedošlo v rozmezí dvou let k takové změně vzájemného kurzu koruny a eura, aby byla výrazně překročena 15 % hranice, která je v ERM II uplatňována.

Rovněž kritérium cenové stability nepředstavuje z dlouhodobého hlediska závažnější problém. Pouze v letech 2007 a 2008 došlo vlivem proinflačního šoku k relativně vyšší inflaci. Zejména v roce 2008 dosáhla inflace hodnoty 6,4 %, což představovalo překročení pro tento rok stanoveného kritéria o 3,3 procentního bodu. O rok později se však inflace pohybovala již kolem hodnoty 0,6 %, což představovalo naprosto bezproblémové plnění kritéria.

Největším problémem pro naplnění konvergenčních kritérií Českou republikou však představuje kritérium schodku veřejných financí vůči hrubému domácímu produktu, který v minulosti velmi často přesahoval hodnotu tří procent HDP. Kupříkladu v roce 2009 činila tato hodnota 5,8 % HDP. Česká republika by měla pro naplnění tohoto kritéria zejména snížit výdajovou stránku rozpočtu a provést nezbytné reformy, zejména důchodovou a zdravotní.

Dle mého mínění by v minulých letech nepředstavovalo výrazně závažný problém splnit i kritérium schodku veřejných financí vůči HDP. Faktorem, který v tomto období dle mého názoru nejvíce bránil přijetí společné měny, byl negativní postoj značné části politické reprezentace našeho státu vůči začlenění České republiky do Evropské měnové unie. Odpověď na otázku, zda je a byl tento přístup vhodným či nikoli se snažím nastínit v závěru kapitoly „VII.1.5. Výhody a nevýhody přijetí společné evropské měny pro ČR“.

Jako koordinační orgán pro přijetí eura v České republice vznikla roku 2005 na základě usnesení vlády č. 1510 ze dne 23. listopadu 2005 tzv. Národní koordinační skupina pro zavedení eura v ČR. Tato entita spadá do gesce Ministerstva financí a je složena ze zástupců Ministerstva financí, České národní banky, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva spravedlnosti.¹²⁶ Jejím hlavním úkolem je vypracování Národního plánu pro zavedení eura, jeho postupná realizace, koordinování procesu zavedení společné měny, tvorba komunikační strategie a vytváření doporučení pro vládu České republiky.

Národní koordinační skupina zformulovala ve svém koncepčním dokumentu Národní plán zavedení eura¹²⁷ principy, kterými se musí tento proces v České republice řídit, aby mohl proběhnout hladce a úspěšně. Tyto principy jsou do značné míry inspirovány zásadami, ke kterým se pro přijetí

¹²⁶ Národní koordinační skupiny pro zavedení Eura v ČR. [online] www.mfcr.cz [136].

¹²⁷ Národní plán zavedení eura v České republice – Část I. [online] www.zavedenieura.cz [96].

evropské měny zavázala Česká republika již při vstupu do Evropské unie.¹²⁸ Jde o následující:

1. Princip jednorázového zavedení eura – znamená, že euro bude zavedeno ve stejném termínu jak pro bezhotovostní operace, tak i pro hotovostní oběh.
2. Princip duální cirkulace – během dvou kalendářních týdnů po termínu zavedení eura budou moci hotovostní operace probíhat ještě i v české měně, nicméně obchodníci budou moci zákazníkům vracet zpět již jen eura.
3. Princip zajištění kontinuity právních nástrojů – zavedení eura v ČR nebude mít vliv na platnost smluv a jiných právních nástrojů (právních předpisů, správních aktů, soudních rozhodnutí aj.). Pokud v těchto dokumentech bude uvedena částka v české měně, bude přepočítávána pomocí přepočítacího koeficientu.
4. Princip využití přepočítacího koeficientu – při převodu hodnot stanovených v české měně na eura bude možné využít pouze oficielního koeficientu, který bude stanoven novelou nařízení Rady č. 2866/1998.
5. Princip pravidel zaokrouhlování – všechny částky, jež byly stanoveny v české měně, ale mají být nově placeny v eurech, budou převedeny podle přepočítacího koeficientu a zaokrouhleny na nejbližší eurocent. U souhrnně stanovených částek bude zaokrouhlována konečná hodnota, nikoli hodnota jednotlivých položek. Ve zvláštních případech (např. daně, poplatky, blokové pokuty aj.) bude stanoven specifický způsob zaokrouhlování.
6. Princip nepoškození občana – konverze u daní a poplatků, pokud nebude provedena v souladu se stanovenými pravidly zaokrouhlování, bude provedena zaokrouhlením „směrem dolů“. Naopak vratky daní, částky výnosů daní zasílané příjemcům dle rozpočtového určení daní a platby, které provádí stát ve prospěch občanů budou zaokrouhleny „směrem nahoru“. Tento postup se však nebude týkat plateb ve prospěch státu z titulu porušení právních předpisů (např. pokuty).

¹²⁸ Maastrichtská kritéria pro přijetí eura. [online] www.ec.europa.cz [131].

7. Princip předcházení zvýšení cen, vnímané inflace, monitoringu a kontroly – mají být provedena veškerá opatření, aby nedocházelo k nedůvodnému zvyšování cen. Má být vedena kampaň sloužící k předcházení vzniku subjektivně vnímané inflace u spotřebitelů. Vývoj cen, duální zobrazení cen a dodržování pravidel přepočítávání budou pravidelně monitorovány a kontrolovány.
8. Princip minimalizace nákladů – náklady spojené se zavedením eura si každý subjekt jak v soukromém, tak i veřejném sektoru pokryje sám. Úlohou státu bude poskytnout těmto subjektům informace a doporučení tak, aby celkové náklady na přijetí eura byly co nejmenší.
9. Princip věcné a finanční odpovědnosti – Orgány státní správy a samosprávy budou v rámci svých kompetencí odpovědné za přípravu příslušných právních aktů. Každý z těchto subjektů bude sám odpovědný za proces přechodu své organizace na společnou evropskou měnu.¹²⁹

VII.1.4. Proces zavedení společné evropské měny v České republice

Proces přijetí eura v České republice stanoví Národní plán zavedení eura v České republice, vytvářený odborníky z Národní koordinační skupiny pro zavedení eura v ČR při Ministerstvu financí. Dokument byl v roce 2007 schválen vládou. Postup zavedení eura v ČR by měl být proveden v následujících krocích.

Vláda nejprve stanoví termín přijetí eura v České republice. Jako podklad pro toto rozhodnutí bude sloužit společný materiál České národní banky a Ministerstva financí, který každoročně hodnotí připravenost ekonomiky České republiky pro vstup do eurozóny.

Česká republika poté v závislosti na tomto rozhodnutí vlády vstoupí do tzv. systému směnných kurzů ERM II. Každá země zapojená do tohoto systému, musí udržovat střední kurz (centrální paritu) své měny ve vztahu k

¹²⁹ Národní plán zavedení eura v České republice – Část I., str. 5 - 8. [online] www.zavedenieura.cz [96].

euro v rámci flukтуаčního pásma $\pm 15\%$. Tento střední kurz je stanoven na základě dohody Evropské centrální banky a centrální banky příslušného státu. V tomto režimu musí setrvat minimálně po dobu dvou let.

V případě úspěšného setrvání České republiky v systému ERM II po výše zmíněné minimální období, rozhodne Rada EU na základě doporučení Evropské komise o zrušení výjimky pro přijetí eura. Přibližně půl roku před přijetím eura Českou republikou, definuje Rada EU novelou nařízení Rady č. 2866/1998 přepočítací koeficient stanovící fixní kurz české koruny vůči euru. Všechny korunové hodnoty se pak budou moci na euro přepočítávat pouze pomocí tohoto koeficientu stanoveného s přesností na šest desetinných míst a žádného jiného (v úvahu nepřichází ani zaokrouhlení).

Samotný proces zavedení společné měny v České republice se uskuteční prostřednictvím postupu, který bývá označován jako „Velký třesk“ („Big Bang“). Využití tohoto postupu znamená, že v prvním okamžiku prvního dne přijetí eura dojde k jeho oběhu jak v bezhotovostní, tak i hotovostní formě. Tento stav bude trvat dva kalendářní týdny.¹³⁰ Poté se stane jedinou platnou měnou na území České republiky euro.

Postup tzv. „Velkého třesku“ je dle mého správně zvoleným postupem, neboť v případě, že by byl využit některý ze dvou dalších možných postupů (tzv. Madridský scénář a Phasing-Out scénář)¹³¹, bylo by to spojeno s mnohem vyššími finančními a administrativními náklady než v případě zvoleného řešení.

V souvislosti s výše uvedeným bude nutno začlenit do českého právního řádu dvě, resp. tři normy zásadního významu. Zejména půjde o nový zákon o České národní bance (resp. o jeho rozsáhlou novelu) – více o této normě viz kapitolu VII.2.4. této práce. Dále pak půjde o tzv. „Obecný zákon o

¹³⁰ Národní plán zavedení eura v České republice – Část I., str. 4. [online] www.zavedenieura.cz [96].

¹³¹ Dvěma dalšími možnými alternativami byly tzv. „Madridský scénář“ spočívající v zavedení společné měny nejprve bezhotovostně a po určitém časovém období i do hotovostního oběhu a tzv. „Phasing-Out scénář“, u nějž začíná být euro využíváno současně jak v hotovostní tak i bezhotovostní formě, nicméně ve některých vybraných oblastech (např. placení daní) je možné po určitou dobu (maximálně jednoho roku) užívat i původní národní měnu.

zavedení eura v České republice“, k němuž by mohl být ještě připojen tzv. „změnový zákon“. O tom zda změnový zákon bude vytvořen není však ještě rozhodnuto.

Obecný zákon bude představovat hlavní vnitrostátní právní normu, která bude mít za úkol stanovit právní rámec pro přístup České republiky k Evropskému měnovému systému. Tento zákon by měl upravovat především následující tématické okruhy. V první řadě půjde o odkaz na výše zmíněný přepočítací koeficient stanovený nařízením Rady č. 2866/1998, budou jím muset být upravena ustanovení zajišťující kontinuitu právních závazků, problematika zaokrouhlování a zarovnávání peněžních částek, úprava povinností při dvojím označení cen, proces konverze peněžních prostředků na účtech bank, postup při výměně oběživa, opatření proti zvyšování cen, zmocňovací ustanovení aj. Podle dokumentu NKS „Příprava právního prostředí na zavedení eura v České republice“, který byl publikován Ministerstvem financí budou muset práce na normě započít ideálně tři roky před termínem, kdy by měla Česká republika společnou měnou přijmout.

Jednou z nejzásadnějších otázek při tvorbě tohoto zákona bude, zda má být k obecnému zákonu o zavedení eura připojen ještě tzv. „změnový zákon“, který by ve všech předpisech českého právního řádu změnil částky uváděné v českých korunách na částky eurové, nebo zda má být tato změna provedena v jednotlivých zákonech postupně s tím, že v případě norem v nichž budou dočasně figurovat částky v českých korunách, bude využit přepočítací koeficient, tedy bez změnového zákona. Dle mého názoru je **druhá varianta příhodnější**. Hlavním argumentem je skutečnost, že **při rozsáhlé novelizaci českého právního řádu, kterou by znamenala varianta č. 1, by muselo zákonitě dojít k chybám, které by mohly přinést závažné problémy. Varianta č. 2 by tak byla jednodušším právním řešením, díky němuž by se v budoucnu zamezilo složitým interpretačním komplikacím.**

VII.1.5. Výhody a nevýhody přijetí společné evropské měny pro ČR

Z Aktu o přistoupení České republiky k Evropské unii¹³² plyne, že se náš stát zavázal ke vstupu do Evropské měnové unie. V současné době tak pro ČR platí pouze výjimka podle čl. 139 SfeU. V poslední době se však čím dál více objevují kritické názory, které tento závazek ke vstupu zpochybňují a jako argumentaci uvádějí skutečnost, že „realizované a připravované změny zásadním způsobem mění situaci směrem k fiskální unii. Je proto závažnou otázkou, zda náš závazek – jednou v budoucnu euro přijmout – vůbec platí.“¹³³ Termín přijetí společné měny vládou České republiky nebyl navíc dosud stanoven a je zjevné, že se tak ani v nejbližší budoucnosti nestane.¹³⁴ Proto **má dle mého názoru stále význam zvažovat výhody a nevýhody přijetí společné evropské měny pro Českou republiku.** Za tímto účelem jsou na následujících řádcích shrnuty nejdůležitější argumenty vyslovující se pro a proti přijetí společné evropské měny naším státem.

Pokud jde o výhody přijetí společné evropské měny pro Českou republiku, je možno jmenovat zejména na následujících řádcích uvedené.

Jedním z pozitivních důsledků zavedení společné evropské měny by mělo být **upevnění rozpočtové disciplíny České republiky.** Plyne to ze skutečnosti, že každý z členských států Evropské unie, jež má zájem zapojit se do měnové unie, musí splňovat náročná Maastrichtská kritéria, která zahrnují i podmínku stability veřejných financí (a to nejen ve vztahu ke každoročnímu schodku, ale i ke schodku celkovému).

Existuje více výhod, které budou svědčit spotřebitelům. Na prvním místě je třeba jmenovat usnadnění cestování do zahraničí tím, že si čeští turisté

¹³² Tzv. Akt o přistoupení je nedílnou součástí Smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii. Samotná smlouva má totiž pouze dva krátké články a podrobnosti jsou vyjádřeny právě v tomto Aktu o přistoupení. Zde se mimo jiné také v čl. 4 dočteme: „Každý nový členský stát se účastní hospodářské a měnové unie ode dne přistoupení jako členský stát, na který se vztahuje výjimka, ve smyslu článku 122 Smlouvy o ES (poznámka autora: v současné době jde o čl. 139 SfeU).“.

¹³³ JANÁČKOVÁ, S. – JANÁČEK, K. *Budoucnost eura: Možné scénáře*. Euro č. 1/2011, str. 62 [57].

¹³⁴ ČNB a MF ČR doporučily prozatím nestanovit datum přijetí eura. [online] www.cnb.cz [117].

nebudou muset konvertovat koruny na euro. Banky a směnárny si často účtují vysoké poplatky za směnu. V případě vstupu České republiky do EMU by byli její občané těchto nákladů ušetřeni. Dalším velmi pozitivním aspektem je skutečnost, že přijetím eura budou spotřebitelům usnadněny nákupy v zahraničí. Pro spotřebitele bude mnohem **jednoduší porovnat ceny** v domácích obchodech a obchodech (zejména internetových) nacházejících se za našimi hranicemi. Poslední výraznější argument, který bývá zmiňován v souvislosti se spotřebiteli, souvisí se snahou Evropské centrální banky o udržování inflace na nízké úrovni. Důsledkem této její aktivity je nízká výše vyhlášených úrokových sazeb, což má za následek **nižší úroky u úvěrů pro spotřebitele**.

Výhod pro podniky lze rovněž vyjmenovat více. Nepochybně je pro podnik přínosem, pokud nemusí pracovat při svých transakcích se dvěma, ale **pouze s jednou měnou**. Značná část firem by **nemusela vést nákladné devizové účty**, nemusela by si před obchodní transakcí zajišťovat dostatek peněz v eurech, což je spojeno s **nákladnými konverzemi** a některé by nemusely vést své účetnictví v obou měnách.

Je třeba také zmínit skutečnost, že dojde k **odstranění kursového rizika** k euru. Podniky, které mají obchodní styky se zahraničním, musí v delším horizontu počítat se změnami kursu koruny vůči euru, kursové změny totiž v tomto horizontu zatěžují jejich plánování, nutí je vytvářet objemnější rezervy prostředků, které by mohly využít jinde a to tak pro ně představuje značné riziko. Některé podniky v této souvislosti využívají bankovních produktů, které jim umožňují se proti kursovému riziku zajistit. Volba této alternativy opět zvyšuje jejich náklady, neboť banky v této souvislosti žádají relativně vysoké poplatky.

Rovněž je uváděn argument, že úrokové sazby úvěrů podnikatelům jsou v rámci eurozóny na nižší úrovni, než úrokové sazby za které úvěry podnikatelům poskytují komerční banky působící na území České republiky.

Pokud by se tedy náš stát začlenil do eurozóny, měli by jeho podnikatelé údajně **levnější přístup k finančním prostředkům** na své projekty.

Za makroekonomické přínosy přijetí společné měny Českou republikou je třeba označit zejména následující - **zminimalizování kursového rizika, zmenšení transakčních nákladů, zvýšení transparentnosti cen**. Důvodem možnosti využívat tyto výhody bude užší integrace České republiky do mezinárodních obchodních vztahů. Dále pak bývá zmiňováno, že bude docházet k **lepší alokaci zdrojů, ke zvýšení produktivity výrobních faktorů**, zejména práce a k **růstu objemu investic** díky zvýšení kredibility České republiky v očích potencionálních investorů. Z makroekonomického hlediska, v případě, že se světová ekonomika nenachází ve stavu útlumu či recese, je začlenění České republiky do eurozóny očividným přínosem.

Dalším argumentem je skutečnost, že pokud by Česká republika přijala euro, či alespoň vstoupila do režimu ERM II, čímž by došlo k fixaci měnového kurzu české koruny k euru, **získávala by pak každým rokem z Evropských strukturálních fondů a Fondu soudržnosti fakticky mnohem více prostředků**, než kdyby tak neučinila. Důvodem je fakt, že česká koruna má díky rostoucímu českému hospodářství a relativně dobré ekonomické situaci tendenci neustále posilovat. Vzhledem k tomu, že peníze z evropských fondů jsou denominovány v eurech, získává Česká republika po jejich přepočtu na koruny čím dál menší objem finančních prostředků. Tuto skutečnost lze velmi dobře ilustrovat na následujícím příkladě. Na programovací období 2007 - 2013 může Česká republika čerpat z evropských fondů až 26,69 miliard eur¹³⁵. Pokud bychom tuto částku rozdělili na 7 let, pak by nám vycházel příjem 3,81 miliard eur na rok. Prvého ledna roku 2007 by tato částka (při kurzu 29,045 Kč) představovala 110,66 miliard Kč. V současné době, k datu 29. dubna (při kurzu 24,210 Kč) by však činila již jen 92,24 miliard Kč. Rozdíl je tedy značný a vzhledem k tomu, že panuje všeobecné přesvědčení, že koruna bude vůči euru

¹³⁵ Informace o fondech EU. [online] www.strukturalni-fondy.cz [125].

i nadále posilovat¹³⁶, je výhodnost přijetí společné měny vzhledem k přijímání vysokých částek denominovaných v evropské měně nasnadě.

Z dalších argumentů lze jmenovat následující: jako **výhoda co nejdřívejšího přijetí** společné měny bývá rovněž uváděn argument, že Česká republika by si v situaci, kdy má společná evropská měna potíže, mohla **vyjednat mnohem příznivější podmínky vstupu** do eurozóny, než v čase, kdy bude euro stabilní (např. by si mohla dojednat příznivější přepočítací koeficient v okamžiku přijímání nové měny).¹³⁷ Jiný argument říká, že **společná evropská měna snáze odolává tlakům spekulantů**. Přijetím eura by také mělo dojít ke **zprehlední mezinárodních kapitálových toků**.

Je-li třeba shrnout nejzásadnější argumenty proti přijetí společné evropské měny pro Českou republiku, je třeba uvést především následující:

Je nepochybné, že **náklady** mikroekonomického charakteru **spojené se zavedením** nové měny **budou značné**. Půjde nejen o náklady, které budou spojeny se stažením původních bankovek a mincí a emisí nových, ale zejména o náklady spojené s přeceňováním zboží, zavedením nových evidenčních a informačních systémů, úpravou prodejních automatů, opětovným zaučením některých zaměstnanců, vydáním nových cenových katalogů, změnou některých smluv a velké množství dalších činností.¹³⁸ Je však pravdou, že tento argument je umenšován skutečností, že výše zmíněné náklady budou jednorázové, zatímco deklarované výhody přijetí jednotné měny mají být trvalé.

Kritika zavádění eura operuje rovněž s tvrzením, že jeho přijetím dojde k navýšení cen výrobků a zboží. Jde o jev, se kterým se setkaly v podstatě všechny státy, které přijímaly euro. Je pochopitelné, že se někteří obchodníci

¹³⁶ KAIN, P. *Analytici: Koruna bude v příštím roce posilovat*. Hospodářské noviny č. 251/2010, str. 23 [60]

¹³⁷ HUDEMA, M. – VAINERT, L. *Přijměte euro teď, když má potíže*. Hospodářské noviny č. 56/2010, str. 20 [55].

¹³⁸ ČERNÍKOVÁ, P. *Vliv měnové integrace na ekonomiku země*. Národohospodářský obzor č. 4/2007, str. 76 [49].

snaží při svém podnikání využít poněkud méně přehledné situace ke zvýšení svých marží. Nicméně konkurence na trhu funguje i po přijetí nové měny, tudíž zvýšení cen nelze označit za výrazné. V této souvislosti se hovoří o problematice tzv. **vnímané inflace**. Jde o veličinu, která popisuje jak mají jednotlivci tendenci vnímat inflaci.¹³⁹ Vnímaná inflace je v podstatě vždy vyšší než inflace reálná. Průzkumy potvrzují, že tomu tak je i v případě zavádění eura a to v relativně vysoké míře.

Nejsilnějším argumentem proti vstupu do Evropské měnové unie je zcela jistě v podstatě naprostá ztráta vlivu České národní banky na výkon měnové politiky. Je třeba si uvědomit, že přijetím společné měny dojde k zániku české koruny a tím i pravomoci České národní banky řídit monetární politiku našeho státu. Nově bude tato řízena Evropskou centrální bankou podle aktuálních potřeb eurozóny jako celku a nikoli podle potřeb České republiky. Půjde tedy o **ztrátu velmi účinných nástrojů makroekonomické stabilizační politiky**. Proti tomuto argumentu bývá často zdůrazňován fakt, že vzhledem k vysoké míře otevřenosti české ekonomiky je již dnes autonomní stanovení domácích úrokových sazeb značně omezeno.¹⁴⁰

Dalším argumentem, který bývá zmiňován v souvislosti s úvahami o přijetí společné měny Českou republikou, je skutečnost, že snahami o naplnění konvergenčních kritérií je **uměle vyvoláván tlak na nízkou inflaci**, čímž však dochází k poškozování vývoje reálné konvergence států snažících se o vstup do Evropské měnové unie.

Kritici vstupu České republiky do Evropské měnové unie rovněž užívají argument, že jde o **projekt především politický** a není dostatečně podložen reálnými ekonomickými potřebami a argumenty. Jakkoli se tento argument zdá mlhavým a neurčitým, odhlédneme-li od jeho pozitivních či negativních důsledků, je třeba konstatovat, že jde do značné míry o reálnou skutečnost.

¹³⁹ Paradox vnímané inflace. [online] www.zavedenieura.cz [141].

¹⁴⁰ Nevýhody a možná rizika z přijetí eura. [online] www.businessinfo.cz [137].

Z dalších argumentů proti přijetí eura lze jmenovat následující. **Eurozóna sama není nadšená ze skutečnosti, že by v budoucnu měla přijmout země, které budou mít v důsledku dohánění vyspělejších členů více než 2% inflaci.**¹⁴¹ Hospodářské cykly v jednotlivých státech eurozóny nejsou a nebudou i přes užívání společné měny synchronizovanými - **Evropská centrální banka však nebude moci zároveň reagovat na požadavek** jedněch zemí, které budou v důsledku své hospodářské situace volat po **snížení úrokových sazeb** a druhých, kterým by pomohlo **jejich zvýšení** (označováno někdy jako neschopnost čelit asymetrickým šokům). Rovněž bývá připomínáno, že by mohlo dojít k **dočasnému poklesu naší ekonomiky z důvodu snahy o naplňování Maastrichtských konvergenčních kritérií.**

Výše uvedené shrnutí základních argumentů hovořících pro a proti přijetí společné evropské měny Českou republikou nám umožňuje provést jejich zjednodušené srovnání.

Za klady přijetí společné evropské měny s velmi znatelným dopadem na hospodářství České republiky bych označil zejména minimalizaci kursového rizika a zmenšení transakčních nákladů pro české podniky. Velmi pozitivním dopadem by měl zcela jistě být i růst objemu zahraničních investic v České republice. Za současného stavu rozpočtové politiky České republiky lze rovněž označit za mimořádně pozitivní dopad přijetí společné měny také upevnění rozpočtové disciplíny České republiky. Pokud jde o skutečnost, že čeští spotřebitelé nebudou muset konvertovat koruny a zjednodušení čerpání prostředků z evropských strukturálních a dalších fondů, domnívám se, že jde o dopady, které nepředstavují pro náš stát a jeho občany natolik zásadní přínos, jako ty, jež jsou výše zmíněny v tomto odstavci.

Pokud jde o negativa, lze na první pohled konstatovat, že jde o argumenty ne příliš výrazné a poněkud mlhavého charakteru. Nicméně zejména u argumentu ztráty výkonu měnové politiky a skutečnosti, že jde o

¹⁴¹ JANÁČKOVÁ, S. Čtyři důvody proti euru. Revue Politika č. 10/2007, str. 24 [56].

politický projekt si lze velmi dobře představit, že jakkoli jsou důsledky těchto skutečností jen velmi těžko předvídatelné, mohou být jejich dopady mimořádně závažné. Dle mého názoru si lze u zvláště negativních scénářů představit i rozpad měnové unie či dokonce dlouhodobou ekonomickou stagnaci v oblasti zemí eurozóny. Připouštím však, že jde o extrémní dohady, které se v současné době nejeví příliš pravděpodobnými.

Z výše uvedeného srovnání nepochybně plyne jednoznačná převaha argumentů, které hovoří pro přijetí společné evropské měny a to v okamžiku, kdy by to bylo nejdříve možné, tedy v době, kdy by docházelo k prokazatelnému a dlouhodobému naplňování Maastrichtských konvergenčních kritérií naší republikou.

Výše popsaný stav působí jako logicky velmi dobře vyargumentovaný, nicméně jde o **popis statické situace, který nezahrnuje jeden podstatný aspekt**. Světová ekonomika se nevyznačuje pouze stálým růstem. Čas od času, podle některých ekonomických teorií dokonce s relativní pravidelností¹⁴², se světové hospodářství dostává do **recesí či krizí**, což se více či méně projevuje i na ekonomikách jednotlivých států. Tak se může velmi často stát, že i velmi silná a stabilní ekonomika se dostane do těžkostí.

Nic nevylučuje skutečnost, že by taková situace mohla potkat i Českou republiku. **Domnívám se, že v takovém případě by bylo pro náš stát mnohem strategičtější, kdyby místo holého nástroje radikálních úspor měl k dispozici i nástroj mnohem účinnější – vlastní měnovou politiku.**

V případě našeho vstupu do EMU bychom museli na rozdíl od některých zemí, které jsou členy eurozóny (Řecko, Itálie, Španělsko) a které byly při tvorbě svého výkaznictví „velmi kreativními“, **striktně naplnit velmi přísná kritéria a za to bychom obdrželi měnu, jejíž stabilita se v současné době nejeví příliš přesvědčivou.**

¹⁴² Viz tzv. Kondratěvovy, Kuznetsovovy, Juglarovy a jiné vlny v rámci nichž se podle některých teorií pohybuje světové hospodářství buď ve fázích poklesu a expanze.

Tvůrci této práce se **náklady spojené s vyčkáváním, jak se projekt společné měny osvědčí v dlouhodobějším horizontu, jeví mnohem nižšími, než v případě nepříznivého vývoje nést náklady na sanaci méně zodpovědných států eurozóny.** V poslední době se totiž objevují návrhy, že by měly být vydány celoevropské dluhopisy, za něž by ručila Evropská unie jako celek a které by sloužili k pomoci státům, které se nacházejí ve fiskálních problémech. Z Evropské unie by se pak stala jakási „transferová unie“, v níž by ekonomicky silnější státy byly trvale nápomocny slabším státům.¹⁴³ Toto však není nejhorší varianta. Je třeba si rovněž uvědomit, jakým nákladům by musela Česká republika čelit v případě rozpadu Evropské měnové unie. Že tato možnost není ani zdaleka nemožná, je slyšet i ze strany uznávaných institucí (např. britského Centre for Economics and Business Research).¹⁴⁴ Je tak mimo jiné třeba zcela odmítnout návrhy, které pracují s brzkým termínem možného vstupu našeho státu do eurozóny ještě v rámci druhé dekády tohoto století.

Vstup České republiky do eurozóny by v žádném případě neměl být veden ideologickými důvody a politickými jen zcela minimálně. Motivy s naprosto zásadní vahou by měly být ty ekonomické. Česká republika by měla vstoupit do eurozóny až v okamžiku, kdy by náklady na držbu vlastní měny dlouhodobě převyšovaly náklady spojené s přijetím a užíváním společné evropské měny a kdy by požívala značnou míru jistoty, že v časech horší situace ve světovém hospodářství, nebude vstupem do EMU ohrožena více než v případě držení vlastní měny.

Poslední poznámka této kapitoly se týká trendu, jehož je přistoupení k měnové unii součástí a jež je třeba při každém uvažování o budoucnosti České republiky v rámci Evropské unie vzít v potaz. **Domnívám se, že je třeba pohlížet na kterýkoli krok, který směřuje k hlubší ekonomické a**

¹⁴³ KRUGMAN, P. *Can Europe be Saved?* New York Times č. 12/2011, str. 26 [65].

¹⁴⁴ ALDRICK, P. *Euro has 'one in five chance' of survival, warns CEBR.* The Telegraph ze 13. prosince 2010 [40].

politické integraci, jako na další krok ke vzniku politické unie či dokonce federativního uspořádání celku států, které jsou v současné době členy Evropské unie. Proces převádění nástrojů monetární a fiskální politiky jednotlivých členských států do rukou Evropské centrální banky a Evropské komise představuje v tomto ohledu další mezistupně – to je třeba mít vždy při uvažování o tom, zda vstoupit do Evropské měnové unie, na paměti.

VII.1.6. Úloha ČNB při a po vstupu do Evropské měnové unie

Po vstupu České republiky do Evropské měnové unie dojde ke značnému zúžení působnosti a činností vykonávaných Českou národní bankou. Česká národní banka se sice bude nadále podílet na výkonu působností, které jí dosud náležely, nicméně bude při výkonu těchto operací plně podřízena Evropské centrální bance.

Poté, co Česká republika vstoupila dnem 1. května 2004 do Evropské unie, se Česká národní banka stala součástí Evropského systému centrálních bank. ČNB zajišťuje vztahy k ESCB a k Evropské centrální bance (ECB) v souladu s požadavky, které vyplývají ze Smlouvy o Evropské unii a ze Statutu ESCB a ECB. Guvernér České národní banky se tak stal řádným členem Generální rady ECB a od června 2004 se tak účastní jejich pravidelných zasedání, která se konají jednou za tři měsíce. Je zpravidla doprovázen jedním viceguvernérem a eventuálně může být zastoupen k tomu zmocněným zástupcem. Zástupci ČNB působí jako členové ve 13 výborech ESCB; do každého z nich byli bankovní radou jmenováni dva zaměstnanci ČNB. Zástupci ČNB se dále účastní práce v pracovních skupinách jednotlivých výborů.

Po vstupu do Evropské měnové unie aktivita České národní banky v oblasti spolupráce s ECB pochopitelně naroste. Guvernér se bude muset zúčastňovat nejen zasedání Generální rady, ale také každých 14 dní zasedání Rady guvernérů ECB. Protože Rada guvernérů si zřizuje jednotlivé výbory,

budou se muset zaměstnanci České národní banky zúčastňovat i jednání těchto výborů, přičemž je třeba konstatovat, že činnost v těchto výborech je mnohem intenzivnější, než je tomu u výborů Generální rady.

Je tedy třeba, aby se Česká národní banka dostatečně dopředu připravila na vstup do Evropské měnové unie nejen technicky a organizačně, ale bude třeba zajistit i dostatek kvalifikovaného personálu, který bude dostatečně odborně spolupracovat na činnostech jednotlivých výborů Rady guvernérů ECB.

O značnou část své působnosti Česká národní banka téměř úplně přijde. Půjde zejména o následující čtyři oblasti:

1. Měnová politika

Česká národní banka nebude moci zejména již provádět samostatnou měnovou politiku. Nebylo by však úplně přesné tvrdit, že Česká národní banka „přijde o svůj vliv na tvorbu měnové politiky“. To by bylo tvrzení velmi nepřesné, neboť guvernér naší centrální banky se stane součástí orgánu (Rady guvernérů ECB), který bude utvářet měnovou politiku celé eurozóny, tedy i České republiky. Dá se tak říci, že Česká národní banka bude měnovou politiku eurozóny spoludefinovat. Je také třeba říci, že Česká národní banka úplně nerezignuje na činnost týkající se měnové politiky, neboť guvernér České národní banky bude muset mít vždy po ruce velmi zkušené odborníky, aby jeho příspěvek k rozhodování o měnové politice EMU v rámci Rady guvernérů byl dostatečně erudovaným.

Je však třeba říci, že Česká národní banka bude i nadále držet minimální rezervy jednotlivých finančních institucí na svých účtech. Dále bude rovněž pravidelně provádět veškeré druhy operací na volném trhu (podle zásad udávaných ECB) a nabízet stálé facility s cílem uspokojit krátkodobé požadavky bank na likviditu. Též se bude podílet na operacích na volném trhu

Evropské centrální banky.¹⁴⁵ Nicméně nebude stanovovat hladinu domácích úrokových sazeb, které jsou pro společnou měnu stanovovány centrálně (např. repo sazbu ČNB nahradí Main Refinancing Operation Rate ECB) a nebude moci upravovat měnový kurz.

Jediným nástrojem se zásadnějším dopadem (ne však tak účinným, jako monetární politika), který bude moci Česká republika využívat v rámci své hospodářské politiky tak bude fiskální politika, proto je třeba, aby tato fungovala velmi efektivně, aby bylo do budoucna možno úspěšně čelit budoucím ekonomickým krizím, kterým by mohlo být naše hospodářství potencionálně vystaveno.

2. Devizová činnost

Pokud jde o devizovou činnost, Česká národní banka bude moci v rámci Eurosystemu i nadále provádět devizové intervence, nicméně tyto budou koordinovány Evropskou centrální bankou. Co se týče devizové regulace, bude tato muset být prováděna v souladu s pravidly stanovenými Evropskou centrální bankou. Samostatná devizová činnost České národní banky tak zanikne. Česká národní banka tímto přijde o právo stanovovat režim kurzu koruny k cizím měnám.

Česká národní banka bude muset předat část svých devizových rezerv Evropské centrální bance. Zbylou část bude samostatně spravovat. Bude moci rovněž provádět devizové operace, přičemž však, jak plyne z čl. 31 Statutu ESCB a ECB, budou některé z nich podléhat schválení Evropské centrální banky, aby byl zachován soulad s měnovou a devizovou politikou Společenství.

3. Zúčtování bank

Přijetím společné evropské měny se Česká národní banka bude muset povinně účastnit na zúčtovacím platebním systému TARGET 2. Je však pravděpodobné, že se jej zúčastní mnohem dříve, aby mohly být sladěny

¹⁴⁵ LACINA, L. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*, str. 358. Praha: C. H. Beck, 2007 [18].

veškeré potřebné procesy. Platebním systémem TARGET 2 jsou propojeny všechny centrální banky eurozóny a jsou v rámci něj vedeny účty bank působících v jednotlivých členských státech, aby tyto mohly provádět vzájemné platební operace. Banky budou sice ještě po vstupu České republiky do EMU moci využívat systému CERTIS, provozovaného Českou národní bankou, to však po dobu maximálně čtyř let.¹⁴⁶ Co se poté stane se systémem CERTIS, zda zanikne či bude provozován za účelem vypořádání plateb malého rozsahu či bude transformován do nějaké celoevropské struktury, není dosud jasné.¹⁴⁷ V rámci tohoto období budou muset banky učinit rozhodnutí, zda chtějí být na systém TARGET napojeny prostřednictvím svých mateřských bank, prostřednictvím České národní banky, či prostřednictvím jiných vypořádacích systémů (např. PRIEURO, STEP 2 aj.).

4. Banka bank

Funkce banky bank je v rámci začlenění země do eurosystému poněkud komplikovaná. Funkci věřitele poslední instance sice plní národní centrální banky, nicméně prostředky pro tyto půjčky dodává Evropská centrální banka – ta tudíž tuto funkci vykonává fakticky. Záleží tedy na jejím rozhodnutí, kolik prostředků bude moci národní centrální banka poskytnout bance či bankám působícím na území jejího státu.¹⁴⁸

O další část své dosavadní působnosti se Česká národní banka rozdělí s Evropskou centrální bankou. Půjde zejména o:

1. Emisní činnost

Emisní činnost České národní banky bude probíhat podle čl. 128 SfeU. To tedy znamená, že Rada guvernérů bude centrálním bankám jednotlivých členských států povolovat vydávání eurobankovek. Vedle centrálních bank má

¹⁴⁶ Národní plán zavedení eura v České republice – Část II, str. 6. [online] www.cnb.cz [97].

¹⁴⁷ OPRAVILOVÁ, R. *Aktuální výzvy v oblasti finanční infrastruktury*. Bankovníctví č. 10/2006, str. 22 [71].

¹⁴⁸ REVENDA, Z. *Evropská centrální banka*. [online] www.europeum.org [78].

právo emitovat eurobankovky již jen Evropská centrální banka. Jde však jen o jakési exkluzivní právo, neboť fakticky zabezpečují proces emise jednotlivé centrální banky. Pokud jde o euromince, tyto si mohou jednotlivé členské státy EMU vydávat podle své potřeby, nicméně i u nich je objem emise podmíněn povolením Evropské centrální banky. Z výše uvedeného plyne, že Česká národní banka tak bude i nadále sjednávat ražbu mincí a tisk bankovek, organizovat jejich distribuci či kontrolovat jejich kvalitu.

2. Shromažďování a zpracování statistických dat

Vzhledem k tomu, že Evropská centrální banka potřebuje pro výkon měnové politiky značné množství statistických údajů, mají jednotlivé národní centrální banky povinnost jí tyto údaje opatřovat.¹⁴⁹ Česká národní banka tak bude muset pro Evropskou centrální banku opatřovat tato data od příslušných národních úřadů a hospodářských subjektů. Půjde zejména o údaje týkající se finančního trhu, platební bilance aj.. Česká národní banka tak rovněž bude muset přizpůsobit své předpisy týkající se statistiky, výkaznictví a sběru dat evropským standardům.

České národní bance zůstane v širším rozsahu ze stávajících činností pouze výkon následujících:

1. Dohled nad finančním trhem

Česká národní banka bude i nadále zabezpečovat úkoly spojené s dohledem nad finančním trhem České republiky. Je však nutné si uvědomit, že český dohled nad finančním trhem bude do budoucna i bez přistoupení k evropské měnové unii spadat do rámce nově vytvářené konstrukce celoevropského dohledu viz subkapitulu VII.2.1..

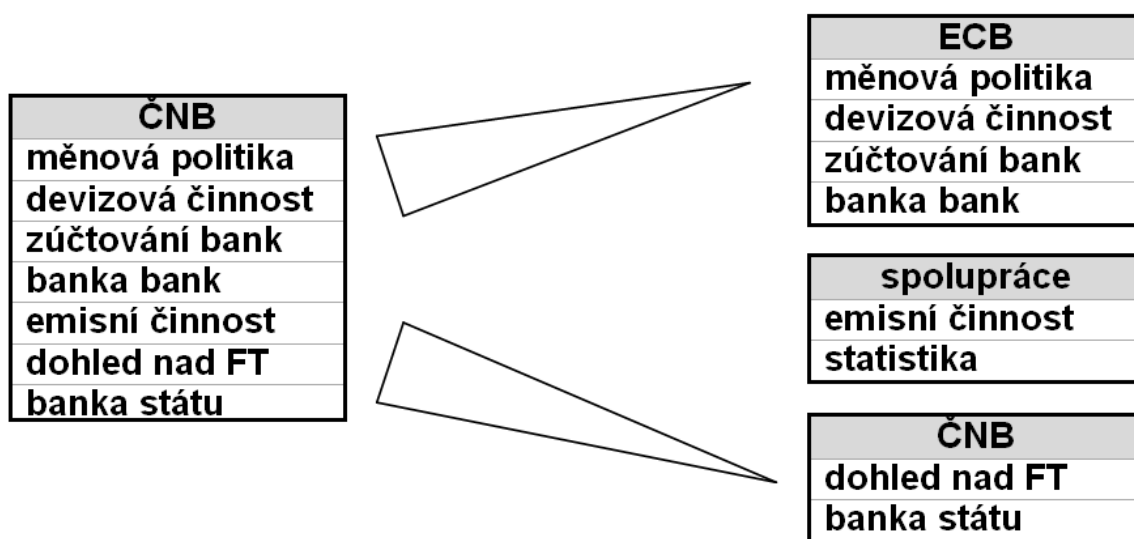
2. Banka státu

Česká národní banka bude i nadále vést účty pro veřejnoprávní subjekty České republiky.

¹⁴⁹ Čl. 5 Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky.

Výše uvedené je možno přehledně znázornit v rámci následujícího schématu.

Obr. 4 – Schéma přechodu působností ČNB po vstupu ČR do EMU.



Zdroj: Vlastní zpracování autora.

Dalším aspektem, který bude mít značný vliv na činnost České národní banky po přijetí společné evropské měny, je skutečnost, že **bude oslabena mezinárodní spolupráce České národní banky s ostatními světovými centrálními bankami a mezinárodními organizacemi. Česká národní banka se totiž bude muset řídit rámcem koordinační činnosti ECB v této oblasti.**¹⁵⁰ To poněkud oslabí dosavadní cenné kontakty České národní banky s ostatními světovými centrálními bankami a jinými mezinárodními institucemi.

Česká národní banka již nebude podle údajů referenčních bank z minulého období vypočítávat průměrnou mezibankovní úrokovou sazbu, za kterou si tyto vzájemně půjčují peníze (tzv. PRIBOR - Prague InterBank Offered Rate). Nahradí ji EURIBOR (Euro Interbank Offered Rate). Stejný osud potká i průměrnou úrokovou sazbu, za níž si mohou české banky ukládat peníze u jiných českých bank (tzv. PRIBID - Prague Interbank Bid Rate). Tu nahradí EURIBID (Euro Interbank Bid Rate).

¹⁵⁰ Integrace ČR do EU – měnová a hospodářská politika. [online] www.cnb.cz [127].

Dále je třeba si uvědomit, že se vstupem do eurozóny, bude muset Česká národní banka podle čl. 49 Statutu ESCB a ECB **splatit svůj podíl na základním kapitálu Evropské centrální banky**. 1,4 % podíl České národní banky představuje přibližně 83 milionů euro. K 1. lednu 2009 měla Česká národní banka splaceno něco k 6 milionům euro.¹⁵¹

Česká národní banka se rovněž bude muset podřídit požadavku čl. 27 Statutu ESCB a ECB, který požaduje, aby bylo účetnictví centrálních bank jednotlivých členů EMU ověřováno auditory, které bude schvalovat Rada Evropské unie a kteří budou doporučováni Radou guvernérů ECB.

¹⁵¹ Úprava klíče pro upisování základního kapitálu ECB a podílu splaceného Slovenskem - tisková zpráva. [online] www.ecb.int [152].

VII.2. Činnost České národní banky de lege ferenda

Činnost České národní banky do budoucna je pochopitelně nejvíce ovlivněna zejména aktivitami, ke kterým dochází na celoevropské úrovni (včetně výše uvedeného procesu vstupu ČR do Evropské měnové unie). Změny na této úrovni se v posledních letech vyznačují značnou dynamikou, neboť evropští regulátoři cítí možnost provést ve stávající struktuře dohledu a požadavků na finanční instituce změny, které by v dobách stability bylo možné provést jen obtížně. Změnami, které se týkají činnosti České národní banky a které jsou v současné době prováděny, je zejména vytvoření systému nových orgánů vykonávajících dohled nad finančním trhem na evropské úrovni a změny ve směrnicích týkajících se kapitálových požadavků na finanční instituce. Ve vzdálenější budoucnosti pak můžeme v rámci České republiky očekávat vytvoření zákona o dohledu nad finančním trhem a nového zákona o České národní bance.

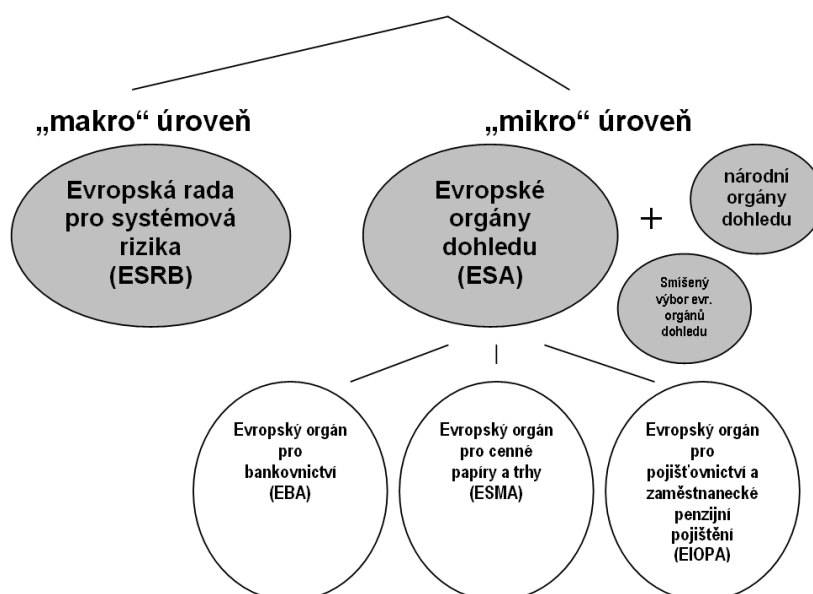
VII.2.1. ESRB a ESFS

VII.2.1.1 O nových dohledových orgánech

V reakci na finanční krizi, která se projevila ve světovém hospodářství zejména v roce 2008 a na počátku roku 2009, došla Evropská unie především na základě tzv. de

Obr. 5 – Schéma nových orgánů dohledu EU.

Evropský systém orgánů dohledu nad finančním trhem (ESFS)



Zdroj: Vlastní zpracování autora.

Larosièrovy zprávy¹⁵² k závěru, že je třeba provést reformu dohledu nad finančními institucemi na evropské úrovni. Důsledkem těchto úvah je vytvoření tzv. Evropského systému orgánů finančního dohledu (European System of Financial Supervisors, ESFS). Tento budovaný systém je sítí tvořenou z orgánů finančního dohledu členských států, jež budou spolupracovat s nově vytvářenými orgány dohledu na celoevropské úrovni.

Evropský systém orgánů finančního dohledu by měl po svém dokončení sestávat z následujících institucí:

1. Evropský výbor pro systémová rizika (ESRB),
2. Evropské orgány dohledu (ESA) – jsou jimi EBA, EIOPA, ESMA,
3. národní dohledové orgány,
4. Smíšený výbor evropských orgánů dohledu.

Evropský výbor pro systémová rizika (European Systemic Risk Board, ESRB) funguje od 1. ledna roku 2011. Měl by sledovat a vyhodnocovat potencionální ohrožení pro finanční systém jako celek (tedy z hlediska makroekonomického). Výbor by měl včasné varovat před možnými systémovými riziky a v případě nutnosti vydávat doporučení k zásahům, jež by tato rizika měla odvrátit.¹⁵³

Hlavními úkoly ESRB jsou:

1. má být nástrojem pro makrobezpečnostní analýzu evropského finančního trhu - má jím tak být vyřešen problém roztržitého systému analýz jednotlivých států;
2. má být prostředkem včasného varování, zejména díky efektivnímu provázání mezi mikro- a makrobezpečnostní analýzou zdraví finančního trhu;

¹⁵² Larosièrova zpráva je analytickým dokumentem přeloženým 25. února 2009 Evropské komisi a vypracovaným nezávislou skupinou vedenou bývalým šéfem Mezinárodního měnového fondu Jacquesem de Larosièrem. Jejím účelem je vymezit opatření, ke kterým by členské státy EU měly přistoupit, aby do budoucna zabránily destabilizaci finančního sektoru.

¹⁵³ Rozsáhlé výzvy hospodářské politiky a pravidla pro stabilizaci finančních trhů. [online] www.businessinfo.cz [146].

3. má působit na přijetí opatření příslušnými orgány při zjištění rizik.

Pokud jde o organizační strukturu nově vznikající instituce, tato zahrnuje Generální radu, Řídící výbor a sekretariát. Generální rada je rozhodovacím orgánem ESRB, nese tedy odpovědnost za přijímání varování a doporučení ohledně možných rizik na finančním trhu. Je složena z členů s hlasovacím právem (guvernéři národních centrálních bank, prezident a viceprezident ECB, člen Evropské komise, předsedové tří evropských orgánů dohledu) a bez hlasovacího práva (za každý členský stát jeden zástupce příslušných vnitrostátních orgánů dohledu na vysoké úrovni, předseda Hospodářského a finančního výboru). Řídící výbor připravuje zasedání Generální rady, provádí přezkum dokumentů, jež mají být projednávány, a monitoruje postup probíhajících prací v rámci ESRB. Je složen z předsedy a místopředsedy Generální rady, viceprezidenta ECB, předsedů všech tří ESA, předsedy Hospodářského a finančního výboru, předsedy poradního vědeckého výboru, předsedy poradního technického výboru, člena Komise a čtyř členů generální rady ESRB, kteří jsou též členy Generální rady ECB. Sekretariát pak zajišťuje analýzy a logistickou podporu.

Hlavním úkolem Evropských orgánů dohledu (European Supervisory Authorities, dále jen „orgány ESA“) by měl být výkon dohledu nad jednotlivými finančními institucemi (tedy dohled z hlediska mikroekonomického). ESA by měl být tvořen systémem orgánů, které vznikly ze stávajících Výborů pro cenné papíry (CESR), bankovníctví (CEBS), pojištění a zaměstnanecké penzijní systémy (CEIOPS) a nesou následující označení:

1. Evropský orgán pro bankovníctví (European Banking Authority, EBA)
2. Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (European Insurance and Occupational Pensions Authority, EIOPA)
3. Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (European Securities and Markets Authority, ESMA).

Na činnost těchto nových orgánů se budou vztahovat jednotlivé směrnice Evropské unie. Jejich seznam je uveden v příloze č. 8 této práce.

Pro účely řízení běžného provozu má každý z těchto orgánů tzv. Řídící radu. Klíčovým rozhodovacím orgánem je však u každého z těchto orgánů Rada orgánu dohledu. Tato se skládá z činitelů, jež předsedají dohledovým orgánům jednotlivých členských států, zástupce Evropské komise, zástupce Evropského výboru pro systémová rizika, zástupců ostatních dvou orgánů ESA a pozorovatelů. Hlasovacím právem zde však disponují pouze zástupci národních dohledových orgánů.¹⁵⁴

Smíšený výbor evropských orgánů dohledu (Joint Committee of European Supervisory Authorities, JCESA) bude orgánem, jenž bude zajišťovat vzájemnou spolupráci, jednotný postup a řešení sporů mezi všemi třemi výše zmíněnými novými orgány dohledu (EBA, EIOPA a ESMA).

Je třeba konstatovat, že vznik Evropského systému orgánů finančního dohledu se neobešel bez některých silných výhrad ze strany členských států EU. Česká republika patřila mezi kritiky nejhlasitější. Zejména zástupcům České národní banky se nelíbila především skutečnost, že na nové evropské dohledové orgány budou přeneseny některé pravomoci orgánů dohledu jednotlivých členských států bez toho, aby byla přenesena rovněž přiměřená část odpovědnosti za špatná rozhodnutí, která by unijní orgány dohledu v případě krizové situace mohly učinit.¹⁵⁵ Z druhé názorové strany je pak často slyšet kritika, že reforma je nedotažena a že nové dohledové orgány mají příliš malé pravomoci, které by v případě krizové situace neměly dopady přiměřené síly a efektu. S tím souvisí i argument, že budou informace čerpat od orgánů dohledu jednotlivých členských států z nichž některé by však

¹⁵⁴ FAULHAMEROVÁ, Z. *Reforma uspořádání dohledu nad finančním trhem v EU*. Obchodněprávní revue č. 8/2010, str. 239 [51].

¹⁵⁵ VAINERT, L. *Evropský parlament posvětil vznik nových regulátorů. Začnou v lednu*. Hospodářské noviny č. 186/2010, str. 23 [87].

mohly údaje zkreslovat ve snaze zakrýt své problémy, což by mohlo mít za následek špatná rozhodnutí.¹⁵⁶ Další kritizovanou skutečností bývají rovněž sektorové prvky v systému celoevropského dohledu nad finančním trhem.

VII.2.1.1 Vliv na stávající legislativu a na činnost České národní banky

Vznik nových orgánů dohledu na evropské úrovni bude mít pochopitelně vliv na činnost České národní banky a na legislativu, na jejímž vytváření se ČNB podílí.

Pokud jde o dopady vzniku nových dohledových orgánů na činnost České národní banky, lze zmínit následující problémové okruhy.

Nové orgány ESA budou nově vypracovávat technické standardy. Tyto standardy budou mít formu nařízení. Budou tedy přímo aplikovatelné v členských státech. Budou mít tedy pochopitelně vliv i na činnost České národní banky a je pravděpodobné, že budou mít za následek i některé změny v podzákonných předpisech, které Česká národní banka vydává.

Dále bude novými nařízeními stanoven proces pro případ, že národní orgán dohledu neaplikuje relevantní evropské předpisy (včetně technických standardů). V takovém případě může příslušný orgán ESA vydat doporučení, v němž bude stanoven postup, jak má národní orgán dohledu jednat, aby nedocházelo k porušení evropského práva. Pokud se však národní orgán dohledu doporučením nebude řídit, může orgán ESA informovat Komisi, v jejíž pravomoci je vydat následně tzv. „formální stanovisko“. Požadavkům formálního stanoviska by se národní orgán dohledu měl ve stanovené lhůtě podřídit. V případě, že by se nepodřídil ani příkazu uvedenému ve „formálnímu stanovisku“, může dojít ke dvěma eventualitám. Jednak má Komise podle čl. 258 SfeU možnost podat na dotčený členský stát žalobu u Evropského soudního dvora. A dále může orgán ESA vydat rozhodnutí, jehož adresátem je konkrétní finanční instituce. Předpokladem pro vydání takového rozhodnutí bude potřeba rychle obnovit zdravé soutěžní prostředí

¹⁵⁶ Komise předložila plán dohledu nad finančními institucemi. [online] www.euractiv.cz [129].

v daném segmentu finančního trhu či dosáhnout správného fungování a stavu finančního systému. Individuální rozhodnutí bude rovněž možno vydat v případech, kdy příslušné evropské normy budou upravovat povinnosti, které budou přímo uplatnitelné na konkrétní finanční instituce.¹⁵⁷

V případě, že by došlo ke krizi na finančních trzích bylo by jedním z úkolů nových orgánů ESA rovněž koordinovat reakci evropských a vnitrostátních orgánů jednotlivých členských států EU na vzniklou situaci. Zásadnější význam má však v této souvislosti skutečnost, že Evropská komise se rozhodla zmocnit orgány ESA v případě krize přijímat konkrétní společná opatření k rychlému řešení zhoršující se situace. Krizovou situaci bude vyhlášovat Rada ministrů Evropské unie na základě návrhu Evropské komise, ESRB či evropského orgánu dohledu. V rámci těchto opatření budou moci orgány ESA požadovat od příslušných národních orgánů kroky, jejichž účelem by bylo zabránit zhoršující se situaci. V případě, kdy národní dohledové orgány nepodniknou ve stanovené lhůtě žádné kroky, mohou orgány ESA vydat rozhodnutí příkazující vhodný postup přímo konkrétním finančním institucím. Tato opatření a rozhodnutí však mohou být vydávána pouze v záležitostech, které patří do okruhu upraveného právními normami Evropské unie.

Shrneme-li výše uvedené, lze postup orgánů ESA, v případě nepříznivého vývoje na celoevropském finančním trhu, rozdělit do čtyř fází: v první fázi budou mít orgány ESA funkci koordinační, v druhé fázi dojde k vyhlášení krizové situace, ve třetí budou moci být přijímána výše zmíněná opatření a v poslední fázi půjde o rozhodnutí vztahující se na konkrétní finanční instituce.¹⁵⁸

České národní banky jako orgánu dohledu nad finančním trhem pro Českou republiku se bude rovněž týkat zavedení nového mechanismu

¹⁵⁷ FAULHAMEROVÁ, Z. – HERBOCZKOVÁ, J. *Pravomoci evropských orgánů dohledu nad finančním trhem*. Obchodněprávní revue č. 9/2010, str. 275 [52].

¹⁵⁸ Tamtéž, str. 276 [52].

přeshraničních sporů mezi orgány dohledu jednotlivých členských států EU. V případě situace, kdy se dohledovému orgánu jednoho státu nebude zamlouvat konání či naopak nečinnost dohledového orgánu státu druhého, budou mít evropské orgány dohledu prostředky k řešení takovéto situace. Proces řešení lze rozdělit do tří stupňů.

V prvním stupni stanoví orgán ESA pro dohledové orgány států, které jsou ve sporu lhůtu, během které by se tyto měly spor pokusit vyřešit. Vystupuje zde tedy jako mediátor (zprostředkovatel). V případě, že k řešení situace tímto způsobem nedojde, vydá orgán ESA v druhém stupni opatření, kterým přikáže jednotlivým národním orgánům dohledu konat takovým způsobem, aby byl spor vhodně a v souladu s evropským právem vyřešen. Pokud však nebude dohledovými orgány doporučení uposlechnuto, může orgán ESA vydat individuální rozhodnutí určená konkrétním finančním institucím, jichž se spor týká. V tomto individuálním rozhodnutí může těmto finančním institucím přikázat konat určitým způsobem, pokud je to v souladu s právem EU a v jeho působnosti.

V případě přeshraničních sporů a za podmínky, že půjde o spory napříč sektory (bankovníctví, pojišťovnictví a kapitálový trh), bude tyto prostřednictvím příslušných postupů řešit Smíšený výbor evropských orgánů dohledu.

Vytvoření nových dohledových orgánů bude mít pochopitelně dopad na českou legislativu, na jejíž tvorbě se Česká národní banka podílí. Nicméně dopad nebude tak značný, jak by bylo možno dovozovat. Celoevropské orgány dohledu jsou totiž zřízeny formou přímo účinných nařízení. Konkrétně jde o:

1. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1092/2010 o makrobezpečnostním dohledu nad finančním systémem na úrovni Evropské unie a o zřízení Evropské rady pro systémová rizika

2. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1093/2010 o zřízení Evropského orgánu pro bankovníctví
3. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1094/2010, ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění
4. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1095/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o zřízení Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy)

Nicméně v této souvislosti byla přijata i změnová směrnice¹⁵⁹, která mění některé směrnice s problematikou související. To se pochopitelně projeví i v českém právním řádu, do nějž bude třeba tyto změny drobnějšího rázu transponovat. Vysoce pravděpodobně budou muset být zejména změněny části týkající se dohledu České národní banky v jednotlivých sektorových zákonech. Do nich budou muset být vloženy relativně rozsáhlé informační povinnosti vůči nově vznikajícím orgánům, zejména vůči ESA, které budou vykonávat dohled na mikroúrovni. Směrnice musí být do národních právních řádů transponována nejpozději do 31. prosince 2011.

VII.2.2. *Novely směrnic o kapitálových požadavcích*

Všechny banky, družstevní záložny a obchodníci s cennými papíry jsou povinni dodržovat pravidla jejichž účelem je zajistit finanční stabilitu těchto institucí, potažmo celého finančního sektoru. Jedná se zejména o pravidla kapitálové přiměřenosti, ale i o pravidla likvidity, úvěrové angažovanosti a některá další. Tato pravidla jsou jednotná pro celou Evropskou unii a jsou zakotvena ve dvou směrních - Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a

¹⁵⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/78/EU ze dne 24. listopadu 2010, kterou se mění směrnice 98/26/ES, 2002/87/ES, 2003/6/ES, 2003/41/ES, 2003/71/ES, 2004/39/ES, 2004/109/ES, 2005/60/ES, 2006/48/ES, 2006/49/ES a 2009/65/ES s ohledem na pravomoci Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro bankovníctví), Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění) a Evropského orgánu dohledu (Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy)

o jejím výkonu a Směrnici evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí. Tato pravidla bývají často označována zkratkou CRD (z anglického Capital Requirements Directive) nebo také Basel II podle pravidel formulovaných Bankou pro mezinárodní platby, ze kterých vychází.

Vývoj těchto pravidel lze v krátkosti nastínit následovně. Pravidla minimálních kapitálových požadavků na banky spatřila světlo světa poprvé v roce 1988 a v roce 1992 se stala závaznými pro členy tehdejší skupiny G-10¹⁶⁰. V roce 2004 byla pravidla revidována v tzv. Basel II a tato revidovaná pravidla platí do současnosti.

Požadavky na banky v rámci pravidel Basel II lze velmi zjednodušeně shrnout do následujících tří pilířů:

1. pilíř - Kapitálové požadavky - jsou požadavky na kapitál banky, které se vypočítávají pomocí kvantifikace tzv. úvěrového, tržního a operačního rizika.
2. pilíř - Bankovní dohled - pravidla definující zásadní aspekty národního bankovního dohledu, zejména jde o požadavek spolehlivosti a vhodnosti interních bankovních metod pro předvídání rizik.
3. pilíř - Tržní disciplína - tento pilíř je zaměřen především na problematiku transparentnosti a poskytování informací bankami. Každá banka má povinnost poskytovat informace o tom, jakými metodami měří své rizikové expozice, jak je složeno její portfolio z hlediska rizikovosti a kolik drží vlastního kapitálu vzhledem k přijatým rizikům.

Tato pravidla jsou pak pro státy Evropské unie závazná prostřednictvím výše uvedených směrnic.

¹⁶⁰ Skupina G-10 (Group of Ten) je skupinou deseti hospodářsky rozvinutých zemí světa (Belgie, Francie, Holandsko, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Švédsko, USA a Velká Británie), která vznikla v roce 1962 v souvislosti s uzavřením Všeobecné dohody o půjčkách (General Arrangements to Borrow - GAB), díky níž dostal Mezinárodní měnový fond jasná pravidla pro půjčování peněz rozvojovým zemím světa.

V průběhu času pochopitelně vyvstala potřeba i nové dvě směrnice novelizovat. V současné době, zejména díky krizi, která prošla světovým hospodářstvím v nedávné době je patrné, že bude třeba ve stávajících pravidlech provést změny. Je zřejmé, že dojde minimálně celkem ke čtyřem novelizacím současné úpravy. V souladu s těmito změnami bude muset být pochopitelně změněn i právní pořádek České republiky. Zmíněné čtyři novely směrnic nesou označení CRD I - IV a na následujících řádcích bude podrobněji rozebráno, které změny přinášejí a jak se tyto změny promítnou do činnosti České národní banky a právní úpravy s touto činností související.

Zda jsou tato pravidla finančními institucemi dodržována, dohlíží Česká národní banka a rovněž se významně podílí na jejich implementaci do české legislativy. Dále bude proto provedena analýza toho, jaký dopad budou mít na činnost České národní banky chystané změny a rozšíření těchto pravidel.

VII.2.1.1. CRD I

Směrnicemi Komise 2009/27/ES a 2009/83/ES byly provedeny méně významné změny obou CRD směrnic. Změny se týkají především kapitálových požadavků k úvěrovému a specifickému riziku a problematiky zajištění (použití životních pojistek jako uznatelného zajištění či úprava využití komplexní i jednoduché metody finančního kolaterálu). CRD I jsou měněny především přílohy původních CRD směrnic.

Povinnost implementovat obě směrnice do našeho právního řádu implikuje povinnost pro Českou národní banku, provést příslušné změny ve vyhlášce č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry. Implementaci této směrnice není třeba provádět na úrovni zákona.

VII.2.1.2. CRD II

Změna CRD směrnice označovaná jako CRD II byla provedena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/111/ES ze dne 16. září 2009, kterou se mění směrnice 2006/48/ES, 2006/49/ES a 2007/64/ES, pokud jde o banky

přidružené k ústředním institucím, některé položky kapitálu, velkou angažovanost, režimy dohledu a krizové řízení. Tato směrnice přináší mnohem zásadnější změny ve vztahu k původním směrnicím CRD, než tak činí CRD I. Novela příslušných zákonů a vyhlášek přinese především změny v pravidlech angažovanosti (celkový limit pro pohledávky za jedním klientem), možnosti využití tzv. hybridního kapitálu pro stanovení regulatorního kapitálu, v požadavcích na řízení likvidity a zásadním způsobem změni regulatorní rámec pro oblast sekuritizace. Na činnost České národní banky však budou mít největší vliv nová pravidla blíže upravující vztah domovských a hostitelských orgánů dohledu (půjde zejména o režimy dohledu, významné pobočky, kolegia, krizové řízení aj.).¹⁶¹

Novela byla zformována v období, kdy evropská ekonomika již plně pociťovala dopady krize a jejím účelem je mimo jiné zefektivnit spolupráci domácích a hostitelských regulátorů v oblasti problematiky přeshraničních bankovních skupin, aby bylo možno podobným situacím lépe čelit a jejich dopady se promítaly do celého evropského hospodářství v mnohem menší míře. Pokud jde o změny v problematice dohledu, týkají se tyto především následujících okruhů.

První zásadní změnu představuje požadavek nalézat shodu mezi domácími a hostitelskými orgány dohledu při stanovení výše kapitálových požadavků pro konsolidační celky (bankovní skupiny), pokud budou tyto požadavky sahat nad povinnou minimální míru. Pokud domácí a hostitelské orgány dohledu nedosáhnou shody do 4 měsíců, má konsolidující regulátor možnost stanovit tento požadavek pro celou skupinu a regulátor, na jehož území se nachází jedna či více dceřiných společností konsolidačního celku vlastní kapitálový požadavek. Odlišná rozhodnutí je pak v takovém případě

¹⁶¹ Odůvodnění k novele vyhlášky č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry - Obecná část, str. 2. [online] www.cnb.cz [99].

třeba jednou ročně či na požadavek regulátora dohlížejího dceřiné společnosti aktualizovat.

Novela rovněž stanoví rámec pravidel koordinace postupu orgánů dohledu, centrálních bank a ministerstev financí jednotlivých členských států v případě mimořádných situací na finančním trhu.

Nově byla zavedena možnost vzniku tzv. kolegií, jejichž funkcí je vytvoření platformy pro výměnu informací, pro stanovení úkolů pro jednotlivé regulátory či určování odpovědnosti. Kolegia budou vznikat na základě písemných dohod mezi regulátory a jejich členy budou nejen konsolidující regulátor a regulátoři dceřiných společností, ale i regulátoři států, na jejichž území se budou nacházet systémově významné pobočky. Předsedajícím kolegia bude konsolidační regulátor, který bude mít za úkol zajistit dostatečnou informovanost ostatních členů.¹⁶²

Změny rovněž výslovně stanoví, že domácí regulátor musí při svém rozhodování brát v potaz dopady, které budou mít jeho rozhodnutí na finanční systém všech dotčených zemí a to obzvláště v období krize

Dojde ke značnému posílení práva na informace pro regulátory, na jejichž území se bude nacházet systémově významná pobočka. Zda je regulátorem, na jehož území se nachází systémově významná pobočka, si tento stanoví na základě směrnicí vymezených kritérií sám.

Lze tedy konstatovat, že dopady CRD II budou mít na činnost České národní banky značný vliv a tato jim bude muset přizpůsobit své postup a vnitřní procesy.

VII.2.1.3. CRD III

Novela směrnic CRD provedená směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2010/76/EU ze dne 24. listopadu 2010, kterou se mění směrnice 2006/48/ES a 2006/49/ES, pokud jde o kapitálové požadavky na obchodní portfolio a resekuritizace a o dohled nad zásadami odměňování je novelou

¹⁶² BAUEROVÁ, J. *Nejen banky čeká další vlna regulace*. Bankovníctví č. 10/2009, str. 20 [44].

významnou, nicméně z pohledu činnosti České národní banky se její význam dá označit za méně závažný. Upravuje především zvýšení kapitálových požadavků ke specifickému a tržnímu riziku obchodního portfolia pro případ využití interních modelů, zvýšení kapitálových požadavků pro expozice ze sekuritizace a resekuritizace¹⁶³ a požadavek zavedení vhodné politiky odměňování¹⁶⁴ ve finančních institucích (podporující řádné řízení rizik a dlouhodobé cíle), které by orgán dohledu mohl sankcionovat např. i příkazem navýšení kapitálu¹⁶⁵.

Na činnost České národní banky nemá tato novela směrnic CRD významnější dopad, krom skutečnosti, že bude muset dodržování nových ustanovení finančními institucemi kontrolovat. Musela rovněž vypracovat novelu provedenou vyhláškou č. 380/2010 Sb., kterou se mění vyhláška č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry.

VII.2.1.4. CRD IV

Novelizace směrnic CRD označovaná jako „CRD IV“ úzce souvisí s revizí pravidel Basel II. Tato reforma přímo navazuje na aktivity Basilejského výboru pro bankovní dohled, který intenzivně pracuje na nových pravidlech kapitálové přiměřenosti pro banky, označovaných jako Basel III.

Dne 12. září 2010 schválili na svém zasedání Basilejského výboru pro bankovní dohled při Bance pro mezinárodní platby (Bank for International Settlement - BIS) ve švýcarské Basileji šéfové centrálních bank a zástupci regulátorů 27 členských států (zahrnuje např. USA, Japonsko, Čínu, Hong

¹⁶³ Sekuritizace, u níž je podkladovým aktivem sekuritizovaná expozice.

¹⁶⁴ Pohyblivá složka vybraných vedoucích osob finančních institucí bude do budoucna rozdělena na dvě části. Část, která bude vyplacena hned a část (min. 40 %) u které nárok na její vyplacení vznikne až v následujících 3 - 5 letech. Pokud odměna představuje velmi vysoký objem, je oddalováno dokonce 60 % její hodnoty. Novela dále říká, že minimálně 50 % oddálené a neoddálené pohyblivé složky odměny musí být představováno cennými papíry či jinými ve vyhlášce specifikovanými finančními instrumenty. Zaměstnavatelé navíc musí vytvořit systém, který bude umožňovat snížení či odejmutí odměny v případě nepříznivého vývoje společnosti ve sledovaném období.

¹⁶⁵ Odůvodnění k novele vyhlášky č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry - Obecná část, str. 2. [online] www.cnb.cz [99].

Kong) nová pravidla kapitálové přiměřenosti pro banky a harmonogram jejich zavádění do praxe. Skupina našla shodu nejen na pravidlech samotných, ale i na tom, že pravidla mají být implementována do národních právních řádů k 1. lednu roku 2013. V letech 2013 až 2018 pak mají postupně vstupovat v účinnost.¹⁶⁶

Hlavní změny nově přijatých pravidel kapitálové přiměřenosti spočívají především ve zpřísnění požadavků na bankovní kapitál.

1. Nejzásadnější změnou je změna v hodnotě ukazatele kapitálové přiměřenosti Tier 1.¹⁶⁷ Tento musí činit oproti současným 4 % nejméně 6 % (musí být dosaženo do roku 2015). Musí být také vytvořen dodatečný kapitálový polštář, který musí činit 2,5 % (musí být vytvořen do roku 2019). Což tedy znamená, že celkový kapitál musí činit 8,5 %
2. Další změnou je požadavek na 7 % poměru kapitálu ve vztahu k rizikově váženým aktivům. Význam tohoto nového pravidla spočívá v tom, aby byly banky schopny odolávat náhlým šokům.
3. Rovněž „minimální jádrový Tier 1“, který má podobu zadrženého zisku či akcií by měl činit oproti dosavadním 2 % nově 4,5 %.
4. Nová pravidla též zahrnují pravidlo, že pokud by kapitálová vybavenost banky klesla pod minimální hodnotu minimálního jádrového Tieru 1 (4,5%) a dodatečného kapitálového polštáře (2,5 %), nemohla by banka do okamžiku opětovného dosažení hodnoty 7 % provádět zpětné odkupy akcií či vyplácet dividendy.

Je nepochybné, že výše zmíněná pravidla budou mít značný vliv na činnost České národní banky. Ty budou spočívat zejména v dále popsaných aspektech.

¹⁶⁶ EWING, J. – CHAN, S. *Regulators Back New Bank Rules to Avert Crises*. New York Times ze dne 12. září 2010, str. A1 [50].

¹⁶⁷ Tier 1 je část kapitálu banky, představuje součet splaceného základního kapitálu zapsaného v obchodním rejstříku, splacené emisní ažio, povinné rezervní fondy, ostatní rezervní fondy ze zisku (bez účel.vytvořených), nerozdělený zisk z předchozích období po zdanění, zisk ve schvalovacím řízení snížený o předpokládané dividendy, zisk běžného období snížený o předpokládané dividendy a snížený o odečitatelné položky. [viz Slovník pojmů na stránkách ČNB]

Je zřejmé, že Česká národní banka bude muset zejména provést příslušné změny v předpisech upravujících kapitálové požadavky na jednotlivé dotčené subjekty finančního trhu, tedy zejména ve vyhlášce č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry.

Nová pravidla budou mít pochopitelně svým charakterem zejména vliv na výkon monetární politiky prováděné Českou národní bankou. Důvodem je skutečnost, že se výrazně dotýkají jednoho z nástrojů, které Česká národní banka v této oblasti aktivně využívá – stanovení povinných minimálních rezerv. Konkrétní změny v hodnotě ukazatele kapitálové přiměřenosti Tier 1 byly popsány výše.

Implementací nových pravidel kapitálové přiměřenosti bude rovněž ovlivněna oblast dohledu centrální banky. Je nepochybné, že pro úspěšné zavedení pravidel Basel III do praxe bude muset dojít ke zvýšení efektivnosti jeho výkonu. Je však třeba zdůraznit, že související změny v oblasti dohledu nad finančním trhem se svým významem nedají srovnávat s vývojem v oblasti regulace úrovně kapitálu bank. Změny v dohledu jsou u Basel III tedy v tomto smyslu méně zásadními.

Vliv implementace jednotlivých CRD směrnic na činnost České národní banky lze shrnout následujícím způsobem. Na výkon její dohledové činnosti bude mít **nejzávažnější dopad** zejména **směrnice CRD II**, která bude nově upravovat zejména proces dohody mezi domácími a hostitelskými orgány dohledu při stanovení výše kapitálových požadavků pro konsolidační celky, pravidla společného postupu při mimořádných situacích na evropském finančním trhu, vznik kolegií regulátorů, povinnost brát v potaz komplexní dopady rozhodnutí vydaných v rámci dohledové činnosti, posílení informačních povinností mezi jednotlivými regulátory či posílení role Výboru bankovních regulátorů (CEBS).

Na výkon monetární politiky Český národní banky budou mít dopad zejména nové směrnice **CRD I a CRD IV**, které se budou týkat **kapitálových požadavků na subjekty finančního trhu**, zejména banky. Tato skutečnost bude mít dopad především na jeden z nejdůležitějších nástrojů České národní banky v rámci monetární politiky – stanovení minimálních rezerv.

Nejmenší vliv na vlastní činnost České národní banky bude mít směrnice CRD III. Na jejím základě bude muset Česká národní banka zejména kontrolovat naplňování implementovaných ustanovení jednotlivými dotčenými subjekty finančního trhu.

VII.2.3. Zákon o sjednocení procesu dohledu nad finančním trhem

Jak bylo výše uvedeno (viz subkapitolu VI.2.), v roce 2006 došlo ke sjednocení dohledu nad finančním trhem v České republice. Toto sjednocení proběhlo v rovině institucionální, nikoli však legislativní. Je tak třeba dát za pravdu názorům, které poukazují na to, že o sjednocení v pravém smyslu ve své podstatě nešlo. Aby tomu tak bylo, musela by být především sjednocena právní úprava dohledu, její pojmosloví, zásady a jí upravené procesy v rámci dohledové činnosti.¹⁶⁸

Lze tedy do budoucna předpokládat, že má-li být toto sjednocení dokončeno a provedeno dostatečně efektivně, bude třeba rovněž sjednotit procesní pravidla výkonu dohledu v jednom zákoně. K tomu by měl sloužit zákon o dohledu nad finančním trhem na kterém se dosud více či méně intenzivně pracuje na Ministerstvu financí.

Ministerstvo financí intenzivně pracovalo od roku 2007 na přípravě nové právní normy, která byla pracovně nazývána „zákon o dohledu nad finančním trhem“ (dále jen „ZDFT“). Dne 30. dubna 2008 Ministerstvo publikovalo konzultační materiál k věcnému návrhu ZDFT a dne 1. srpna výsledky této konzultace. Práce na normě však byly zastaveny do doby, než bude známa finální verze zákona o kontrole ve veřejné správě, který má

¹⁶⁸ ČECH, P. *Sjednocen dohled nad finančním trhem*. Právní zpravodaj č. 4/2006, str. 7 [48].

nahradit stávající zákon č. 522/1991 Sb., o státní kontrole.¹⁶⁹ Vzhledem k povolebním změnám v roce 2010 je však velmi těžké stanovit, kdy nabude tento zákon účinnosti. V koaliční smlouvě vládních stran se dočteme pouze to, že zákon bude předložen.¹⁷⁰ Je však pravděpodobné, že jakmile vstoupí v účinnost zákon o státní kontrole ve veřejné správě, budou pokračovat i práce na ZDFT.

V rámci následujících odstavců uvádím základní principy, jimiž by se dle mého názoru měla jednotlivá ustanovení připravovaného zákona řídit.

V úvodních ustanoveních bude pochopitelně nutno, jak bývá obvyklé v normách obdobného charakteru, definovat pojem dohledu, jeho cíle, klíčové termíny, osoby podléhající dohledu, věcnou působnost a pravomoci orgánu vykonávajícího dohled a jiné.

Norma vysoce pravděpodobně bude ve svých úvodních ustanoveních obsahovat základní zásady, jimiž se bude výkon dohledu (v širším smyslu) řídit. Půjde patrně o často uváděné zásady typu transparentnosti, spolupráce, mlčenlivosti a jiné.

Dále pak bude upravena kontrolní činnost, postupy při jejím výkonu a práva a povinnosti osob kontrolujících a kontrolovaných (zejména informační povinnost a povinnost součinnosti kontrolovaných osob). Podrobněji bude upraven proces kontroly na místě a na dálku.

Rovněž bude třeba podrobná úprava řízení ve věcech dohledu nad finančním trhem. Je téměř jisté, že bude uplatněna **subsidiární působnost správního řádu, a to bezvýjimečně**, dojde tedy k odstranění nesystémových speciálních ustanovení, týkajících se správního řízení, z jednotlivých sektorových zákonů. Budou zde ustanovení o předběžných opatřeních,

¹⁶⁹ Zpráva o dohledu výkonu nad finančním trhem 2008, str. 21. [online] www.cnb.cz [104].

¹⁷⁰ Koaliční smlouva o vytvoření koalice rozpočtové odpovědnosti, vlády práva a boje proti korupci (2010), str. 22. [online] www.cnb.cz [94].

průběhu řízení, procesních lhůtách, opravných prostředcích, pravděpodobně o doručování.

Další rozsáhlou součástí zákona budou řízení o žádostech. Zejména v souvislosti s ukončením činnosti osob podléhajících dohledu, s nabýváním a pozbýváním účastí, s výkonem funkce vedoucích osob.

Další nezbytnou součást budou tvořit opatření k nápravě (např. požadavek odstranění nedostatků, zákaz či pozastavení určitých činností, nucená správa) a sankce.

Bude upraveno vedení rozličných seznamů (osob vykonávajících činnost, k níž je třeba získat povolení, licenci či registraci), registrů a uveřejňování údajů v nich obsažených.

Norma se bude muset vyrovnat s problematikou dohledu jak na individuálním, tak i konsolidovaném základě.

Zákon bude zcela jistě obsahovat společná (např. ustanovení upravující odpovědnost za újmu způsobenou dohledovým orgánem při výkonu dohledu), přechodná (právní režim již započatých kontrol a správních řízení) a závěrečná ustanovení (zrušovací ustanovení, účinnost).¹⁷¹

Bylo by rovněž na místě, pokud by novým zákonem též došlo ke zjednodušení právní úpravy finančního trhu. Jako příklad, který stojí přede všemi, je možno jmenovat vhodnost **zrušení zákona č. 15/1998 Sb.**, který původně nesl název „o Komisi pro cenné papíry“ a v současné době nese označení „o dohledu v oblasti kapitálového trhu“.

VII.2.4. *Nový zákon o České národní bance*

Přestože v poslední době můžeme zaznamenat názory, že by bylo vhodné do Evropské měnové unie vůbec nevstupovat¹⁷², je pravděpodobné, že Česká republika společnou evropskou měnu jako svoji národní měnu

¹⁷¹ Věcný záměr zákona o dohledu nad finančním trhem (verze z roku 2008). [online] www.cnb.cz [102].

¹⁷² KOPECKÝ, J. *Vyjednat s EU výjimku na euro by šlo těžko, míní premiér Nečas*. [online] www.idnes.cz [62].

v průběhu následujících let přijme. Zdá se však, že půjde o delší časový horizont a je třeba konstatovat, že v současné době není na příslušných místech o konkrétním termínu přijetí společné měny v ostřejších rysech uvažováno.¹⁷³

V případě, že Česká republika do EMU vstoupí bude muset provést buď velmi rozsáhlou a komplikovanou novelu zákona o České národní bance, či vytvořit zákon zcela nový. Tato možnost se jeví jako pravděpodobnější.

Vzhledem k nepřipravenosti stávajícího zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance bude zcela jistě třeba provést analýzu, které skutečnosti budou muset být novým zákonem zohledněny a která stávající ustanovení budou muset být výrazně doplněna a přepracována. Vymezení některých skutečností, které nejsou v rámci stávajícího zákona zohledněny a způsob jejich pravděpodobné budoucí úpravy následuje.

Česká národní banka je již od 1. května 2004, kdy se Česká republika stala součástí Evropské unie, součástí Evropského systému centrálních bank. Tato skutečnost se však téměř neodráží ve stávajícím ZoČNB. Bylo by tak vhodné zákonem blíže vymezit působení guvernéra České národní banky v Generální radě ECB, dále účast zástupců ČNB na činnosti jednotlivých výborů (13) ESCB.

Na následujících řádcích se pokusím nastínit nejzásadnější body, kterými by se nový zákon o české národní banky měl odlišovat od stávajícího zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

Nepochybně nejvýznamnější změnou, která bude muset být novým zákonem o České národní bance provedena, bude **přenesení pravomoci provádět měnovou politiku** České republiky z České národní banky (Bankovní rady) na Evropskou centrální banku (Radu guvernéřů).

¹⁷³ ČNB a MF ČR doporučily prozatím nestanovit datum přijetí eura. [online] www.cnb.cz [117].

Domnívám se, že by byla milná představa o tom, že v novém zákoně nebude třeba vůbec definovat nástroje měnové politiky z důvodu provádění měnové politiky pro eurozónu Evropskou centrální bankou. Některé nástroje totiž bude Česká národní banka i nadále využívat, nicméně v rámci stanoveném Evropskou centrální bankou (např. operace na volném trhu). Omezený rozsah, v jakém bude moci Česká národní banka tyto nástroje v rámci Evropského systému centrálních bank využívat, bude třeba v novém zákoně rovněž velmi přesně stanovit.

Dále bude třeba provést **přenesení pravomoci správy devizových rezerv** z České národní banky na Evropskou centrální banku. Dojde tak k odstranění ustanovení, která bylo dosud možno nalézt v §§ 1 odst. 4 a 35 stávajícího zákona.

Bude třeba vytvořit nové ustanovení, které bude deklarovat **euro jako měnu České republiky**. Tato změna bude promítnutím nařízení rady (ES) č. 974/98 ze dne 3. května 1998 o zavedení eura, v platném znění.

Zcela jistě bude třeba aby byla v novém zákoně vedle pravomocí České národní banky při **emisi bankovek a mincí** evropské měny rovněž stanovena **pravomoc ECB** pro tuto oblast.

Podle současného zákona o České národní bance stanoví režim kurzu české měny k ostatním měnám Česká národní banka po projednání s vládou České republiky (§ 35 písm. a) ZoČNB). Bude však třeba toto ustanovení změnit ve prospěch ustanovení čl. 219 SfeU, podle kterého přijímá **konečná rozhodnutí v otázkách kurzu společné evropské měny Rada ECOFIN**.

Další problém představuje stávající ustanovení § 48 ZoČNB týkající se účetnictví naší centrální banky. Především jde o odst. 2, který praví, že auditor (či auditoři) ověřující závěrku České národní banky je (jsou) stanoveni na základě dohody bankovní rady a ministra financí. Čl. 27 Statutu ESCB a ECB však požaduje, aby **účetnictví centrálních bank ověřovali „nezávislí externí auditoři doporučení Radou guvernérů a schválení Radou“**.

Podle čl. 6.2. Statutu ESCB a ECB se mohou jednotlivé centrální banky Evropské měnové unie účastnit činnosti mezinárodních měnových institucí jen se souhlasem Evropské centrální banky. Z tohoto důvodu je tedy vymezení § 40 stávajícího ZoČNB, které říká, že Česká národní banka „sjednává v rámci své působnosti ... dohody s ... mezinárodními institucemi“ příliš široké a bude třeba jej **přizpůsobit** výše zmíněnému **čl. 6.2 Statusu ECB**.

Do nového zákona bude třeba rovněž zakotvit legislativní pravomoc Evropské centrální banky. Jinými slovy vymežit **vztah České národní banky k aktům Evropské centrální banky** podle čl. 132 SfeU (nařízení, rozhodnutí, doporučení, zaujetí stanoviska). Rovněž bude třeba zakotvit **sankční pravomoc ECB** za neplnění jí vydaných, výše uvedených aktů.¹⁷⁴

V novém zákoně o České národní bance by **dle mého názoru bylo rovněž vhodné nově blíže upravit informační povinnosti České národní banky vůči Ministerstvu financí v souvislosti s výkonem její dohledové činnosti pro účely tvorby nové legislativy upravující finanční trh**. V současné době se totiž pouze v § 37 odst. 2 ZoČNB dočteme, že „Česká národní banka spolupracuje s Ministerstvem financí na přípravě návrhů zákonných úprav v oblasti finančního trhu, ...“. Domnívám se, že by tato povinnost měla být v zákoně více rozvedena a bylo by vhodné využít formulace „... má povinnost Ministerstvu financí poskytovat informace získané v souvislosti s její činností v oblasti dohledu pro účely normotvorné činnosti Ministerstva financí ...“. Výraz „spolupracuje“ totiž neimplikuje povinnost, ale spíše jde o strohé konstatování bez možnosti vynucení. Tento argument podporuje i skutečnost, že v kompetenčním zákoně, v ustanovení § 4 odst. 1 je uvedeno, že „Ministerstvo financí je ústředním orgánem státní správy pro ... ochranu zájmů spotřebitelů na finančním trhu, ... pro činnost zaměřenou proti legalizaci výnosů z trestné činnosti ...“. Těžko může tuto povinnost Ministerstvo dostatečně naplňovat, pokud nemá dostatečné informace získané orgánem dohledu při výkonu jeho činnosti.

¹⁷⁴ Důvodová zpráva k novému zákonu o České národní bance, str. 37. [online] www.cnb.cz [91].

V kontextu výše uvedeného je třeba doplnit, že bude muset být rovněž provedena změna Ústavy. Vzhledem k tomu, že Česká národní banka nebude po přijetí společné měny řídit měnovou politiku našeho státu, **bude muset být změněn v Ústavě definovaný hlavní cíl České národní banky z „péče o cenovou stabilitu“ na formulaci, která bude vyjadřovat podíl České národní banky na udržování cenové stability, v rámci eurozóny, v souladu s měnovou politikou Evropského systému centrálních bank.**

VIII. Centrální bankovníctví ve vybraných zahraničních státech

Na následujících řádcích jsou obecně charakterizovány některé světové centrální banky. Důraz je kladen zejména na jejich fungování, strukturu, vedoucí orgány, cíle, způsob výkonu dohledu nad finančním trhem a tvorby regulace finančního trhu v daném státě.

Hlavním kritériem volby porovnávaných centrálních bank bylo zejména jejich světově významné postavení a dále pak jejich geografická a historická blízkost našemu státu (zejména Národní banka Slovenska).

VIII.1. Slovensko

Centrální bankou Slovenské republiky je Národní banka Slovenska. Vznikla 1. ledna 1993 zákonem NR SR č. 566/1992 Z. z., o Národnej banke Slovenska. Tento zákon rovněž určuje její postavení, pravomoci a úkoly. Banka sídlí v Bratislavě a má na Slovensku dalších osm regionálních poboček.

Národní banku Slovenska navenek zastupuje její guvernér. V současné době jím je Jozef Makúch. Nejvyšším orgánem NBS je pětičlenná bankovní rada. Tu tvoří guvernér, dva viceguvernéři a dva další členové. Guvernéra a viceguvernéry jmenuje a odvolává slovenský prezident na návrh vlády a po jejich schválení Národní radou slovenské republiky. Zbývající dva členy jmenuje a odvolává vláda na návrh guvernéra Národní banky Slovenska. Funkční období všech členů bankovní rady je pětileté.

Hlavním cílem Národní banky Slovenska je udržování cenové stability. K dosažení tohoto cíle využívá svého vlivu na tvorbu evropské měnové politiky, kterou pro eurozónu stanoví Evropská centrální banka.¹⁷⁵ Slovenská národní banka rovněž vykonává integrovaný dohled nad finančním trhem, zabezpečuje platební styk, vydává eurobankovky a euromince aj.

¹⁷⁵ Národná banka Slovenska - Základné informácie. [online] www.nbs.sk [135].

VIII.2. Velká Británie

Centrální banka Velké Británie (Bank of England), známá též jako „Stará dáma z Threadneedle Street“, patří k nejstarším centrálním bankám na světě - byla založena roku 1694. Hlavním cílem anglické centrální banky při výkonu její činnosti je ochrana a udržování stability finančního systému (čl. 2A zákona o Centrální bance Velké Británie).

V čele centrální banky stojí guvernér. Je zastupován dvěma viceguvernéry, z nichž jeden odpovídá za vývoj finanční stability a druhý za měnovou politiku (všichni tři jsou do svých funkcí jmenováni na období pěti let, s možností opětovného výkonu mandátu). Bankovní rada (The Court of Directors) má krom výše zmíněných tří, ještě dalších 16 členů (jmenováni na období tří let).¹⁷⁶ Ač se tato skutečnost zdá neuvěřitelnou, britská centrální banka získala nezávislost na vládě až po volebním vítězství labouristů v roce 1997. V roce 1998 pak obdržela i nezávislost ve stanovení klíčových úrokových sazeb.¹⁷⁷

Dohled nad bankami a ostatními institucemi na finančním trhu provádí Úřad pro finanční služby (Financial Services Authority, dále jen „FSA“), který byl vytvořen v rámci reformy uspořádání finančního trhu ve Velké Británii v říjnu 1997.¹⁷⁸ Vzájemný vztah FSA, Bank of England a britského ministerstva financí je upraven na základě společně přijatého memoranda o porozumění.¹⁷⁹ Centrální banka Velké Británie zde provádí celkový dohled nad bankovním systémem, zatímco FSA nad jednotlivými institucemi. Na vládě výrazně nezávislá FSA vytváří pravidla bankovního dohledu, má právo ukládat sankce, či odejmout bankovní licenci.

¹⁷⁶ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 316. Praha: Management Press, 2005 [29].

¹⁷⁷ PICKER, A. D. *International Economic Indicators and Central Banks*, str. 20. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2007 [27].

¹⁷⁸ History of FSA. [online] www.fsa.gov.uk [122].

¹⁷⁹ SINGH, D. *Banking Regulation of UK and US Financial Markets*, str. 15. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2007 [35].

V současné době však dochází v oblasti dohledu ve Velké Británii ke značným koncepčním změnám. Důvodem jsou závěry, které byly vyvozeny při hodnocení příčin a dopadů nedávné světové finanční krize, jež dosáhla svého vrcholu zejména v letech 2008 a 2009. Jedním z výsledků tohoto šetření bylo i konstatování, že koncepce jediného dohlázele finančního trhu s sebou přináší velké riziko spočívající v nebezpečí, že výkon jedné dohledové činnosti má zpravidla potenciál zastínit výkon jiné. Ve Velké Británii tak přesáhla ochrana spotřebitele, která je jednodušeji měřitelná a s viditelnějšími politickými dopady, nad obezřetnostním dohledem.¹⁸⁰ **Proto je v současné době Ministerstvem financí Velké Británie velmi intenzivně pracováno na změně výše uvedené struktury dohledu a regulace.** Počínaje rokem 2012 by měl dohled na makro-úrovni vykonávat nově úřad Financial Policy Committee (EPC), který by měl být součástí struktury centrální banky. Dohled na mikro-úrovni by náležel Prudential Regulatory Authority (PRA), který by byl dceřinou společností centrální banky. Dohled nad výkonem obchodní činnosti a tvorba tržní regulace by pak měl připadnout Consumer Protection and Markets Authority (CPMA)¹⁸¹, jehož součástí by se stal i stávající Úřad pro finanční služby (FSA).

VIII.3. Spolková republika Německo

Německá spolková banka (Deutsche Bundesbank) byla založena v roce 1957 spolkovým Zákonem o bankách (Gesetz über die Deutsche Bundesbank, BBankG)¹⁸². Jejím sídlem je Frankfurt nad Mohanem.

Nejvyšším orgánem centrální banky je osmičlenné představenstvo (do roku 2001 to byla sedmnáctičlenná bankovní rada) v čele s prezidentem

¹⁸⁰ TAYLOR, M. *Welcome to Twin Peaks*. Central Banking č. 1/2010, str. 26 [81].

¹⁸¹ New structure for UK financial regulation, str. 1. [online] www.freshfields.com [98].

¹⁸² Die deutsche Bundesbank – Aufgabenfelder, rechtlicher Rahmen, Geschichte, str. 44. [online] www.bundesbank.de [89].

Německé spolkové banky (v současné době Axel A. Weber) následovaným viceprezidentem a dalšími šesti členy představenstva.¹⁸³

Hlavním cílem Německé spolkové banky je zajišťování cenové stability (§ 3 zákona o Německé spolkové bance). Dále funguje jako banka státu, plní emisní funkci pro jednotnou měnu, je bankou bank, podílí se na dohledu nad německým finančním trhem, spravuje měnové rezervy aj.

Pokud jde o dohled nad finančním trhem. Je tento prováděn Spolkovým dozorcím úřadem (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht – tzv. BaFin), který zahájil svoji existenci 1. května 2002 a vznikl z dosavadního Spolkového úřadu pro bankovní dohled (Bundesaufsichtsamt für das Kreditwesen – BAKred), Spolkového úřadu pro dohled nad trhem s cennými papíry (Bundesaufsichtsamt für den Wertpapierhandel – BAWe) a Spolkového úřadu pro dohled nad pojišťovnictvím (Bundesaufsichtsamt für Versicherungswesen – BAV).¹⁸⁴ BaFin tak dohlíží banky, pojišťovny a německý kapitálový trh. Na dohledu nad spolkovým finančním trhem se rovněž významným způsobem podílí i německá centrální banka.¹⁸⁵ Normy regulující finanční trh vytváří německé Ministerstvo financí.

VIII.4. Francie

Centrální banka Francouzské republiky (Banque de France) byla založena 18. ledna roku 1800 Napoleonem Bonapartem. Jejím sídlem je Paříž, konkrétně ulice Croix des petits champs 31.

Nejvyšším orgánem francouzské centrální banky je Generální rada (Conseil général). Tato má celkem deset členů a v jejím čele stojí guvernér, jmenovaný Radou ministrů na období šesti let.¹⁸⁶

K výraznému omezení působnosti francouzské centrální banky, zejména v oblasti řízení monetární politiky, došlo pochopitelně vstupem Francouzské

¹⁸³ Aufgaben und Organisation. [online] www.bundesbank.de [110].

¹⁸⁴ BaFin – Geschichte [online] www.bafin.de [112].

¹⁸⁵ BABOUČEK, I. a kol. *Regulace činnosti bank*, str. 302. Praha: Bankovní institut, 2009 [1].

¹⁸⁶ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 659. Praha: Management Press, 2005 [29].

republiky do Evropské měnové unie, na jejíž tvorbě se Francie od počátku podílela. V současné době zahrnují nejvýznamnější oblasti působnosti této instituce emisní funkci, funkci banky bank, řízení devizových rezerv, účast na dohledu nad francouzským finančním trhem a v neposlední řadě působení jako banka státu. Hlavním cílem Banque de France je podle článku L141 odst. 1 francouzského Měnového a finančního zákona „cenová stabilita“.

Dohled nad bankami prováděla do roku 2010 Bankovní komise („Commission Bancaire“). Od ledna roku 2010 je jednotnou institucí příslušnou k dohledu nad bankami a pojišťovnami a dalšími subjekty finančního trhu Úřad pro obezřetnostní dohled („L'Autorité de contrôle prudentiel“ zkráceně ACP)¹⁸⁷. Dohled nad finančními trhy pak vykonává („L'Autorité des marchés financiers“ zkráceně AMF)¹⁸⁸. Obě tyto instituce jsou pak také zodpovědné za tvorbu norem regulujících francouzský finanční trh.

VIII.5. Švýcarsko

Centrální bankou Švýcarska je Švýcarská národní banka (Schweizerische Nationalbank), která byla zřízena spolkovým zákonem z roku 1905 a vlastní činnost zahájila 20. června 1907.¹⁸⁹ Její ústředí se nachází v Bernu. Svojí právní formou je tato centrální banka akciovou společností. Stát v ní však nevlastní žádný podíl a na vládě a parlamentu je nezávislá. Nicméně přes 50 % akcií banky se nachází ve vlastnictví kantonů, kantonálních bank a veřejnoprávních institucí. Zbytek je pak volně obchodován na finančních trzích. Hlavním cílem činnosti švýcarské centrální banky je zajišťování cenové stability (čl. 5 odst. 1 spolkového zákona o Švýcarské národní bance).

Vzhledem k tomu, že Švýcarská centrální banka je akciovou společností, je jejím nejvyšším orgánem pochopitelně valná hromada. Tato má však mnohem slabší pravomoci než valná hromada v běžné akciové společnosti.

¹⁸⁷ Présentation de l'Autorité de contrôle prudentiel. [online] www.banque-france.fr [145].

¹⁸⁸ L'Autorité des marchés financiers. [online] www.amf-france.org [130].

¹⁸⁹ Švýcarsko: Daňový a finanční sektor. [online] www.businessinfo.cz [150].

Mezi nejvýznamnější pravomoci valné hromady řídící centrální banku ve Švýcarsku patří volba členů Bankovního výboru, kterých je pět a volba členů Výboru auditu, dále schvaluje výroční zprávu a rozhoduje o tom, jak bude naloženo se ziskem. V čele má banka prezidenta a bankovní radu.

V čele Švýcarské národní banky stojí prezident. Ten je zároveň spolu s viceprezidentem členem nejvyššího orgánu banky – bankovní rady, která má celkem 40 členů. Dvacet pět členů je jmenováno švýcarskou vládou a zbývajících patnáct je voleno na období čtyř let valnou hromadou akcionářů. Výkonným orgánem je pak výbor guvernérů, jenž je jmenován bankovní radou. Kontrolní a dohlížecí působnost má Bankovní výbor.¹⁹⁰

Dohled nad švýcarským finančním trhem, tedy nad bankami, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry vykonává od roku 2009 Švýcarský úřad pro dohled nad finančním trhem (Eidgenössische Finanzmarktaufsicht, známý spíše pod zkratkou FINMA).¹⁹¹ Tento vznikl ze čtyř původních orgánů dohledu nad finančním trhem, které se zabývaly jednotlivými jeho sektory. FINMA vytvářel až do konce února 2010 i legislativu finančního trhu. Poté byla tato činnost, počínaje 1. březnem 2010 přesunuta do působnosti Státního sekretariátu pro mezinárodní finanční otázky (Staatssekretariat für internationale Finanzfragen - SIF).¹⁹²

VIII.6. Spojené státy americké

Historie centrálního bankovníctví začíná ve Spojených státech amerických rokem 1791, kdy byla na dobu určitou (dvaceti let) založena First Bank of the United States. Stát upsal 20 % jejích akcií, zbytek upsali soukromí investoři. Banka byla natolik úspěšná a respektovaná, že tento fakt vyvolal nevraživost některých vlastníků soukromých bank a tito se zasadili o to, aby byl v roce 1811 senátem zamítnut návrh na prodloužení dvacetileté lhůty.

¹⁹⁰ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 718. Praha: Management Press, 2005 [29].

¹⁹¹ Swiss Financial Market Supervisory Authority - Objectives. [online] www.finma.ch [148].

¹⁹² Staatssekretariat für internationale Finanzfragen - Finanzmarktregulierung und -aufsicht. [online] www.sif.admin.ch [147].

Přesně stejný osud a ze shodných důvodů potkal i Second Bank of the United States (1816 – 1836). Banka se tak roku 1836 musela přeměnit na běžnou obchodní banku a za tři roky, z důvodu chybných investic zbankrotovala.¹⁹³

Poté, co v roce 1907 došlo ke krachu velkého množství bank, převládá opět názor, že Spojené státy potřebují centrální banku. Zákon o Federálním rezervním systému (Federal Reserve Act), byl tak přijat 23. září 1913 a následující rok, 10. dubna, fakticky vznikl Federální rezervní systém (Federal Reserve System).¹⁹⁴ Tento systém centrálního bankovníctví trvá s nepatrnými úpravami až dodnes. Federální rezervní systém je zkonstruován z rady guvernérů (Board of Governors), dále dvanácti regionálních Federálních rezervních bank a 25 jeho poboček.

Hlavním úkolem Federálního rezervního systému je trvalý růst měnových a úvěrových agregátů úměrný dlouhodobému potencionálu hospodářství tak, aby byla zvyšována produkce, dosahování maximální zaměstnanosti, cenové stability a mírných dlouhodobých úrokových sazeb (část 2A zákona o Federálním rezervním systému).

Ústředním orgánem centrálního bankovníctví spojených států je tedy rada guvernérů, která sídlí ve Washingtonu. Rada má sedm členů, kteří jsou jmenováni prezidentem po předchozím schválení Kongresem na dobu čtrnácti let.¹⁹⁵ V jejím čele stojí předseda, kterým je v současnosti Ben Bernake. Mezi hlavní úkoly Rady patří určování povinných minimálních rezerv bank, stanovení diskontní sazby, tvorba regulace a řízení dohledu nad bankami.

Dvanáct Federálních rezervních bank jsou v podstatě centrálními bankami v jim přidělených měnových distriktech. Jde o akciové společnosti, jež jsou vlastněny členskými bankami. V jejich čele stojí vždy Výbor ředitelů mající 9 členů. Tyto mají právo stanovit rozdílnou diskontní sazbu, než je ta, kterou stanovuje rada guvernérů. V praxi však postupují jednotně. Mezi jejich

¹⁹³ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 691. Praha: Management Press, 2005 [29].

¹⁹⁴ OLSZAK, N. *Histoire des banques centrales*, str. 78. Paris: Presses Univesitaires de France, 1998. [22].

¹⁹⁵ BUSCH, A. *Banking Regulation and Globalization*, str. 50. New York: Oxford University Press Inc., 2009 [6].

další úkoly náleží emise bankovek, provádění mezibankovního clearing, přijímání vkladů a poskytování úvěrů bankám, správa státního dluhu aj.

Do federálního rezervního systému náleží ještě Federální výbor pro otevřený trh (FOMC), tři rady (Federální poradní rada, Poradní rada klientů bank, Poradní rada spořitelních institucí) a tzv. členské banky.

Dohled nad finančním trhem ve Spojených státech lze označit jako složitě strukturovaný sektorový model¹⁹⁶, v němž má čelní postavení Federální rezervní systém. Ten vykonává dohled nad bankami společně s Federální korporací pojištění vkladů (Federal Deposit Insurance Corporation) - tato provádí zejména dohled na místě.

VIII.7. Japonsko

Centrální banka Japonska (Nippon Ginko) má za sebou dlouhou historii. Vznikla v roce 1882 na základě tehdejšího zákona o Centrální bance Japonska. Vzorem pro její vytvoření byla především belgická centrální banka.¹⁹⁷ V roce 1942 byl přijat nový zákon o Centrální bance, který výrazně reagoval na probíhající válečný stav. Až do roku 1997 nebyla japonská centrální banka nezávislou institucí, ale plnila spíše funkci prostého emitenta oběživa a banky státu. V roce 1997 však došlo k významné změně, v souvislosti s přijetím nového, v pořadí třetího, zákona o Centrální bance Japonska. Tento se vyznačuje zejména důsledným zakotvením nezávislosti a transparentnosti Centrální banky Japonska. Japonská centrální banka není ani státním úřadem, ani soukromoprávní korporací. Podle zákona činí základní kapitál banky 100

¹⁹⁶ Podle Heffernana (Modern Banking, 2005) [10] dohlíží následující instituce konkrétní subjekty finančního trhu: Úřad pro bankovní dohled (OCC) – domácí banky a pobočky zahraničních bank; Federální rezervní systém (FED) – finanční korporáty, domácí banky, pobočky zahraničních bank, zahraniční banky působící na finančním trhu USA, banky, které jsou členskými bankami FED; Federální agentura pro pojištění vkladů (FDIC) – banky pojištěné u FDIC; Federální agentura pro pojištění vkladů (FDIC) – banky pojištěné u FDIC; Úřad pro dohled nad spořitelny – spořitelny; Národní úřad pro úvěrní družstva (NCUA) – úvěrní družstva; Regulátoři jednotlivých federálních států – federálními státy licencované banky; Federální obchodní komise (FTC) – nepojištěné státní banky, spořitelny, družstevní záložny, zahraniční pobočky bank USA, pobočky zahraničních bank; Komise pro cenné papíry a burzy (SEC) – obchodníci s cennými papíry/investiční banky, investiční poradci, investiční zprostředkovatelé; Národní asociace pojišťovacích ústavů (NAIC) – pojišťovny.

¹⁹⁷ REVENDA, Z. *Centrální bankovníctví*, str. 710. Praha: Management Press, 2005 [29].

milionů jenů a z toho je vládou upsáno 55 procent. Sídlo banky se nachází v Tokiu.¹⁹⁸

Nejvyšším orgánem Centrální banky Japonska je Bankovní rada (Monetary Policy Board). Je tvořena devíti členy, včetně guvernéra a dvou viceguvernéřů. Mandát člena Bankovní rady trvá pět let. Rada se schází nepravidelně, jednou za dva a půl až čtyři týdny.¹⁹⁹

Zákon o Centrální bance Japonska ve svém čl. 1 stanoví jako hlavní cíl banky „emisi bankovek a výkon peněžní a měnové politiky“ a dále „zajištění hladkého vypořádání mezi bankami a jinými finančními institucemi a tím přispívat ke stabilitě finančního systému“.

Pokud jde o problematiku dohledu nad finančním trhem, ten byl do roku 1998 velmi netransparentní a byl rozdělen mezi čtyři japonská ministerstva. V roce 1998 vznikla Agentura pro dohled nad finančním trhem (Financial Services Agency), čímž došlo k plné integraci dohledu do instituce odlišné od centrální banky.²⁰⁰ Pokud jde o tvorbu regulace, je tato rovněž vytvářena Agenturou pro dohled nad finančním trhem.²⁰¹ Z čl. 44 zákona o Centrální bance Japonska plyne, že jí centrální banka musí při této činnosti poskytovat potřebné informace a podporu, pokud je o to Agenturou požádána.

VIII.8. Čína

Centrální banka Čínské lidové republiky (People's Bank of China, PBC) vznikla roku 1948 sloučením tří do té doby samostatně fungujících obchodních bank (Xibei Farmer Bank, Beihai Bank a Huabei Bank). Roku 1983 pak byla Státní radou pověřena výkonem funkce centrální banky Čínské lidové

¹⁹⁸ Bank of Japan – Outline of the Bank. [online] www.boj.or.jp [111].

¹⁹⁹ PICKER, A. D. *International Economic Indicators and Central Banks*, str. 62. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2007 [27].

²⁰⁰ CAGRILL, T. F. *Financial Policy and Central Banking in Japan*, str. 72. Cambridge: MIT Press, 2000 [7].

²⁰¹ Financial Services Agency - Overview of the institutional, regulatory and supervisory framework. [online] www.fsa.go.jp [121].

republiky a roku 1995 jí byl definitivně přiznán status centrální banky.²⁰² Roku 2003 byla centrální banka zbavena působnosti dohledu nad finančním trhem a od té doby tuto funkci vykonávají tzv. regulační komise (Regulatory Commissions), které v této souvislosti vydávají i příslušné regulační normy. Správu devizových rezerv pak vykonává rovněž speciální úřad pro Státní řízení devizových rezerv (State Administration of Foreign Exchange). Centrální bance připadá řízení cenové stability a odpovědnost za kursovou a devizovou politiku státu. Ministerstvo financí pak zejména sestavuje státní rozpočet a stará se o efektivní výběr daní.²⁰³ Čínská centrální banka sídlí v Pekingu. Hlavním cílem Bank of China je „pod vedením Státní rady formulovat a implementovat měnovou politiku, předcházet a řešit finanční rizika a zabezpečovat finanční stabilitu“²⁰⁴.

Vrcholné vedení Centrální banky Čínské lidové republiky má jedenáct členů v čele s guvernérem. Guvernér je nominován předsedou Státní rady (premiér) Čínské lidové republiky a schvalován Národním lidovým kongresem. Centrální banka Čínské lidové republiky je členěna na 18 sekcí, které mají za úkol rozličné funkce (např. Sekce pro měnovou politiku, Sekce finančních trhů, Sekce pro platební systémy aj.).²⁰⁵ Je třeba si uvědomit, že na rozdíl od většiny centrálních bank, které požívají vyšší či nižší míru nezávislosti, čínská centrální banka nezávislá není a funguje pod faktickým vedením Státní rady.²⁰⁶

Čína užívá pro dohled nad finančním trhem sektorový model. To znamená, že každý sektor čínského finančního trhu je dohlížen jinou institucí. Jde o Čínskou komisi pro regulaci bankovníctví [„China Banking Regulatory Commission“ (CBRC)], Čínskou komisi pro cenné papíry [„China Securities

²⁰² History of People's Bank of China. [online] www.pbc.gov.cn [123].

²⁰³ Čína: Finanční a daňový sektor. [online] www.businessinfo.cz [116].

²⁰⁴ Major responsibilities of the People's Bank of China. [online] www.pbc.gov.cn [132].

²⁰⁵ PBC or PBOC Bank – People's Bank of China. [online] www.usebanking.com [143].

²⁰⁶ PICKER, A. D. *International Economic Indicators and Central Banks*, str. 130. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2007 [27].

Regulatory Commission“ (CSRC)] a Čínskou komisi pro regulaci pojišťovnictví [„China Insurance Regulatory Commission“ (CIRC)]. Tyto tři instituce rovněž vytvářejí právní normy regulující jimi dohlížený sektor finančního trhu.

VIII.9. Rusko

Centrální banka Ruské federace (Центральный банк Российской Федерации nebo přesněji Банк России) byla založena roku 1990, ale historicky a právně je nástupkyní Gosbank z Éry Sovětského svazu. Podle Ústavy Ruské federace jde o nezávislou instituci (čl. 75 odst. 1), jejímž hlavním úkolem je „ochrana a zabezpečení stability rublu“ (čl. 75 odst. 2 federálního zákona o Centrální bance Ruské federace). Sídlem ruské centrální banky je Moskva.²⁰⁷

Nejvyšším orgánem banky je Rada ředitelů (Совет директоров), která má dvanáct členů. V jejím čele stojí předseda (Председатель). Její členové jsou do svých funkcí voleni Státní Dumou Ruské federace a schválení prezidentem na období čtyř let.²⁰⁸

Pokud jde o dohled a regulaci ruského finančního trhu, je zde uplatněn sektorový model. Banky jsou dohlíženy ruskou centrální bankou, ale například pojišťovny mají svoji Federální službu pojišťovacího dozoru (Федеральная служба страхового надзора).²⁰⁹ Regulaci kapitálového trhu má ve své působnosti Federální služba pro finanční trhy (Федеральная служба по финансовым рынкам). Legislativu pro jednotlivé sektory vytváří každý z těchto úřadů. Do budoucna se pak počítá se sjednocením dohledu a regulace výše zmíněných sektorů finančního trhu pod jediný úřad – Federální finanční službu [Федеральная финансовая служба (ФФС)].

²⁰⁷ Центральный банк Российской Федерации. [online] www.cbr.ru [114].

²⁰⁸ Центральный банк Российской Федерации. [online] www.ru.wikipedia.org [113].

²⁰⁹ Информация о ФССН. [online] www.fssn.ru [126].

VIII.10. Austrálie

Australská centrální banka (Reserve Bank of Australia - RBA) vznikla 14. ledna 1960, když zákon o rezervní bance z roku 1959 oddělil funkce centrálního bankovníctví a emise bankovek od Commonwealth Bank of Australia (založena v roce 1911). Sídlem banky není australské hlavní město, ale Sydney.²¹⁰

Rezervní banka Austrálie představuje mezi centrálními bankami relativně nestandardní instituci a to hned v několika ohledech. Za první z nich lze označit skutečnost, že Australská centrální banka je řízena dvěma radami. Jde o Radu Rezervní banky (Reserve Bank Board), jejímiž hlavními úkoly jsou podle čl. 10 odst. 2 zákona o Rezervní bance udržovat stabilitu měny, podporovat plnou zaměstnanost a ekonomickou prosperitu a blahobyt australského lidu. Tato je složena z devíti členů – guvernéra banky, viceguvernéra, kancléře ministerstva financí (Secretary to the Treasury) a dalších šesti členů, kteří jsou do funkce ustanoveni pokladníkem vlády (Treasurer). Druhou z nich je Rada pro platební systémy (Payments System Board), jejímiž hlavními úkoly jsou dle čl. 10B zákona o Rezervní bance dohlížení rizik ve finančním systému, zlepšování efektivity platebních systémů, podpora konkurence na trhu platebních systémů v souladu se všeobecnou stabilitou finančního systému. Tato je složena ze sedmi členů – guvernéra banky, dalšího zástupce RBA, předsedy Australského úřadu pro obezřetnostní regulaci a dalších až pěti členů, kteří jsou do funkce ustanoveni pokladníkem vlády.

Australskou centrální banku není možno označit za zcela nezávislou na vládě. To je dáno jednak skutečností, že většina členů obou rad banky je do funkce ustanovena pokladníkem vlády. Hlavně pak však skutečností, že podle čl. 11 zákona o Rezervní bance je třeba aby byla mezi guvernérem centrální banky a pokladníkem vlády shoda v základních otázkách směřování měnové

²¹⁰ About Reserve Bank of Australia – A Brief History. [online] www.rba.gov.au [108].

politiky. Pokud by tomu tak nebylo, je stanovena procedura prostřednictvím níž přebírá odpovědnost za rozhodnutí v těchto otázkách vláda.

Obezřetnostní regulací a dohledem nad celým australským finančním trhem je pověřen Australský úřad pro obezřetnostní regulaci (Australian Prudential Regulation Authority - APRA).²¹¹ Tento započal svoji činnost v červenci 1998 po zrušení dosavadní Komise pro pojištění a penze (Insurance and Superannuation Commission - ISC), která vykonávala dohled v oblasti pojištění a Komise pro finanční instituce (Australian Financial Institutions Commission - AFIC), která dohlížela zejména družstevní záložny a stavební společnosti a převzetím dohledové činnosti nad bankovními subjekty od Australské centrální banky. Jedinou výjimkou je zde problematika obchodování na kapitálových trzích a ochrany spotřebitelů na něm, které jsou dohlíženy Australskou komisí pro cenné papíry (Australian Securities and Investment Commission - ASIC).²¹²

VIII.11. Výsledky komparace vybraných světových centrálních bank

Na následujících řádcích bych rád nastínil a shrnul informace získané zkoumáním a porovnáním situace v centrálním bankovníctví ve výše vybraných deseti zemích světa. Půjde zejména o nastínění budoucích trendů v této oblasti.

Prvním trendem, který bych rád zmínil je skutečnost, že dochází ke **sjednocování dohledu nad finančním trhem do působnosti jediné instituce**. Lze tedy konstatovat, že **model jednotného dohledu nad finančním trhem postupně začíná převládat** nad modely ostatními.

Důvodem je nejen **finanční krize**, která má svůj počátek v roce 2007 a která má za následek snahu o zvýšení efektivity činnosti dohledových orgánů, ale i další skutečnosti. Především je třeba jmenovat **neustále se zvyšující míru**

²¹¹ About Australian Prudential Regulation Authority. [online] www.apra.gov.au [106].

²¹² About Australian Securities & Investment Commission. [online] www.asic.gov.au [107].

sofistikovanosti produktů nabízených na finančním trhu. Dohledové orgány musí na jejich existenci reagovat nejen zvýšenou odborností, ale i efektivitou a odborností při jejich dohlížení.

Dalším důvodem je dle mého názoru i skutečnost, že na finančním trhu funguje postupem času více a **více finančních konglomerátů**. Pro účinný dohled nad nimi je vhodnější model, kdy dochází k účinnému a rychlému sdílení informací o jejich činnosti v jednom sektoru finančního trhu (např. banky) s informacemi z příbuzného sektoru (např. pojišťovny či obchodníci s cennými papíry), kde rovněž působí.

Trend je patrný zejména v zemích Starého kontinentu. Tak došlo v roce 2002 ke sjednocení dohledu nad jednotlivými sektory finančního trhu ve Spolkové republice Německo, kde vznikl Spolkový dozorčí úřad (tzv. BaFin). Ve Švýcarsku proběhlo sjednocení dohledu nad finančním trhem v roce 2009 a má v současné době podobu Švýcarského úřadu pro dohled nad finančním trhem (tzv. FINMA). Částečně došlo ke sjednocení dohledu rovněž ve Francii, kde od roku 2010 působí společný následník tří dosavadních orgánů dohledu nad finančním trhem, Úřad pro obezřetnostní dohled („L'Autorité de contrôle prudentiel“ – tzv. ACP).

Jak však plyne z následující tabulky, pokud jde o **světové velmoci** (USA, ČLR, Rusko), můžeme zcela jednoznačně konstatovat, že zde stále **převládá sektorový (odvětvový) model dohledu**, přičemž prozatím se neobjevují výraznější známky, že by mělo dojít ke zlomu v tomto trendu. Snad pouze v Ruské federaci, kde má v blízké budoucnosti vzniknout Federální finanční služba [Федеральная финансовая служба (ФФС)], lze v tomto ohledu počítat se změnami. V souvislosti s jejím vznikem má totiž dojít ke sjednocení dohledových a regulatorních pravomocí ve vztahu k finančnímu trhu, v rukách jediného orgánu.

Stát	Bankovníctví	Pojišťovnictví	Kapitál. trh	Poznámka
Slovensko	SNB			Jednotný dohled
Velká Británie	FSA			Jednotný dohled
Německo	BaFin			Jednotný dohled
Francie	ACP		AMF	Částečná integrace
Švýcarsko	FINMA			Jednotný dohled
USA	FED + FDIC	NAIC	SEC	Sektorový dohled
Japonsko	FSA			Jednotný dohled
ČLR	CBRC	CIRC	CSRC	Sektorový dohled
Rusko	CB	FSSN	FSFR	Sektorový dohled
Austrálie	AFIC		ASIC	Částečná integrace

Tab. 2 – Srovnání modelů dohledu v některých vybraných státech. Zdroj: Autor.

Domnívám se, že v trendu sjednocení jednotlivých dozorovaných odvětví, je naše Česká národní banka díky sjednocení dohledu, které u nás proběhlo v roce 2006, jistým způsobem „napřed“. Nicméně je třeba poznamenat, že ve výše zmíněných srovnávaných státech probíhá sjednocení dohledu do instituce odlišné od centrální banky. V tomto bodě tedy podoba končí.

Mezi stávající trendy v centrálním bankovníctví v souvislosti s dohledovou činností bych rovněž zařadil i **tendenci k vyčleňování obezřetnostního dozoru z působností centrálních bank**, tedy snižování role centrálních bank v oblasti obezřetnostního dozoru. Tento trend bylo možno pozorovat kupříkladu v Austrálii v roce 1998, kdy výkon dohledu nad bankami, který do té doby vykonávala Rezervní banka Austrálie, převzal Australský úřad pro obezřetnostní regulaci (Australian Prudential Regulation Authority - APRA). Podobně v Rusku, kde dosud vykonává dohled nad bankami Centrální banka Ruské federace je do budoucna počítáno se vznikem Federální finanční služby, která by tuto aktivitu ruské centrální banky měla převzít. Je také třeba si všimnout, že i v drtivé většině výše hodnocených států vykonávají dohled nad finančním trhem, tedy i nad bankami, subjekty od centrální banky odlišné (viz Velká Británie, Německo, Francie, Švýcarsko, USA, Japonsko).

Nicméně je třeba doplnit, že v případě Velké Británie lze do budoucna zaznamenat trend relativně protichůdný, neboť její vláda dala najevo záměr podřídit dohled na makro-úrovni od počátku roku 2012 centrální bance a dohled nad mikro-úrovní transformovat do dceřiné společnosti Bank of England.

Důvodem naznačeného trendu je dle mého názoru zejména **problém v otázce nezávislosti centrálních bank**. Je zcela na místě, aby byly centrální banky nezávislé na politické moci v oblasti výkonu měnové politiky. To však neplatí pro oblast výkonu dohledu, kde by dohledový orgán měl být vládě naopak podřízen a být jí odpovědný. Obecně je totiž výkon dohledu považován za výkon státní správy. Stát odpovídá za průběh výkonu dohledu a rovněž za škody při jeho výkonu způsobené. **Vytvoření konstrukce, kdy je centrální banka zcela nezávislá při výkonu měnové politiky, ale zcela podřízená vládě při výkonu dohledu je totiž v praxi dle mého názoru velmi obtížně uskutečnitelný.**

Dalším velmi zřejmým **trendem, který spatřuji** na světových finančních trzích a který se rovněž velmi úzce týká dohledové činnosti centrálních bank, je **trend směřující k propracovanější ochraně spotřebitele na finančním trhu, zejména ve státech Evropské unie**. Projev této skutečnosti můžeme pozorovat zejména v následujících případech.

Stále větší důraz na ochranu spotřebitele je patrný zejména **ve Velké Británii**, kde by se **jedním z nástupců Úřadu pro finanční služby (FSA) měl stát úřad Consumer Protection and Markets Authority (CPMA)**. Z jeho názvu je jeho prioritní úkol zřejmý.

Na celoevropské úrovni, tedy v rámci Evropské unie se tento trend projevuje dlouhodobě. Z posledních let lze jmenovat zejména příklad **přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru**, která byla do právního řádu České republiky transponována prostřednictvím zákona č. 145/2010 Sb., o

spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti 1. ledna 2010.

Pokud jde o celosvětovou úroveň, pak je na místě jmenovat zejména **přijetí tzv. „Dodd-Frank Act“ ve Spojených státech**, jehož hlavními cíly jsou reforma amerického finančního sektoru (zejména derivátů, zdanění bank a hedgeových fondů aj.) a **ochrana spotřebitele na finančním trhu**. Při Federální rezervní bance z tohoto důvodu vznikne nový Úřad finanční ochrany spotřebitele (Consumer Financial Protection Bureau - CFPB), jenž bude nově vykonávat působnost ochrany spotřebitele, zejména v oblasti hypoték, kreditních karet a úvěrů, kterou dosud vykonávaly bankovní a pojišťovací instituce dohledu.²¹³ Součástí reformy je rovněž vznik Rady pro dohled nad finanční stabilitou (Financial Stability Oversight Council - FSOC). Tato čtrnáctičlenná rada v čele s ministrem financí bude určovat, které bankovní a nebankovní instituce jsou tzv. „systémově důležité“. Tyto budou podléhat velmi přísnému dohledu Federálního rezervního systému, avšak budou mít přístup k programu financování v případě, že by se dostaly do těžkostí.

V této souvislosti je třeba rovněž poznamenat, že výše nastíněným trendem je do značné míry ovlivněna i **Česká národní banka**. V rámci její organizační struktury byl tak v roce 2008 **vytvořen samostatný odbor ochrany spotřebitele**, jehož úkolem je řešení případů nekalých, klamavých a agresivních obchodních praktik, diskriminace spotřebitele a nevhodného informování o cenách produktů, které by se mohly vyskytnout u subjektů podléhajících dohledu České národní banky.

Z provedeného srovnání lze **dle mého názoru rovněž dovodit trend neustále se zvyšujícího počtu nezávislých centrálních bank a stejně tak i míry jejich nezávislosti**. Při pohledu na centrální banky Slovenska, Německa,

²¹³ MUSÍLEK, P. *Finanční krize a jejich odezvy v institucionálních reformách: Glass-Steagall Act versus Dodd-Frank Act*. Český finanční a účetní časopis č. 2/2010, str. 12 [68].

Francie, Švýcarska, USA, ale i Ruska by se mohl nezasvěcený pozorovatel domnívat, že v rámci demokratických států vyspělého světa požívají ústřední banky od počátku 90. let minulého století zcela běžně velmi vysokou míru nezávislosti na vládě. Při důkladnějším pohledu však zjistíme, že tomu tak nemusí být ve všech případech a to i v současnosti. Tak až v **roce 1997 došlo prostřednictvím přijetí nového zákona o Centrální bance Japonska k zakotvení široké míry nezávislosti** této instituce na výkonné moci. **Rovněž Bank of England získala nezávislost až v roce 1997.** Nezávislost při stanovování klíčových úrokových sazeb britské ekonomiky získala pak až v roce 1998.

V **Austrálii** došlo k významnému zlepšení situace v tomto ohledu také až v roce 1996, kdy bylo pokladníkem vlády a guvernérem centrální banky **vydáno společné Prohlášení o výkonu měnové politiky, které ujasnilo a zpřesnilo vztah vlády a centrální banky při výkonu monetární politiky.** Je však třeba dodat, že do takové míry nezávislosti centrální banky jako požívají kupříkladu země západní Evropy má Reservní banka Austrálie stále velmi daleko. To je způsobeno kupříkladu skutečností, že většina členů obou rad australské centrální banky je do funkce ustanovována pokladníkem vlády. Především však skutečností že v rámci monetární politiky vykonávané Austrálií je nutné aby byla mezi guvernérem centrální banky a pokladníkem vlády shoda v základních otázkách jejího směřování. V případě, že tomu tak není, existuje procedura díky které přebírá odpovědnost za rozhodnutí v těchto otázkách vláda.

Z centrálních bank uvedených v rámci výše nastíněného přehledu má jednoznačně nejméně nezávislosti Centrální banka Čínské lidové republiky. Ta se v praxi musí v podstatě bezvýjimečně podřizovat rozhodnutím Státní rady Čínské lidové republiky.

Dalším srovnáním, které je možné z provedeného šetření vytvořit, je komparace hlavních cílů vybraných světových centrálních bank. V drtivé většině případů je **hlavním cílem** pro srovnání vybraných **evropských centrálních bank „péče o cenovou stabilitu“** (Slovensko, Německo, Francie, Švýcarsko, s nepatrně odlišnou formulací i Rusko). Zpravidla zde jde o jediný hlavní cíl. Centrální banka Velké Británie má na rozdíl od většiny evropských centrálních bank stanoven jako hlavní cíl své činnosti ochranu a udržování stability finančního systému. V dalších sledovaných státech, především mimo Starý kontinent můžeme vysledovat **větší množství souběžně působících hlavních cílů centrálních bank** než jeden, což však může představovat problém nastíněný ve kapitole III. této práce – tedy někdy nepatrnou, někdy však velmi výraznou a přímou protichůdnost těchto cílů. Příkladem většího množství hlavních cílů centrální banky může být Australská centrální banka, která má jako svůj hlavní cíl, vedle udržování cenové stability, určení i podporu plné zaměstnanosti a ekonomické prosperity a blahobytu australského lidu. Hlavní cíl Centrální banky Japonska představuje emise bankovek a provádění měnové politiky. Hlavním cílem Centrální banky Čínské lidové republiky je vedle provádění měnové politiky i předcházení a řešení finančních rizik a zabezpečování finanční stability. Co do rozsahu, má z porovnávaných centrálních bank nejšířěji definovaný hlavní cíl Federální rezervní systém Spojených států amerických, jehož hlavním cílem je trvalý růst měnových a úvěrových agregátů úměrný dlouhodobému potencionálu hospodářství tak, aby byla zvyšována produkce, dosahování maximální zaměstnanosti, cenové stability a mírných dlouhodobých úrokových sazeb.

Přehled hlavních cílů sledovaných světových centrálních bank, který velmi dobře umožňuje jejich vzájemné porovnání, obsahuje následující tabulka.

Stát	Hlavní cíl centrální banky
Slovensko	„udržování cenové stability“
Velká Británie	„ochrana a udržování stability finančního systému“
Německo	„zajišťování cenové stability“
Francie	„cenová stabilita“
Švýcarsko	„zajišťování cenové stability“
USA	„trvalý růst měnových a úvěrových agregátů úměrný dlouhodobému potenciálu hospodářství tak, aby byla zvyšována produkce, dosahování maximální zaměstnanosti, cenové stability a mírných dlouhodobých úrokových sazeb“
Japonsko	„emise bankovek a výkon peněžní a měnové politiky“
ČLR	„pod vedením Státní rady formulovat a implementovat měnovou politiku, předcházet a řešit finanční rizika a zabezpečovat finanční stabilitu“
Rusko	„ochrana a zabezpečení stability rublu“
Austrálie	„udržovat stabilitu měny, podporovat plnou zaměstnanost a ekonomickou prosperitu a blahobyt australského lidu“

Tab. 3 – Srovnání hlavních cílů centrálních bank vybraných států. Zdroj: Autor.

IX. Závěr

V poslední kapitole této práce bych rád zejména shrnul a co nejprehledněji a nejsrozumitelněji prezentoval nejdůležitější výsledky k nimž jsem v rámci svého zkoumání došel a posléze uvedl několik tradičních slov na úplný závěr.

IX.1. Závěry práce

Na počátku této doktorské kvalifikační práce byly definovány tři zásadní otázky na něž měla být v průběhu práce nalezena co možná nejpresnější odpověď. Jako závěry k výsledkům provedeného zkoumání lze tedy uvést:

Na otázku, jaké dopady na činnost České národní banky bude mít vytvoření nového Evropského systému orgánů finančního dohledu, lze odpovědět, že relativně **značný**.

Příslušnou regulací bude totiž nově stanoven **proces vymáhání plnění relevantních evropských předpisů národními orgány dohledu**, který bude zahrnovat i žalobu na stát, kde dohledový orgán působí, u Evropského soudního dvora či dokonce nahrazení rozhodnutí národního orgánu dohledu, jehož adresátem je konkrétní finanční instituce, rozhodnutím některého z celoevropských dohledových orgánů.

V případě tzv. „**krizové situace**“, kterou bude moci vyhlášovat Rada ministrů Evropské unie, pak bude činnost České národní banky determinována tím, že **Evropské dohledové orgány (ESA) budou moci po národních dohledových orgánech vyžadovat konkrétní kroky zabraňující zhoršování situace**.

Pro řešení sporných záležitostí, které by v budoucnu mohly vzniknout mezi Českou národní bankou a orgány dohledu ostatních členských států bude přijat **postup pro řešení sporů, kterým se bude muset Česká národní**

banka řídit. V první fázi půjde o mediaci evropského dohledového orgánu. Ve druhé fázi vydá Evropský orgán dohledu rozhodnutí s návodem na řešení situace podle evropského práva. Ve třetí fázi pak může Evropský orgán dohledu vydat rozhodnutí, které bude přímo individuální finanční instituci přikazovat, jak se má zachovat v souladu s právem Evropské unie. Pro případ sporů napříč sektory se bude Česká národní banka rovněž muset podřídít rozhodnutím nově zřízeného Smíšeného výboru evropských orgánů dohledu.

Na činnost České národní banky budou mít rovněž vliv **technické standardy**, které budou tyto nové celoevropské orgány dohledu vypracovávat. Česká národní banka je bude muset zohledňovat v podzákonných právních předpisech, které vytváří.

Konečně bude muset Česká národní banka **implementovat do některých podzákonných právních předpisů změny**, které se budou týkat právě vytvoření společných evropských orgánů dohledu. Zejména půjde o zahrnutí relativně **rozsáhlých informačních povinností vůči nově vznikajícím celoevropským orgánům dohledu**, především vůči Evropským orgánům dohledu, které budou vykonávat dohled na mikroúrovni.

K otázce „Jaké jsou přínosy a negativa přijetí společné evropské měny pro Českou republiku a kdy by měla Česká republika do Evropské měnové unie vstoupit?“ lze uvést následující závěry. Přijetí společné evropské měny bude mít pro Českou republiku nepochybně **velké množství výhod**. Zejména pokud jde o minimalizaci kursového rizika, zmenšení transakčních nákladů pro české podniky a o upevnění rozpočtové politiky našeho státu.

Je však třeba si uvědomit, že popsané výhody se týkají pouze období, kdy ekonomika prodělává expanzi či konjunkturu. V krizových situacích je výhodné, pokud má stát měnovou politiku ve své moci. Místo holého nástroje radikálních úspor v rámci své rozpočtové politiky má totiž k dispozici instrument mnohem účinnější. Tvůrci této práce se tudíž zdá méně nákladným vyčkat, jak se v dlouhodobějším horizontu společná evropská měna osvědčí,

než přispívat na ozdravení méně zodpovědných států eurozóny a nést jiné důsledky případných problémů společné evropské měny.

Rovněž je třeba si velmi zřetelně uvědomit, že jakýkoli krok, který slouží **hlubší integraci našeho státu do Evropské unie**, tedy i přijetí společné evropské měny, je zároveň dalším krokem k politické unii či dokonce federálního uspořádání členských zemí Evropské unie.

Konečně v souvislosti s problémem „Jaký bude dopad novelizací směrnic o kapitálové přiměřenosti (tzv. „směrnice Basel II“) na činnost České národní banky?“ byly dovozeny následující závěry. Na činnost České národní banky bude mít **nejvýznamnější vliv přijetí směrnice CRD II**. Ta bude nově upravovat zejména proces dohody mezi domácími a hostitelskými orgány dohledu při stanovení výše kapitálových požadavků pro konsolidační celky, pravidla společného postupu při mimořádných situacích na evropském finančním trhu, Česká národní banka bude mít dále povinnost brát v potaz komplexní dopady rozhodnutí vydaných při své dohledové činnosti a mnohé další pro činnost České národní banky mimořádně významné skutečnosti.

Směrnice CRD I a IV budou mít zejména zásadní **dopad na výkon monetární politiky** České národní banky, na jeden z jejích významných nástrojů – stanovení povinných minimálních rezerv.

Nejméně zásadní pro aktivity České národní banky bude mít přijetí **směrnice CRD III**. Na jejím základě bude muset Česká národní banka zejména kontrolovat naplňování implementovaných ustanovení jednotlivými dotčenými subjekty finančního trhu.

Jako další závěry plynoucí z provedeného zkoumání lze vyjmenovat zejména následující.

Po úspěšném provedení sjednocení dohledu nad finančním trhem, které proběhlo v roce 2006 na institucionální úrovni by bylo na místě, **aby bylo rovněž provedeno zákonné sjednocení** norem upravujících tuto oblast, tedy

vytvoření jednotného zákona o dohledu nad finančním trhem České republiky. Jeho účelem a přínosem by mělo být zejména odstranění roztržštěnosti a nekonzistentnosti stávající úpravy při výkonu procesu dohledu. Za hlavní princip, jímž by se měla norma řídit, bych označil zejména bezvýjimečnou subsidiární působnost správního řádu. Zákon by se musel vyrovnat s úpravou výkonu dohledu jak na individuálním, tak i na konsolidovaném základě. Ve spojitosti s ním by také měl být z našeho právního řádu odstraněn zejména zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu.

V souvislosti s novým zákonem o České národní bance, který bude třeba připravit u příležitosti vstupu České republiky do Evropské měnové unie, je třeba podotknout zejména to, že by bylo na místě, aby bylo **zabráněno nevhodnému jevu samoregulace České národní banky**, který provázel přípravu předchozího návrhu zákona. Bylo by tak vhodné, aby návrh vypracovalo a předložilo Ministerstvo financí (pochopitelně za informační podpory a rozsáhlých konzultací s naší centrální bankou). V novém zákoně bude třeba upravit zejména novou národní měnu České republiky - euro a definovat postavení České národní banky v rámci Evropského systému centrálních bank. Nepovažuji za odůvodněné možné dohady o tom, že v novém zákoně nebude třeba definovat nástroje monetární politiky pro naši centrální banku, které by mohly být dovozovány ze skutečnosti, že po našem vstupu do eurozóny bude vykonávat měnovou politiku i pro náš stát Evropská centrální banka.

Pokud jde o komparativní část práce, která se zabývá pozorováním a porovnáním deseti centrálních bank významných světových bankovních mocností, dohledové činnosti vykonávané v těchto státech a aktivitami týkajícími se regulace finančního trhu, lze konstatovat následující závěry. Ve většině hodnocených států dochází ke **sjednocení dohledu nad finančním trhem do působnosti jediné instituce**. Nejvýznamnějším důvodem je patrně snaha o účinnější dohled nad finančními konglomeráty. Dochází tak ke

snížování počtu států, kde je dohled nad finančním trhem vykonáván v rámci odvětvového modelu a do popředí se dostává model jednotného finančního dohledu.

Dále pak je třeba konstatovat, že pokud jde o **výkon dohledu, role centrálních bank v této oblasti je na ústupu**. Dohled začíná být vykonáván spíše institucemi od centrálních bank odlišnými. Tento trend lze v poslední době vysledovat zejména v Německu, Francii či Švýcarsku.

V minulých letech je možno rovněž pozorovat snahy o vytváření **účinnější legislativy**, pokud jde o **oblast ochrany spotřebitele na finančním trhu**. Trend lze pozorovat zejména ve Velké Británii (vytvoření Consumer Protection and Markets Authority), Spojených státech amerických (přijetí Dodd-Frank Act), či na celoevropské úrovni (např. přijetí směrnice o spotřebitelském úvěru).

Dalším trendem posledních let je pak dle mého názoru **tendence k prohlubování nezávislosti centrálních bank**. To je zejména případ Rezervní banky Austrálie z roku 1996, Centrální banky Japonska z roku 1997 a Bank of England z let 1997 a 1998.

Je třeba také zmínit, že **většina evropských centrálních bank má jen jediný hlavní cíl** a tím je naprosto nejčastěji **udržování cenové stability** (např. Česká republika, Slovensko, Německo, Švýcarsko, Francie či Rusko). Pro **mimoevropské státy** je typičtější vymezení **více hlavních cílů** činnosti centrální banky (např. USA, Čína, Austrálie či Japonsko) u nichž však hrozí riziko vzájemné protichůdnosti.

Z množství dílčích závěrů předkládané disertační práce je pak možno uvést především dále zmíněné.

Důsledně by měla být dodržována koncepce oddělní funkce tvorby legislativy a funkce instituce řídící měnovou politiku státu. Nad tímto problémem je třeba se zamyslet i ve stávající realitě České národní banky. Hlavním argumentem je zde skutečnost, že tvůrce legislativy by měl být

důsledně podřízen výkonné moci státu (vládě), která by měla mít možnost prostřednictvím svých legislativních návrhů prosazovat svoji politiku, za níž je odpovědná občanům. V případě tvorby měnové politiky by tomu mělo být striktně opačně – měl by ji tedy vykonávat subjekt s rozsáhlou mírou nezávislosti na vládě, aby její výkon nebyl ovlivňován prosazováním politických zájmů v daném čase vládnoucích politických stran.

Domnívám se, že by bylo vhodné **zrevidovat způsob odměňování člena bankovní rady České národní banky**. Situace, kdy podle stávajícího zákona o České národní bance stanoví guvernér mzdové a další požitky členů bankovní rady a tito zase jeho, nelze zcela jistě označit za zcela vhodný.

V zákoně o České národní bance by měla být výslovně upravena **problematika inkompatibility funkce senátora či prezidenta s členstvím v bankovní radě**, která v něm v současné době nefiguruje.

Dalším mým názorem je, že by **měl být zrušen Výbor pro finanční trh** a jeho úprava by tak měla zmizet ze zákona o České národní bance. Domnívám se, že **nenaplnuje cíle, které s ním spojovali tvůrci** koncepce sjednocení dohledu nad finančním trhem.

Pokud jde o **sektorové zákony finančního trhu**, bylo by na místě, aby v některých z nich (zejména v zákoně o bankách) byla podrobněji a **přesněji upravena problematika správního trestání**, aby mohla být dostatečně efektivně a řádně vykonávána dohledová činnost České národní banky.

Pojmy dozor, dohled a kontrola by měly být v naší legislativě užívány v následujícím smyslu. Nejuzší pojem „kontrola“ v případech, kdy je třeba zjistit, nakolik aktuální stav analyzované skutečnosti odpovídá stavu, který by měl být, aniž by do rámce takového zjišťování měl být zahrnut nějaký následek. Širší pojem „dozor“ zahrnuje i sledování nepodřízených subjektů a je s ním spojeno uplatnění následků. Nejširší pojem „dohled“ pak zahrnuje i činnosti (např. udělování povolení, schválení, souhlasů), které nespádají jen do množiny činností dozorových.

V případě, že by mělo dojít ke **změně Ústavy České republiky**, která by se týkala České národní banky, bylo by rovněž na místě uvažovat i o **změně úpravy jmenování guvernéra a ostatních členů bankovní rady do funkce**.

V poslední době stále častěji se objevující názory, že by bylo vhodné opětovně přistoupit k **režimu zlatého standardu**, **nelze považovat za realizovatelné v praxi**.

V rámci Evropské unie bylo možno v minulosti zaznamenat **aktivity, které přímo mířily proti nezávislosti Evropské centrální banky**. Česká republika by v těchto případech měla vždy striktně zastávat **postoje maximálně bránící** těmto snahám.

IX.2. Závěrečné poznámky

Ve své disertační práci jsem se snažil komplexně a kompaktně popsat postavení a činnost centrální banky České republiky, pojednat o nejdůležitějších problémech v rámci právní úpravy týkajících se České národní banky a zaujmout k nim názorový postoj, především však zhodnotit některé aspekty pravděpodobného vývoje a změn postavení a aktivit této instituce do budoucna.

Rád bych nicméně zdůraznil, že si jsem vědom skutečnosti, že existuje značné množství témat, která se činnosti naší centrální banky relativně úzce dotýkají a které by bylo možno v disertační práci rozebrat. Nicméně rozsah této předkládané práce by byl jejich zařazením přesažen. Jde např. o v poslední době se objevující návrhy týkající se převodu aktiv v rámci finančních skupin bez souhlasu regulátorů či přísnější regulace ratingových agentur, která se velmi silně dotýká dohledové činnosti České národní banky a mnohá další témata.

Je třeba dále obecně konstatovat, že vzhledem ke kvalitní práci České národní banky není v současné době pro hospodářství České republiky problémem výkon politiky monetární, ale spíše politika fiskální prováděná vládou České republiky.

Na úplný závěr bych rád zdůraznil, že práce na této disertační doktorské tezi pro mne byla velice přínosnou. Pomohla mi nalézt odpovědi na mé mnohé otázky související s Českou národní bankou a zprostředkovala mi přesnější představu o postavení, kompetencích a nástrojích využívaných ústřední bankou našeho státu.

X. Abstrakt v českém a anglickém jazyce

X.1. Abstrakt

A. Cíle

Hlavním cílem disertační práce „Česká národní banka, právní postavení a náplň činnosti“ je kvantifikovat, kvalifikovat a vyvodit co možná nejpřesnější **závěry ohledně některých aspektů vývoje postavení a aktivit České národní banky do budoucna.** K řešení tohoto úkolu autorovi posloužilo vymezení tří klíčových otázek v úvodu práce, jimiž jsou následující:

1. **Jaké dopady pro Českou národní banku bude mít vytvoření nových orgánů pro dohled nad finančním trhem na celoevropské úrovni?**
2. **Jaké jsou přínosy a negativa přijetí společné evropské měny pro Českou republiku a měla by Česká republika do Evropské měnové unie vůbec vstupovat?**
3. **Jaký bude dopad novelizací směrnic o kapitálové přiměřenosti (tzv. „směrnice Basel II“) na činnost České národní banky?**

B. Metody

Při tvorbě práce bylo využito široké spektrum výzkumných metod, jež mají zajistit, aby došlo k vyvození závěrů s co možná nejvyšší vypovídací hodnotou. Lze jmenovat především **metodu rešerší, abstrakce, komparace a syntézy.**

C. Prameny

Jako nejdůležitější prameny využitě při tvorbě práce lze jmenovat zejména **odborné publikace, monografie, články** uveřejněné v novinách a specializovaných odborných časopisech, **odborné stati** z internetových stránek institucí, **výroční zprávy** a mnohé další.

D. Závěry

A. Hlavními závěry práce jsou následující:

Ad 1. Pokud jde o otázku první, lze konstatovat následující skutečnosti. **Vliv nových celoevropských orgánů dohledu na řešení a vyřešení krizových situací ve finančním sektoru bude spíše minimální.** Z hlediska České národní banky lze hovořit spíše o negativech. Pokud jde o její činnost, bude mít tvorba nových celoevropských institucí dohledu následující důsledky. Česká národní banka bude omezena v rozsahu své rozhodovací působnosti – bude totiž vytvořen postup, kterým bude **národní orgán**

dohledu nucen podřídit se relevantním evropských předpisům i v případě, že by tak učinit nehodlal. Česká národní banka bude rovněž **omezena ve svých rozhodovacích pravomocech v případě krizí na finančních trzích** – bude totiž stanoven celoevropský rámec řešení obdobných situací, kterému se budou muset domácí dohledové orgány podřídit. Bude také užívána **procedura pro řešení přeshraničních sporů** mezi orgány dohledu jednotlivých členských států EU. Změna **národních právních předpisů**, na níž se ČNB bude muset podílet bude třeba, nicméně **nebude zásadní**, protože změna pravidel bude provedena zejména prostřednictvím nepřímo účinných nařízení Evropského parlamentu a Rady. Bude rovněž třeba **přizpůsobit některé podzákonné právní předpisy** technickým standardům vytvořeným jednotlivými nově vzniklými institucemi.

Ad 2. Závěry analýzy týkající se přijetí společné evropské měny Českou republikou lze shrnout následovně. **Otázka, zda vstoupit do Evropské měnové unie je i přes závazek České republiky tak učinit stále aktuální a legitimní.** Z provedené analýzy lze dovodit závěr, že v situaci, kdy není světové hospodářství otřásáno krizemi, by bylo pro Českou republiku výhodným užívat jako svoji domácí měnu euro. Nicméně **v obdobích, kdy dochází k hospodářským otřesům je užívání vlastní měny výhodnější.** Vzhledem k tomu, že vývoj světové ekonomiky se neobchází bez krizí, lze **doporučit strategii dlouhodobějšího vyčkávání a analyzování dalšího vývoje a úspěšnosti projektu Evropské měnové unie.**

Ad 3. Třetí základní otázku lze pak odpovědět následujícím způsobem. Na činnost České národní banky bude mít **vliv především směrnice CRD II**, která bude nově upravovat zejména proces dohody mezi domácími a hostitelskými orgány dohledu při stanovení výše kapitálových požadavků pro konsolidační celky, pravidla pro společný postup při mimořádných situacích na evropském finančním trhu, vznik kolegií regulátorů, povinnost brát v potaz komplexní dopady rozhodnutí vydaných v rámci dohledové činnosti, posílení informačních povinností mezi jednotlivými regulátory aj. **Směrnice CRD I a CRD IV** budou mít dopad především na výkon monetární politiky České národní banky, neboť se týkají úpravy požadavků na subjekty finančního trhu. **Nejmenší vliv pak bude mít směrnice CRD III**, neboť tato upravuje zejména zvýšení kapitálových požadavků ke specifickému a tržnímu riziku obchodního portfolia povinných subjektů. Zde bude povinností naší centrální banky zejména kontrola naplňování těchto nových pravidel dotčenými subjekty finančního trhu.

B. Dalšími závěry práce, ke kterým její autor při tvorbě práce došel, lze shrnout v následujících bodech:

Domnívám se, že po sjednocení dohledu nad finančním trhem na institucionální úrovni, proběhnuvším v roce 2006, **by bylo vhodné uskutečnit rovněž sjednocení dohledu v oblasti procesní, tedy vytvoření jednotného zákona o dohledu**, jenž by odstraňoval roztříštěnost dosavadní úpravy. Domnívám se, že k hlavním principům této normy by se měla řadit zejména **bezvýjimečná subsidiární působnost správního řádu**.

Pokud jde o **nový zákon o České národní bance**, domnívám se, že by bylo vhodné **zamezit problému** nevhodné **samoregulace** tohoto subjektu. Bylo by tedy na místě, aby byl nový zákon o České národní bance vypracován Ministerstvem financí, nikoli Českou národní bankou. V novém zákoně bude třeba zejména definovat euro jako měnu České republiky a upravit působení České národní banky v rámci Evropského systému centrálních bank. **Dle mého názoru rovněž není na místě domněnka, že v novém zákoně nebude třeba definovat nástroje měnové politiky**, jež by mohla plynout ze skutečnosti, že výkon měnové politiky bude po přijetí společné měny vykonávat Evropská centrální banka.

Výsledky komparace desíti významných světových centrálních bank lze shrnout do následujících premis. Ve většině zkoumaných států **dochází ke sjednocení dohledu nad jednotlivými sektory** do rukou jediné instituce. Tato skutečnost je vysoce pravděpodobně zapříčiněna snahou o efektivnější dohled nad finančními konglomeráty. **Odvětvový model** dohledu je tedy **na ústupu** a **ke slovu se** čím dále tím více **dostává model jednotného finančního dohledu**. Dalším závěrem je skutečnost, že dochází ke **snížování role centrálních bank v oblasti obezřetnostního dozoru**. Tento trend byl konstatován zejména u Německa, Francie a Švýcarska. Za velmi výrazný trend posledních let považuji rovněž **tvorbu propracovanějšího institucionálního a regulatorního rámce sloužícího ochraně spotřebitele na finančním trhu**. Toto lze ilustrovat zejména vývojem ve Velké Británii (vytvoření Consumer Protection and Markets Authority), USA (Dodd-Frank Act), ale i na celoevropské úrovni (např. tvorba směrnice o spotřebitelském úvěru). Dále je třeba zmínit se o tendenci, která dle mého názoru stále probíhá, tedy **prohlubování nezávislosti centrálních bank**. Z posledních let je třeba jmenovat zejména změny v tomto smyslu v Rezervní bance Austrálie, z roku 1996 a Centrální banky Japonska v roce 1997.

C. Dílčími závěry práce jsou pak následující. Pokud jde o možné úpravy ZoČNB, bylo by rovněž na místě uvažovat o **rozšíření ustanovení § 6 odst. 6 zákona i o neslučitelnost funkce členství v bankovní radě s funkcí senátora, příp. prezidenta republiky**. Domnívám se též, že by měl být v zákoně **změněn způsob odměňování členů bankovní rady**. Způsob, kdy bankovní rada stanoví mzdové a další požitky guvernéra a guvernér mzdové a další požitky členů bankovní rady jistě nelze označit za nejlepší. Další úpravou již by bylo vhodné v zákoně provést, by bylo **zrušení Výboru pro finanční trh**, který dle mého neplní funkci, již s ním jeho koncepční tvůrci spojovali.

V případě zásahu do Ústavy v souvislosti s vytvořením nového zákona o české národní bance by bylo **vhodné provést rovněž ústavní změny v úpravě jmenování guvernéra a ostatních členů bankovní rady do funkce**.

Bylo by velmi vhodné podrobněji **upravit problematiku správního trestání v některých sektorových zákonech** finančního trhu (zejména v zákoně o bankách), aby mohla být dohledová činnost vykonávána dostatečně efektivním způsobem.

Dále se domnívám, že pokud jde o v naší legislativě užívané **pojmy dozor, dohled a kontrola** by měly být **v zákonech používány v následujících smyslech**. Nejužší pojem „kontrola“ v případech, kdy je třeba zjistit, nakolik aktuální stav analyzované skutečnosti odpovídá stavu, který by měl být, aniž by do rámce takového zjišťování měl být zahrnut nějaký následek. Širší pojem dozor zahrnuje i sledování nepodřízených subjektů a je sním spojeno uplatnění následků. Nejširší pojem dohled pak zahrnuje i činnosti (např. udělování povolení, schválení, souhlasů), které nespádají jen do množiny činností dozorových.

Autor se domnívá, že **tvůrci regulace finančního trhu a centrální banky, jejichž hlavním cílem je ve většině případů udržování cenové stability by měly být zásadně oddělenými subjekty**. Hlavním argumentem je zde v prvním případě potřeba podřízenosti výkonné moci a nutnost nezávislosti na výkonné moci v případě druhém. Vydávání **primární legislativy v oblasti finančního trhu by tak mělo náležet pouze Ministerstvu financí**.

Dále se domnívám, že v poslední době často znějící **úvahy o obnovení zlatého standardu nelze považovat za v praxi uskutečnitelné**.

Česká republika by se měla maximálním způsobem zasazovat o **udržení co nejširší možné míry nezávislosti Evropské centrální banky**, která se zdá býti některými událostmi z posledních let oslabována.

X.2. Abstract

The main goal of the dissertation „The Czech National Bank, legal status and content of activity“ is to quantify, qualify and draw as exact as possible conclusions about some aspects of the development, status and activities of the Czech National Bank in the future. To solve this task, the author has used in the introduction of this work three following key questions:

1. What are the implications for the Czech National Bank of the new bodies supervising the financial markets at european level?
2. What are the benefits and negatives of adopting the euro for the Czech Republic and should the Czech Republic actually join the European Monetary Union?
3. What impact will have the amendment of the Capital Adequacy Directive (the "Basel II") on the activities of the Czech National Bank?

B. Methods

By creating this work was used a wide range of research methods to ensure that there will be drawn conclusions with the best possible informative value. It is possible to mention particularly the method of recherche, abstraction, comparison and synthesis.

C. Sources

As the most important sources used by creating the work can be mentioned especially, scientific publications, monographs, articles published in newspapers and specialized journals, articles on the web sites of institutions, annual reports and other.

D. Conclusions

A. The main conclusions of the thesis are following:

Ad 1. As regards the first question, we can state the following facts. The impact of the new European supervisory authorities to deal with and resolve the crisis in the financial sector will be rather minimal. From the viewpoint of the Czech National Bank, we can see lot of negatives. As regards its activities, the creation of a new European supervisory institutions will have following implications. Czech National Bank will be limited in its scope of discretion – it will be created a procedure, with which will be the national supervisory authority forced to comply with relevant European rules, even if

it did not intend to do so. Czech National Bank will be also **restricted in its decision-making powers in the situations of a crisis in financial markets** - namely by establishing the european framework for dealing with similar situations, to which the local supervisors will have to obey. It will also be used a **procedure for solution of cross-border disputes** between the supervisory authorities of EU Member States. **Amendment of national legislation** to which CNB will have to contribute, will be necessary, nevertheless not essential, because changing the national rules will be made through mainly indirect regulations of the European Parliament and Council. It will be also necessary to **adapt some subordinate legislation** to the new technical standards created by each of the newly created institutions.

Ad 2. Conclusions of the analysis concerning the adoption of a common European currency by the Czech Republic can be summarized as follows. **Despite the Czech Republic's commitment to do so, the question of entering the European Monetary Union is still actual and legitime.** The works analysis sums up following. In a situation when there is no crisis shaking the global economy, it would be advantageous for the Czech Republic to use as its domestic currency, the euro. However, **in periods when there are economic shocks, it is more profitable for our country to use its own currency.** Given that the world economy is not circumventing without crises, **it is advisable to wait and analyse the further development and success of the European Monetary Union project.**

Ad 3. The third basic question should be then answered as follows. The **main impact** of the activity of the Czech National Bank will have **primarily the CRD II directive**, which will newly regulate especially the agreement between home and host supervisors in determining the amount of capital requirements for consolidated groups, rules for joint action in emergency situations in the European financial markets, establishment of colleges of regulators, to take into account the complex implications of decisions issued by the surveillance activities, strengthening of information obligations between the different regulators and others. **CRD I and IV** will have an impact primarily on the performance of monetary policy of the Czech National Bank, because they relate to the amendment of requirements on the financial markets subjects. **The smallest impact will have the CRD III**, because this directive modifies especially the increase of the capital requirements for specific and market risk in the trading portfolio of obliged subjects. Here will be the responsibility of our central bank in particular the monitoring of implementation of the new rules by the financial market subjects.

B. Other conclusions of this thesis, that were established by the author during its creation, can be summarized as follows:

I believe that after the unification of financial supervision at the institutional level that was realized in 2006, **it would also be appropriate to carry out the surveillance unification in the procedural area, thus creating a uniform Act on Supervision**, which would deal with fragmentation of the existing regulation. In my opinion, one of the most important principles of this law should be **unconditional subsidiarity of the Administrative Code**.

In reference to a **new Act on the Czech National Bank**, I would strongly advice to **eliminate the problem of inadequate self-regulation** by the Czech National Bank. It would therefore be appropriate that the new Act on the Czech National Bank, would be prepared by the Ministry of Finance, not by the Czech National Bank. The new Act should particularly define the euro as the currency of the Czech Republic and regulate acting of the Czech National Bank within the European System of Central Banks. **In my opinion it is inappropriate to presume, that the new Act will not define the instruments of monetary policy**, which could be deduced from the fact that after entering the EMU the exercise of monetary policy will be fulfilled by the European Central Bank.

The results of the comparison of the ten major central banks of the world can be summarized in the following premises. In most examined countries is the **supervision of different financial market sectors unified** in the hands of a single institution. The main reason for this is highly probably the effort for more effective supervision of financial conglomerates. **Sectoral model** of supervision is **on retreat** and more and more is **taking up a single model of financial supervision**. Another conclusion is that there is continuously **diminishing role of central banks in prudential supervision**. This trend is to be found in Germany, France and Switzerland. As very strong trend of recent years is also considered the **creation of more structured institutional and regulatory framework for the consumer protection on financial markets**. This could be illustrated by developments in the UK (creating Markets and Consumer Protection Authority), USA (Dodd-Frank Act), but also on European level (creation of the Consumer Credit Directive). It is also necessary to mention the still ongoing tendency of the **enhancing independence of central banks**. In recent years, there is possible to notify this trend by the Reserve Bank of Australia in 1996, and by the central bank of Japan in 1997.

C. Next are some partial results of the thesis. With regard to possible adjustments of the Act on the Czech National Bank, it would be appropriate to **extend the provision of § 6 of the Act by the incompatibility of membership in the Bank Board with the function of senator or President**. I also believe that the **system of remuneration of the Bank Board members should be changed**. The manner in which the salary of the Bank Board members and of the governor is established would not be certainly described as the best. Another appropriate amendment of the Act would be **to repeal the Financial Market Committee**, that in my opinion does not meet the conceptual intentions.

In case of the Constitution amendment in connection with creation of the new Act on Czech National Bank **would also be appropriate to make changes in the appointment procedure of the governor and other members of the Bank Board**.

It would be also very useful if the **administrative punishment in certain sectoral Acts** of financial market **would be regulated in more detail** (particularly in the Banking Act) to facilitate more effective supervision.

Furthermore, I believe that the **terms supervision, surveillance and control should be used in our legislation in following senses**. The narrowest term „control“ in cases where it is necessary to determine how the current state of the analysed reality corresponds to the state that should be without including any sequel. The broader notion „surveillance“ includes the monitoring of non-subordinated subjects and involves the application of consequences. The broadest term „supervision“ also involves activities (e.g. licensing, approvals, consents), which do not fall within the surveillance activities.

The author believes that the **creators of financial market regulation and the central bank regulation, whose main objective is in most cases the maintenance of price stability should in principle be separate entities**. The main argument here is the first case, the need for subordination to the executive power and the need for independence from the executive power in the latter. The issuing of **primary legislation of the financial market should be exclusively reserved for the Ministry of Finance**.

Furthermore, I believe that recently often mentioned **contemplations of restoring the gold standard should not be considered as feasible in the reality**. Czech Republic should also maximize its effort to **maintain the widest possible independence of the European Central Bank**, which is impaired by some events of recent years.

XI. Stručný souhrn v němčině, francouzštině a ruštině

XI.1. Resümee

Die Dissertation „Tschechische Nationalbank, ihre rechtliche Stellung und Füllung ihrer Tätigkeit“ beschäftigt sich mit der Organisation, Funktionen und Aktivitäten unserer Zentralbank. Forscht den Einfluss der neuen gesamteuropäischen Aufsichtsorgane auf ihre Tätigkeit, die Aspekte der Annahme der gemeinsamen europäischen Währung für die Tschechische Republik und die Auswirkung der neuen Regeln der Kapitalausstattung auf die Aktivität der Tschechischen Nationalbank. Die Arbeit analysiert weiter die mögliche Gestalt des neuen Gesetzes über die Tschechische Nationalbank, die Problematik des neuen Gesetzes über die Aufsicht und vergleicht die Systeme der Zentralbankwesens in einigen ausgewählten Ländern der Welt. Nicht zuletzt behandelt die Dissertation auch einige Aspekte des Zentralbankwesens im Allgemeinen und die Entwicklung der Zentralbanken in der Geschichte.

XI.2. Résumé

Thèse de doctorat „La Banque nationale tchèque, le statut juridique et le contenu de son activité“ concerne la structure organisationnelle, les fonctions et les activités de notre banque centrale. Il explore l'influence de la création des nouvelles autorités de surveillance financière européennes sur sa activité, les aspects de l'adoption de la monnaie commune européenne par la République tchèque et l'impact des nouvelles règles d'adéquation du capital sur ses opérations. Le travail examine également en détail l'apparence possible de la nouvelle loi sur la Banque nationale tchèque, certains questionnés de la loi préparé sur la surveillance et compare des systèmes de banques centrales dans certains pays du monde choisis. La thèse fait aussi une tentative de décrire certains aspects des activités des Banques Centrales en général et du développement des banques centrales dans l'histoire.

XI.3. Резюме

Диссертация „Чешский национальный банк, правовой статус и содержание деятельности“ занимается организацией, функциями и активностями нашего центрального банка. Исследует влияние создания новых общеевропейских надзорных органов на его деятельность, аспекты внедрения валюты евро в Чешской Республике и последствия новых правил достаточности капитала на деятельность Чешского национального банка. В документе также подробно исследует возможную подобию нового Закона о Чешском национальном банке, вид новово закона о надзоре и сравнение систем центральных банков некоторых выбранных стран в мире. Наконец, диссертация занимается некоторыми аспектами деятельностью центрального банка вообще и развитием центральных банков в истории.

Použitá literaturaOdborné publikace:

- [1] BABOUČEK, I. a kol. *Regulace činnosti bank*. 3. vyd. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2009. 318 s. ISBN: 978-80-7265-144-3.
- [2] BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. 741 s. ISBN 80-7179-431-7.
- [3] BALDWIN, R. – WYPLOSZ, Ch. *Ekonomie evropské integrace*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 478 s. ISBN 978-80-247-1807-1.
- [4] BAŽANTOVÁ, I. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005. 196 s. ISBN 80-86729-19-2.
- [5] BLINDER, A. S. *Central banking in theory and praxis*. 2. vyd. Palatino: MIT Press, 1998. 93 s. ISBN 0-262-52260-8.
- [6] BUSCH, A. *Banking Regulation and Globalization*. 1. vyd. New York: Oxford University Press Inc., 2009. 282 s. ISBN 978-0-19-921881-3
- [7] CAGRILL, T. F. *Financial Policy and Central Banking in Japan*. 1. vyd. Cambridge: MIT Press, 2000. 196 s. ISBN 0-262-03285-6.
- [8] DĚDIČ, J. *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2000. 552 s. ISBN 80-7175-084-0.
- [9] DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. 3. vyd. Praha: Linde, 2005. 647 s. ISBN 80-7201-515-X.
- [10] HEFFERNAN, S. *Modern Banking*. 1. vyd. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd. 716 s. ISBN 0-470-09500-8.
- [11] HELÍSEK, M. *Makroekonomie - základní kurs*. 1. vyd. Slaný: Melandrium, 2000. 320 s. ISBN 80-86175-10-3.
- [12] HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo - obecná část*. 5. vyd. Praha: C.H.Beck, 2003. 793 s. ISBN 80-7179-671-9.
- [13] HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005. 709 s. ISBN 80-7179-891-6.
- [14] JÍLEK, J. *Peníze a měnová politika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2004. 742 s. ISBN 80-247-0769-1.
- [15] KOHAJDA, M. *Dozor nad regulovanými subjekty finančního trhu (disertační práce)*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2008. 179 s.
- [16] KUNERT, J. – NOVOTNÝ, J.: *Centrální bankovníctví v Českých zemích*. 1. vyd. Praha: Česká národní banka, 2008. 184 s. ISBN 978-80-87225-06-6.
- [17] KVIKZDA, M. *Centrální banka a národní hospodářství*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 217 s. ISBN 80-210-1942-5.
- [18] LACINA, L. a kol. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. 538 s. ISBN 978-80-7179-560-5.
- [19] MANKIW, N. G. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2000. 763 s. ISBN 80-7169-891-1.
- [20] MARTINČÍK, D. *Míra nezávislosti CNB – minulý vývoj a vstup do EMU*. In *Firma a konkurenční prostředí 2006*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita 2006. s. 106 - 118. ISBN 80-7302-120-X.
- [21] MRKÝVKA, P. a kol. *Finanční právo a finanční správa*, 1. díl. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 404 s. ISBN 80-210-3578-1.

- [22] OLSZAK, N. *Histoire des banques centrales*. Paris: Presses Univesitaires de France, 1998. 128 s. ISBN 2-13-049326-2.
- [23] PAVLÁT, V. *Centrální bankovníctví*, str. 23. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2004. 138 s. ISBN 80-86754-29-4.
- [24] PAVLÁT, V. – KUBÍČEK, A. *Regulace a dohled nad finančními trhy*. 2.vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. 228 s. ISBN 978-80-7408-036-4.
- [25] PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář. Díl 1, Ústavní systém*. 2. vyd. Praha: Linde, a.s., 1998. 772 s. ISBN 80-7201-110-3.
- [26] PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. – Ústavní právo České republiky, Část 1*. 2. vyd. Praha: Linde, a.s., 2008. s. 710. ISBN 978-80-7201-694-5.
- [27] PICKER, A. D. *International Economic Indicators and Central Banks*. 1. vyd. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2007. 295 s. ISBN-13: 978-0-471-75113-7.
- [28] POLOUČEK, S. a kol.: *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. 716 s. ISBN 80-7179-462-7.
- [29] REVENDA, Z. a kol. *Centrální bankovníctví*. 2. vyd. Praha: Management Press, 2005. 782 s. ISBN 80-7261-051-1.
- [30] REVENDA, Z. a kol. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 4. vyd. Praha: Management Press, 2005. 628 s. ISBN 80-7261-132-1.
- [31] ROTHBAND, N. M. *The Mystery of Banking*. 2. vyd. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2008. 298 s. ISBN 978-1-93550-28-2.
- [32] SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D. *Ekonomie*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.
- [33] SCHELLER, H. K. *Die Europäische Zentralbank*. 2. vyd. Frankfurt am Mein: Europäische Zentralbank, 2006. 247 s. ISBN 978-92-899-0021-8.
- [34] SIKLOS, P. *Money, Banking and Financial Institutions*. 5. vyd. Whitby: McGraw-Hill Ryerson Higher Education. 2006. 592 s. ISBN 978-0-07-095159-4.
- [35] SINGH, D. *Banking Regulation of UK and US Financial Markets*. 1. vyd. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2007. 225 s. ISBN 978-0-7546-3971-8.
- [36] SLÁDEČEK, V. *Ústava České republiky - komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. 935 s. ISBN 978-80-7179-869-9.
- [37] TICHÝ, L. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. 879 s. ISBN 80-7179-430-9.
- [38] TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie*. 5. vyd. Praha: Linde, a.s., 2006. 288 s. ISBN 80-7201-631-8.
- [39] VENCOVSKÝ, F. a kol. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut, a.s., 1999. 590 s. ISBN 80-7265-030-0.

Odborné články:

- [40] ALDRICK, P. Euro has 'one in five chance' of survival, warns CEBR. *The Telegraph* 2010, ze 13. prosince. ISSN 1181-4748.
- [41] ANNUNZIATA, M. The ECB's Independence Is in Jeopardy. *Wall Street Journal*. 2010, roč. 28, č. 67, s. 15. ISSN 0921-9986.
- [42] BARÁK, J. Česká národní banka jako orgán dohledu nad finančním trhem. *Právní rozhledy*. 2006, roč. 14, č. 7, s. 2. ISSN 1210-640.
- [43] BARÁK, J. Nový zákon o České národní bance. *Obchodněprávní revue*. 2009, č.

- 5, s. 135 - 137. ISSN 1803-6554.
- [44] BAUEROVÁ, J. Nejen banky čeká další vlna regulace. *Bankovníctví*. 2009, č. 10. s. 19 - 21. ISSN 1212-4273.
- [45] BAŽANTOVÁ, I. Nestandardní právní zakotvení ČNB. Právní zakotvení centrální banky v meziválečném Československu. In Loužek, M. (editor). *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Sborník textů č. 3/2000. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, s. 19 - 34.
- [46] BENOIT, B. Sarkozy and Merkel at odds over ECB. *Financial Times* č. 36494/2007, s. 5. ISSN 0307-1766.
- [47] BLINDER, A. S. Central-Bank Credibility: Why Do We Care? How Do We Build It? *American Economic Review*. 2000, č. 5. s. 1421 - 1431. ISSN 0002-8282.
- [48] ČECH, P. Sjednocen dohled nad finančním trhem. *Právní zpravodaj*. 2006, č. 4, s. 6 - 9. ISSN 1212-8694.
- [49] ČERNÍKOVÁ, P. Vliv měnové integrace na ekonomiku země. *Národohospodářský obzor*. 2007, roč. 7, č. 4, s. 69 - 78. ISSN 1213-2446.
- [50] EWING, J. - CHAN, S. Regulators Back New Bank Rules to Avert Crises. *New York Times*. Ze dne 12. září 2010, s. A1. ISSN 0362-4331.
- [51] FAULHAMEROVÁ, Z. Reforma uspořádání dohledu nad finančním trhem v EU. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 8. s. 237 - 240. ISSN 1803-6554.
- [52] FAULHAMEROVÁ, Z. - HERBOCZKOVÁ, J. Pravomoci evropských orgánů dohledu nad finančním trhem. *Obchodněprávní revue*. 2010, č. 9. s. 273 - 278. ISSN 1803-6554.
- [53] FLEK, V. Konverze národní měny na euro: metodologie, problém technické inflace a náklady veřejných rozpočtů. *Statistika*. 2008, č. 6. s. 503 - 525. ISSN 0322-788X.
- [54] HOLMAN, R. Čtyři nebezpečí přílišné nezávislosti centrální banky. In Loužek, M. (editor). *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Sborník textů č. 3/2000. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, s. 59 - 61.
- [55] HUDEMA, M. - VAINERT, L. Přijměte euro teď, když má potíže. *Hospodářské noviny*. 2010, roč. 54, č. 56, s. 20. ISSN 0862-9587.
- [56] JANÁČKOVÁ, S. Čtyři důvody proti euru. *Revue Politika*. 2007, č. 10, s. 21 - 24. ISSN 1803-8468.
- [57] JANÁČKOVÁ, S. - JANÁČEK, K. Budoucnost eura: Možné scénáře. *Euro*. 2011, č. 1, s. 62 - 63. ISSN 1212-3129.
- [58] JIRSOVÁ, M. Klausovo gesto: pohřbil zákon nutný pro euro. *Mladá fronta Dnes*. 2010, č. 109, s. 17. ISSN 0862-9587.
- [59] JONÁŠ, J. Centrální banky: odpovědnost, nezávislost, kredibilita. *Finance a úvěr*. 1999 č. 9, s. 525 - 542. ISSN 0015-1920.
- [60] KAIN, P. Analytici: Koruna bude v příštím roce posilovat. *Hospodářské noviny*. 2010, roč. 54, č. 251, s. 23. ISSN 0862-9587.
- [61] KANDRÁČ, P., BARÁK, J. Česká národní banka jako ústřední banka České republiky a její postavení v trestním řízení. *Správní právo*. 1997, č. 5, s. 305 - 316. ISSN 0139-6005.
- [62] KOPECKÝ, J. Vyjednat s EU výjimku na euro by šlo těžko, míní premiér Nečas. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/vyjednat-s-eu-vyjimku-na-euro-by-slo-tezko-mini-premier-necas-p5a-/domaci.asp?c=A101126_160859_domaci_kop>. Z 26.10.2010

- [63] KOTÁB, P.: Proces institucionálního sjednocení orgánů státního dozoru nad finančním trhem v České republice. *Správní právo*. 2005, roč. 38, č. 4, s. 259 - 274. ISSN 0139-6005.
- [64] KOTLÁN, V. Zákon o ČNB, inflační cíl a ekonomická teorie. *Bankovníctví*, 2001, č. 3, s. 28. ISSN 1212-4273.
- [65] KRUGMAN, P. Can Europe be Saved? *New York Times*. 2011, č. 12, s. 26. ISSN 0362-4331.
- [66] KYSILKA, P. Právní postavení centrální banky. In Loužek, M. (editor). *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Sborník textů č. 3/2000. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000, s. 35 - 40.
- [67] MANDEL, M. Milníky české měnové politiky. In *20 let finančních a bankovních reforem v České republice - Sborník příspěvků z konference*. Praha: Oeconomia, 2009, s. 13 - 19.
- [68] MUSÍLEK, P. Finanční krize a jejich odezvy v institucionálních reformách: Glass-Steagall Act versus Dodd-Frank Act. *Český finanční a účetní časopis*. 2010, roč. 5, č. 2, s. 6-17. ISSN 1802-2200.
- [69] MUSÍLEK, P. Komparace modelů finanční regulace a dozoru: Výhody a nevýhody. *Český finanční a účetní časopis*. 2006, č. 4, s. 8 - 22. ISSN 1802-2200.
- [70] ONDRUŠ, R., FENYK, J. Česká národní banka jako státní orgán a její postavení v trestním řízení. *Správní právo*. 1997, č. 2, s. 81 - 88. ISSN 0139-6005.
- [71] OPRAVILOVÁ, R. Aktuální výzvy v oblasti finanční infrastruktury. *Bankovníctví*. 2006, č. 10., s. 22. ISSN 1212-4273.
- [72] OSSENDORF, V. - HRABA, Z. Úrokové sazby ČNB v českém právním řádu. *Bankovníctví*. 2005, roč. 13, č. 5, s. 28 - 30. ISSN 1212-4273.
- [73] POSPÍŠIL, R. Proč potřebujeme centrální banky, vidíme právě v těchto dnech. *Mladá fronta Dnes - online*. 19. září 2008. ISSN 0862-9587. Dostupný z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/proc-potrebujeme-centralni-banky-vidime-prave-v-tychto-dnech-p5f-/kavarna.asp?c=A080918_165845_kavarna_bos>.
- [74] PROCHÁZKA, P. - SOJKOVÁ, A. Přípravy na zavedení eura: implikace pro Českou republiku. *Bankovníctví*. 2006, č. 1, roč. 14, s.8 - 10. ISSN 1212-4273.
- [75] PSTRUŽINA, K. Atlas filosofie vědy. *E-Logos*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. ISSN 1211-0442. Dostupný z WWW: <<http://nb.vse.cz/kfil/win/atlas1/analyza.htm>>.
- [76] REVENDA, Z. Bojovník proti neexistujícímu. *Mladá fronta Dnes*. 2008, roč. 19, č. 222, s. D8. ISSN 1210-1168.
- [77] REVENDA, Z. Monopoly centrálních bank a emise peněz. *Politická ekonomie*. 2009, č. 5. s. 579 - 600. ISSN 0032-3233.
- [78] REVENDA, Z. Evropská centrální banka. Dostupný z WWW: <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=458>.
- [79] RYSKA, P. Potřebujeme centrální banku? *Mladá fronta Dnes*. 2008, roč. 19, č. 216, s. D5 - D6. ISSN 1210-1168.
- [80] SINN, H. Tajná sanační strategie. *Ekonom*. 2011, roč. 15, č. 19, s. 51. ISSN 1210-0714.
- [81] TAYLOR, M. Welcome to Twin Peaks. *Central Banking*. 2010, roč. 21, č. 1. s. 23 - 28. ISSN 0960-6319.
- [82] TOMÁŠEK, M. Ústavní pojetí centrální banky - dynamika tvorby a výkladu čl. 98 Ústavy ČR. In Kysela, J. (editor). *Deset let Ústavy České republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 373 - 396. ISBN 80-86432-45-9.

- [83] TOMŠÍK, V. Podíl dolarů postupně klesá. *Bankovníctví*. 2009, č. 12, s. 10 - 11. ISSN 1212-4273.
- [84] TUČEK, M. Měnová reforma 1953 a některé širší souvislosti. *Revue Politika*. 2003, č. 6, s. 24 - 26. ISSN 1214-0899.
- [85] VELEK, J. Zhodnocení poválečného působení SBČS (období 1950 – 1989). In *Sborník vědecké konference k 70. výročí centrálního bankovníctví v České republice*. Praha: Česká národní banka, 1996, s. 15 – 27.
- [86] VENCOVSKÝ, F. Naše měnové reformy a odluky. *Finance a úvěr*. 1993, č. 6, s. 394 - 402. ISSN 0015-1920.
- [87] VAINERT, L. Evropský parlament posvětil vznik nových regulátorů. Začnou v lednu. *Hospodářské noviny*. 2010, roč. 54, č. 186, s. 23. ISSN 0862-9587.

Analytické dokumenty:

- [88] Bankovní dohled 2004. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/archiv/banky/download/bd_2004_c.pdf>.
- [89] Die Deutsche Bundesbank – Aufgabenfelder, rechtlicher Rahmen, Geschichte. Dostupný z WWW: <<http://www.bundesbank.de/download/presse/publikationen/buchbundesbank.pdf>>.
- [90] Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon o platebním styku a některé další zákony. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/DZ_NZm_ZPS.pdf>.
- [91] Důvodová zpráva k novému zákonu o České národní bance. Dostupná z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/pripravovane_predpisy/download/navrh_zakon_o_cnb.pdf>.
- [92] Charakteristika ČNB. Dostupný z WWW: <<http://myop.wz.cz/pdf/cnb.pdf>>.
- [93] Institucionální uspořádání finanční regulace a dohledu v Evropské unii a úloha bank Evropského systému centrálních bank ve finanční regulaci a dohledu. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/os_tatni_analyticke_publikace/download/fin_regulace_eu.pdf>.
- [94] Koaliční smlouva o vytvoření koalice rozpočtové odpovědnosti, vlády práva a boje proti korupci (2010) Dostupná z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva_ods_top09_vv.pdf>.
- [95] Modrá kniha - Platební styk v České republice. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/platebni_styk/statistik_a_plat_styku_eu/download/modra_kniha_text_2007_srpen.pdf>.
- [96] Národní plán zavedení eura v České republice – Část I. Dostupný z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Narodni_plan_cast_I_ve_rze_10-FV_pdf.pdf>.
- [97] Národní plán zavedení eura v České republice – Část II. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/euro/download/Narodni_plan_zavedeni_eura_2.pdf>.
- [98] New structure for UK financial regulation. Dostupný z WWW: <<http://www.freshfields.com/publications/pdfs/2010/July10/28528.pdf>>.
- [99] Odůvodnění k novele vyhlášky č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného

- podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry - Obecná část. Dostupná z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/pripravovane_predpisy/download/04_V123-MPR_oduvodneni.pdf>.
- [100] Stanovisko prezidenta republiky, jímž vrátil Poslanecké sněmovně zákon o České národní bance. Dostupný z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=800&ct1=6>>.
- [101] VACEK, L. a kol.: Zákon o dohledu nad finančním trhem - Výchozí materiál pro přípravu věcného záměru zákona. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Verejna_diskuse_II_2007-ZDFT-vychozi_material_ke_konzultaci.pdf>.
- [102] Věcný záměr zákona o dohledu nad finančním trhem (verze z roku 2008). Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Zamer-zakon_Dohled_fin_trh_CR_2008.pdf>.
- [103] Výroční zpráva České národní banky za rok 2009. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocni_zpravy/index.html>.
- [104] Zpráva o dohledu výkonu nad finančním trhem 2008. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/download/dnft_2008_cz.pdf>.
- [105] Zpráva o plnění Národního plánu zavedení eura v České republice (2010). Dostupný z WWW: <[http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Zprava_o_pokroku_\(2010\).doc](http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Zprava_o_pokroku_(2010).doc)>.

Zdroje z internetu:

- [106] About Australian Prudential Regulation Authority. Dostupný z WWW: <<http://www.apra.gov.au/aboutAPRA/>>.
- [107] About Australian Securities & Investment Commission. Dostupný z WWW: <<http://www.asic.gov.au/asic/asic.nsf/byheadline/Our+role?openDocument>>.
- [108] About Reserve Bank of Australia – A Brief History. Dostupný z WWW: <<http://www.rba.gov.au/about-rba/history/index.html>>.
- [109] Analytici: Česká národní banka má ve světě dobrou pověst. Dostupný z WWW: <http://byznys.ihned.cz/c1-42454380-analytici-ceska-narodni-banka-ma-ve-svete-dobrou-povest>.
- [110] Aufgaben und Organisation. Dostupný z WWW: <<http://www.bundesbank.de/aufgaben/aufgaben.php>>.
- [111] Bank of Japan – Outline of the Bank. Dostupný z WWW: <<http://www.boj.or.jp/en/about/outline/index.htm/>>.
- [112] BaFin – Geschichte. Dostupný z WWW: <http://www.bafin.de/DE/BaFin/Grundlagen/Geschichte/geschichte__node.html?__nnn=true>.
- [113] Центральный банк Российской Федерации. Dostupný z WWW: <<http://ru.wikipedia.org/wiki>>.
- [114] Центральный банк Российской Федерации. Dostupný z WWW: <http://www.cbr.ru/today/history/central_bank.asp>.
- [115] Česká národní banka. Dostupný z WWW: <<http://www.cnb.cz>>.
- [116] Čína: Finanční a daňový sektor. Dostupný z WWW: <<http://>>

- www.businessinfo.cz/cz/sti/cina-financni-a-danovy-sektor/5/1000539/>.
- [117] ČNB a MF ČR doporučily prozatím nestanovit datum přijetí eura. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2010/20101222_analyza_sladenosti.html>
- [118] Delorova zpráva (Delors Report). Dostupný z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=D>.
- [119] ECB a ESCB. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/>.
- [120] Evropský měnový systém. Dostupný z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/euro_evrop_men_sys.html>.
- [121] Financial Services Agency - Overview of the institutional, regulatory and supervisory framework. Dostupný z WWW: <<http://www.fsa.go.jp/en/policy/ofrsf/index.html>>.
- [122] History of FSA. Dostupný z WWW: <<http://www.fsa.gov.uk/Pages/About/Who/History/index.shtml>>.
- [123] History of People's Bank of China. Dostupná z WWW: <<http://www.pbc.gov.cn/english/renhangjianjie/history.asp>>.
- [124] Hospodářská a měnová unie. Dostupný z WWW: <<http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.cs.html>>.
- [125] Informace o fonděch EU. Dostupný z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU>>.
- [126] Информация о ФССН. Dostupný z WWW: <<http://www.fssn.ru/www/site.nsf>>.
- [127] Integrace ČR do EU – měnová a hospodářská politika. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/>.
- [128] Jaké jsou úkoly ČNB v Evropském systému centrálních bank? Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/faq/faq_o16.html>.
- [129] Komise předložila plán dohledu nad finančními institucemi. Dostupný z WWW: <http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/komise-predlozila-plan-dohledu-nad-financnimi-institucemi-006538>
- [130] L'Autorité des marchés financiers. Dostupný z WWW: <<http://www.amf-france.org/default.asp>>.
- [131] Maastrichtská kritéria pro přijetí eura. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/euro/maastichstka_cs.htm>.
- [132] Major responsibilities of the People's Bank of China. Dostupný z WWW: <<http://www.pbc.gov.cn/publish/english/967/index.html>>.
- [133] Měnově politické nástroje. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/mp_nastroje/>.
- [134] Ministerstvo financí předložilo vládě návrh zákona o platebním styku. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/bank_sektor_cr_46324.html?year=2009>.
- [135] Národná banka Sloveska - Základné informácie. Dostupný z WWW: <<http://www.nbs.sk/sk/o-narodnej-banke/zakladne-informacie>>.
- [136] Národní koordinační skupiny pro zavedení Eura v ČR. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/seminare_Eura_26892.html?year=PRESENT>.
- [137] Nevýhody a možná rizika z přijetí eura. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/zavedeni-eura-v-cr/nevyhody-a->

- mozna-rizika-z-prijeti-eura/1001759/51196/>.
- [138] Nezávislost ČNB. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/faq/nezavislost_cnb.html>.
- [139] O ČNB. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/>.
- [140] Pakt stability a růstu. Dostupný z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/vyklad_slovník.html?PG=P>.
- [141] Paradox vnímané inflace. Dostupný z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/spotrebitele_1223.html>.
- [142] Paříž a Řím proti nezávislosti ECB. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/pa-a-m-proti-nezvislosti-ecb>>.
- [143] PBC or PBOC Bank – People's Bank of China. Dostupný z WWW: <<http://www.usebanking.com/en/pbc-or-pboc-bank-peoples-bank-of-china/>>.
- [144] Platební styk. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/platebni_styk/>.
- [145] Présentation de l'Autorité de contrôle prudentiel. Dostupný z WWW: <<http://www.banque-france.fr/acp/presentation-de-l-acp/presentation-acp.htm>>.
- [146] Rozsáhlé výzvy hospodářské politiky a pravidla pro stabilizaci finančních trhů. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/podnikatelske-prostredi/vyzvy-politiky-pravidla-stabilizaci-trh/1000520/54780/>>.
- [147] Staatssekretariat für internationale Finanzfragen - Finanzmarktregulierung und -aufsicht. Dostupný z WWW: <http://www.sif.admin.ch/themen/00489/index.html?lang=de#sprungmarke0_6>.
- [148] Swiss Financial Market Supervisory Authority - Objectives. Dostupný z WWW: <<http://www.finma.ch/e/finma/Pages/Ziele.aspx>>.
- [149] Systém řízení a organizační struktura České národní banky. Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/organizacni_struktura/>.
- [150] Švýcarsko: Daňový a finanční sektor. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/svycarsko-financni-a-danovy-sektor/5/1000681/>>.
- [151] Timeline – Bank of England. Dostupný z WWW: <<http://www.bankofengland.co.uk/about/history/timeline.htm#3>>.
- [152] Úprava klíče pro upisování základního kapitálu ECB a podílu splaceného Slovenskem - tisková zpráva. Dostupný z WWW: <http://www.ecb.int/press/pr/date/2009/html/pr090101_1.cs.html>.

Soudní rozhodnutí:

- [153] Nález Ústavního soudu ze dne 15. února 1994, sp. zn. Pl. ÚS 35/93 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, sv. 1, nález č. 7, s. 51), publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 49/1994 Sb..
- [154] Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001, sp. zn. Pl. ÚS 59/2000 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, sv. 22, nález č. 90, s. 249), publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 278/2001 Sb..
- [155] Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001, sp. zn. Pl. ÚS 14/2001 (Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, sv. 22, nález č. 91, s. 267), publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 285/2001 Sb..

Seznam obrázků

Obr. 1 – Nástroje měnové politiky České národní banky.	59
Obr. 2 – Přehled základních modelů uspořádání dohledu nad finančním trhem.....	69
Obr. 3 – Schéma procesu sjednocení dohledu nad finančním trhem 2006.	70
Obr. 4 – Schéma přechodu působností ČNB po vstupu ČR do EMU.	113
Obr. 5 – Schéma nových orgánů dohledu EU.	115

Seznam tabulek

Tab. 1 – Bilance centrální banky.	17
Tab. 2 – Srovnání modelů dohledu v některých vybraných státech.	151
Tab. 3 – Srovnání hlavních cílů centrálních bank vybraných států.	156

Seznam zkratk

1. Zkratky právních předpisů, smluv a dokumentů:

- Basel II - souboru pravidel pro řízení rizik v bankovním sektoru vytvořených Výborem pro bankovní dohled při Bance pro mezinárodní platby sídlící ve švýcarské Basileji
- CRD - označení pro směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu a směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/49/ES ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí
- SfEU - Smlouva o fungování Evropské unie (úřední věstník C 306 ze dne 17. prosince 2007)
- ZDFT - připravovaný „zákon o dohledu nad finančním trhem“
- ZoB - zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
- ZoČNB - zákon č. 3/1991 Sb., o České národní bance
- ZoNKÚ - zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu
- ZPKT - zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu
- ZSUD - zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech

2. Zkratky označující instituce a uskupení:

- ČNB - Česká národní banka
- ECB - Evropská centrální banka
- EMU - Evropská měnová unie
- ES - Evropská společenství
- ESA - Evropské orgány dohledu (z ang. European Supervisory Authorities)
- ESCB - Evropský systém centrálních bank (z ang. European System of Central Banks)
- ESFS - Evropský systém orgánů dohledu nad finančním trhem (z ang. European System of Financial Supervisors)
- ESRB - Evropský výbor pro systémová rizika (z. ang. European Systemic Risk Board)
- EU - Evropská unie

3. Další užívané zkratky:

- SKD - Systém krátkodobých dluhopisů
- ERM II - Evropský mechanismus směnných kurzů II (z ang. European Exchange Rate Mechanism II)

Rejstřík

A

Australian Financial Institutions Commission	149
Australian Prudential Regulation Authority	149
Australian Securities and Investment Commission	149

B

BaFin	140
Banco d'Italia	19
Bank of England	19, 138
banka bank	81
banka státu	82
bankovní statistika	83
bankovní systémy	16
-- , dvoustupňový	16
-- , jednostupňový	16
-- , měnová rada	16, 20
Banque de France	20, 140

C

cenová stabilita	14, 31, 93
centrální banka	14
-- , bilance	17
Centrální banka Ruské federace	147
centrální bankovníctví	14
-- , cíle	14
-- , definice	14
-- , funkce	15
-- , vývoj na našem území	21
-- , vývoj ve světě	18
Commission Bancaire	141
Consumer Protection and Markets Authority	139

Č

Česká národní banka	
-- , bankovní rada	36
-- , definice	31
-- , guvernér	38
-- , hlavní cíl	31
-- , normativní akty	53
-- , odbory	39
-- , opatření	53
-- , organizační řád	35
-- , pobočky	40
-- , právní normy	50
-- , rozkladová komise	41
-- , samostatné odbory	39
-- , sekce	39
-- , úřední sdělení	54
Československá obchodní banka	24
Čínská komise pro cenné papíry	146
Čínská komise pro regulaci bankovníctví	146
Čínská komise pro regulaci pojišťovnictví	147

D

Deutsche Bundesbank	139
devizová činnost	78
-- , devizová regulace	79
-- , devizové operace	79
-- , devizové rezervy	78

disertační práce	7
-- , cíle	10
-- , metody	11
-- , prameny	12
dohled nad finančním trhem	67
-- , cíle	67
-- , dohled na dálku	68
-- , dohled na místě	68
-- , dozor	74
-- , funkcionální model	70
-- , kontrola	74
-- , model dohledu v rámci CB	69
-- , model jednotného dohledu	69
-- , pojem dohled	74
-- , sektorový model	69
-- , sjednocení	70
-- , systémy	69

E

ECU	85
Eidgenössische Finazmarktaufsicht	142
emise oběživa	76
ERM II	87, 97
Evropská centrální banka	89
-- , Generální rada	92
-- , nástroje	92
-- , nezávislost	89
-- , orgány	91
-- , právní nástroje	92
-- , Rada guvernérů	92
-- , úkoly	91
-- , Výkonná rada	91
Evropská měnová unie	
-- , výjimka	29
Evropská systém centrálních bank	92
Evropská unie	27
-- , asociační dohoda	27
Evropský mechanismus směnných kurzů	85
Evropský měnový systém	85
Evropský systém orgánů finančního dohledu	116
-- , Evropské orgány dohledu	117
-- , Evropský výbor pro systémová rizika	116
-- , Smíšený výbor evropských orgánů dohledu	118

F

Federální finanční služba	147
Federální rezervní systém	17, 143
Federální služba dozoru finančních trhů	147
Federální služba pojišťovacího dozoru	147
Financial Policy Committee	139
Financial Services Agency	145
Financial Services Authority	138
finanční krize	29

G

G-10	123
------------	-----

I

Insurance and Superannuation Commission	149
---	-----

K

kredibilita	47
-------------------	----

M

Maastrichtská konvergenční kritéria	93
měnová integrace	84
měnová odluka	25
měnová politika	59
-- , diskontní nástroje	60
-- , diskontní úvěr	61
-- , doporučení, výzvy a dohody	66
-- , kurzové intervence	62
-- , lombardní úvěr	62
-- , operace na volném trhu	59
-- , povinné minimální rezervy	63
-- , povinné vklady	65
-- , pravidla likvidity	64
-- , reeskontní úvěr	61
-- , úrokové limity	65
-- , úvěrové limity	64
měnová reforma	23
moc bankovní	34

N

Národní banka Československá	21
Národní banka Slovenska	137
Národní koordinační skupina	95
nezávislost	42
-- , finanční	46
-- , funkční	44
-- , institucionální	44
-- , omezení nezávislosti	48
-- , personální	45
Nippon Ginko	144
nový zákon o ČNB	55, 132
-- -- , důvody	55
-- -- , samoregulace	57

O

organizační složka státu	32
--------------------------------	----

P

Pakt stability	88
People's Bank of China	145
platební styk	80
-- , CERTIS	80

-- , SKD	80
Privilegovaná rakouská národní banka	21
Prudential Regulatory Authority	139
přijetí eura	100
-- , nevýhody	103
-- , výhody	100

R

Reserve Bank of Australia	148
---------------------------------	-----

S

Schweizerische Nationalbank	141
směrnice o kapitálových požadavcích	123
-- -- , CRD I	124
-- -- , CRD II	124
-- -- , CRD III	126
-- -- , CRD IV	127
Spolkový úřad pro dohled nad pojišťovnictvím	140
Spolkový úřad pro dohled nad trhem s cennými papíry	140
správní trestání	75
-- , opatření k nápravě	75
Staatssekretariat für internationale Finanzfragen	142
Státní banka Československá	23
státní orgán	33
Sveriges Riksbank	19

T

TARGET 2	90, 110
transparentnost	47

U

Úřad pro obezřetnostní dohled	141
ústřední orgán státní správy	32

V

Vídeňská městská banka	21
Výbor pro finanční trh	40
vydávání státních dluhopisů	83

Z

zákon o sjednocení dohledu nad finančním trhem	130
-- -- -- -- , principy	131
zastupování v mezinárodních finančních institucích	83

Přílohy

Příloha č. 1 - Seznam čelních představitelů centrální banky našeho státu v průběhu historie, funkční období, názvy jejich funkce, názvy instituce, jíž zastupovali	188
Příloha č. 2 - Organizační struktura České národní banky	189
Příloha č. 3 - Vývoj úrokových sazeb ČNB v letech 2001 – 2010	190
Příloha č. 4 - Měnové integrace Evropy v datech	191
Příloha č. 5 - Grafické znázornění tří etap vzniku HMU	192
Příloha č. 6 - Vývoj konvergenčních kritérií v České republice.....	193
Příloha č. 7 - Možné způsoby zavedení eura v České republice	194
Příloha č. 8 - Seznam směrnic k nimž jsou příslušné jednotlivé orgány ESA	195

Příloha č. 1 - Seznam čelních představitelů centrální banky našeho státu v průběhu historie, funkční období, názvy jejich funkce, názvy instituce, jíž zastupovali

titul a jméno	funkční období	název funkce	název banky
JUDr. Alois Rašín	6. 3. 1919 – 8. 7. 1919	předseda bankovního výboru	Bankovní úřad při ministerstvu financí
prof. Cyril Horáček	10. 7. 1919 – 9. 10. 1919		
Kuneš Sonntág	9. 10. 1919 – 25. 5. 1920		
prof. dr. Karel Engliš	25. 5. 1920 – 19. 3. 1921		
Vladimír Hanačík	22. 3. 1921 – 26. 9. 1921		
Augustin Novák	3. 10. 1921 – 7. 10. 1922		
JUDr. Alois Rašín	9. 10. 1922 – 5. 1. 1923		
Ing. Bohdan Bečka	25. 2. 1923 – 15. 11. 1925		
prof. dr. Karel Engliš	9. 12. 1925 – 24. 1. 1926	guvernér	Národní banka československá
JUDr. Vilém Pospíšil (převzal funkci 1. 4. 1926)	25. 1. 1926 – 16. 2. 1934		
prof. dr. Karel Engliš	23. 2. 1934 – 20. 2. 1939		Národní banka pro Čechy a Moravu
JUDr. Ladislav F. Dvořák	31. 3. 1939 – 18. 5. 1945		
JUDr. Jaroslav Nebesář	1. 6. 1945 – 9. 9. 1948	předseda dočasné správy	Národní banka československá
JUDr. Jaroslav Nebesář	9. 9. 1948 – 1. 7. 1950	guvernér	
JUDr. Otokar Pohl	1. 7. 1950 – 2. 2. 1954	generální ředitel	Státní banka československá
Jaroslav Kabeš	20. 2. 1954 – 16. 8. 1957		
JUDr. Otokar Pohl	16. 8. 1957 – 3. 10. 1969		
Ing. Svatopluk Potáč	3. 10. 1969 – 4. 1. 1971		
Ing. Svatopluk Potáč	4. 1. 1971 – 18. 6. 1981	předseda	
Ing. Jan Stejskal	18. 6. 1981 – 1. 11. 1988		
Ing. Svatopluk Potáč	1. 11. 1988 – 29. 12. 1989		
doc. Ing. Josef Tošovský	29. 12. 1989 – 21. 4. 1992		
doc. Ing. Josef Tošovský	21. 4. 1992 – 31. 12. 1992	guvernér	Česká národní banka
doc. Ing. Josef Tošovský	20. 1. 1993 – 17. 12. 1997		
Ing. Pavel Kysilka, CSc (zást. guvernéra v plném rozsahu)	17. 12. 1997 – 22. 7. 1998		
doc. Ing. Josef Tošovský	22. 7. 1998 – 31. 11. 2000		
doc. Ing. Zdeněk Tůma, CSc	od 1. 12. 2000 - 30.6. 2010		
Ing. Miroslav Singer, Ph.D.	od 1. 7. 2010		

Zdroj: <http://usd.divoce.cz/cnb/>.

Příloha č. 2 - Organizační struktura České národní banky

Bankovní rada České národní banky

Miroslav Singer
guvernér

Mojmír Hampel
viceguvernér

Vladimír Tomšík
viceguvernér

Kamil Janáček
člen BR

Lubomír Lízal
člen BR

Pavel Režábek
člen BR

Eva Zamrazilová
členka BR

110 Sekce kancelář Vladimír Kolman, ředitel	220 Sekce rozpočtu a účetnictví Marian Mayer, ředitel	560 Sekce regulace a analýz finančního trhu Pavel Holmann, ředitel	410 Sekce měnová a statistiky Tomáš Holub, ředitel	620 Sekce řízení rizik a podporu obchodů Jan Schmidt, ředitel	320 Sekce peněžní a platebního styku Tomáš Hládek, ředitel	610 Sekce bankovních obchodů Karel Bauer, ředitel											
120 Sekce lidských zdrojů Milada Hrdá ředitelka	420 Sekce správní Zdeněk Vírnis, ředitel	580 Sekce dohledu nad finančním trhem David Rozumek, ředitel	170 Samostatný odbor ochrany spotřebitele Helena Kolmanová, ředitelka	140 Samostatný odbor ekonomického výzkumu Katerina Šmídková, ředitelka	180 Samostatný odbor finanční stability Jan Fraňt, ředitel	570 Sekce licenčních a sankčních řízení Karel Gabrhel, ředitel											
130 Samostatný odbor interního auditu Jana Bačová, ředitelka	720 Sekce informatiky Vladimír Mojižšek, ředitel																
160 Samostatný odbor komunikace Marek Petruš, ředitel																	
Pobočky ČNB																	
0761 Praha																	
0763 Č. Budějovice																	
0764 Plzeň																	
0765 Ústí n. L.																	
0766 Hradec Králové																	
0767 Brno																	
0768 Ostrava																	

Zdroj: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/organizacni_struktura/org_struktura.html.

Příloha č. 3 - Vývoj úrokových sazeb ČNB v letech 2001 - 2010

Datum	2T repo sazba	Diskontní sazba	Lombardní sazba	PMR*)
07.05.2010	0,75	0,25 ^{Zdroj:}	1,75	2,00
17.12.2009	1,00	0,25	2,00	2,00
07.08.2009	1,25	0,25	2,25	2,00
07.05.2009	1,50	0,50	2,50	2,00
06.02.2009	1,75	0,75	2,75	2,00
17.12.2008	2,25	1,25	3,25	2,00
07.11.2008	2,75	1,75	3,75	2,00
08.08.2008	3,50	2,50	4,50	2,00
08.02.2008	3,75	2,75	4,75	2,00
29.11.2007	3,50	2,50	4,50	2,00
30.08.2007	3,25	2,25	4,25	2,00
26.07.2007	3,00	2,00	4,00	2,00
31.05.2007	2,75	1,75	3,75	2,00
29.09.2006	2,50	1,50	3,50	2,00
28.07.2006	2,25	1,25	3,25	2,00
31.10.2005	2,00	1,00	3,00	2,00
29.04.2005	1,75	0,75	2,75	2,00
01.04.2005	2,00	1,00	3,00	2,00
28.01.2005	2,25	1,25	3,25	2,00
27.08.2004	2,50	1,50	3,50	2,00
25.06.2004	2,25	1,25	3,25	2,00
01.08.2003	2,00	1,00	3,00	2,00
26.06.2003	2,25	1,25	3,25	2,00
31.01.2003	2,50	1,50	3,50	2,00
01.11.2002	2,75	1,75	3,75	2,00
26.07.2002	3,00	2,00	4,00	2,00
26.04.2002	3,75	2,75	4,75	2,00
01.02.2002	4,25	3,25	5,25	2,00
22.01.2002	4,50	3,50	5,50	2,00
30.11.2001	4,75	3,75	5,75	2,00
27.07.2001	5,25	4,25	6,25	2,00

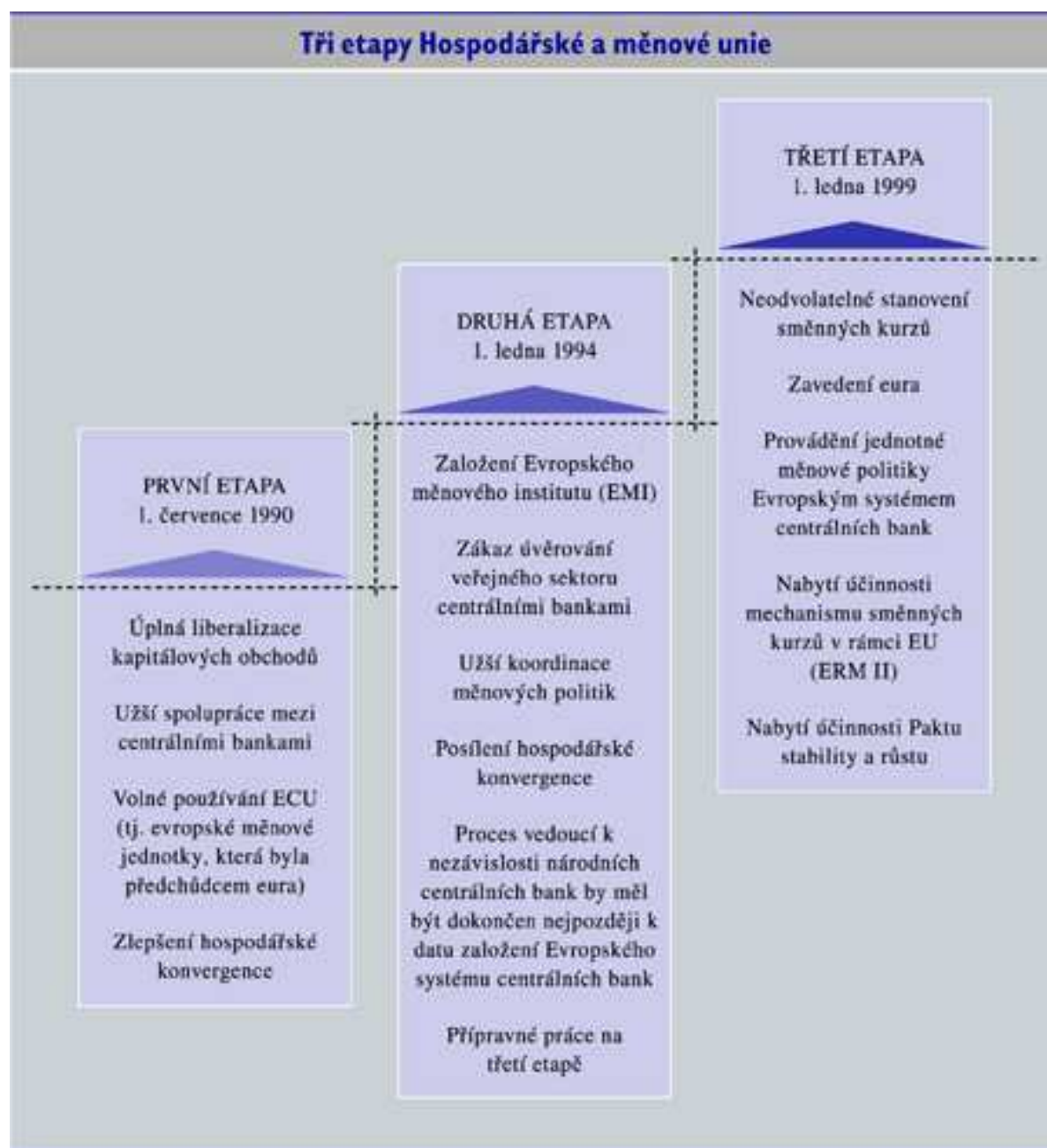
*) Povinné minimální rezervy

Zdroj: <http://www.finance.cz/bankovnictvi/sazby-cnb/>.

Příloha č. 4 - Měnové integrace Evropy v datech

- Po r. 1945 **Poválečná finanční spolupráce.** (vypořádávání transakcí apod.);
- 02.12.1969 **Wernerův plán.** Ve dnech 1. a 2. prosince 1969 přijala Evropská rada na svém zasedání v Haagu návrh Komise, jehož cílem bylo rozšíření hospodářské spolupráce jednotlivých členských států Společenství s cílem vytvoření prostoru využívajícího společné měny. Rozpracováním návrhu byl pověřen Pierr Werner, tehdejší lucemburský ministerský předseda.
- 08.10.1970 **Zveřejněna Wernerova zpráva.** Schválena pak byla 22. března 1971 na zasedání Rady v Hamburku. Šlo o první ucelenou koncepci Hospodářské a měnové unie, již mělo být dosaženo během deseti let (do r. 1980) . Plán byl však Radou ministrů v roce 1974 díky složité hospodářské situaci té doby odvolán.
- 13.03.1979 **Založení Evropského měnového systému (EMS).** Jeho cílem bylo v reakci na rozpad tzv. Brettonwoodského měnového systému v roce 1971 opětovně nastolit stabilitu měnových kurzů mezi členskými státy Evropského společenství. Byl tvořen dvěma základními prvky - společnou měnou ECU a mechanismem směnných kurzů.
- 18.12.1986 **Jednotný evropský pakt.** V účinnost vstoupil 1. července 1987. Revize smlouvy o EHS ve smyslu doplnění o principy jednotného vnitřního trhu a volného pohybu zboží, kapitálu, osob a služeb. Cílem bylo jeho vytvoření do 31. prosince 1992.
- 17.04.1989 **Delorsova zpráva.** Zpráva skupiny odborníků, v jejímž čele stál tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors. Byly jí formulovány podmínky, jejichž splnění bylo nezbytné pro vybudování Hospodářské a měnové unie. Její vybudování mělo být realizováno ve třech, zprávou definovaných etapách.
- 01.07.1990 **Zrušena omezení pohybu kapitálu mezi čl. státy.** Zrušením téměř všech omezení pohybu kapitálu započala první etapa vzniku Evropské měnové unie.
- 07.02.1992 **Podepsána Smlouva o Evropské unii** (tzv. Maastrichtská smlouva; účinná od 1. 11. 1993). Díky této úpravě Smlouvy o založení EHS byl vytvořen institucionální rámec potřebný pro realizaci 2. a 3. etapy budování HMU. Smlouva o evropské unii zavedla mimo jiné tzv. protokol u statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky.
- 01.06.1998 **Vznik ECB.** Evropská centrální banka a centrální banky jednotlivých členských států spoluvytvářejí Eurosystem, který definuje měnovou politiku HMU.
- 01.01.1999 **Vznik eurozóny a EMS II.** Hospodářská a měnová unie tak vstoupila do své třetí fáze. V rámci bezhotovostních transakcí na finančních trzích byly měny jedenácti členských států Eurosystemu. Tímto okamžikem začala řídit měnovou politiku měnové unie Evropská centrální banka.
- 01.01.2009 **Řecko se připojilo** do třetí etapy HMU, čímž vzrostl počet zúčastněných členských států EU na dvanáct.
- 01.01.2002 **Zavedení hotovostního eura.** Obyvatelé prvních 12 států eurozóny začali využívat hotovostní podoby evropské měny.
- 01.01.2007 **Slovinsko přijalo euro.** Šlo o první zemi ze států bývalého východního bloku, která tak učinila.
- 01.01.2008 **Euro přijal Kypr a Malta.**
- 01.01.2009 **Euro přijalo Slovensko.**
- 01.01.2011 **Euro přijalo Estonsko.**

Příloha č. 5 - Grafické znázornění tří etap vzniku HMU



Tři etapy Evropské hospodářské a měnové unie. Zdroj:
<http://www.ecb.int/ecb/history/emu/html/index.cs.html>.

Příloha č. 6 - Vývoj konvergenčních kritérií v České republice

1) Cenová stabilita

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prům. 3 zemí EU s nejnižší inflací	1,6	1,1	1,2	0,7	1,0	1,4	1,3	2,6	0,0
Hodnota kritéria	3,1	2,6	2,7	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1	1,5
Česká republika	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6

Vyhodnocení plnění ukazatele cenové stability Českou republikou.

Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_vladni_material.html.

Vlivem proinflačního šoku z roku 2008 došlo k nenaplnění kritéria cenové stability Českou republikou. Nicméně do budoucna lze očekávat snižování inflace a bezproblémové plnění tohoto kritéria Českou republikou.

2a) Schodek veřejných financí k HDP

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hodnota kritéria	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Česká republika	-5,9	-6,8	-12,6	-2,9	-3,6	-2,6	-0,7	-2,0	-5,8

Vyhodnocení plnění ukazatele schodku veřejných financí k HDP Českou republikou.

Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_vladni_material.html.

Největší problém pro naplňování konvergenčních kritérií ČR představují vysoké schodky veřejných financí. To se projevilo zejména v roce 2009, kdy došlo díky výraznému výpadku daňových příjmů ke značnému zhoršení salda vládního sektoru. Do budoucna lze však očekávat výrazné snížení schodku, díky vládním úsporným opatřením.

2b) Vládní dluh k HDP

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hodnota kritéria	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
Česká republika	25,3	28,8	37,8	30,7	30,4	29,6	29,0	30,0	35,3

Vyhodnocení plnění ukazatele vládního dluhu k HDP Českou republikou.

Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_vladni_material.html.

Pro Českou republiku nepředstavuje problém vládní dluh v porovnání s hrubým domácím produktem. Dlouhodobě se nachází pod maximální možnou hodnotou 60 %. Je však třeba konstatovat, že v případě neprovedení nutné důchodové reformy a reformy zdravotní péče, je nepochybné, že by v dlouhodobém horizontu docházelo k jeho růstu.

3) Stabilita měnového kurzu

Vzhledem k tomu, že se Česká republika nenachází v systému ERM II, není pro ni stanoven střední kurz k euru. Nelze tak naplňování tohoto kritéria hodnotit. Nicméně při nastavování středního kurzu bude třeba mít na paměti, že $\pm 15\%$ flukuační pásmo může být snadno proraženo, jak například ukazuje vývoj v letech 2008 a 2009.

4) Stabilita dlouhodobých úrokových sazeb

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Prům. 3 zemí EU s nejnižší inflací	4,9	4,9	4,1	4,3	3,4	4,2	4,4	4,2	3,9
Hodnota kritéria	6,9	6,9	6,1	6,3	5,4	6,2	6,4	6,2	5,9
Česká republika	6,3	4,9	4,1	4,8	3,5	3,8	4,3	4,6	4,8

Vyhodnocení plnění kritéria stability dlouhodobých úrokových sazeb Českou republikou.

Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_vladni_material.html.

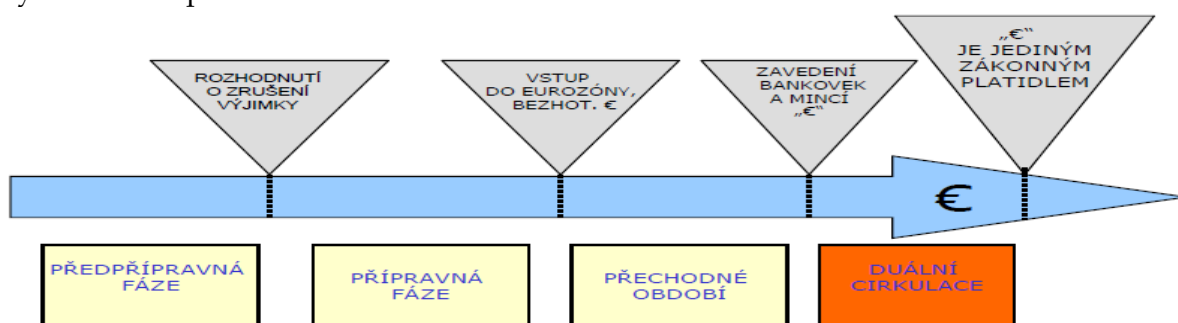
Plnění kritéria dlouhodobých úrokových sazeb nepředstavuje pro ČR žádný problém.

Příloha č. 7 – Možné způsoby zavedení eura v České republice

Již v současné době je zřejmé, jakým způsobem bude zavedena společná evropská měna v České republice, pokud se tato rozhodne do eurozóny vstoupit. Dojde k tomu pomocí postupu, který bývá označován jako „Big Bang“. Tento a další způsoby zavádějí eura v nově přistupujících státech je ve zkratce nastíněn na následujících řádcích.

1) Scénář s využitím přechodného období (tzv. madridský scénář)

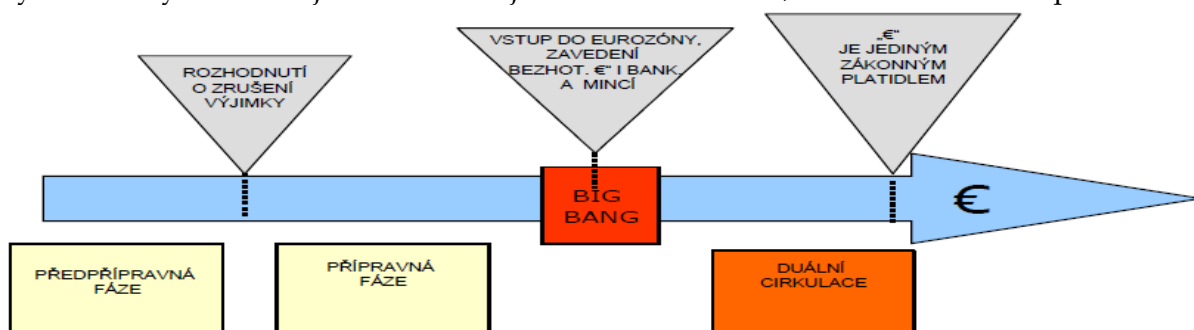
Prostřednictvím tohoto scénáře je společná měna zaváděna tak, že nejprve dochází k jejímu užívání v bezhotovostní podobě a po uplynutí vymezeného období začne být využíváno i v podobě hotovostní.



Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Scenar_zavedeni_eura_CR.pdf.

2) Jednorázový přechod na euro, tzv. „velký třesk“ (též označovaný jako „Big Bang“)

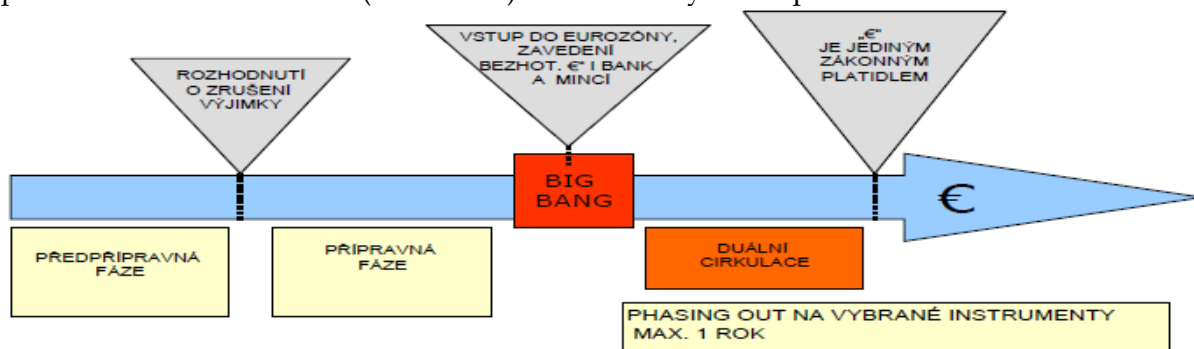
Při využití postupu označovaného jako „Big Bang“ dochází k tomu, že euro začíná být v zemi využíváno v jeden okamžik jak ve své hotovostní, tak i bezhotovostní podobě.



Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Scenar_zavedeni_eura_CR.pdf.

3) Phasing - Out („období postupného zrušení“)

Podobně jako u předchozího scénáře začíná být evropská měna využívána jak v hotovostní, tak i bezhotovostní podobě. Ve zvolených oblastech (např. placení daní) je však po určitou omezenou dobu (max. 1 rok) umožněno využívat původní národní měnu.



Zdroj: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xbcr/euro/Scenar_zavedeni_eura_CR.pdf.

Příloha č. 8 - Seznam směrnic k nimž jsou příslušné jednotl. orgány ESA

Seznam právních norem společenství, které se vztahují k činnosti nově vytvořených celoevropských dohledových autorit:

European Banking Authority (EBA)

- Směrnice o finančních konglomerátech (FCD);
- Směrnice o kapitálové přiměřenosti (CRD);
- Směrnice o opatřeních proti praní špinavých peněz (AMLD);
- Směrnice o schématech pojištění vkladů;
- Nařízení o informacích k osobám, provádějící transfery finančních prostředků.

European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA)

- Směrnice o finančních konglomerátech;
- Směrnice o institucích zajišťujících zaměstnanecká penzijní schémata (IORP);
- Směrnice o běžném pojištění a zajištění;
- Směrnice Solvency II;
- Směrnice o zprostředkování pojistných produktů (IMD);
- Směrnice o opatřeních proti praní špinavých peněz.

European Securities and Markets Authority (ESMA)

- Směrnice o finančních konglomerátech;
- Směrnice o transparentnosti;
- Směrnice o trzích finančních instrumentů (MiFID);
- Směrnice o zneužívání trhu (MAD);
- Směrnice o prospektu;
- Směrnice o provádění kolektivního investování do převoditelných cenných papírů (UCITS);
- Nařízení o úvěrových ratingových agenturách;
- Směrnice o nabídkách převzetí;
- Směrnice o konečném vypořádání (SFD);
- Směrnice o uspořádání finančního zajištění;
- Směrnice o schématech kompenzace investorů;
- Směrnice o připuštění cenných papírů na oficiální seznam obchodovaných titulů burzy cenných papírů a o informacích publikovaných o těchto cenných papírech;
- Směrnice o opatřeních proti praní špinavých peněz;
- Směrnice o kapitálové přiměřenosti;
- Směrnice o distančním marketingu.

Zdroj: ZAHRADNÍK, P. Finanční krize a opatření EU v oblasti finančního dohledu. Dostupný z WWW: <http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/FinancniKrizeOpatreni.pdf?archivePage=EUspec_archive&navid=nav00202_eu_spec_analyzy>.